ANUL X. -SERIA II-a. - No 543

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARÀ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINÀTATE

Duminică 3 Mai 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: | AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Comemorarea lui Theodor Aman

— 1831 - 1931 —

Mulți oameni însemnați au avut nenorocul de a li se atribui două date de naștere. Confuzia care decurge procură celor datori a-și aminti aceste date și a le celebra — o comodă și des utilizată eschivare.

D-rul C. Istrati într'o broșură aniversară din 1904 fixează data nașterii lui Th. Aman în anul 1831. Alți cercetători biografici au dat-o îndărăt cu trei ani: 1828 Placa pusă pe clădirea Muzeului Aman, și arătând tot acest an de naștere 1828, nu clarifică nimic, deoarece înăuntru găsim, sub sticla unui tablou, iarăș data mai nouă 1831. Cum însuș Aman și-a dat acest din urmă an de naștere, și cum în 1928 nici un glas nu s'a ridicat în amintirea marelui om și artist care a fost Th. Aman, comemorarea lui se impune măcar în ceasul din urmă.

Placa de pe clădirea Muzeului mai face de altfel o greșală situând locul de naștere al pictorului la Craiova.

Familia Aman, originară din Macedonia, era într'adevăr stabilită la Craiova, unde Dimitrie Aman, tatăl pictorului căpătase rangul boeresc de **serdar.** In 1830 însă flagelul holerei abătându-se asupra Olteniei și singurul mijloc de scăpare a populației fiind pe atunci fuga, Serdarul Aman cu soția sa Pepica (născută Paris, greacă de origine) ajunseră în exodul lor până la Câmpulung (Muscel). Acolo, în casa numită **a Condicarului,** se născu în ziua de 29 Aprilie 1831 (după alții 20 Martie) micul **Teodor-Dache,** pe care higiena antiholerică a acelor zile îl izolă sub grinzile unui cerdac, unde până în anii din urmă se mai vedeau piroanele solide care susținuseră leagănul.

In anii copilăriei luiAman, petrecută toată la Craiova, trăia în capitala Olteniei pictorul Gh. Lecca, care împreună cu Levaditti din Iași au fost primii pictori români. Gh. Lecca a dat cele dintâi lecții de desen copilului care și mai înainte, de pe la șase ani, desena, modela și picta cu ce-i cădea în mână.

Părinții făceau haz pe atunci de mania aceasta. Mai târziu căutară s'o combată, iar când, după terminarea colegiului Sf. Sava din București, Theodor Aman le declară hotărît că se consacră picturii, împotrivirea și revolta părinților nu mai cunoscură margini. Fiul lor să ajungă zugrav!

Un unchiu mai înaintat în idei se decise atunci să subvenționeze studiile nepotului la Paris. Mai pe urmă. însuș Domnitorul Barbu Știrbei a trimes în câte-va rânduri sume de bani tânărului artist.

La Paris se războiau în anii aceia —1855— două școli și două concepții picturale. Războiul perpetuu între vechi și modern pe care toate timpurile îl cunosc. Rămâne de neînțeles numai că cel considerat drept clasic azi, a fost cu câțiva ani în urmă răzvrătitul și blasfematorul.

Tradiționalist din fire, Aman se alipi școalei lui David, neîndrăznind să urmeze pe Delacroix. Dacă forța sa creatoare, strunită în disciplina unor forme vechi, s'a comprimat, sau dimpotrivă, luând un drum mai conform temperamentului, a fost ferită de rătăciri, nu s'ar putea spune cu precizie. Cert este că a câștigat prin această disciplină omul, profesorul și organizatorul.

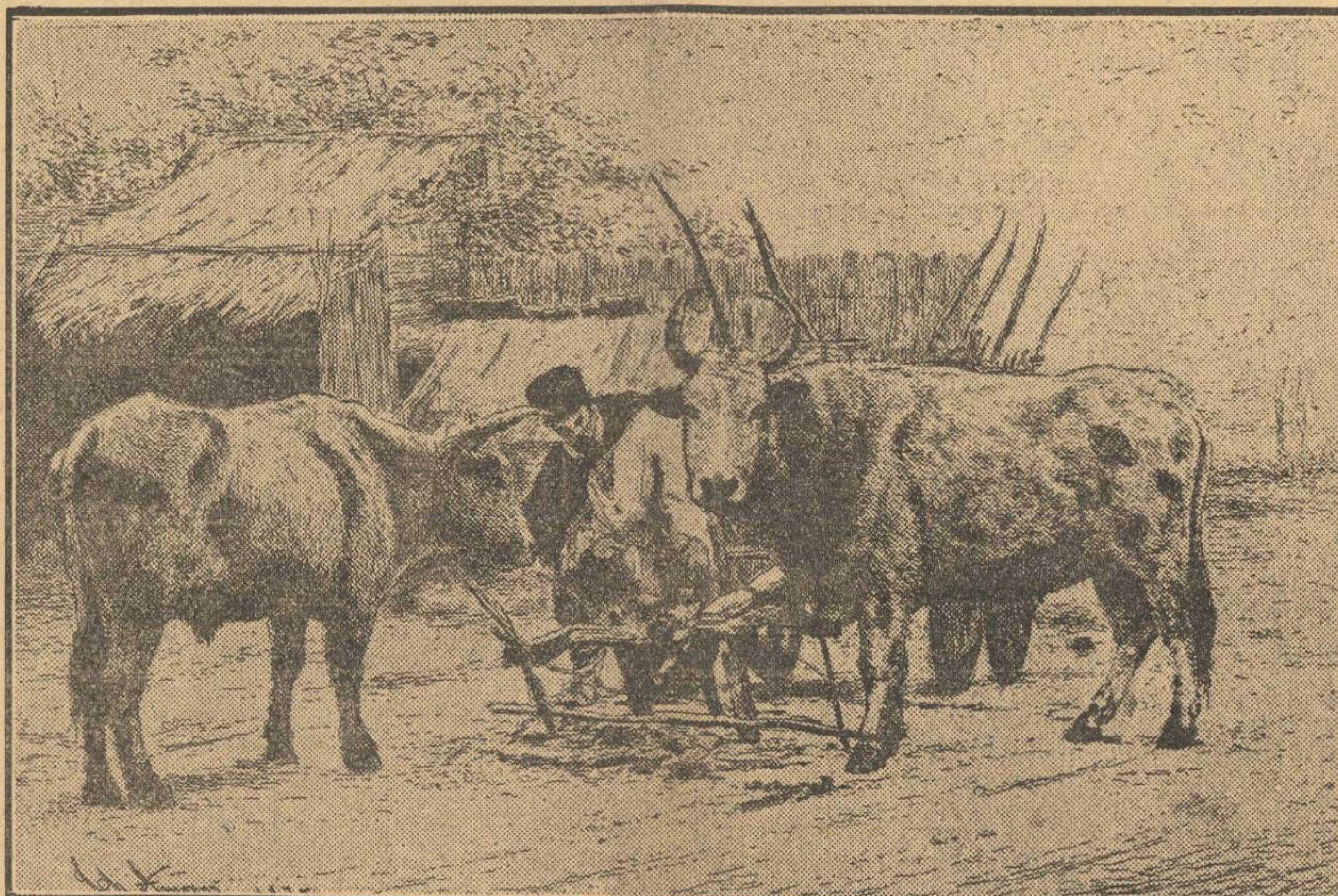
Intors în țară la 1858, Aman are ca primă țintă înființarea la București a unei școli de pictură. A trebuit să doboare multe prejudecăți și multe îndărătnicii până să convingă pe sus pușii politici că arta plastică are un rol în cultura neamului.

Cu intervenții, cu rugăminți, mai presus de toate cu hotărîrea lui de a izbândi, Aman putu să deschidă **Școala artelor frumoase** în anul 1864 la 14 Decembrie. Dar nu trecură doi ani și un ministru de instrucție, al cărui nume e mai bine să fie dat uitării, a suprimat, din motive de economie bugetară, fondul destinat școlii.

Aman se decide atunci să întrețină școala cu banii săi, un sacrificiu, deoarece nu era bogat, — un gest care-l așează pentru totdeauna în galeria marilor noștri întemeietori de cultură: G. Lazăr, G. Asachi, Eliade Rădulescu.

Th. Aman — **Autoportret**

Theodor Aman — **Injugatul boilor**

Toate cheltuelile școlii de Bele-Arte au fost suportate astfel numai de către Aman timp de doi ani, 1866 și 1867 când fondul suprimat a fost reintrodus în budget.

* * *

Altă preocupare a lui Aman de la întoarcerea sa în țară a fost construirea și împodobirea muzeului destinat să rămâe țării. Totul înăuntru a fost lucrat sub privigherea sau cu ajutorul său: pereți, uși, sobe, geamuri. Mobila de stejar și ornamentele ușilor sunt sculptate de mâna lui Aman, fresca murală cu scene istorice și mitologice de-asemeni. Căci Aman a atacat toate genurile artei plastice, pe lângă ulei, aquarelă și aqua-forte, în afară de înclinările lui pentru muzică — era violoncelist pasionat — și pentru literatură. Risipirea aceasta a darurilor sale desigur că n'a fost un bine. Artistul trebue să învețe să renunțe.

Dintre toate artele, pictura totuș l-a ocupat mai mult, considerând-o, cum se exprimă el însuș într'o scrisoare, ca fiind „mobilul cel mai puternic al înălțării cugetărilor și al desvoltării simțimintelor de mărire și de naționalitate. Ea pune Istoria în acțiune, conservă Patriei portretele oamenilor mari..."

Concepția aceasta explică tablourile sale cu subiecte istorice; Constituanta 1866, Jurământul Domnitorului Carol, Mihai-Viteazul la curtea lui Bathory, tablouri de dimensiuni mari, cu masse de oameni, cu asemănări de fotografie, care lasă perplex ochiul deprins azi cu alte viziuni picturale și ne fac să regretăm timpul sustras celorlalte genuri în care ne cucerește Aman; admirabilele sale portrete, scenele de interior și rustice, femeile delicioase din lumea sa, plămădiri fragile de salon și de budoar, cu grația castă a epocii trecute.

Ar fi anevoios și inutil să le indicăm prin titluri, de oarece, ori cât ar părea de necrezut, Muzeul Aman nu posedă pentru uzul vizitatorilor nici măcar un catalog și nu-i acesta singurul semn de indiferență pentru comoara de artă care se află în păstrarea Statului.

Aman a cunoscut în viață o glorie deplină. Faima sa era unică și atelierul vizitat cu admirație cucernică de toți. Regele Carol I îi arăta o stimă afectuoasă și-i aducea totdeauna la atelier pe oaspeții săi înalți: Principii Leopold și Frederic de Hohenzollern, Don Carlos al Spaniei, etc...

Th. Aman a murit în plină activitate artistică. Pentru gloria lui, a murit totuș prea târziu. Apariția plină de vigoare și de perspecive noui a lui **Grigorescu** a însemnat declinul faimei lui Aman.

Elevii și admiratorii începură să treacă unul câte unul în tabăra cealaltă. Om de o rară delicatețǎ și sensibilitate, Aman a suferit nespus, dar n'a încercat să lupte contra noului zeu. Dimpotrivă, s'a silit să-și reformeze paleta, ceea ce a fost considerat ca o slăbiciune din parte-i, deși nu era decât înțelegere, dar desigur tardivă, a evoluției vremilor.

Th. Aman a murit la 19 August 1891, în vârstă de 60 de ani, încă în plină putere, dintr'o fatală eroare medicală.

In anul acesta, se împlinesc dar și 40 de ani de la moartea lui.

Ana Th. Aman

Intrând în muzeul din strada C. A. Rosetti, după ce ai limpezit puțin impresia grea de mausoleu și de întuneric care te cuprinde încă de la grilaj, cel dintâi tablou care-ți reține lung privirile, dacă ai pășit prin ușa din dreapta, este un portret de femee tânără, îmbrăcată după moda din 1860, surâzând din cadru cu o ideală expresie de farmec feminin. In sala cea mare, chipul se repetă și în alte tablouri, de unde aceiași ochi și acelaș surâs coboară învăluitor.

Soția lui Aman avea oare în realitate frumusețea și grația stăpânitoare pe care i-a fixat-o pictorul îndrăgostit? Cei care am cunoscut modelul după ani și ani depănați, care am cunoscut-o pe „văduva Aman" disgrațiată de suferințele vârstei și ale bolii, vajnică și îndârjită în credințele și cererile ei, nu mai recunoaștem de loc trăsăturile, dar nu se poate să nu recunoaștem totuși surâsul și privirea, care nu mai erau, nici acestea, ale ei, dar le regăsea bătrâna doamnă Aman, ca pe niște podoabe ținute în rezervă, atunci când începea să povestească întâmplări de tinerețǎ.

Toate întâmplările acestea de tinerețǎ nu gravitau decât în jurul aceluiaș punct: Aman, iubirea lui Aman, viața cu Aman. Cu acea putință a bătrânilor de a se întoarce în trecut ca într'o escursie din ajun, văduva păstra vie fericirea celor treizeci de ani de trai împreună cu Aman, șirul recepțiilor ei aristocratice pe care le-a onorat adesea cu prezența-i Regele Carol I și oaspeții regali în trecere, și în sfârșit, oricât ar părea de cuiros după atâtea zeci de ani ea îi păstra aceiași iubire prezentă, un sentiment cald, trainic, miraculos.

Din primele timpuri ale iubirii lor încă neîngăduite, (împotrivirile familiei la desfacerea unei prime căsătorii au durat doi ani), Ana Aman păstra scrsorile și poeziile ce i le dedicase pictorul. Originalele le depusese la Academie după ce un tânăr caligraf i le copiase frumos și citeț în ordinea lor pe un caet cu scoarțe tari. Cu acest caet o găsiai adesea în mână pe bătrâna deaproape nouă zeci de ani, lăcrămând în dosul ochelarilor cu o duioșie care dacă te făcea la început să ridici din umeri, nu se putea să nu te impresioneze apoi sinceritatea ei, — și când n'o găseai cu caetul în mână, era totdeauna gata să ți-l scoată și să te admită să-l citești ca și cum era cea mai plăcută și mai de favoare gentilețe cu care-ți primea vizita. Dar poeziile lui Aman erau slabe, chiar și pentru anii aceia 1860, iar scrisorile de îndrăgostiți sunt la fel în toate timpurile.

Văduva întorcea acele file scumpe cu un aer de compătimire pentru toate femeile cărora nu fuseseră adresate. Ai fi crezut-o căzută în copilărie, dacă o clipă în urmă, scuturată de amintiri, n'ai fi putut controla vioiciunea minții ei vrednică să cuprindă și să judece toate evenimentele zilei, aprigă în treburile gospodăriei, vajnică în revendicările sale față de Statul cel veșnic epuizat de fonduri când ajung până la el cererile pe baze artistice.

Văduva Aman nu cerea doar decât puțin din dreptul său. Ea dăruise Statului bogăția unui muzeu care-i **aparținea.** Aman îl construise ce-i drept cu intenția donării, dar lăsase pe văduvă liberă de orice obligație. Casa fusese clădită pe terenul de zestre, datoriile contractate cu zidirea și podoabele muzeului, cu generozitățile și boala lui Aman, se urcau la sume mult prea mari la socoteli încurcate pe care numai vânzarea tablourilor le-ar fi limpezit.

Dar Ana Th. Aman a preferat să-și vândă bijuteriile și să păstreze pânzele. A consimțit să plece din casa amintirilor în schimbul unei pensii destul de reduse, și nu s'a despărțit de cele câteva tablorui și mobile de artă ce le păstrase, decât în ultimii ani, silită și de nevoi, dar mai ales dornică să le știe fixate în case de colecționari, și cu deosebire în posesia Statului al cărui preț mai mic îl prefera regulat. Particularii care aveau dela doamna Aman un tablou, plătit sau dăruit, regretele ei îi transformau aproape în dușmani.

In ultimele luni, în casa aproape deșartă, după ce-și îndeplinise și datoria pe care în zadar o așteptase 36 de ani să și-o asume Statul — crucea trainică pe mormântul lui Aman —parcă ceva se descordase în uimitoarea ei putere de voință și viață. Nu-i mai rămânea, în curând nimic de făcut pentru Aman.

In ziua agoniei, ceruse, mai mult prin semne, cartonul unde mai rămăseseră câteva aqua-forte încă neplasate. A murit cu ele alături, ca și cum filele acelea destinate să ajungă pe mâna revânzătorilor de care avea oroare, o îngrijorau mai mult decât soarta sa proprie.

Avea 88 de ani când a murit.

Se împlinesc, în zilele acestea de Aprilie, patru ani de atunci. —. *Alice Gabrielescu.*

Din viața lui Th. Aman

Vocația lui Aman pentru arta plastică s'a manifestat foarte de timpuriu. Avea 8—9 ani când și-a închegat primul „atelier". Il situase în podul casei, prin învălmășeala de mobile vechi, geamantane rupte și ceasloave bisericești scorojite, de care nici o casă boerească veche nu s'ar fi descotorosit fără prealabilul stagiu al podului. Acolo, micul **Dache** modela din ceară figuri de oameni și animale. Se ascundea de cei ai casei fiindcă ceara provenea din mucurile lumânărilor aprinse de credincioși în tinda bisericii apropiate (Sf. Troiță din Craiova) și abil culese de micul artist.

Mai târziu, avea 12—14 ani, pentru a-și procura material de pictură, nu ezita, el, feciorul serdarului Dimitrie Aman să meargă cu țiganii în bălțile din marginea orașului și să strângă lipitori pe care le vindea apoi negustorilor din Lipscani. De acasă, deși familia era avută, nu i se da nici un ban, înclinările lui artistice fiind socotite cu mentalitatea de atunci, nici azi prea mult schimbată, ca „apucături" primejdioase pentru viitor.

* * *

Primele succese artistice, Aman le-a recoltat la Paris, în timpul și după anii de studiu urmați în atelierele pictorilor Drolling și Picot. Multe din tablourile sale de atunci, au fost cumpărate de parizieni sau de străinii în trecere prin Paris, cu deosebire americani.

Când a expus, celebra mai pe urmă, **Bătălie de la Oltenița",** un cotidian francez scria:

„Câte-va zile, bulevardul Montmartre a fost literalmente baricadat în dreptul casei Goupil & C-ie de o mulțime avidă să se bucure de reprezentarea gratuită a unuia din marile episoade ale războiului oriental. D-l Aman a pictat „Bătălia de la Oltenița" cu sentimente, naturale la un Valah, de ură contra Rușilor și de recunoștință pentru Turci".

Tabloul acesta, Aman îl destinase Sultanului. Porni cu el la Constantinopol și intră în grațiile lui Reșid-Pasa, ministrul de Externe, care promise să-i obție audiența imperială. Dar trecea zi după zi și invitația nu sosea. Banii cu care venise Aman se sfârșeau. Crezuse că va termina afacerea într'o săptămână și aștepta de două luni. Lipsit de resurse, demoralizat de nesiguranță, hotărî pe Reșid-Pașa să-i spue adevărata cauză a acestei tărăgăneli.

—Nu pot îndrăzni să cer sultanului ceva, îi destăinui ministrul, decât prinzându-l la chef.

Insfârșit, Reșid-Pașa găsi fericita ocazie și Aman fu admis să arate tabloul. El povestește, într'o lungă scrisoare către fratele său, cum intră Sultanul în camera de audiență, examină atent tabloul, întrebă scurt: cine l-a făcut? și la semnul șambelanului, privi pe Aman drept în ochi, îl măsură de sus până jos fără o vorbă, fără un salut, apoi eși. Aman era consternat. Un dragoman îi zise însă, radios:

— Ai fost foarte bine primit. Sultanul s'a uitat în ochii dumitale. E o favoare pe care o acordă rar muritorilor.

Pentru tablou, a cărui reproducere se poate vedea la Muzeul Aman, pictorul a primit din visteria Sultanului douăzeci de mii de lei în hârtie.

Poezii de Th. Aman

Dorit-ai vreodată cu înfocare
Rugat-ai din suflet pe creator?
Ș'a ta dorință și așteptare
Să se ivească la al tău dor?

Th. Aman — **Țigancă**

Dorit-ai palate sau bogăţie
Rugând cu ardoare a poseda
Şi din întâmplare, ce-ţi place ţie
Pe loc îndată să ţi se dea?

Eu nici palate, nici bogăţie
Nici alte multe nu am dorit
Numai pe-aceea ce-mi place mie
Şi ea la dorinţă, mi s'a ivit.

E dulce viaţa pe neaşteptate
Să vezi în braţe ce tu doreşti..

(Dorinţa)

Ai plecat iubito, lăsându-mi întristarea
Dureri necontenite ce-apasă pieptul meu.
In suferinţa-mi mută de-a ta depărtare
Cu lacrimi de durere invoc pe Dumnezeu
Să te mai văd odată, moment de fericire...

(Depărtare)

Şi voi, frumoase locuri ce dânsa viziteazǎ
Văzând voi acuma zeitatea mea,
Zâmbiţi-i cu iubire căci inima-i oftează
Şi fiţi încântate de-a o putea vedea.

Şi voi floricele ce mâna-i atinge
Indulciţi-i drumul cu-al vostru odor
Faceţi să tacă inima ce-i plânge
Căci e despărţită de al său amor.

(Suvenir)

Scrieri despre Th. Aman

Corespondenţa lui Th. Aman cu fratele său Alecu Aman este deosebit de interesantă. Intr'una din lungile scrisori, el descrie marea luptă din faţa Sevastopolului (1854) la care a fost martor ocular, expunându-şi viaţa ca să ia numeroasele schiţe şi tablouri de război dintre care faimoasa „Bătălie dela Alma" la care însă n'a asistat, ci a reconstituit-o în lagăr cu ajutorul ofiţerilor.

Originalele acestor scrisori către fratele său Alecu se păstrează la muzeul Aman din Craiova. D. N. Iorga le-a comentat amănunţit în câteva articole din Ramuri şi în tipărituri academice (Studii şi documente Vol. XXIV).

In afară de broşura aniversară a d-rului C. Istrati, de care am mai pomenit, broşură epuizată azi, nu s'a mai scris mult despre Th. Aman.

Regretatul pictor Horaţiu Dumitriu începuse o **Viaţă** romanţată a lui Aman, din care au apucat să apară abia primele capitole în revista Clipa din anii 1925 şi 1926. Acei care ar dori s'o continue s'ar putea folosi de importantul material care trebue să existe încă pe undeva.

Amatorii de vieţi senzaţionale ar putea fi însă dezamăgiţi: Th. Aman n'a avut decât o singură iubire în viaţă: soţia sa.

Ultimele noutăţi apărute la vitrina

Librăriei Universala ALCALAY & Co.

Calea Victoriei 27 Bucureşti I

FRANCEZE	Lei
Cami: Christophe Columb, roman sonor	78
Heim M.: Un feu rouge dans la nuit, roman	78
Le Coeur selon les romanciers française	78
Grépon: Maxeance vierge faible, roman	78
Vicki Baum: Grand Hotel, roman	98
Pagnol: Marius, pièce	78
Riche Daniel: Le mari camerade, roman	78
Simenon: Le chien jaune, roman policier	39
Pacotte J,: La pensée technique	98
Darwin L.: Qu'est-ce leugenique	98
Ossendowski: Esclaves du Soleil, voyages	98
Hughes: Un cyclon à la Jamaique, roman	98
Fiomin Roz: De Rossevelt à Hoover	98
J. J. Tharaud: L'oiseau d'or, nouvelles	98
Siegfried: La Crise britannique au XX siècle	65
Delteil: Le vert galant	98
Lenine: La révolution bolcheviste	195
Colonel House: Papiers intimes, La fin de la guerre	234
La fin du moyen-age. Coll. Peuples et Civilisation	390
Recouly: Joffre	98
Sencourt: La vie de Meredith	98
Tarassov-Rodionov: La révolution de Février 1917	98
Bloch Al.: Les derniers jours du régime Imperial	98
Martinon Suzanne: L'Hereuse imprudence, roman	98
GERMANE	
Erich Maria Remarque: Der Weg zurück	200
Trotzki: Geschichte der Russischen revolution	320
Fürst Bülow: Den Kwuerdig Keiten, Band IV	680
Prof. Dr. Sapper: Reise nach Süd und Mittelamerika	300

Se primesc abonamente la toate revistele şi ziarele române şi străine cu preţurile originale.

Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs.

MARI PREMII LUNARE
oferă ziarul „DIMINEAŢA"
deslegătorilor jocurilor de cuvinte încrucişate, din senzaţionalu
„ALBUM REBUS"
PREŢUL 60 LEI

Rine ras bine dispus
DIAMOND
DE VÂNZARE PRETUTINDENI
REPR. GRALĂ A. SCHOR S.A. BUCUREŞTI STR. TUDOR VLADIMIRESCU 26

Caleidoscop intelectual

Cultura Negrilor din America

Negrii din Statele-Unite au nici mai mult nici mai puţin decât 60 de ziare, care se ocupă exclusiv de chestiuni religioase şi educative; apoi 110 reviste săptămânale şi 2 reviste bilunare; dar până de curând nu exista nici un „magazin" negru.

Negrul *Robert Abbott* a umplut acum şi această lacună, inaugurând un magazin intitulat „Revista lui Abbott, magazin deosebit de toate celelalte".

Abbott este doctor în drept, a călătorit prin toată America de Sud şi Europa şi posedă astăzi o avere însemnată. A început ca om sărac, scoţând la Chicago ziarul *Defender,* care actualmente numără 110.000 de abonaţi. Primul număr al noului magazin s'a tipărit în 50.000 de numere şi cuprinde, afară de patru nuvele şi câteva poezii, un articol contra controlului naşterilor, o discuţie cu subiectul: „Poate folosi Biserica tineretului de azi?" — şi un articol despre romancierul francez Alexandru Dumas-tatăl, care, după cum se ştie, avea sânge de negru.

Reinhardt amenajează un teatru în aer liber

Marele regisor german Reinhardt amenajează pe domeniul său Landskron de lângă Salzburg un teatru în aer liber. In interiorul castelului Landskron există de multă vreme o sală de teatru, unde multe piese văd lumina zilei înainte de a fi montate pe scenele publice.

Teatrul în aer liber se face în stil baroc. Reinhardt a cumpărat jumătate din lacul Landskron; la cealaltă jumătate, comuna a făcut plajă. Teatrul va fi situat în mijlocul unui parc imens şi împrejmuit cu stachete de lemn acoperite de plante agăţătoare.

Scena n'are împrejmuire; culisele sunt înfăţişate de arcade şi portaluri de piatră, iar planul din fund prin grupe de arbori şi blocuri de piatră. Pentru spectatori s'au prevăzut 250 de fotolii pe un teren mai înalt. Orchestra va sta într'un fel de tranşee în pământ. Parcul e presărat de nenumărate figuri în stil baroc, cumpărate de Reinhardt de prin castelele şi palatele Austriei de Jos. Primele reprezentaţii au loc vara aceasta cu „Visul unei nopţi de vară" de Shakespeare.

Gardişti licenţiaţi în drept

De curând poliţiştii vienezi au făcut o călătorie de studii la Constantinopol, cu care ocazie s'au oprit şi la Bucureşti. Scopul călătoriei a fost să întocmească la faţa locului un proect, cerut de poliţia din Stambul pentru reorganizarea ei după modelul austriac.

Se ştie că după prăbuşirea monarhiei austro-ungare, numeroşi ofiţeri austriaci şi unguri au fost siliţi să-şi schimbe meseria şi să se ocupe de orice ca să poată trăi.

Printre sergenţii de oraş din Viena se găsesc numeroşi foşti ofiţeri, funcţionari de bancă, etc. 80 de sergenţi sunt absolvenţi de liceu şi bacalaureaţi; unii urmează, cu autorizaţia poliţiei, cursurile universitare, mai cu seamă ale facultăţii de drept. Această autorizaţie se acordă — fireşte pentru orele libere — absolvenţilor unui curs pregătitor, de doi ani, înfiinţat de şcoala de poliţie; absolvenţii acestui curs sunt promovaţi dela gradul de aspiranţi la acela de gradaţi, apoi intră în şcoala de gradaţi şi se pot înscrie, dacă vor, la universitate. Serviciul nelăsându-le prea multă vreme liberă, ei sunt siliţi să înveţe noaptea de pe cursuri scrise.

Ca în corpul sergenţilor, sunt şi în rândurile micii armate federale de la Viena mulţi soldaţi simpli cu titluri academice.

Inelul blestemat

Cu ocazia morţii cunoscutei cântăreţe americane Maud Yohiada, ziarele povestesc următoarele:

Pe vremea când studia la Oxford, cântăreaţa a cumpărat un minunat diamant albastru pe un preţ cu adevărat ridicol. Bijutierul îl dădea ieftin, fiindcă — spunea el — diamantul aducea nenoroc. Oricine-l purta avea mai întâi o perioadă de noroc extraordinar, apoi urmau nenorociri, lacrimi, moarte. Diamantul — dăruit unei europene de un maharajah indian — era sortit să-şi piardă efectele funeste imediat ce reintra în posesia donatorului.

Yohiada şi-a bătut joc de bijutierul superstiţios şi a cumpărat diamantul; la scurtă vreme, a început să meargă din succes în succes, fiind ovaţionată în toate centrele mari unde cânta. In curând se căsători, însă din clipa aceia inaugură epoca lacrimilor, soţul ei murind de pe urma unui accident. De al doilea bărbat, Yohiada se divorţă; apoi, după alţi patru ani, — devenită o celebritate mondială — se căsători cu un mare bogătaş; dar, deşi acesta o adora şi-i făcea toate gusturile, ea nu-şi găsea astâmpăr şi hotărî să întreprindă un turneu în jurul lumii. Ajunsă în India, suferi un accident grav de automobil în apropierea palatului maharajului din Inkaphur, dar scăpă ca prin minune cu viaţă. Anturajul ei o sfătui să-i dea acestuia inelul, dar ea râse iar de superstiţie. Intoarsă la Londra, muri însă subit la 3 Martie. Printre giuvaerurile ei, în valoare de 3 milioane de dolari, nu se găseşte diamantul albastru. In timpul transportului cadavrului spre New-York, inelul a mai fost văzut în degetul moartei, apoi a dispărut ca prin farmec fără să i se fi putut da de urmă.

Metodă nouă pentru confecţionarea cópiilor de... creer

La Viena s'a înfiinţat de curând un institut — până acum unic în toată lumea — având de scop studiarea şi păstrarea creerului oamenilor de valoare. Muzeul posedă până acum câteva mii de creere, înşirate în vitrine de sticlă, numerotate şi etichetate. Iniţiatorul acestui original muzeu este Profesorul v. Economo, savant psihiatru de reputaţie mondială. El a lansat un apel către toţi oamenii de seamă, rugându-i să-şi lase prin testament — creerul institutului de pe lângă clinica de psihiatrie a universităţii din Viena.

Aci creerul e cântărit mai întâi, pentru a se vedea dacă depăşeşte 1367 de grame, greutate medie admisă pentru creerul rasei caucaziene. Cercetările au arătat că la majoritatea oamenilor de seamă creerul depăşeşte media. (Creerul lui Byron cântărea 1807 grame, al lui Turgheniev 2012 grame, al lui Kant 1650 grame). Depăşirea nu constitue însă regula generală, căci la unii oameni celebri — Gambetta, Liebig, Menzel, etc. — creerul avea mai puţin de 1360 de grame. Pe de altă parte, cel mai greu creer înregistrat până acum de cercetători (2850 de grame) provenea dela un idiot epileptic.

La muzeul din Viena se confecţionează după noul procedeu al lui *Poller* o copie exactă a creerului. Cu o pensulă, se unge creerul cu o substanţă lichidă numită necogol; această substanţă se încheagă repede şi ia forma unei masse maleabile învăluind creerul ca o cască de cauciuc şi redându-i exact toate cutele şi circonvoluţiunile. Invelişul acesta se scoate uşor, fără a se altera întru nimic creerul, şi se întăreşte cu ajutorul altei substanţe *(hominit)*. Copia astfel confecţionată — prezentând aspectul unei hărţi în relief — permite studiul amănunţit al circonvoluţiunilor. Din creerul original se extrag părticele, se fac preparate pe sticlă, care se studiază la microscop.

Institutul studiază localizarea *aptitudinilor* în diferitele părţi ale creerului şi caută cheia de boltă la sanctuarul în care sălăşlueşte ceiace numim în mod curent „suflet". Cercetătorii creerului, care au emis teoria „cerebraţiei progresive", afirmă că omul de azi este numai un fel de crisalidă a omului viitor, de peste vreo câteva mii de ani, care va fi înzestrat cu facultăţi şi daruri nebănuite de omul de astăzi.

Sculptorul Epstein

Un străin venit într'o bună zi în Anglia tocmai din Statele-Unite, ar părea tot aşa de la locul lui ca şi o sculptură cubistă într'un salon Ludovic XVI-lea.

Cheiurile Tamisei au oferit însă lui Epstein un cadru, care l-a reţinut şi de care s'a legat pentru totdeauna. In 25 de ani, Epstein s'a aclimatizat complect. Sculptorul acesta este înainte de toate un boem. Boemul de geniu admis sau batjocorit, adorat sau urît cu furie, după individ sau mediu. Nimic în lume nu l-ar putea convinge să-şi pue un guler tare, smocking sau joben.

Ori cât de violent ar fi criticate operele sale în ţara „artei convenţionale", Epstein rămâne în momentul de faţă sculptorul cel mai celebru din lume.

Busturile sale, a căror estetică e adesea în tonul gustului comun, au succesul pe care l-au cunoscut odinioară sculpturile lui Rodin.

Cu toată gloria consacrată, Epstein nu e indiferent injuriilor sau insultelor adresate numelui său. E foarte sensibil faţă de asprimea şi orbirea criticei.

Nu e mai puţin adevărat că el are o sumă de admiratori, chiar în cercurile oficiale şi artistice.

E urmat apoi de nelipsita ceată de snobi şi de oameni aşa-zişi de lume.

Multe ducese au încercat să atragă în saloanele lor pe acest leu oriental. Incercările le-au rămas de cele mai multe ori fără rezultat.

In afară de artă, Epstein n'are decât o singură pasiune, pe fiica sa, ale cărei trăsături el le-a imortalizat în multe bronzuri.

Sculptorul şi-a găsit în fiică pe cel mai bun tovarăş.

Celebritatea n'a parvenit să schimbe pe Epstein. El a rămas aşa cum era mai înainte: modest, plăcut, simplu şi, ca toţi oamenii dotaţi cu o mare vigoare fizică, temperat în mânie şi bun cu cei mici. — *Z. N.*

Scrisorile de dragoste ale lui Bernard Shaw

Vara trecută d-na August Belmont, în timpul unui dineu, avea ca vecin de masă pe Bernard Shaw. Această doamnă, după ce a cunoscut gloria scenei în plin, are astăzi încă şansa de a indica nota justă a modei în societatea din New-York.

In timpul mesei, dramaturgul irlandez se adresează vecinei sale, d-na Belmont: „V'am scris câteva scrisori de dragoste acum 25 de ani. E adevărat?"

La răspunsul afirmativ, Bernard Shaw adaugă: „Vindeţi-le acum. Ar putea avea o valoare însemnată".

In epoca aceia frumoasa Eleonor Bobson juca rolul principal din „Merely Mary Ann", iar Shaw scria „Maior Barbara". El trimetea drăgălaşei actriţe rânduri amuzante în felul acestora: „Sunt mama unei piese care se va naşte în curând şi sunt sigur că dumneata eşti tatăl".

D-na Belmont n'a vândut totuşi scrisorile cum ar fi făcut poate mai curând cu minele sale de aur sau de petrol. A făcut însă altceva. Le-a cetit ea însăşi în faţa unui auditoriu elegant de vre-o 400 de persoane. Beneficiul care se urcă la frumoasa sumă de 112.000 franci, a fost dăruit unei societăţi pentru ajutorul femeilor fără lucru.

D-na Belmont este stăpână pe multe miliarde, moştenite dela soţul său. — *Z. N.*

Prejudecăţile Englezilor contra rasei negre

Celebrul tenor negru Roland Hayes va da la începutul lunii Mai câteva concerte la Londra. Faima lui e foarte mare atât în America cât şi în Anglia, unde acum 10 ani a întreprins un turneu cu strălucite succese materiale şi morale.

Cu acea ocazie, Hayes a fost invitat să cânte la palatul regal, unde a repurtat un succes extraordinar, mai ales cu cântecele populare negre.

La sfârşitul concertului regele i-a dăruit ca amintire un ac de cravată cu briliante. De atunci faima lui Hayes a crescut. Totuşi, mare parte din public merge atât de departe la Londra cu prejudecata contra oamenilor de culoare, încât impresarul lui Hayes nu i-a putut rezerva în vremea din urmă camera la nici-un hotel şi-a fost silit să ia cu chirie un apartament particular. Hotelierii au refuzat până la unul să-l găzduiască pe Hayes, de teamă să nu-şi piardă din pricina lui prea mulţi clienţi.

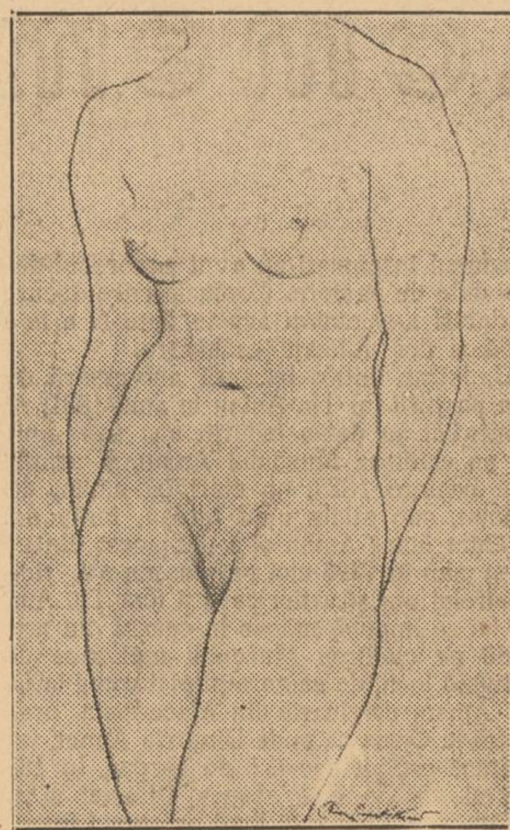
O comoară de... mărci

In statul Arizona din America de Nord nişte căutători de aur vroind să petreacă noaptea într'o căsuţă din apropierea localităţii Oatman, constatară înspăimântaţi că intraseră în sălaşul unei numeroase familii de şerpi cu clopoţei. Părăsiră în grabă casa, iar a doua zi puseră o mină de dinamită şi-o aruncară în aer.

Terenul surpându-se, dădu la iveală o pivniţă lungă, în care se găsi lângă scheletul unui măgar, o şea şi o geantă de piele, cu vre-o 200 de scrisori datate din 1849. După toate probabilităţile, curierul fusese jefuit, pe vremuri, iar scrisorile — fără valoare pentru jefuitori — aruncate în pivniţa descoperită acum.

Afară de importanţa istorică, aceste scrisori, adresate în cea mai mare parte şefului voluntarilor californieni care au luptat în războiul pentru independenţă, mai au şi o valoare reală prin mărcile vechi de pe plicuri. Astfel, o marcă de 5 cenţi înfăţişându-l pe Washington valorează astăzi după catalog 750 de dolari; altele valorează între 1875 şi 7000 de dolari.

Filateliştii din New-York au oferit pentru întreaga colecţie 3 milioane de dolari, dar se crede că în cele din urmă se va obţine o sumă mult mai mare.

Riza Propst Kraid **Nud**

A APARUT IN EDITURA „CUGETAREA"

VEŞNICUL INVINS

Roman de ION PAS

A apărut:

Almanahul RADIO-RADIOFONIA 1931

Enciclopedie populară a radiofoniei
scrisă de cei mai distinşi specialişti

Calendarul radiofonistului.
Ultimele progrese ale radiofoniei în Europa şi America,
Technica undelor scurte.
Televiziunea, filmul sonor, gramofonul electric.
Montaje uzuale de recepţie.
Un aparat cu trei lămpi pe unde scurte.
Construcţia radiofoanelor moderne.
Paraziţii atmosferici şi industriali.
Undele electrice şi viaţa.
Expoziţia de radio.
Cum s'a născut T. F. F.
Marconi intim.
Stenode-Radiostat.
Radio şi descompunerea comorii...
Lămpile baghete şi fotocatodice.
Omul mecanic.
Invăţământul radiofonic.
Ce sunt undele electrice?
Teatrul radiofonic.
Muzica radiofonică.
Sfaturi practice pentru amatori.
Curiozităţi radiofonice.
Schiţe, nuvele, fantezii, humor radiofonic.
Anecdote, caricaturi, desene, fotografii.
Un volum elegant tipărit, cu peste 300 de clişee, Lei 60.

De vânzare la toate chioşcurile şi librăriile. Se expediază franco contra sumei de lei 60, trimisă prin mandat poştal la ad-ţia „Adeverul" S. A., Bucureşti, str. Const. Mille 7-9-11.

Reportaje fotografice în culori
Curiozităţi şi nuvele extraordinare
Şi un supliment gratuit de 16 pagini
vă oferă
„Realitatea Ilustrată"
Apărută în 32 pagini. — Preţul 10 lei

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

PLASTICA

Apropierea între popoare s'a făcut totdeauna pe cale culturală mai degrabă şi mai eficace decât pe târâm politic. Universalitatea limbajului artistic nu poate găsi obstacol în graniţele pământeşti, după cum pasărea nu cunoaşte piedică în vămile văzduhului.

Solia artistică a unui popor trebue primită pretutindeni ca un semn firesc de împăcare spirituală, ca o dorinţă vie de colaborare sufletească între naţiuni.

Adolf Fenyes — **Compoziţie**

Aceasta este, suntem încredinţaţi, adevărata şi unica semnificaţie a expoziţiei ungare la noi, inaugurată, cu încurajarea deosebită a principelui Nicolae, în Sala Ileana..

Nu este o manifestare care să ne îngădue o privire de ansamblu asupra întregii activităţi artistice moderne din Ungaria. Intenţia organizatorilor a fost să înfăţişeze publicului românesc numai câteva opere reprezentative, în stare a ne face să întrezărim care ar fi stadiul actual al artei oficiale din ţara vecinilor noştri.

Iosif Rippl.Ronai — **Bunica**

Căci trebue să constatăm cu oarecare părere de rău că expoziţia dela „Cartea Românească" nu oglindeşte nimic din ritmul modern al vieţii artistice budapestane. Meşterii prezentaţi de domnul dr. Bela Lazar, directorul Muzeului Ernst din Budapesta, sunt aproape toţi fruntaşi ai artei academice, purtătorii de cuvânt ai oficialităţii. Judecându-i ca atare, admirăm cu deplină

Ludovic Kunffy — **Ţigani**

sinceritate virtuozitatea coloristică şi perfecţiunea formală a operelor lor. Cum s'ar putea recomanda altfel nişte eminenţi profesori de Belle Arte?

Preocuparea de formă şi de armonia desăvârşită a coloritului se relevă deopotrivă în portretele lui Rippl-Ronai, în florile lui Csok, în peisajele pline de frăgezime ale lui Pécsi-Pilch, în compoziţiile fanteziste şi în priveliştile de rară sobrietate cromatică ale lui Fényes, în chipurile nostalgice, expresive şi meticulos studiate ale lui Oscar Glatz, în pânzele îndrăzneţe, cu tendinţă vădită de evadare din banal, ale lui Vaszary, în lucrările originale ale lui Koszta, în viziunile sugestive ale lui Szönyi, conducătorul spiritual al nouei generaţii de artişti, în grupările de clasică luminozitate ale lui Kunffy, în naturile moarte ingenios valorate ale lui Vass şi în „Parcul" lui Nagy Lajosné.

Toate panourile aduc o dinamică particulară, un suflu de superioară onestitate artistică. Expozanţii nu vor să surprindă prin abilităţi artificioase. Rostul alăturării lor este să dea imaginea demnă a unui moment plastic. Şi lucrările expuse sunt tot atâtea mărturii ce nu se pot contesta, că în Ungaria şcoalele de Belle Arte nu sunt, ca aiurea, simple refugii comode pentru rataţii artei.

Oscar Glatz — **Fetiţă cetind**

Ar fi fost necesar, pentru o informare complectă a publicului românesc, să ni se prezinte şi artişti din generaţia mai tânără. De-asemeni, socotim că n'ar fi trebuit să se înfăţişeze sculptura ungară numai prin cele două bronzuri ale lui Filip Beck.

Ţara care a dat pe Munkacsy şi pe Fadrusz, are resurse artistice pe care expoziţia organizată de domnul Lazar Bela ne lasă abia să le bănuim.

Ii suntem totuşi recunoscători şi pentru atât.

H. BLAZIAN

Endymion

Torba-i cu săgeţi îşi pune
Artemida cea sihastră
Şi pe carul ei străbate
Bolta cerului albastră.

Spre pământ apoi coboară,
Indemnându-şi caii 'n şoapte
Şi cu drag acum priveşte
Codrul scufundat în noapte.

S'a oprit şi pe sub ramuri
Trece pe poteci uşoară,
Pe când înainte-i sburdă
O roşcată căprioară.

Urlă lupii, fug mistreţii,
De s'ascund sub frunza deasă,
Iar săgeţile prin neguri
Argintate dâre lasă.

Şi fecioara 'n mers s'avântă,
Arcu 'n mâini mereu agită,
Chipu-i s'a 'nroşit ca focul,
Sânii-i sub pieptar palpită.

Dar deodată se opreşte:
— Cine doarme oare-acolo?...
Şi sub brazi, culcat pe iarbă,
Vede parcă pe Apollo.

— El să fie?... şi se pleacă,
De mirare-acum cuprinsă,
Dar un ţipăt groaznic scoate,
Căci se simte 'n braţe prinsă.

Şi Endymion în clipă
O sărută cu 'nfocare,
Iar zeiţa, ca nebună,
Fuge 'n caru-i şi dispare.

Dar de-atunci în codrul tainic
După cum povestea spune —
Luna ne 'ncetat tot vine,
Depe ceru-i când apune.

Vine şi cu raza-i tristă
Mângâie de-apururi luna
Pe Endymion ce doarme
Tânăr şi frumos într'una.

I. M. MARINESCU

*) Endymion, tânăr păstor, fu iubit de Artemis, zeiţă a vânătoarei şi a lunei (Selene). La moartea-i, zeiţa obţinu de la Zeus ca iubitul ei să-şi păstreze mereu frumuseţea si tinereţea-i, caşi cum ar fi fost cufundat într'un somn adânc.

Manual de morală practică

Cărţi de joc

La noi, în Kuty, viaţa impusese o controversă. Averile mai multe găsindu-se în mâni mai puţine decât s'ar fi cuvenit, ceeace ni se pare că e regula avuţiei, cele mai gustoase din ele se făcuseră într'o singură noapte. Oamenii nu aveau nevoie numaidecât de o fabrică, de o mină de cărbuni, de o întindere mare de pământ, ca să scoată din ele, ajutaţi de muncă, de timp şi de priceperi, o comoară întocmită cu'ncetul, prin strădania câtorva rânduri, din tată'n fiu, de imbecili de cetăţeni. Era deajuns uneori, cum se spune în Europa, un mandat de deputat, cu care te prezintai la luarea în primire a fotoliului numerotat. La noi, în Kuty, alegerile pentru instituţiile englezeşti de legislaţie, introduse de înaintaşii care învăţaseră carte la Londra, se făceau, cum s'a mai povestit, după moda locală. Ieşeau dintre noi cei care fugeau mai iute de-abuşile sau pe vine sau acei care se regăseau pe sine mai prompt pe întuneric, într'un sac cu gura legată.

In politică, noi aplicam o metodă personală căpătată din studiul chirurgiei. Fiind ţara cea mai accidentată, scrintirea picioarelor şi prin consecinţă a braţelor, a umărului şi a cerbicei, constituia maladia, dacă se poate spune, cea mai răspândită. Insuş parchetul din odăile noastre prezinta spinări şi depresiuni atât de neobicinuite, încât îţi puteai suci călcâiul, genunchiul sau coapsa şi eventual şira spinării, între odaia de culcare şi bibliotecă. Aşa că *antorsa* se studia de mic, ca la Chinezi scoaterea măselelor fără cleşti, copiii începându-şi cariera desfacerii dinţilor de pe gingie prin smulgerea cu buricele celor două degete ale pipăitului, a ţintelor fără floare bătute din ce în ce mai adânc într'o scândură aşezată cismăreşte. La nevoe, dacă o măsea rezista peste măsură acestei extrageri naturale, îţi puneai clientul cu capu 'ntre genunchi şi aşa, apucat din două părţi, de pe dinafară şi de pe dinlăuntru, maxilarului de pildă, îi era cu neputinţă să scape.

In scrântitură, trebuia obţinută catifelarea complicată a tuturor celor zece degete de la mâini. Un schelet bine spălat în apă de var şi lustruit cu stearină era aruncat în desordine într'un sac şi sacul era cusut. Prin pereţii, din ce în ce mai groşi ai sacului, până la imitarea volumului muşcular anatomic, candidatul la chirurgie era nevoit să articuleze fiece os la locul lui şi atunci, expert, el putea să exercite pe viu cu o dexteritate de mare tenor. Acest ultim stadiu al învăţăturii conferea doctoratul. Căci studiul pornea de fapt, de la scheletul unui singur deget cu falangele risipite, trecea la piesele palmelor întregi, la carpe şi metacarpe; la cubitus şi radius şi, treptat la toate prelungirile osoase ale trupului omenesc, omul fiind şi în Kuty, tot atâta materie dură cât şi material elastic.

Intr'alte state, lucrurile sociale nu exprimau, desigur nici atât pitoresc nici atâta artă, selecţiunile făcându-se pe criterii de principii şi presupuneri. O problemă, va să zică, de actualitate într'un moment anumit venea de la averea unora şi de la sărăcia celorlalţi.

S'au propus diverse reţete, exprimentate pe rând.

S'a consacrat întîi şi întîi doctrina că cei care aveau, deţineau materialitatea acestui verb de la Cel-de-Sus şi că prin urmare erau ca nişte sfinţiţi. Celor care nu aveau li s'a interzis şi să aibă dar să şi le treacă prin minte că ar putea să aibă vre-odată. Datoria acestei categorii era să se uite la categoria consacrată sau în cel mai bun caz să poarte tăvile, castroanele şi tingirile între mese şi de la bucătării la sufragerie. Şi degetului mic îi era oprit să întingă în sos şi să se lase lins: contrariu, el era tăiat şi nu se mai găsea nici un chirurg ca să-l puie la loc, chirurgia ortopedică fiind excluziv destinată scrintirii. Dar omul din Kuty e născut păcătos. Doctrina fuse bună numai o bucată de vreme. Vecinii din categoria proastă săriră gardul categoriei bune şi toate bucatele se găsiră mâncate în mai multe blíduri decât era legiuit. Categoria bună fu în cele din urmă răzbită de categoria proastă, roata se întoarse şi sosurile curseră de vale.

Dar legile vechi rămaseră bune şi pentru categoria nouă, eliminându-se numai Cel-de-Sus din doctrina ei, pentrucă nu mai era nevoie de El şi ideile, evoluând de la Prinţi la „hoţi", cum era numită o clasă din fosta categorie, de către categoria zisă prădată, s'a putut adopta dreptul, în acelaş timp cu chibriturile, o formă evoluată a precedentului amnar. Nici dreptul nu fu prea rezistent, căci se ivi puricile lui, „ciupeala", o modalitate liniştită a săriturii gardului, de odinioară. Toţi Kutomanii s'au îndeletnicit să ciupească, ciupind câte puţin fiecare şi totalizându-se ciupitura într'o dispariţie a obiectului. Dacă i-ai spune unei European că muştele la noi, în Kuty, fug cu burduful de brânză la spinare, Europeanul nu ar înţelege figura literară. Era de ajuns ca fiece muscă să ia din burduşă numai cât vârful de ac.

Un om de Stat al nostru a făcut inovaţia să dea înapoi categoriei sărăcite avuţiile furate. Insă venind cu întârziere, el a băgat de seamă că murise categoria: omul decedează şi în Kuty cam între 50 şi 60 de ani — şi a făcut o altă categorie. Alt om de Stat s'a silit să ia şi de la această categorie, dând categoria afară din categorie, într'altă categorie. Am ajuns în cele din urmă la concepţia unei categorii, care abandonase şi pe Cel-de-Sus şi Dreptul. Şi am admis că o categorie care încă nu s'a înavuţit este întotdeauna cinstită, cu deosebire la început şi contrariu decât toate categoriile celelalte. Atunci s'a stabilit criteriul adevărat al multiplicării categoriilor şi al succesiunilor rapide şi tot atunci s'a inventat şi jocul de şah, care vine din Kuty: calul mănâncă un număr de piese în diagonală, mi se pare, şi chiar în două diagonale, pe când turnul mănâncă mi se pare, mai puţin şi într'un singur sens şi pe sărite: technica şahului se întemeiază pe principii.

La un moment delicat al nostru, în Kuty s'a prezintat situaţia subt un aspect original. Unii erau de părere să tocmim o sută de puşcaşi şi să împuşcăm pe toată lumea, rezervându-ne ţara nouă: Am împuşcat trei luni şi ne-am desgustat: par'că era mai bine înainte, în epoca nu numai a Celui-de-Sus, a Dreptului şi a hoţomăniei dar şi în stadiul mizerabil al ciupelii. „O să împuşcăm pe toată lumea, i-a spus într'o zi sutaşului, un om de Stat, care instaurase această purificare forţată — şi o să rămânem noi, o sută cincizeci de oameni de treabă". „Intr'adevăr, Doamne, a răspuns sutaşul, n'o să ne mai putem mişca de oameni cum se cade".

Credeţi că am povestit degeaba cum ajunsese de iscusit pipăitul chirurgilor noştri? Căci atunci fură chemaţi chirurgii şi învăţaţii să-şi aducă aminte o specialitate uitată a profesiunii lor. „Vă rugăm să ne înviaţi câteva mii de simpatici pungaşi, zise Mai marele, ca să mai respirăm niţeluş". Descântecul fusese însă uitat.

Iată de ce am introdus în Kuty avuţia şi cinstea cu schimbul. O lună sunt eu bogat şi pe urmă vii dumneata. O lună sunt eu cinstit şi pe urmă vii dumneata. Şi toţi am putut gusta şi dintr'una şi dintr'alta şi rând pe rând. Ceeace, în definitiv, a fost mai bine sau mai rău, n'aş putea hotărî, căci nici bine de tot n'a fost niciodată nici rău de tot niciodată, căci totdeauna a fost amestecat, sau cum se zice în Kuty: *Kif-Kif*.

Este însă sigur că un lucru n'am putut găsi cu toate caznele noastre: viaţa oprită la 25 de ani, care se zice că ar fi vârsta ideală. Când vrei să faci fericirea omului te ajută numai inteligenţa, dar te trădează nişte meschine măruntaie: rinichiul, ficatul, inima, intestinul. Şi din toate silinţele dumitale se alege un profil de bronz ori o statue, care măcar nu seamănă cu dumne...

T. ARGHEZI

DIN LITERATURA NEOGREACĂ

Amurg

După Lorenzo Mavilis

Respiră lină molcomă-adiere
Şi leagănă 'n grădină trandafirii
Şi peste inimi, peste largul firii,
Domneşte-amurg de roze, tămâiere
De clipe, aurul din visul amintirii,
Când sufletul presimte pacea sfântă,
Eterna pace, şi privind s'avântă
Cu lacrimi pentru cea din urmă dată
Spre toată cunoştinţa-i neuitată,
Iubiri bălane cu grumaz de crin,
Priviri albastre, umede, asfinţite
Şi sărutări şi plâns, fior divin,
Iluzie de daruri preţuite
A vieţii ce se duce irosindu-se
Ca toporaşul orb mereu topindu-se.

G. MURNU

Din Literatura Persană

— Omar Khayyam —

Omule, fiindcă această lume e o amăgire, de ce te laşi pradă desnădejdei, de ce te gândeşti veşnic la starea ta mizerabilă? Lasă-ţi sufletul în voia întâmplării. Soarta ţi-e scrsiă. Nici o ştersătură n'o va modifica.

* * *

Beau vin precum rădăcina salciei bea unda limpede a isvorului. Tu susţii că singur Dumnezeu e Dumnezeu, că singur Dmnezeu ştie totul.

Când m'a creiat, el ştia c'am să beau. Dacă n'aş bea, ştiinţa lui Dumnezeu ar da greş.

* * *

Acest abur în jurul acestui trandafir, e oare voluta parfumului său sau fragila apărătoare pe care ceaţa i-a lăsat-o? Părul tău revărsat pe faţă, e oare încă noaptea pe care privirea ta vrea s'o împrăştie? Deşteaptă-te, scumpa mea! Soarele ne aureşte cupele. Să bem!

* * *

Hotărăşte-te să nu mai contempli cerul. Inconjoară-te de fete tinere şi frumoase şi dezmiardă-le. Stai la îndoială? Doreşti să te mai rogi lui Dumnezeu? Inaintea ta, milioane de oameni s'au rugat fierbinte. Au murit, şi tu nu ştii dacă Dumnezeu i-a auzit.

* * *

Vinul procură înţelepţilor o beţie sortită numai Aleşilor. El ne redă tinereţea, ne redă ceeace am pierdut, şi ne dă ceeace dorim. Ne arde ca un torent de foc, dar poate de-asemeni să ne schimbe tristeţa în apă răcoritoare.

* * *

Treceam prin atelierul pustiu al unui olar. Se aflau acolo cel puţin două mii de oale, care vorbeau încet de tot. Deodată, una din ele strigă: „Tăcere! Lăsaţi pe acest trecător să evoace pe olarii şi pe cumpărătorii care au fost odinioară"...

* * *

Rhayyam, dacă eşti beat, fii fericit! Dacă îţi contempli iubita cu obrajii de trandafir, fii fericit! Dacă visezi că nu mai exişti, fii fericit! — căci moartea e neantul.

* * *

Spuneţi că vinul e singurul balsam? Aduceţi-mi tot vinul din lume! Inima mi-e plină de răni... Tot vinul din lume şi inima-mi să-şi păstreze rănile.

* * *

O nouă auroră! In fiecare dimineaţă descopăr splendoarea lumii şi mă'ntristez că nu-i pot mulţumi creatorului ei. Dar atâţia trandafiri mă consolează, atâtea buze se oferă buzelor meie! Lasă-ţi lăuta, iubito, — pasările au început să cânte...

* * *

Ignorantule care te crezi savant, mă uit cum te sbaţi între infinitul trecutului şi infinitul viitorului. Ai voi să înfigi un stâlp între aceste două infinituri şi să te sui pe el. Mai bine aşează-te sub un copac, lângă o sticlă cu vin care te va face să-ţi uiţi neputinţa.

* * *

Obosit să'ntreb zadarnic oamenii şi cărţile, m'am hotărît să întreb cana cu vin. Mi-am pus buzele pe buzele ei şi i-am şoptit: „Când voi muri, unde mă voi duce?" Ea mi-a răspuns: „Bea din gura mea! Bea îndelung! Niciodată nu te vei întoarce pe pământ!".

* * *

Iubito, mai toarnă vin! Obrajii tăi n'au încă strălucirea rozelor. Intristează-te, Khayyam! Iubita are să-ţi surîdă.

Traducere de AL. T. STAMATIAD

François Villon

Durerea discordează şi amplifică de timpuriu sufletul nepăsător, glumeţ şi impudic al tânărului student „gavroche", copil autentic al Parisului. Până la duelul în care Villon ucide, — pentru o femee de moravuri uşoare, — pe un tânăr preot şi în acelaş an comite furtul din capela colegiului de Navara, — viaţa i se pare poetului nostru o desfătare şi o glumă. Remisiunea pedepsei cu moartea, preschimbată într'un exil de şase ani, marchează începutul unei alte existenţe pentru tânărul de 23 de ani, licenţiat în litere al Sorbonei. Dacă tavernele Parisului, — în tovărăşia borfaşilor şi a femeilor desfrânate, — au sădit în el germeni repede roditori de cinism şi brutalitate şi i-au ascuţit ironia înăscută, — acum, cei şase ani de vagabondaj, de mizerii, de furturi impuse de nevoi, de încolţiri ale poliţiei şi de grele schingiuiri în aspre închisori, — brăzdează linii însângerate în inima fluşturatecă a gavroşului exilat. Mai ales întemniţarea la Meung-sur-Loire, din ordinul episcopului Thibaut d'Aussigny, trebue să-i fi secat toată seva de viaţă din el, de oarece la eliberarea din groaznica închisoare, — cu ocazia trecerii noului rege Ludovic al XI-lea prin Meung — Villon se simte bătrân la 30 de ani, obosit şi sfărâmat, şi scrie, — pe drumul reîntoarcerii la Paris, sau chiar în Parisul care nu-i mai poate reda vigoarea trupului, bucuria cugetului, plăcerea lui aprinsă de viaţă:

Ieşit din cruda închisoare
Unde mi-am lăsat chiar viaţa

scrie al doilea testament: „*Marele Testament*", în care, chiar dacă mai scapără ironia tăioasă, expresia burlescă şi cinismul de odinioară, nota fundamentală a întregii lucrări e o jale şi un regret pătrunzător, sincer şi tragic. Acest Testament nu mai e o glumă şi o mistificare ca *Micul Testament* — (Les lois) — prin care ar vrea să lase să se creadă, — fugind din Paris cu banii colegiului de Navara, — că o nenorocoasă aventură de amor îl face să părăsească locurile unde o femeie capricioasă l'a tiranizat.

Imi veni voia să zdrobesc
Incătuşerile amoroase
Ce sufletul mi-l chinuesc.

In *Marele Testament* accentul e adânc şi sincer chiar atunci când Villon strecoară câte un neadevăr în dorinţa de a-şi scuza unele păcate. In prima parte a *Testamentului*, — pe care o dau mai jos în traducere, — Villon revine de mai multe ori asupra nefericirii celor săraci, ca şi el, asupra inegalităţii triste a claselor sociale, simpatizând şi scuzând pornirile anarhice ale celor oropsiţi.

............în om lihnit
Nu 'ncolţeşte gând curat

sau

Foamea 'mpinge lupii 'n sate
Şi pe om la tâlhărie.

Modern prin complexitatea firii lui chinuite, — cum l'am văzut în *Balada Contrastelor*, Villon apare acum, prin atingerea problemei sociale care încă se dezbate, un spirit poetic de o vie actualitate.

ZOE VERBICEANU

Marele testament

I

Treizeci de ani am împlinit;
Nici prea nebun, nici prea cuminte.
Şi-atâtea chinuri am sorbit,
Cât nu pot spune în cuvinte.
Pe toate, însă, le-am primit
De la numitul d'Aussigny,
Episcop, om blagoslovit
De alţii — nu de mine-o fi!

II

Episcop nu mi-e, nici stăpân.
Nu-i jur credinţă neclintită,
Cu mine s'a purtat hapsân
Şi nu-i sunt sclav şi nu-i sunt vită.
Cu pâne şi apă învechită
O vară m'a ţinut mereu;
Nu spun cu inimă 'nvrăjbită:
La fel să-i dea lui Dumnezeu!

III

Şi dacă unul şi-altul spun
Că-l prea învinovăţesc, —
Dacă e rău, cum să-i zic bun?
Numai adevăr grăesc;
De minciună mă feresc
Să încarc sufletul meu;
Rog pe bunul Domn Ceresc
Să-i dea ce-am pătimit eu!

IV

Dacă-i drept c'a fost călău
Cât nu am vorbe de spus,
La fel şi destinul său
De la Domnul cel de sus!
Blestemul trebue răpus —
Dă biserica porunci;
Las dar grijii lui Isus
Pe cel ce m'a pus la munci!

V

Şi rog pe cerescul Fiu, —
Ca în orişice nevoi, —
Când spre el cu ruga viu,
Să nu mi-o 'ntoarcă 'napoi.
Demonii ce sunt în noi
Să-i învingă 'n pieptul meu:
Azi şi 'n ziua de apoi
Laudă lui Dumnezeu!

VI

Regele Lois cel drept
A lui Iacob fericire
Aib'o! Şi ca înţelept,
A lui Solomon mărire.
In războaie strălucire
A avut în lung şi 'n lat,
S'aib'o dreaptă nemurire
Şi un trai îndelungat!

VII

Doisprezece fii vânjoşi
Din nobilu-i sânge reg'
Cât Carlomagnus făloşi
La luptă, pe jos şi pe cal;
Buni ca Sfântul Marţial
Cum fu răposatul Delfin —
Şi-apoi primiţi triumfal
In cerescul rai divin.

VIII

Fiindcă timp am — şi de toate —
Iar la minte nu-s scăzut,
Dar n'am multă sănătate
(Precum Domnul m'a făcut,
De la alţii nu 'mprumut), —
Testamentul vreau să-l fac,
Chiar îndată început,
Testament de om sărac!

IX

Scris în anul dureros
Şaizeci ş'unu, când trecu
Bunul rege şi m'a scos
De la Meung. Viaţă-mi dădu!
Păn'oiu pune capul jos,
Inainte-i mă închin,
Căci a fost prea omenos;
Binele eu minte-l ţin!

X

După lacrimi semănate
Pe zădarnice visări,
Tot pe drumuri necurmate
Spre amăgitoare zări,
Sufletul de reci mustrări
Mi-e brăzdat, — cum peste tot
Lasă aspre adnotări
Averoes [1]) în Aristot.

XI

Sufletul mi-e pângărit —
Ştiu, da 'n marea lui iubire
Dumnezeu nu a voit
Moartea mea, ci izbăvire
De păcate, pocăire
In adânc de cuget drept.
Domnului aduc slăvire
Şi sfârşitul mi-l aştept.

XII

Dacă'n moarte-mi omenirea
Binefacere-ar afla,
Singur moartea şi 'njosirea
Cu poruncă mi le-aş da.
Da 'n sicriu de aş zăcea,
Sau să număr printre vii,
Munţii tot nu s'ar mişca
De-un sărac cum sunt şi-oi fi!

XIII

In vremea lui Machedon,
I se-aduse 'nlănţuit,
Lângă auritu-i tron,
Un Diomede numit,
Hoţ de mare prea vestit.
Toţi cu toţi se bucurau
La moarte-a-l şti osândit
Şi-astfel de-un tâlhar scăpau.

XIV

Impăratu 'l dojeni:
— Pentru ce hoţeşti pe mări?
Piratul nu se sfii:
— Fiindcă pe 'nspumate zări
Cu bărcuţa-mi fac cărări,
Mă numeşti tu hoţ pe mine?
Să am oameni mulţi călări,
Impărat aş fi, ca tine!

XV

— Dar ce vrei? De sărăcie
Alungat şi încolţit,
M'am apucat de hoţie
Pe-al mării nesfârşit,
Iartă dac 'am îndrăznit
Să-ţi vorbesc ne 'nconjurat;
Şi să ştii: în om lihnit
Nu 'ncolţeşte gând curat!

XVI

După ce l'a ascultat,
Zisu-i-a 'mpăratul lui:
— De azi soarta ţi-am schimbat,
Fă-ţi dar cinste numelui,
Şi de-atuncea, niciodat'
Diomed n'a mai furat.
A fost nume de onoare
In istorie citat.

XVII

De 'ntâlneam şi eu stăpân
Să îmi dea daruri bogate
Şi lângă el să rămân,
Doar nebun să fi fost poate
Să nu mă las de păcate.
Dar aceasta să se ştie:
Foamea 'mpinge lupii 'n sate
Şi pe om la tâlhărie.

XVIII

Imi plâng timpul tinereţii
Desmăţate şi nebune.
Azi, pe pragul bătrâneţii, [2])
Mă întreb şi nu-mi pot spune:
Tinereţea când apune?
A zburat şi nu ştiu când,
Mi-a luat toate cele bune
Şi-am rămas stingher, plângând.

XIX

Am rămas şi fără minte,
Fără carte, fără ban;
Ai mei n'au alte cuvinte;
Doar: besmetic şi golan;
Mă privesc ca pe-un duşman,
Par'că nu's sânge de-al lor.
Că mă ştiu de tot sărman,
Ar dori poate să mor.

XX

Nu-mi pot face vre-o mustrare
Că vreodată am vândut
Om sau lucru de valoare
Pentr 'un trecător sărut.
Dacă rele n'am făcut
De-acest fel, — de ce să zic?
Gându-acesta mi-e plăcut
Că n'am fost la suflet mic.

XXI

Adevăr e c 'am iubit
Ş'astăzi înc 'aş îndrăgi;
Dară trist şi tot flămând,
De ce m'aş mai amăgi
Că mai pot fi fericit?
Imbuibaţii doar se ţin
De joc şi benchetuit;
Toate vin din pântec plin!

XXII

Vai Doamne! Dacă 'nvăţam
In tinereţea mea nebună
Şi pe drum curat umblam,
Aveam casă, masă bună;
Dar prin şcoli treceam furtună,
Copil rău, mereu hoinar.
Dureros refren îmi sună:
Astăzi toate-s în zadar!

1) Averoes, filozof medieval spaniol, care a comentat opera lui Aristotel.
2) Villon are treizeci de ani, singur o spune la începutul Testamentului: „En l'an trentième de ma vie".

Ziua morţilor

Când am cunoscut-o pe M-me Augustine, era foarte bătrână; avea vreo şaptezeci şi cinci de ani. Dar îşi purta vârsta cu multă vigoare şi vioiciune, alergând de dimineaţa până seara dela un capăt al Capitalei la altul şi dând lecţii de limba franceză.

Se afla în România de douăzeci de ani şi se obişnuise cu traiul de aci, fără să fi izbutit însă să-şi însuşească cunoaşterea limbii române. Vocabularul de care se folosea era cât se poate de redus, deoarece nu-l întrebuinţa decât în convorbirile ei cu servitorii. Frazele „Cocon acaz", „unde domnişor" şi încă vreo două, trei, rostite în acelaşi grai ciudat, constituiau toată bogăţia ei linguistică românească.

O adusese în ţară vântul năprasnic al mizeriei. Nenorociri conjugale şi materiale au făcut-o să părăsească pământul Franţei, ca să cutreere Bucureştiul ca dăscăliţă. In Franţa, n'ar fi avut putinţa să dea lecţii, lipsindu-i brevetele necesare; aci însă găsise mulţi elevi mai ales printre copiii mai mici, din cauza accentului ei desăvârşit şi a cunoaşterii perfecte a gramaticei. I-am fost elevă dela vârsta de şapte ani. De trei ori pe săptămână, pe orice timp, pe ploaie, ninsoare, sau căldură caniculară sosea la ora exactă, îmbrăcată după împrejurări, iarna cu o căciulă de nurcă de dimensiuni neobişnuite, vara cu o pălărie de paiu, de o formă eteroclită. O umbrelă neagră o întovărăşea fie pe vreme de intemperie, fie pe soare. Purta părul tras pe urechi şi încolăcit într'un fel de nod mărunt pe creştet. Totuşi cochetăria pariziană nu se desminţea la dânsa în felul cum îşi purta gulerul şi manşetele de dantelă şi o broşă străvechie, o camee cu Venera apărând din valuri.

In zilele în care îmi da lecţia, M-me Augustine lua regulat prânzul cu noi, făcând o oră înainte de masă, alta după masă. Ţinea grozav la ortografie, cerceta amănunţit greşelile pe care le făceam când îmi dicta vreo bucată din cartea de lectură, şi lupta aprig mai ales împotriva confuziei de accente, în care eram neîntrecută.

La masă era foarte veselă. Pentru dânsa, fiecare întâmplare lua proporţii suprareale şi o istorisea cu un humor deosebit, stârnind ilaritatea tuturor. O povestire mai ales ne amuzase mult.

Crescută de călugăriţe până la vârsta de şaisprezece ani, venise ca orfană la un unchiu, proprietarul unei cafenele pariziene. Acesta îi dete ocupaţia de casieriţă. Ţinută de scurt la maici, ea nu se prea uitase în oglindă şi nu-şi cercetase trăsăturile cu acea curiozitate particulară fetelor tinere. Nu se ştia nici frumoasă, nici urâtă. Cafeneaua era însă împodobită cu multe oglinzi strălucitoare şi dela înălţimea tejghelei, ea se vedea reflectată printre obiecte, policandre şi oameni, în toate chipurile: în faţă, în profil, trei sferturi, în tot felul. Dar, parcă planând asupra tuturor, proeminent, sfidător şi mare, se impunea nasul ei. Il zărea de pretutindeni şi era dezolată. Cristalul reflector al imaginii, bunul prieten şi sfătuitorul femeii, ajunse duşmanul ei neîndurător şi impertinent, care prezenta în toate ipostazele, batjocoritor şi sarcastic „trompa" ei, — cum zicea ea surâzând dureros, cu o mişcătoare auto-ironizare. Acum la bătrâneţe, ochelarii mari, în cadrul lor negru, nu mai îngăduiau acestui organ trufaş, să joace primul rol ca odinioară, când i-a distrus fericirea şi încrederea juvenilă în soartă. Chiar căsătoria ei s'a sdrobit din pricina nasului căci soţul ei îşi întorcea mereu privirea cu desnădejde dela dânsa, până ce într'o zi o părăsi pentru alta, cu un nas mai mic.

Aceste toate ea le povestea zâmbind blând şi fără să se plângă. Se ironiza cu resemnare, dându-ne nouă prilej de râs, ceiace nu o supăra de fel.

Cât timp am învăţat cu ea, M-me Augustine nu a lipsit nici o singură zi dela lecţie. O singură zi pe an făcea excepţie. Era „Ziua morţilor". Ea explica mamei că socotea ca cea mai sacră datorie să ducă flori morţilor pe care îi cunoscuse şi prietenilor dispăruţi.

— Vedeţi, — zicea dânsa, — sunt singură pe lume. Toţi ai mei s'au stins. Mi se pare că, dacă îndeplinesc această îndatorire faţă de cei morţi, şi alţii la rândul lor se vor simţi obligaţi să depună o floare pe mormântul meu. Mă duc dela o piatră funerară la alta, depun un mic mănunchiu de flori şi am impresia că şi la mine vor veni odată pe an, aceia care-mi vor supravieţui şi-mi vor aduce acest mic semn de amintire.

In ochii ei străluceau lacrimi, care dispăreau însă repede, sub sclipirea ochelarilor.

Mi-o închipui trecând printre morminte cu flori în braţe şi oprindu-se înduioşată înaintea lespezilor funerare ce acopereau pe cei care odată i-au dovedit puţină dragoste şi cărora ea le aducea micul prinos de milă, ca să nu doarmă somnul de veci fără alintarea amintirii. Azi înţeleg delicateţea adâncă a gestului acesta; atunci însă eram prea mică şi inconştientă.

Mama ţinea mult la biata bătrână şi căuta să-i uşureze traiul prin mici daruri, care nu-i puteau jigni susceptibilitatea. M-me Augustine le primea cu multă recunoştinţă şi din micul ei câştig, venea adesea cu flori pe care le dădea mamei cu un zâmbet, spunând după anotimp: „Un mic salut al primăverii, doamnă".

Timpul trecea şi cu el înainta şi declinul. Biata bătrână, silită de împrejurări, n'avea răgazul să doarmă acasă, în clipele recreatoare de după-masă. Trecând după dejun deadreptul la lecţie, ea adormea regulat, pe când îmi dicta, iar capul îi cădea pe carte. Eu mă îndeletniceam atunci să-i fac portretul, scoţând în relief nasul ei respectabil. Se deştepta brusc, dicta două cuvinte şi aţipea din nou. Desigur că părinţii celorlalţi elevi, nu-i păstrau aceiaş consideraţie de care se bucura la noi, căci se văzu cu încetul concediată dela mai toţi. Vremurile deveneau din ce în ce mai vitrege şi ea nu mai ajungea să-şi adune banii necesari pentru traiu.

Eu urmam acum la şcoală, mama însă o invita să ia de două ori pe săptămână masa cu noi. Primea cu multă bucurie, căci era o mare economie pentru dânsa şi desigur, în clipele petrecute cu noi, uita de griji. Şăguia, povestea şi râdea.

Grijile veneau însă spre dânsa, ameninţătoare şi crude. Locuise de mult la un francez bătrân, plecat mai tot anul şi care îi lăsase o cameră fără plată, în schimbul supravegherii apartamentului său. Aci îşi înjghebase un modest cămin, trăind din câştigul ce devenea zilnic mai mic. Proprietarul muri subit, pe când se afla la Paris şi moştenitorii vândură casa. Noul posesor îi trimise vorbă să se mute. Desnădejdea o copleşi. Unde să meargă? Mama ar fi dorit să rămână la noi, dar locuinţa noastră nu prea era destul de încăpătoare. O chema mai des la prânz ca cel puţin să-i uşureze grija hranei.

In mintea bietei bătrâne se făcu însă o schimbare. Nepăsarea, veselia care nu-o părăsise până la această vârstă înaintată, dându-i atâta farmec, se schimbă într'o teamă adâncă, o groază, care dădea privirii ceva fix, holbat. Un rânjet amar înlocui surâsul. Mişcările ei devenirā ciudate, parcă trasă de sfori invizibile. In căutătură, în mers, în gest, vedeai întrebarea „Incotro?" Biata pasăre, care se mulţumise cu atât de puţin, ciugulind rămăşiţele vieţii, vedea uliul mizeriei repezindu-se spre dânsa.

Ziua în care trebuia să părăsească domiciliul sosea grăbită....

In ajun, M-me Augustine dispăru. Nu s'a putut da de urma ei. Micul avut: mobile, haine, tot ce poseda, a fost ridicat de străini. Căciula de iarnă, pălăria de paiu, broşa cu Venera, — în ce mâini sunt ele oare?

In eleşteul dela Herestrău a fost găsit într'o zi cadavrul unei bătrâne. Nestabilindu-i-se identitatea a fost dus la morgă şi de acolo în săli de disecţie. Să fi fost biata mea profesoară? Nu am putut afla nimic

Unde o fi odihnind sărmana M-me Augustine? Nimeni nu poate duce flori pe mormântul ei, în Ziua morţilor. A fost atât de modestă dorinţa ei ca cineva să depuie o floare pe culcuşul ei de veci şi nici aceasta nu i s'a putut îndeplini. Trupul ei nu zace în sicriu, contopindu-se cu glia ce învăluie pe cei buni şi pe cei răi. A dispărut nu se ştie unde!...

In „Ziua morţilor" depun floarea amintirii într'un ungher al cugetului meu. Eleva nu te-a uitat, dragă dăscăliţă!

JEANA GRANDEA

Iordănescu — Nud

A apărut No. 4
REPORTAJ
— REVISTA FAPTELOR SENZAŢIONALE —
12 PAGINI ILUSTRATE IN CULORI
„REPORTAJ" apare ca supliment gratuit la excelenta revistă de actualităţi „Realitatea Ilustrată"

Cronica cinematografică

In jurul lui Charlot

Publicul care gustă pe Charlot se compune din două categorii. Sunt mai întâi oamenii care iubesc comicăriile, acei care-s în stare să le placă chiar „Stan şi Bran". E foarte curioasă clasificaţia făcută de aceste persoane. Iubesc ce-i drept pe Charlot mai mult de cât pe „Stan şi Bran", pentrucă Charlot are „gag"-uri mai variate; dar ceiace caută ei, este exclusiv gag-ul. Partea profundă, tandră din Charlot, graţia acelui suflet pur al personajului creat de el —, toate astea nici nu le pricep, nici nu le concep, nici chiar nu le percep.

Aşa se explică de ce ei pun pe Harold Lloyd şi Buster Keaton deasupra lui Charlot, şi de ce — altă eroare — acordă lui Malec aceeaş valoare ca lui Harold Lloyd.

Oricum însă, toţi aceşti spectatori, de bine de rău tot îl gustă pe Charlot. Nu înţeleg esenţialul din arta lui. Dar îl urmăresc cu plăcere.

In schimb există o categorie de cetăţeni pe care Chaplin îi exasperează: „Când îl văd, cu pălăriuţa lui stupidă şi cu hainele lui caraghioase — ce nevoie are să se îmbrace aşa? — îmi vine să-l iau la palme". Aşa se exprima o doamnă, văduvă de ministru, pe când locuia într'un stal vecin de al meu, şi povestea unei amice filmul „City Light". — „El găseşte un prieten bogat şi beţiv, dela care ia nişte bani ca să-i dea unei fete oarbe pe care o iubea. Şi după aceea el face închisoare, iar ea cu banii se vindecă de ochi. Ei, — şi la urmă o revede pe ea, şi stă atunci aşa în faţa ei, şi se uită la dânsa ca un dobitoc..." — Asta-i tot? — Da. Tot. — Ei, atunci bine că ştiu să nu mă mai duc. -- Fireşte. Eu m'am dus (şi am dat chiar 100 de lei pe bilet) pentru că voiam să ştiu odată pentru totdeauna de ce se face atâta caz de el? Regele Angliei... etc... Ce dumnezeu? Sunt eu aşa de proastă să nu pricep ceeace o lume întreagă admiră? Ei bine, m'am dus să văd. Şi ţi-am spus ce a fost cu faimosul film căruia i s'a făcut atâta reclamă".

M'am uitat cu respect la doamna aceea, cu respectul special pe care ţi-l dă tot ce este... (cum să zic?) ...autentic.

Şi m'am gândit atunci că există şi o latură oarecum socială a problemei Charlot. Mi-am dat sama că pentru a gusta pe acest artist trebue să faci parte dintr'o anumită familie morală. Aş spune, simplificând foarte mult, că trebue să fii democrat. Sau dacă preferaţi: să ai suflet de stânga. Să crezi în frumuseţea libertăţii în societate, în frumuseţea acelui fenomen istoric recent care este *individualitatea puternică şi anonimă*. Să poţi avea un sentiment de admiraţie şi de respect pentru tot ce e personalitate sinceră şi spontană —, indiferent de locul şi rangul pe care îl ocupă în ierarhia Societăţii, sau chiar de serviciile aduse acesteia.

Iată de pildă personajul făcut de Charlot. Este ultima expresie a mizeriei fizice şi chiar intelectuale. In schimb, acest personaj e de o înălţime morală remarcabilă. Psihologia lui s'ar putea rezuma astfel: nu face nimic care ar putea supăra pe altul; e gata să facă orice, dacă asta ar putea îndatora pe cineva; nu posedă nimic, şi totuş, paradox curios, tot timpul *dă*.

* * *

Nu ştiu de ce, gândindu-mă la Charlot, îmi revin în minte vorbele pe care le spunea odată Jaurès despre filozofia lui Marx, filozofie bazată pe ideea de proletariat:

„Intocmai — zicea Jaurès — cum Dumnezeul creştin s'a coborît până la ultima treaptă a umanităţii suferinde pentru a salva umanitatea întreagă, şi întocmai cum Mântuitorul, pentru a salva pe toţi oamenii, a trebuit să se reducă pe el la un grad de lipsă aproape vecin cu animalitatea, — tot astfel proletariatul a trebuit să se despoaie de orice drept... pentru a putea pe urmă, ridicându-se, să ridice, odată cu el, întreaga umanitate".

Acum înţeleg de unde mi-a venit asociaţia de idei. Charlot este — dacă îmi e permis să spun — un fel de *proletar al frumuseţii morale*. De obiceiu nobleţea şi generozitatea sunt rezervate clasei superioare, clasei conducătoare. (De altfel şi numele o indică: nobleţa e o clasă stăpânitoare; iar generos vine dela genos, care înseamnă familie patriciană). „Virtus post numos" — spunea Horaţiu. Virtutea e un efect, un „epifenomen", care vine *după* ce eşti deja bogat. Frumuseţea morală este — ca şi celelalte atribute — rezervată în primul rând „*celor ce au*".

Noutatea personajului lui Christ — noutate pe care o subliniază profesorul Guignebert — este că nu „face pe zeul", că nu face pe grozavul, pe puternicul, ci dimpotrivă spune tot timpul că e un simplu biet om, slab şi modest. Este, cum observă foarte bine Jaurès, un proletar al Sanctităţii, după cum religia adusă de el e o religie eminamente proletară.

Mutatis mutandis, se poate aplica adjectivul proletar şi la situaţia sufletească a lui Charlot. El este generos şi gentleman cu toate că n'are un ban, n'are pic de forţă fizică, de seducţie trupească, n'are nimic, nimic. Şi totuş este formidabil de „boier" în tot ce face. Este — şi acesta e cuvântul poate cel mai propriu pentru a defini psihologia tipului realizat de Charlot — este *proletarul boieriei*.

(Şi bunătatea lui are — n'aţi observat? — ceva teribil de creştin.)

Pentru a pricepe pe Charlot trebue să ai, cum spuneam un „suflet de stânga"; să crezi tare că până acum nu s'a inventat în Istorie nimic moralmente mai frumos ca proletariatul...

D. I. S.

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Ing. Henri Tillmann, membru al Instit. General Psiholog. Paris, la librăriile: Socec, Universala. Bucureşti. Volum. lei 75. Provincie contra ramburs sau mandat. Reducere pentru d-nii Studenţi, la Şaraga Episcopiei 3 bis.

FEDRA

de J. RACINE

a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"

No. 135 Preţul lei 12

A. CEHOV

75.000

Noaptea, pe la orele 12, mergeau doi prieteni pe bulevardul Tver. Unul — înalt, frumos, brunet, îmbrăcat într'o blană uzată şi cu cilindru, cellalt — un om mic, biond, îmbrăcat într'un palton roşcat, cu nasturi albi de os. Amândoi tăceau. Brunetul fluera încet o mazurcă, blondul se uita posomorât la picioare şi scuipa într'una într'o parte.

— Să nu ne aşezăm undeva? — propuse brunetul şi zăriră în întuneric silueta statuei lui Puşchin şi o lumină mică la poarta mânăstirii Strasnaia. Blondinul se învoi tăcând şi amândoi se aşezară.

— Am să-ţi fac o mică rugăminte, Nicolae Borisîci — zise brunetul după o mică tăcere. — Nu poţi, dragă, să-mi dai 10-15 ruble împrumut? Peste o săptămână ţi le dau înapoi.

Blondinul tăcea.

— Nu te-aş supăra dacă n'aş avea mare nevoe. O proastă festă mi-a jucat astăzi soarta... Nevasta mi-a dat azi dimineaţă brăţara ca s'o amanetez. Ii trebue să plătească la gimnaziu pentru sora ei... Eu, înţelegi, am amanetat-o... şi când erai şi tu de faţă am pierdut banii la cărţi...

Blondul sări şi scrâşni din dinţi.

— Eşti un om de nimic, Vasile Ivanici! — zise el cu un surâs răutăcios. — Om de nimic! Ce drept aveai tu să te aşezi cu boerii să joci în cărţi, când ştiai că banii aceştia nu-s ai tăi, ci străini? Ei, nu eşti tu om de nimic şi infumurat? Stai, nu mă întrerupe... Lasă, să-ţi spun totul odată pentru totdeauna... Ce înseamnă să-ţi iei într'una costume noi, uite chiar şi acul ăsta pentru cravată? Moda e făcută pentru tine, calicule? Pentru ce ţilindru ăsta caraghios? Tu care trăeşti pe contul nevestei să plăteşti cincisprezece ruble pentru ţilindru, pe câtă vreme n'ai călca nici moda şi nici estetica dacă ai purta o şapcă de trei ruble! Dece fanfaronada veşnică cu cunoştinţe inexistente? Cunoşti şi pe Hahlov şi pe Plevac şi pe toţi ziariştii! Azi când minţeai despre cunoscuţii tăi, mie îmi ardeau ochii şi urechile de ruşine! Tu minţi şi nu roşeşti! Şi când joci în cărţi cu domnii aceştia şi pierzi banii nevestei, râzi atât de prosteşte şi de stupid, în cât nu meriţi măcar să fii pălmuit!

— Ei, lasă, lasă... Eşti rău dispus astăzi...

— Hai să zicem că fanfaronada asta e o copilărie de elev... Să admit asta, Vasile Ivanici... eşti încă tânăr... Dar un lucru... nu pot admite... Cum ai putut tu, când jucai cu tipii aceia... să trişezi? Am văzut când dădeai cărţile cum ţi-ai scos de dedesubt asul de pică!

Vasile Ivanici se înroşi ca un şcolar şi începu să se explice. Blondinul insistă mai departe. Discutară mult şi zgomotos. In sfârşit, puţin câte puţin, tăcură şi rămaseră pe gânduri.

— E adevărat, m'am încurcat tare — zise brunetul după o lungă tăcere. — E adevărat... Am cheltuit tot ce aveam, m'am împrumutat, am cheltuit şi de la alţii şi acum nu ştiu cum să mă descurc. Cunoşti simţul acela nesuferit şi rău când te mănâncă tot corpul şi nu poţi scăpa de mâncărime? Cam în felul acesta mă simt acum.... Am intrat până'n urechi în bucluc... Mi-e ruşine şi de oameni şi de mine însumi... Fac multe prostii şi porcării, din impulsurile cele mai neînsemnate, dar tot o dată nu pot de loc să mă opresc. ..E rău! De aş primi o moştenire ori aş câştiga, cred că aş arunca toate, m'aş preface cu totul... Tu, Nicolae Borisîci, nu mă condamna, nu arunca piatra... Adu-ţi aminte de Nekliujev...

— Imi amintesc eu de Nekliujev al tău, — zise blondinul. — Imi amintesc... A mâncat banii altora, s'a ghiftuit şi după masă se sclifosea înaintea fetei! Inaintea mesei nu s'ar fi sclifosit, n'avea grijă! E o ruşine pentru scriitori să idealizeze asemenea mizerabili! Dacă acest Nekliujev n'ar fi avut un aspect plăcut şi maniere galante, nu s'ar fi amorezat de el fata negustorului şi n'ar mai avea acuma de ce să se căiască. In general soarta înzestrează pe mizerabili cu exterior plăcut.... Sunteţi doar cu toţii cupidoni. Pe voi vă iubesc, de voi se amorezează... Voi aveţi mare noroc la femei!

Blondinul se sculă şi începu să se plimbe pe lângă bancă.

— De pildă, nevasta ta... o femee cinstită, distinsă.... Cum a putut ea să se amorezeze de tine? De ce? Şi chiar astăzi, toată seara, pe când tu minţeai şi trişai, nu-şi lua ochii dela tine o blondină drăguţă... Pe voi, Nekliujevilor vă iubesc femeile, pentru voi fac ele jertfe, pe când alţii muncesc toată viaţa, se sbat ca peştele pe uscat... Cinstit ca însăşi cinstea — şi totuşi nici un minut fericit! Si încă... ţi-aduci aminte? Am fost logodnicul nevestei tale, Olga Alexeevna, pe când ea nu te cunoştea, am fost puţin fericit, dar ai venit tu şi... eu am pierdut...

— Gelozia! — isbucni în râs brunetul. Eu n'am ştiut că tu eşti atât de gelos!

Pe faţa lui Nicolae Borisîci se ivi supărare şi scârbă. El fără să-şi dea seama întinse mâna şi dădu o palmă. Zgomotul palmei tulbură liniştea nopţii... Ţilindrul zbură de pe capul brunetului şi se răsturnă pe zăpada bătută. Aceasta se petrecu pe neaşteptate, într'o secundă, şi apărea prost şi absurd. Blondinul se ruşină imediat de această palmă. El băgă faţa în gulerul uzat al paltonului şi porni pe bulevard. Ajungând la statuia lui Puşchin, el îşi aruncă privirea la brunet şi se opri un minut în loc, şi, par'că speriat de ceva, fugi pe strada Tverscaia...

Vasile Ivanici, şezu mult timp fără să zică ceva, nemişcat. Pe lângă el trecu o femee şi îi dete râzând ţilindrul. El mulţumi, se ridică şi plecă.

„Deacuma are să înceapă judecata — se gândi el după o jumătate de ceas, urcându-se pe scară spre apartamentul lui. Are să-mi dea nevasta pentru pierderea banilor! Toată noaptea are să mă judece! Lua-o-ar dracu! Am să-i zic că i-am pierdut"...

Ajungând la uşă, sună cu frică. Ii deschise bucătăreasa.

— Vă felicităm! — îi zise bucătăreasa râzând.

— Pentruce?

— Uite, ai să vezi! D-zeu s'a milostivit!

Vasile Ivanici dădu din umeri şi intră în odaia de dormit. Acolo, la masa de scris, şedea nevasta lui, Olga Alexeevna, o femee mică, blondă, cu părul pus în papiote. Ea scria. Lângă ea erau câteva scrisori gata scrise. Văzându-şi bărbatul sări şi se agăţă de gâtul lui.

— Ai venit? — zise ea — Ce fericire! Nu-ţi poţi închipui ce fericire! Am avut un acces de isterie, Vasca, de surpriza asta. Ia, citeşte.

Şi ea sări la masă, luă gazeta şi i-o puse în faţă.

— Citeşte! Biletul meu a câştigat 75.000! Eu am biletul! Pe onoarea mea că-l am! L-am ascuns de tine fiindcă... fiindcă... tu l-ai fi pus amanet. Nicolae Borisîci, pe când era logodnicul meu, mi l-a dat cadou şi pe urmă n'a mai vrut să-l ia înapoi. Ce om bun e Nicolae Borisîci! Acuma suntem tare bogaţi! Tu acuma ai să te îndrepţi, n'ai să mai duci viaţă neregulată. Vezi că tu chefuiai şi mă înşelai din pricina lipsurilor, din cauza sărăciei. Eu înţeleg asta. Tu eşti cuminte, cum se cade...

Olga Alexeevna se plimbă prin cameră şi râse.

— Vai ce surpriză! Mergeam din colţ în colţ, te înjuram pentru stricăciunea ta, te uram şi pe urmă m'am aşezat jos şi de plictiseală am început să citesc gazeta... Şi de odată văd... Am scris tutulor scrisori... surorilor, mamei... Să se bucure şi ei săracii! Dar ce-i cu tine?

Vasile Ivanici se uită în gazetă... Aiurit, palid, neascultându-şi nevasta, stătu câtva timp fără să vorbească se gândi apoi la ceva, îşi puse ţilindrul în cap şi eşi din casă.

— Strada Marea Dimitrovsca No. 22, strigă el birjarului. Nu găsi pe cine căuta. Odaia cunoscută lui era încuiată.

„Ea trebue să fie la teatru, — se gândi el — şi de la teatru... s'a dus la masă... Am s'o aştept puţin"...

Şi se hotărî să o aştepte.... Trecu o jumătate de ceas, trecu un ceas. El merse pe coridor şi vorbi cu un lacheu somnoros... Ceasurile camerelor bătură trei... In sfârşit, pierzând răbdarea, se scoborî încet spre eşire... Dar soarta s'a îndurat de el.

Chiar la intrare se întâlni cu o brunetă înaltă, slabă, înfăşurată într'un mare boa. După dânsa venea în vârful picioarelor un domn oarecare cu ochelari albaştri şi cu şapcă blănită.

— Pardon, — se adresă Vasile Ivanici către doamnă — pot să vă deranjez pentru o minută?

Doamna şi Domnul se încruntară.

— Vin îndată — zise doamna bărbatului şi merse cu Vasile Ivanici sub becul de gaz. — Ce doreşti?

— Am venit la tine... la D-tră, Nadina pentru o chestie — începu Vasile Ivanici să gângăvească. Păcat că domnul ăsta e cu tine, altfel ţi-aş istorisi totul.

— Da ce este? Eu n'am timp!

— Ţi-ai găsit noi cavaleri — şi nu mai ai timp! Bună eşti, n'am ce zice! Pentru ce m'ai gonit dela tine în ajunul Crăciunului? Tu n'ai vrut să trăeşti cu mine pentru că... pentru că nu-ţi procuram destule mijloace pentru trai.... Ei, uite acuma se vede că n'ai avut dreptate... Da... Ţii tu minte biletul acela pe care ţi l-am dăruit de ziua ta? Ei bine, citeşte! El a câştigat 75.000!

Doamna luă gazeta în mână şi cu ochii lacomi, speriaţi, începu să caute telegramele din Peterburg... şi găsi.

In acelaş timp alţi ochi, plânşi şi crispaţi, aproape înnebuniţi de amărăciune, se uitau în cutie şi căutau biletul. Toată noaptea au căutat ochii aceştia şi nu l'au găsit. Biletul a fost furat şi Olga Alexeevna ştia cine îl furase.

In aceiaş noapte blondul Nicolae Borisîci se învârtea de pe o coastă pe alta şi se căznea să adoarmă dar nu putea. Ii era ruşine de palma ce dăduse.

Tradus din ruseşte de
SOFIA DOBROGEANU GHEREA

Citiţi azi:
LECTURA No. 225
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
GUSTAV HERMANN
MARELE BAAL
— Intre chemările vieţii şi ale idealului —
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

VALENTIN GOREANSKI

Calul artificial

Intâmplarea aceasta s'a petrecut într'un orăşel liniştit, printre oameni cumsecade şi veseli.

Intr'o bună dimineaţă au fost lipite, pe colţuri de stradă, pe garduri, pe stâlpii de felinar, afişe:

„Atenţiune, cetăţeni! Notarul Bouché a inventat un cal artificial!... Azi, la orele două va încerca pentru întâia oară calul său. Cine doreşte, este invitat să asiste la acest spectacol instructiv".

Locuitorii s'au agitat. Toţi îl cunoşteau foarte bine pe d. Bouché, un om simpatic şi timid. Nici prin gând nu li-a trecut vreodată că d.Bouché poate să inventeze ceva.

Jean Misanthrope, un locuitor răutăcios din liniştitul orăşel, triumfa. El cunoştea bine curiozitatea compatrioţilor săi şi nu s'a îndoit o clipă, lipind afişele, că la orele două se va aduna tot orăşelul la poarta notarului timid.

Profitând de lăcomia matinală, s'a aşezat pe malul râului aţipit ca să prindă peşte.

— Asta am combinat-o bine — se bucură Jean Misantrophe. E plăcut să le faci o farsă vecinilor. Plăcerea va fi cu atât mai mare, cu cât se vor aduna mai mulţi. Afurisită lume! — şopti zâmbind demonic şi zmuncind undiţa scoase un un ţipar.

D. Bouché îşi cumpărase în ajun un cal. La orele două se pregătea, într'adevăr, să facă o plimbare. Lângă poarta casei începu să înhame calul şi se miră foarte mult de mulţimea vecinilor adunaţi, care manifestă par'că un interes deosebit faţă de el şi calul lui.

Mulţimea creştea din clipă în clipă. Locuitorii liniştitului orăşel erau amatori de senzaţii.

Notarul s'a fâsticit de tot, după ce câteva şcoli primare, în frunte cu învăţătorii, s'au înşirat înaintea casei sale.

— Ce s'a întâmplat? — se gândi, în timp ce curiozitatea mulţimii se intensifica mereu. — Nu cumva am cumpărat un cal furat?

Madame Boulanger, care fugise din Azilul de Bătrâni, se mişca energic prin mulţime, vânzând prăjituri cu cremă. Locuitorii deveniră din ce în ce mai curajoşi. Făcură zid în jurul notarului. Calul lui artificial începu să mişte, nervos, urechile.

Discuţia era în toiu.

— Parcă nu-ţi vine să crezi că nu-i un cal veritabil. E extraordinar de bine construit.

— Minunat mecanism. Numai nu văd pe unde se toarnă benzina.

— De ce crezi d-ta că trebuie numaidecât să-i toarne benzină?

— Şi ce trebue să-i toarne, după părerea d-tale? Sper că nu-i toarnă apă gazoasă!...

— Nu vi-e ruşine să spuneţi prostii de-astea!

— Ce ochi stranii are, — făcu o femeie.

— Astea sunt fantezii, Madame, are ochi artificiali, obicinuiţi...

Cu mare greutate şi-a înhămat calul d. Bouché. Când s'a suit în trăsură, mulţimea a tresărit, înfriguraţă.

Notarul nu înţelegea nimic din ceeace se petrecea în juru-i. Il copleşiră ruşinea şi timiditatea, dar se stăpâni şi-l întrebă, în sfârşit, pe d. Fairville, primarul oraşului:

— D-le Fairville, spune-mi, te rog, de ce manifestă cetăţenii atâta interes faţă de modesta mea cumpărătură?

— Nu încerca să ne mistifici — răspunse primarul.

— Ce vrei să spui?

— Nimic deosebit. Atât numai că secretul d-tale nu mai e secret.

D. Fairville clipi, semnificativ, din ochiul drept.

— Situaţia mea ia o întorsătură gravă — se gândi, alarmat, notarul.

Intre timp, zări doi sergenţi în uniformă de paradă, care au fost delegaţi pentru a întări importanţa evenimentului, cu înfăţişarea lor strălucită. Notarul îngălbeni.

— Trebue să mă salvez, îi fulgeră prin gând. Incepu să îndemne calul, cu sunete din gât şi din buze, trăgând de hăţuri.

Calul, însă se încăpăţână. Se dovedi că e un animal îndărătnic. Incerca într'una să se ridice în două picioare. Poate, că voia numai să fie mai bine văzut de spectatorii care se înghesuiau în dosul primelor rânduri.

Mulţimea speriată se feri în lături.

— Nu s'o fi stricat ceva? — se auzi un glas din public.

— Asta ar fi foarte neplăcut...

— Feriţi-vă, vă rog. O maşină stricată nu răspunde de faptele ei!

— Poate că n'aţi uns-o bine, d-le Bouché? Aţi uns-o pretutindeni, unde trebuia? — zise primarul oraşului, îndreptând coada calului.

— Negreşit că am cumpărat un cal de furat şi acum îşi bat joc de mine, — se necăji notarul.

— Ura! — se auzi glasul unanim şi entuziasmat al mulţimii.

— Ce e? — tresări Madame Boulanger.

— Ia te uită, M-me Boulanger!

M-me Boulanger privi.

Calul notarului se linişti şi luă acea atitudine clasică pe o ignorează, deobiceiu, pictorii pudici.

— Ruşine! — se indignă, chipurile, M-me Boulanger şi întoarse capul.

— Ura! — se entuziasmară cetăţenii, — dovada s'a făcut! Maşina se punea în mişcare cu fân şi ovăz.

— Nu se poate?!

— Uită-te şi d-ta!

— Nimic deosebit — zise un sceptic — cu fân şi ovăz se hrănesc şi caii obicinuiţi.

— Dar nu-i cal, ci maşină! — se supără d. Fairville, foarte măgulit că în epoca administraţiei sale a oraşului a fost inventat calul artificial.

D. Bouché reuşi, între timp, să-şi stăpânească calul şi cu o lovitură de biciu învinse îndărătnicia animalului. Şi calul a pornit în galop.

— Slavă lui Dumnezeu! Sunt salvat! — se gândi notarul, înteţind loviturile de biciu.

D. Bouché nu s'a mai întors în oraşul său natal.

Până 'n ziua de azi, în serile lungi de iarnă, fetele oraşului însoţesc lucrul de mână cu un cântec despre notarul care a plecat în depărtări necunoscute cu calul artificial, ducând cu el secretul invenţiei sale minunate...

Trad. din ruseşte de F. DIMA

Sărbătorirea d-lui Iorga la Teatrul Naţional

Domnul Iorga împlineşte şaizeci de ani! Lumea se veseleşte de lucrul acesta ca de o glumă de necrezut privind statura impunătoare, şi urmărind pasul elastic, cu care acest mare cărturar, azi primul ministru al ţării, străbate capitala, cu servieta la subţioară, trecând de la Universitate la preşidenţia consiliului, de la o lecţie la şcoala de războiu, la vreunul din cele două ministere al căror titular este; şi, cine ştie, compunând poate vreuna din piesele sale de teatru ca recreaţie: mă tem o comedie sau o şarjă de vodevil în împrejurările de azi!

Domnul Iorga împlineşte şaizeci de ani... Cine ar putea crede ascultând expunerea cursurilor şi a conferinţelor în care nimic nu a atins formidabila putere a memoriei, briliantul de o strălucire mereu proaspătă a gândirii sale, care zboară de ici colo cu iuţeala şi tăiuşul său ascuţit şi pătrunzător. Dar mai ales cine ar putea crede întâlnind privirea aceia de om tânăr, plină de râs şi malitiozitate cu care Profesorul se pregăteşte a da drumul vreunui cuvânt de spirit, vreuneia din acele glume ce nu se mai uită şi care deslănţueşte veselia şi râsul binefăcător, în mijlocul cursurilor şi conferinţelor celor mai aride şi mai grele de erudiţie. Izbucnirile mâniei sale, a butadelor, uneori capriţioase şi neîndreptăţite, au până azi alura juvenilă a unor ploi de primăvară, iar puterea formidabilă a indignării sale în potriva ticăloşiilor şi a nedreptăţilor, fulgerele răzvrătirii şi tempesta cu care vestejeşte şi răstoarnă, biciueşte şi arde răul social, ca şi puterea de credinţă şi de dragoste de ţară şi de ideal cu care se ridică în mijlocul inerţiei generale, au păstrat întreg şi răsunător accentul unei tinereţe a cărei memorie chiar s'a stins de mult în sufletul nostru pustiit.

Pasiunea cu care omul acesta a fost urît sau iubit, admirat sau hulit sunt unice şi vor rămâne unice în Istoria ţării noastre. O asemenea pasiune ca şi credinţa cu care, chiar cei ce l-au părăsit, îl ţin în sufletul lor se datorează de sigur puterii de candoare tinerească pe care-o păstrează acest suflet încărcat de erudiţie, de experienţă variată, deşi are o putere de pătrundere a sufletului omenesc care face pe cei de prinprejur să se teamă de el ca de un vrăjitor. Domnul Iorga nu este un om al vremurilor noastre, el este din croiala acelor formidabili „Elizabethani" în care puterea de viaţă, de asimilare a bogăţiilor unei culturi formidabile şi mai ales puterea de creaţie cu care se realizează, în fiecare minută, face să te gândeşti la figurile create de Michel Angelo păstrând până la adânci bătrâneţi vigoarea şi elasticitatea tinereţii. La aceste mă gândeam ascultând pe maestrul Notara şi mai ales asistând la spectacolul piesei Ovidiu. E o piesă scrisă de un om tânăr pentru oameni tineri.

Ovidiu, răsfăţatul unei lumi suprarafinate, aruncat pe ţărmul sălbatec şi îngheţat al mării Negre, între barbari şi Greci înşelători, se îmbolnăveşte şi este redat vieţii prin îngrijirile unei „sălbatice şi trandafirie" Getă, aşa cum o visa adolescentul lui Eminescu din satira a III-a.

In sufletul Romanului trecut prin atâtea experienţe şi trăit într'o civilizaţie ale cărei fineţe şi farmece le-a gustat ca om bogat şi ca poet, se trezeşte omul real, acela pe care numai contactul cu natura primitivă din ţara de dincolo de neguri, putea să-l trezească. In Ovidiu cu părul cărunt se trezeşte omul care a rămas tânăr, fiindcă e genial şi e poet. Acest om iubeşte cu duioşie, cu nobilul elan al primei tinereţe şi cu toată absurda mărinimie a acestei tinereţe, pe Dava, fiica de rege care este tânăra sclavă ce l'a îngrijit.

Roma sub vechea ei înfăţişare de rafinare şi perversiune nu-l mai atrage. El rămâne pe coastele îngheţate şi sălbatice ale lui Tomis, cu Dava lui, spre a creia o nouă Romă, care să răspundă sufletului lui din prezent, suflet recucerit din contactul cu natura viguroasă şi plină de sănătate, de tinereţea etnică a barbarilor şi luminată de tot ce era nobil şi înalt sufleteşte în civilizaţia romană.

Am ascultat piesa, am ascultat şi aplauzele venite de la galerie şi m'am convins că nimeni în sală nu credea că Domnul Iorga va împlini şaizeci de ani.

IZABELA SADOVEANU

Poste - Restante

Teatrul Ventura, credincios programului său, a înscris în repertoriu o serie de piese originale, printre care şi „Poste Restante", piesa în opt tablouri a d-lui Isaiia Răcăciuni, un autor tânăr încă nejucat. Premiera acestei piese era aşteptată cu firesc interes, autorul fiind un reprezentant al *teatrului nou*, un militant al formulelor de avantgardă.

„Poste Restante aduce un subiect sincer, destul de obişnuit, împletit pe alocuri cu unele note de umor şi noutate.

Aura Almajan-Buzescu

O poveste de dragoste. In viaţa unui tânăr poet se iveşte o femee ciudată, Iluş. După câteva zile de pasiune, femeia dispare, lăsându-i o adresă falsă. La „Poste restante", unde-şi primea regulat corespondenţa, poetul îşi încrucişează din nou paşii cu dânsa. Urmează o scenă pasională într'o cameră de hotel, în care amanţii îşi jură dragoste eternă,... dar, un telefon îi trezeşte din reverie. Iluş îşi părăseşte din nou iubitul, mintindu-l iarăşi. Se reîntoarce istovită lângă soţul ei, un marinar cu trecut sbuciumat, care văzând că nu va mai putea s'o păstreze numai a lui — o ucide.

Primele patru tablouri sunt scrise cu nerv şi tehnică dramatică, fără frazeologie inutilă. Celelalte tablouri însă, n'au mai putut menţine interesul încordat al spectatorilor.

Scena cabaretului, în deosebi, a fost fals interpretată şi greoaie. Dela acest tablou, restul acţiunii ar fi trebuit să se continue fără pauze şi într'un tempo mai viu. In felul acesta, excelenta impresie lăsată de prima jumătate a spectacolului n'ar fi fost atenuată.

Domnul Răcăciuni are frumoase însuşiri de dramaturg. Dacă „Poste Restante" nu este o realizare deplină, ea ilustrează, în schimb, posibilităţi care, suntem încredinţaţi, vor deveni foarte curând înfăptuiri definitive.

G. Vraca

Interpretarea piesei d-sale s'a bucurat de concursul preţios al d-nei Aura Almajan-Buzescu şi al d-lor G. Vraca, R. Bulfinsky şi I. Iancovescu, — iar d-nul Victor Ion Popa a pus tot ce avea mai bun din ingeniozitatea d-sale regizorală în montarea celor opt tablouri.

Publicul a aplaudat mult jocul artiştilor, punerea în scenă, şi, deopotrivă, îndrăzneala şi noutatea spectacolului.

H. LAZU

„Aş vrea să ştiu"

UN IUBITOR DE ŞTIINŢĂ-Sibiu

Ce cărţi aş putea consulta în limba franceză şi germană asupra teoriei lui Einstein?

Ca lucrări mai serioase de popularizare a teoriei relativităţii restrânse şi generalizate, a lui Einstein, vă recomandăm în limba franceză:

„Exposé élémentaire de la théorie d'Einstein" de Jean Becquerel (editura Payot-Paris), **„La relativité des phénomènes"** de Gaston Moch (Bibliothéque de Philosophie scientifique, E. Flammarion, Paris) şi **„Le principe de relativité"** de Paul Langevin(edit. E. Chiron, Paris).

In limba germană, lucrările de expunere a teoriei lui Einstein sunt extrem de numeroase.

Spicuim, între cele mai reuşite popularizări, care nu utilizează cunoştinţe superioare bacalaureatului, următoarele studii:

„Uber die spezielle und die allgemeine Relativitaetstheorie" (Gemeinverstaendlich) de A. Einstein (ed. Friedr. Vieweg et Sohn, Braunschweig), **„Vier Vorlesungen über Relativitaetstheorie"** de A. Einstein (edit. Friedr. Vieweg et Sohn, Braunschweig), **„Aether und Relativitaetstheorie"** de A. Einstein (edit. Julius Springer, Berlin); **„Die Grundlagen der Relativitaetstheorie"** de Dr. Rudolf Laemmel şi **„Die Einsteinsche Relativitaetstheorie"** de Dr. Fritz Beer (ed. Moritz Perles, Viena).

I. ABRAMOVICI-Focşani

a) **In ce lucrări pot găsi datele necesare pentru problema federaţiei economice a statelor europene?**

Vă recomandăm în primul rând: **„Paneuropa"** de R. N. Coudenhove-Kalergi (edit. Paneuropa, Viena) **„Europe"** de Edouard Herriot (edit. Rieder, Paris), **„Les deux europes"** de **F. Délaisi** (edit. Bibliot. politique, Paris) precum şi colecţia revistei „Paneuropa" ce apare la Viena sub direcţia contelui R. N. Coudenhove Kalergi.

In limba română, textul conferinţelor ţinute în anul acesta la „Institutul Social Român", în ciclul „Problema federaţiei europene in cadrul internaţionalismului constructiv".

b) **Ce deosebire este între sentiment şi senzaţie?**

Sentimentul diferă de senzaţie prin faptul că are ca antecedent o idee (clară sau confuză) şi că nu se localizează într'o anumită regiune a corpului. Aşa de ex. bucuria şi tristeţea sunt sentimente ,iar foamea şi setea, senzaţii.

Este drept că în limbajul curent termenul de sentiment însemnează în general actul de a simţi, în sensul înglobării şi a senzaţiilor.

In limbajul filozofic se face însă distincţie între cele două noţiuni.

c) **Ce deosebire este între „veleitate" şi „voinţă"?**

Veleitatea nu este decât o voinţă nestabilă, inconsistentă şi trecătoare, o voliţiune fără efect şi fără eficacitate. Veleitatea este faţă de voinţă în acelaş raport ca şi reveria faţă de reflexiunea chibzuită.

PETRE IVĂŞTEANU-Loco

In ce constă doctrina Kabalei?

Kabala a fost multă vreme o doctrină secretă a Evreilor, creiată de aceştia în cursul evului mediu. In secolul XV d. Chr., în epoca renaşterii Kabala a cunoscut o ascensiune neînchipuită. Doctrina cuprinde alături de speculaţiuni filozofice din cele mai înalte şi mai subtile, o întreagă serie de superstiţii grosolane, moştenite din antichitate. Substratul ei teosofic cuprinde un panteism foarte asemănător cu acel al neoplatonismului, învăluit în numeroase procedee de magie amestecate cu astrologie.

Kabaliştii credeau că înţeleptul, care prin ştiinţa sa astrologică s'a pus în legătură cu puterile cereşti, poate să stăpânească natura, să schimbe cursul fenomenelor, într'un cuvânt, să săvârşească o întreagă serie de miracole.

Deşi doctrina Kabalei se încadrează mai mult în ştiinţele oculte decât în istoria filozofiei, totuşi numeroşi filozofi şi savanţi, au ţinut să se iniţieze în misterele ei.

Cronica Sahului

Campionatul de şah al României

Anul acesta concursul pentru campionatul de şah al României a fost organizat de Cercul de şah Bucureşti.

Graţie activităţii neobosite a entuziasíului şahist d. căpit-Al. Bibescu, preşedintele cercului şi solicitudinei d-lui ing Liviu Ciuley, preşedintele Federaţiei române de şah, concursul s'a desfăşurat în mod impecabil şi a fost urmărit cu un deosebit interes de toţi amatorii acesiui nobil joc.

D. căpitan Al. Bibescu
Oreşedintele Cercului de şah Bucureşti

Din activitatea şahistă a d-lui căpitan Alexandru Bibescu ţinem să amintim: In 1920 a fost membru ondator al Cercului de şah „Bucureşti" cu sediul la cafeul Princiar, organizând cu aceiaşi ocazie şi primul concurs pentru campionatul de şah al Bucureştilor. In 1926 ia parte la campionatul de şah pe garnizoana Bucureşti organizat de aero-clubul Regal, câştigând cupa dată de aero-club şi titlul de campion. In 1927 a reprezentat România la olimpiada de şah dela Londra şi în 1928 a mers în calitate de comisar al jocului cu echipa română la olimpiada de şah dela Haga. In toamna anului trecut a ţinut un foarte bine apreciat curs de şah la Radio-Bucureşti. In 1931 a fost ales preşedintele Cercului de şah Bucureşti (Camera de Comerţ) şi a organizat actualul concurs la care au participat cei mai buni jucători din ţară.

Rezultatul concursului a fost:

Premiul I şi titlul de campion al României pe anul 1931 a fost obţinut de *St. Erdely* din Timişoara cu 9½ puncte; premiul II de *dr. I. Balogh* din Miercurea-Ciucului cu 9 puncte; premiul III de *Al. Tyroler* din Timişoara cu 8 puncte; premiul IV de *A. Winkler* din Iaşi cu 7 puncte şi premiul V de *I. Mendelssohn* din Bucureşti cu 6½ puncte. Urmează apoi: ing. H. Taubmann şi M. Wechsier cu câte 6 puncte; ing. L. Loewenton cu 5½. St. Marton 5. Al. Ungureanu cu 2, O. Damşescu cu 1½ şi locot. Ionescu cu o puncte (retras din concurs după runda a 2-a).

Rezultatul amănunţit al partidalor jucate se poate vedea din următorul tablou:

NUMELE JUCATORILOR	St. Erdely	Dr. Ballogh	Al Tyroler	A. Winkler	I. Mendelssohn	H. Taubmann	M. Wechsler	L. Loewenton	St. Marton	Al. Ungureanu	O. Damşescu	Lt. Ionescu	TOTAL
1. St. Erdely	■	0	1	1	1	1	1	1	½	1	1	1	9½
2. Dr. I Ballogh	1	■	0	½	1	1	½	1	1	1	1	1	9
3 Al. Tyroler	0	1	■	0	1	1	½	½	1	1	1	1	8
4. A. Winkler	0	½	1	■	½	0	½	½	1	1	1	1	7
5. I. Mendelssohn	0	0	0	½	■	1	0	1	1	1	1	1	6½
6. H. Taubmaon	0	0	0	1	0	■	1	0	1	1	1	1	6
7. M. Wechsler	0	½	½	½	1	0	■	½	0	1	1	1	6
8. Ing. L. Loewenton	0	0	½	½	0	1	½	■	½	1	½	1	5½
9. St. Marton	½	0	0	0	0	0	1	½		1	1	1	5
10. Al. Ungureanu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	■	1	1	2
11. O. Damşescu	0	0	0	0	0	0	0	½	0	0	■	1	1½
12. Locot. Ionescu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	■	0

* * *

D. *St. Erdely*, noul campion al României are toate calităţiie unui adevărat maestru: rezistenţă, joc corect şi elegant, combinaţii sigure şi precise. Dela concursul pentru campionatul de şah din 1928, când nici uu s'a clasat printre premianţi a făcut progrese enorme şi a ajuns să fie cunoscut şi în streinătate, unde a participat la numeroase concursuri.

D. *dr. I. Balogh*, fostul campion pe 1930 este maestrul analizei. Bine cunoscut şi în străinătate ca maestru şi prin gambitul „Balogh" s'a remarcat şi în acest concurs prin siguranţa analizei poziţiilor şi a repurtat un succes bine meritat.

Al treilea premiant d. *Al. Tyroler* este maestrul jocului de poziţie. Fără să se lanseze în combinaţii hazardate, ştie să-şi facă poziţia cea mai bună pentru ca apoi să iasă învingător.

D. *A. Winkler* din Iaşi s'a dovedit în acest concurs ca jucător de forţă şi mai ales foarte tenace; aşa se explică succesele sale.

D. *I. Mendelssohn*, campionul Capitalei este dotat cu darul celor mai profunde şi mai ingenioase combinaţii. Dacă n'a eşit printre primii premianţi, aceasta se datoreşte unei serioase indispoziţii, ceeac a avut ca urmare să piardă partide în care stătea pe câştig.

Ing. H. Taubmann este un jucător fin şi cu multe resurse. Slăbiciunea d-sale este că se lasă târât la combinaţii foarte îndrăzneţe, căutând să câştige printr'un joc briliant plin de sacrificii. Această idee fixă i-a fost fatală şi în acest concurs ca şi în olimpiada din Hamburg (anul trecut).

(Urmare în numărul viitor)

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Un ou—bilet de teatru

Intr'un oraş din statul Illinois, direcţia teatrului comunal a anunţat că cine va preda, la casa teatrului, un ou de paşti în folosul săracilor, va primi în schimb un bilet de teatru.

Anunciul a avut un succes neaşteptat. S'au prezentat 2000 de oameni doritori să obţină un bilet pentru un ou. Teatrul comunal nu dispune însă decât de 1100 de locuri.

Filantropii care n'au mai putut obţine bilete au bombardat teatrul cu rezerva lor de ouă.

Direcţia teatrului s'a văzut nevoită să găsească un compromis pentru a pune capăt furioasei manifestaţii. Directorul a rugat pe manifestanţi să nu strice ouăle destinate săracilor şi să nu-i zugrăvească zidurile cu scrob, căci va da încă o reprezentaţie în aceleaşi condiţii.

Oficiu poştal la Polul Nord

Guvernul Statelor-Unite a deschis, oficial, primul oficiu poştal la Polul Nord.

Ce-i drept, Oficiul va începe să funcţioneze numai în cazul când submarinul „Nautilus" ar reuşi să atingă Polul. Dar de pe acum s'au pus în vânzare mărci poştale speciale numai pentru Polul Nord. Fiecare marcă costă un dolar. Banii sunt destinaţi pentru sporirea fondurilor expediţiei polare.

„Nautilus" va transporta o cantitate importantă de scrisori marcate cu timbrele polare.

La Pol, adjutantul căpitanului, care a fost numit şef al oficiului poştal, va aplica ştampila cu inscripţia „Polul Nord" pe toate scrisorile.

Scrisorile vor fi expediate adresanţilor, după întoarcerea submarinului. Filateliştii sunt încântaţi.

100 de ani dela moartea lui Hegel

La 14 Octombrie 1931 se împlinesc 100 de ani dela moartea marelui filozof german Hegel. Se fac mari pregătiri în Germania pentru această comemorare.

La 14 Octombrie se va inaugura la Berlin congresul internaţional consacrat exclusiv lui Hegel.

Cu organizarea congresului se ocupă Uniunea internaţională hegeliană dela Haga, cu sediul la Haga.

Simultan va apărea o nouă ediţie complicată a operelor lui Hegel în care vor intra o sumedenie de articole şi esseuri inedite, necunoscute până acum. Biblioteca naţională din Berlin a pus la dispoziţia editorului toate manuscrisele lui Hegel, care se află în păstrarea acestei biblioteci.

Cu redactarea ediţiei a fost însărcinat un comitet de erudiţi germani.

Leac contra parlamentarilor flecari

Ultimele discuţii la buget au durat în Camera Franceză 30 de ore în şir. „Journal Officiel" le-a redat pe 160 de pagini de tipar mărunt. După legea franceză, desbaterile parlamentare trebuind să fie publicate *in extenso*, iar preţul unui număr din jurnalul oficial neputând depăşi 25 de centime, e uşor de înţeles că acest jurnal grevează întotdeauna bugetul statului cu deficite însemnate.

Deputatul Brugère a prezentat acum Camerei un proect, după care nici-un orator nu va avea dreptul la mai mult de 200 de rânduri, orice depăşire urmând a fi plătită de vorbitorul respectiv. Oratorii vor fi deci siliţi să-şi rezume discursurile la strictul necesar, ca să nu dea din buzunar costul tiparului; cu chipul acesta se va evita vorbăria deşartă.

Chemările anonime la telefon

Inventatorul italian Ovidiu Grossi a experimentat, la Florenţa, un aparat care se bazează pe un sistem ingenios de plăci de gramofon, destinat a împiedeca chemările anonime la telefon.

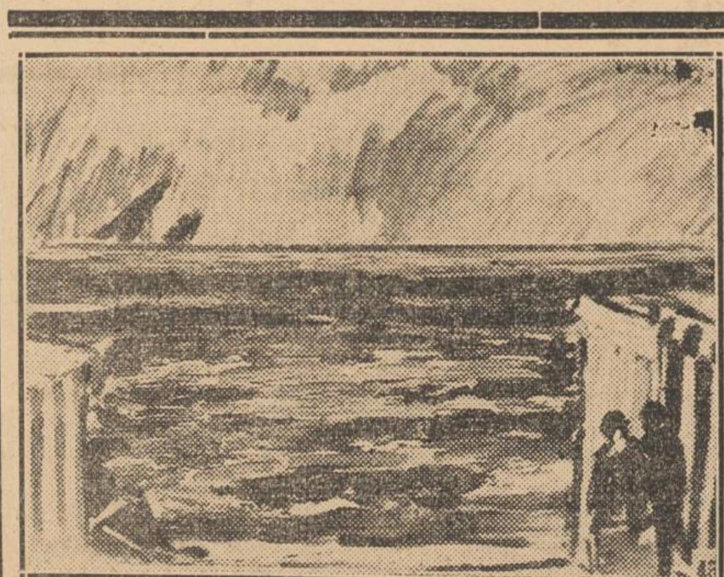
Acest aparat, pus în legătură cu telefonul abonatului, indică imediat numărul telefonului de unde a fost chemat. Cu acest mijloc se va pune capăt unui abuz intolerabil, care provoacă adesea multe neplăceri abonaţilor de telefon. — *D.*

Tribunale... plutitoare

In America de Nord există, după cum se ştie, ţinuturi întinse cu populaţie foarte rară şi cu foarte restrânse mijloace de comunicaţie. Pentru menţinerea ordinei şi dreptului în aceste ţinuturi depărtate, guvernul american a înfiinţat un fel de „tribunale plutitoare", amenajând vreo şase vapoare mari care fac curse regulate dealungul coastelor Peninsulei Alasca şi în marea de Bering.

Căpitanii vaselor au pregătirea juridică necesară pentru a îndeplini funcţiunea de judecători şi a putea tranşa astfel litigiile Eschimoşilor şi ale celorlalte seminţii care se îndeletnicesc în aceste ţinuturi cu pescuitul balenelor şi vânatul animalelor îmblănite. Judecata se face chiar pe vapor, fără drept de apel contra sentinţei căpitanului.

Crime grave se întâmplă foarte rar la aceşti oameni primitivi. Majoritatea plângerilor au drept obiect furturi mici şi alte delicte mărunte, dar şi acestea s'au împuţinat simţitor dela crearea tribunalelor plutitoare. Foarte adesea plângerile emană dela femei eschimose, care protestează contra deschiderii cârciumilor unde-şi risipesc avutul bărbaţii. In asemenea cazuri, tribunalul face anchetă la faţa locului, varsă în mare toate proviziile de alcool şi condamnă la închisoare pe antreprenor.

Ioan Vaszary — La mare

Cărţi şi Reviste

EUGEN GOGA: Cartea Facerii, roman
(2 vol. Edit. Cultura Naţională, 1931)

Un eveniment neaşteptat, în literatura întregului pământ, a fost apariţia şi succesul nemaipomenit al romanului „Nimic nou pe frontul de vest" al lui Remarque acum doi ani. A fost semnalul unei noui înfloriri a romanului de război, după un interval de zece ani, în care literatura tranşeelor fusese părăsită aproape cu totul de scriitori — şi din ce în ce mai puţin gustată de public. Fenomenul acesta nu este inexplicabil. Intr'adevăr, prima eflorescenţă a literaturii de război, aceea apărută imediat după armistiţiu, în 1918 şi 1919, apare, văzută acum dela distanţă, într'o lumină destul de defavorabilă. Cauzele pentru care romanul de război din prima perioadă (al cărui tip perfect este „Clarté" al lui Barbusse) a încetat să fie cultivat şi gustat, sunt astăzi uşor de văzut. Romanele în genul lui „Clarté" erau scrise pentru sau contra războiului. Erau tendenţioase; aveau înfăţişare de pledoarii. Mai toate aveau o atitudine pacifistă, umanitară. Insfârşit, erau ilustrarea, concretizarea unei ideologii oarecare cu privire la război.

Această literatură de război de acum doisprezece ani a avut succes în vremea aceea când frenezia păcii invadase întreaga Europă şi când pacea era salutată cu acelaş entuziasm atât de învingători cât şi de învinşi. A fost atunci poate unica epocă în istorie când războiul a fost unanim detestat. Dar această epocă n'a durat mult. Umanitarismul Europei s'a potolit, bucuria frenetică a păcii a trecut, şi entuziasmul pacifist s'a stins cu cât catastrofa războiului s'a îndepărtat mai mult în timp.

In astfel de condiţii era natural ca romanele de război umanitare, romanele-pledoarii de acum doisprezece ani să fie citite din ce în ce mai puţin. Pentru ca literatura de război să poată deveni din nou actuală şi valabilă, trebuia găsită o formulă nouă — un nou aspect al războiului, sau un nou mod de a exprima războiul. Remarque pare a fi găsit această formulă. In primul rând a curăţit romanul de război de orice declamaţie pacifistă, de orice pledoarie, zugrăvind războiul în chipul cel mai simplu şi mai precis, fără nici un comentar. Este o prezentare imparţială de fapte, o expunere amănunţită, clară, frapantă. Şi este destul pentru ca efectul să fie nou, puternic, zguduitor.

La noi literatura de război se încadrează într'o formulă intermediară între aceea a lui Barbusse şi aceea a lui Remarque.

In „Intunecare" a lui Cezar Petrescu tendinţa socială este mai accentuată. Dealtfel ceeace formează conţinutul romanului lui Cezar Petrescu sunt mai mult consecinţele războiului decât războiul însuş. Descripţiile vieţii de transeie, care la Remarque abundă. formând aproape exclusiv materialul romanului, în romanul lui Cezar Petrescu apar mai puţin. Acelaş lucru se poate spune şi despre „Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război" al lui Camil Petrescu şi despre „Roş, galben şi albastru" al lui Minulescu.

Dintr'un motiv sau altul, în romanele noastre de război apare mai mult viaţa din dosul frontului. Aceasta le face şi originalitatea. In Germania, numai romanul lui Ernst Glaeser „contingentul 1924" e scris în acelaş gen.

„Cartea Facerii" a d-lui Eugen Goga cuprinde, din război, toate aspectele. Viaţa din tranşeie ca şi viaţa din dosul frontului sunt deopotrivă de bine redate. In acelaş timp d. Eugen Goga expune în persoana eroului principal, şi un caz de conştiinţă, analizând evoluţia unui suflet pe care războiul îl modifică şi îl transformă. Această transformare este esenţială pentru întregul roman. Toate peripeţiile romanului ajută, provoacă şi justifică această transformare.

Eroul, Andrei Retezeanu, băiat de bani gata, trăit prin străinătăţi, deslegat de ţară, suflet cam apatic, cam obosit, dar cu un fond bun, limpde şi luminos, ia din nou contact cu ţara în timpul războiului, fiind mobilizat şi luând parte la război din primele zile. Asistăm, dela început, la transformarea de care vorbeam. Andrei Retezeanu are ocazia să fie, prin stăruinţele şi relaţiile familiei, detaşat pe lângă misiunea franceză, aşadar să devină un „embusqué". Spre marea surpriză a familiei, însă, el nu primeşte, continuând să rămână pe front. E rănit. E adus la Bucureşti. Aici, prilej pentru autor să descrie societatea bucureşteană din primele luni ale războiului. O galerie întreagă de tipuri pe care d. Eugen Goga le zugrăveşte sobru şi patetic. Fără intenţie satirică prea evidentă d. Eugen Goga isbuteşte să scoată la iveală toată putreziciunea morală care, în timpul războiului nostru, se adăpostea în dosul frontului. Zugrăvirea acestei societăţi, a acestei putreziciuni este, poate, partea cea mai pasionantă a romanului. In această atmosferă de egoism, de conrupţie, de inconştienţă şi de desfrâu, înfloreşte dragostea curată şi frumoasă a lui Retezeanu pentru Maria, fata unui preot de ţară din Transilvania, refugiat în regat, fiinţă simplă, suflet limpede şi adânc, temperament sănătos şi robust. Ea determină în Andrei Retezeanu ultima fază a procesului de transformare morală. In ciuda protestărilor familiei, care se opune cu prejudecăţile ei ciocoieşti, Andrei se căsătoreşte cu fata preotului de ţară. După vindecarea rănii pleacă iarăşi pe front şi cade ucis în luptele dela Mărăşti. De pe urma lui rămâne copilul născut din căsătoria lui cu Maria.

D. Eugen Goga, în epilogul romanului său, dă o justificare titlului. Copilul lui Andrei capătă valoare simbolică. El reprezintă generaţia nouă, ieşită din frământările războiului, din această geneză dureroasă şi tragică a războiului. Un personaj din roman spune arătând copilul: Acesta este Messia vremurilor viitoare. Cartea se sfârşeşte astfel cu o nădejde şi cu un îndemn.

Acest sfârşit este frumos şi, mărturisesc, de o candoare cam precugetată, cam simplă. Autorul, mânat de intenţiile lui bune şi de entuziasmul lui plin de încredere, nu pare a-şi mai aduce aminte de infernul moral pe care singur l'a descris în alte părţi ale romanului, infern moral care, după război, nu s'a stins. A preferat să sfârşească cu o apoteoză. Lectorul închide cartea satisfăcut. In realitate lucrurile s'au petrecut altfel; evoluţia societăţii româneşti de după război ne-a îndreptăţit, poate, să facem consideraţii mai puţin optimiste. „Messia vremurilor viitoare" nu se prea vede nicăieri.

Dar ar fi, poate, nişte consideraţii puţin deplasate. Ca realizare de artă, romanul d-lui Eugen Goga ne satisface. Pe dealtă parte trebue să spunem că n'am fi pomenit de consideraţii morale dacă d-sa însuş n'ar fi vrut să dea romanului d-sale o tendinţă morală, — tendinţă care rămâne, în orice caz, frumoasă şi reconfortantă — deşi viaţa reală n'o justifică numaidecât.

AL. A. PHILIPPIDE

HORIA OPRESCU: Carnet de drum

Literatura noastră de călătorii s'a îmbogăţit cu o serie de recapitulări pitoreşti, extrem de instructive şi de interesante. Citäm astfel Notele din Spania ale domnului Mihai D. Ralea, Impresiile din Italia ale domnului I. Petrovici şi Călătoriile în Sudul Franţei şi pe Mediterană pe care le publică domnul Demostene Botez. Dacă în epoca antebelică Românii, în evadările lor spre străinătate, preferau aproape exclusiv Parisul luminos sau romantica Vienă, — vremea de după războiu a lărgit mult cadrul excursiilor dincolo de graniţă.

Deşi materialiceşte mai săraci, intelectualii — cu ajutorul numeroaselor societăţi de turism — încrucişează astăzi toate drumurile lumii.

E neîndoios că aceste curse în jurul globului sunt un prilej fericit de a *vedea* lucruri ascunse în ceaţa de dincolo de unghiul obişnuit de vedere, de *a verifica* adevăruri pe care distanţa ni le arată diformate sau imprecise.

Un călător tânăr, al cărui scris colorat şi îndrăzneţ l-am întâlnit adesea în paginile revistelor de turism, domnul Horia Oprescu, a dat publicităţii un „Carnet de drum". Sunt notiţe şi descripţii de călătorie, schiţe şi instantanee prinse de un ochiu ce ştie să vadă şi dincolo de suprafaţă.

Meritul autorului este că a ştiut să consemneze totdeauna nota particulară, nuanţa caracteristică, parfumul specific al fiecărei privelişti şi ambianţe nouă.

Domnul Oprescu nu e un călător superficial. D-sa nu se extaziază în faţa aspectelor urbane de uluitor progres şi nici în faţa aplicaţiunilor tehnice de ultima oră. Toate aceste lucruri — frumoase şi pline de merit, fireşte, — se pot acorda cu egal succes la Berlin şi în Honolulu.

Şi domnul Oprescu ştie că „orice carte de călătorie ne fură simpatia. Şi cărţile ce aparţin acestui gen de literatură călătoresc şi ele cu atât mai iute şi mai victorios cu cât înfăţişează împrejurări şi situaţii mai originale. Spiritul omenesc a fost câştigat întotdeauna de fapta care escaladează îngrădirea banalităţii, de aventura care sparge scoarţa uniformă a obişnuitului. Structura actuală a societăţii fixează fiecăruia un rol cert şi limitat. Toată maşinăria civilizaţiei uzează şi abuzează de universala diviziune a muncii, răpind individului orice privire de ansamblu, odată cu posibilitatea de a ieşi dintr'un mediu mereu acelaş.

...Călătoria este neegalat mijloc de primenire intelectuală şi de înzestrare sufletească".

Domnul Oprescu a fost impresionat de ceiace a găsit într'un colţ oarecare de lume, şi *numai acolo*. E observatorul care a ştiut să privească şi să înţeleagă; e povestitorul care-şi împărtăşeşte impresiile într'o formă clară, sugestivă şi adesea captivantă.

Fiecare pagină are cel puţin un lucru interesant, nou, redat în linii simple, dar evocatoare şi pline de parfumul locurilor vizitate.

După ce a colindat câteva ceasuri, de pildă, pe toate potecile, pe toate drumurile acelui minunat munte ce stăpâneşte câmpia Elveţiei Saxone, d. Oprescu se opreşte la această colorată şi originală privelişte:

„In buchete umbroase de pădure crescută pe şolduri de stâncă întâlneam familii întregi venite de la oraş să petreacă cea de a şaptea zi a săptămânii. Jocuri de copii şi coruri de familie scurmau tăcerea muntelui. Se însera. Noutatea locului şi setea de pitoresc nu-mi lăsase nici-o clipă de repaus. Coboram pe o clină laterală, pe un drum de brazi. La un viraj al drumului, o cascadă îşi trimitea ropotul năstrujnic. Valuri vânjoase se precipitau de sus, cu limbi şerpuitoare de spumă...

...Dar, minune!... Torentul enorm de apă se subţiază deodată, debitul scade, sgomotul căderii dispare... Au mai rămas câteva şuviţe de apă... Linişte, apoi... Cascada a dispărut. Stâncile nunt goale şi jilave...

...Un pădurar ne explică, zâmbind:

— Cascada aceasta *(Amselfall)* e artificială. Sus, deasupra stâncilor, s'a construit un mare bazin de ciment. Un isvor puternic ce iese de alături a fost condus aci, să umple bazinul. Când e plin, cine vrea introduce în această cutiuţă 10 pfenigi, — zise gardianul, arătându-ne un fel de aparat ca acelea din care, în gări, se scoate şocolată sau bomboane, — apoi trage de mâner... Cascada porneşte cum aţi văzut-o adineauri"...

„Carnetul de drum" al domnului Horia Oprescu, imprimat în excelente condiţiuni tehnice, aduce o contribuţie merituoasă în domeniul literaturii noastre turistice.

Volumul cuprinde o serie de vignete spirituale, semnate George Zlotescu.

H. BL.

Revista Istorică Română

O grupare de profesori universitari de istorie, în colaborare cu d-l G. Al. Cantacuzino, arhitect, au scos de curând primul număr al unei excelente publicaţii de specialitate şi de o ţinută tecnică, în care se străvede gustul probat şi verificat al arhitectului, autorul unei expoziţii recente de pictură, excepţional de remarcată.

Comitetul de redacţie compus din savanţi tineri şi îndrumători noi în studiul istoriei, numără pe următorii profesori: D-nii *G. I. Brătianu, N. Cartojan, C. C. Giurescu, S. Lambrino, P. P. Panaitescu* şi *Al. Rosetti*, fericitul director în accepţie literară artistică al editurii „Cultura Naţională".

Regretând incompetinţa noastră în materia sumarului, nu ne putem opri să preţuim frumuseţea aleasă a fasciculului de 112 pagini şi seriozitatea grafică a prezintării, corespunzătoare fără nicio îndoială, prin operaţia simetriilor, unei sigure valori ştiinţifice. Vioaie şi ţinută într'un stil neobicinuit celor mai multe publicaţii universitare, „Revista Istorică Română" se deschide cu un program de lucru şi de idei, din care ne facem plăcerea să reproducem câteva rânduri, cu părerea de rău că nu îl putem transmite cititorilor noştri în întregime:

„Generaţia istoricilor dinainte de război a avut ca preocupare centrală problema care forma idealul întregei societăţi româneşti: unitatea naţională. Generaţia de azi a văzut împlinit acest ideal. Ea se găseşte acum în faţa unor probleme care au căpătat o nouă valoare: probleme sociale, economice, culturale. De aceea, istoriografic, continuând preocupările anterioare, va da de azi înainte tot mai multă atenţie acestor chestiuni din trecutul nostru. Cunoscându-le evoluţia, ea crede că va putea contribui la rezolvarea lor. Intr'un cuvânt, direcţia socială, economică şi culturală, fără să fie excluzivă, va fi un element esenţial al programului revistei noastre. De altfel, aceasta este tendinţa generală a istoriografiei europene contimporane.

„Reconstruirea trecutului românesc a fost şi este încă terenul a nenumărate controverse şi lupte pornite adesea din anume interese politice. De aceea revista noastră îşi va impune ca primă datorie respectarea strictă a adevărului. Istoria nu trebue strămutată pe planul luptelor politice şi sociale. Ea trebue să le lămurească, nu să fie în slujba lor".

Nu este nevoie să fii dascăl de istorie ca să-ţi dai seama că programul de activitate al celor şase profesori asociaţi într'o preocupare susceptibilă de atâta nobleţe şi sinceritate, are o semnificare ştiinţifică deosebită, într'un timp când lucrurile nemaiputând să fie primite gata digerate, sunt supuse unei noi masticaţiuni verificatoare. Garderoba trebuie din când în când scuturată, cu atât mai energic cu cât în gulere şi la poale intră pe cusătură şi câte un chenar de hermină, simpla naftalină dovedindu-se la experienţă insuficientă pentru anularea oului de molii.

Reviste străine

Numărul din 15 Aprilie al revistei *„Friedensfront"*, care apare la Berlin sub conducerea d-lui Dr. A. Kalisch, este consacrat în întregime scriitorului şi colaboratorului nostru *Eugen Relgis*. Revista cuprinde o culegere de eseuri şi fragmente din operele d-lui Relgis, in care citäm: „Europa cea tânără", „Parabola omului de azi", „Principiile umanitariste".

Sunt redate şi o serie de răspunsuri la ancheta mondială a d-lui Relgis asupra păcii care va apărea în volum la Berlin sub titlul „Wege zum Frieden", cu o prefaţă de Romain Rolland.

E reprodusă şi prefaţa prof. G. Fr. Nicolai la volumul d-lui Relgis: „Umanitarismul şi Internaţionala Intelectualilor" — precum şi un extras din studiul scriitorului Phileas Lebesgue ce va apărea în fruntea versiunii franceze a romanului d-lui Relgis: „Glasuri în surdină".

Un facsimil al scrisorii lui Gandhi către d-l Relgis şi alte note biografice complectează materialul înfăţişat publicului cetitor german.

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII. No. 3

CU URMATORUL SUMAR:

Petre Pandrea . . . . *Incotro? (Bogaţi şi săraci).*
Mihail Sadoveanu . . *Băieţel.*
Radu Vulpe . . . . *Callatis (Povestea unei vechi cetăţi elene din Dobrogea).*
D. Ciurezu . . . . . *Dincolo de margini. — In cîmp (Versuri).*
Dragoş Protopopescu *Cîţiva oameni, papagalul şi încă un om.*
Zoe Verbiceanu . . . *Casa cu minuni.*
Demostene Botez . . *Călătorii.*
Nicolae Toiu . . . . *Istorie şi artă.*
Const. I. Vişoianu . . *Cronica externă (Comisiunea Europeană).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Revistele. — Timp şi suflet.— Din ştiinţele exacte: descoperirea d-rei Mărăcineanu).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Problema lui Rembrandt

— Strănepotul unui contemporan al lui Rembrandt publică pentru prima oară după secole, mărturiile strămoşului său despre pictor —

Iendrik van Loon a făcut publice, după mai bine de două sute cincizeci de ani, memoriile strămoşului său Joannis van Loon, doctorul şi prietenul pictorului Rembrandt van Rijn. Astfel lumea poate cunoaşte noui amănunte despre nenorocita viaţă a celui care a crezut mai mult în arta sa decât în binefacerile unui trai uşor şi confortabil. Din cartea publicată de către editura Horace Liveright din New-York, aflăm, puse la un loc, multe detalii despre viaţa Amsterdamului între anii 1641 şi 1669. In acest peisaj olandez, în care apare printre alţii şi Spinoza, filosoful senin şi adevărat cu sine însuşi, Doctorul van Loon descrie pe Rembrandt ca pe „o stranie combinaţie de mare senior şi copil părăsit". Il revedem sărăcit şi mândru într'o lume de oameni simpli care nici nu bănuiau că pictorul acesta sucit şi anormal era destinat nemuririi. Il vedem posedat de arta lui şi atât de sărac încât este nevoit să vândă mormântul primei sale neveste, Saskia pentru a putea îngropa pe cea de-a doua tovarăşe de viaţă şi model de picturi nemuritoare, pe Hendrickje lângă biserica din vecinătatea locuinţii sale. Inglodat în datorii, el este urmărit după legile vremii şi silit să părăsească locuinţa din a cărei vânzare fortuită fiul său Titus trebuia să-şi ia partea de moştenire cuvenită lui de la mama sa, Saskia. Şi Doctorul van Loon, sau mai curând contemporanul nostru Hendrick van Loon, ne descrie astfel cum strămoşul său ar fi observat-o, viaţa din ce în ce mai nenorocită şi singuratecă a lui Rembrandt, trăind în mizerie şi continuând totuşi să picteze.

Un prieten scrie Doctorului van Loon următoarele: „Prezintă salutările mele, acestui urs bătrân Rembrandt. Intreaga lui viaţă el a sălăşluit într'o ţară de iluzii, plină de infinită frumuseţe şi integritate pe lângă care lumea a trecut dând din umeri şi zâmbind cu răutate şi invidie. Acum el este bătrân şi bolnav şi înţepenit, şi curând el va fi obiectul milei pentru copiii de pe stradă. Iar când îi va veni sfârşitul, societatea pentru ajutorul săracilor îl va duce într'o groapă neştiută, în vreun colţ obscur al uneia din recile noastre biserici. Dar fost-a oare cineva atât de bogat ca această sărmană lepădătură? El a pierdut totul când s'a înconjurat de visurile care se aflau în el însuşi, dar în acest chip el a câştigat totul".

Credem că aceste rânduri caracterizează mai bine şi mai patetic decât orice viaţa şi spiritul lui Rembrandt van Rijn. Fie riguros autentice sau nu, cele cuprinse în enciclopedicele memorii ale Doctorului van Loon par foarte fireşti şi consecvente cu cele ce se ştiu despre Rembrandt. Fie plăsmuite de strănepot ori nu, descrierile din cartea la care ne referim şi prezentate drept autentice, conţin o veracitate şi o informaţie istorică şi filosofică de mâna întâi. Rândurile reproduse pot fi adevărate, căci se ştie că Rembrandt a crezut mai mult decât orice în arta sa. Toate nenorocirile i-au venit din devoţiunea-i unică pentru artă. El câştiga mulţi bani, era înfloritor şi prosper până în ziua în care pictând „Garda de Noapte" a ridicat culmea artei, dar şi începutul vieţii sale chinuite. Din acea zi, contemporanii săi l-au dispreţuit, căci el încetase să-i mai picteze, aşa cum erau ei deprinşi. In „Garda de Noapte" Rembrandt nu mai pictase oameni, ci vedenii. Oamenii au protestat şi Rembrandt a rămas în lumea vedeniilor sale, prinse în umbre şi lumini, în culori miraculoase, ţâşnind din fonduri închise de mister.

II.

Am ajuns astfel la problema artei lui, pe care Doctorul van Loon o lămureşte neaşteptat de plin. Rembrandt ca toţi marii artişti era posedat de o idee, pe care el o simţea mai mult decât judeca. El era convins că orice obiect este înconjurat de o substanţă, fie ea lumină sau spaţiu, — aşa se exprima el — care într'un fel sau altul face posibil ca expresia picturală să fie realizată în lumini şi umbre.

Rembrandt căuta intuitiv obârşia acestei posibilităţi, pe care imaginile sale o conţineau şi exprimau. Problema artei lui era, aşadar: de unde şi cum se făcea că el obţinea acele efecte de lumină şi umbră?

„Viaţa e prea scurtă", spune Rembrandt, „cel puţin pentru mine. Prea scurtă pentru a juca şah şi a ceti cărţi — foarte scurtă pentru orice în afară de o singură problemă şi singura pe care nu am s'o rezolv niciodată". Problema aceasta era misterul imaginaţiei, asupra căruia el se întreba tot timpul.

Puterea omului de a vedea realitatea atât de bogat şi a putea face şi pe alţii s'o vadă ca el, era ceiace interesa pe pictor mai presus decât orice. Inainte de a muri el vroia *să ştie* cum *se făcea* că el putea obţine efecte picturale, care determinau pe oameni să spue că îngerii sboară în loc de a spune că ei se odihnesc pe crestele norilor, aduşi aevea în picturi.

Problema artei lui, l-a dus pe Rembrandt la întrebarea asupra caracterului metafizic al artei.

Autorul „Tânărului cu Turban" era conştient că artistul pictează cu proprii săi ochi şi nu ai altora. Cei vechi ca şi oamenii Renaşterii erau pătrunşi de adevărul că ei urmau sau „imitau" natura. Rembrandt exprimă şi el aceste gânduri, spunând: „când întrebuinţez culoarea, eu trebue să creez impresia de distanţă într'un alt mod — în modul în care natura o face, sau mai curând, în felul în care eu bănuesc că natura o face". Aşadar, pentru el arta era o revelaţie personală, — sau într'o formă mai filosofică, — arta era imagina fiinţei sale proprii. Căci, tot el o spune limpede: „Orşicine poate să înveţe a picta lucrurile aşa cum sunt ele. Dar a picta lucruri pe care cineva numai le bănueşte a fi acolo, fără a putea dovedi aceasta, bunul meu Doctor, este sarcina care face viaţa interesantă".

Din aceste două citate esenţiale, înţelegem toată problema artei lui Rembrandt. Imaginaţia lui era mai largă şi mai bogată decât percepţia ordinară a oamenilor celorlalţi. Rembrandt vedea lucruri şi substanţe pe care realitatea de fiecare zi nu le oferea în mod concret fiecărui om. Si Rembrandt căuta să picteze cu proprii lui ochi ceiace ei vedeau, minunându-se de această putere, ale cărei origini îi scăpau.

Rembrandt credea în realitatea imaginaţiei, deşi ştia că nu o putea dovedi decât în picturile sale, iar nicidecum altfel. Ca şi Rodin el înţelese că a proceda natural şi adevărat inseamnă a cuprinde cât mai mult şi mai variat din ceiace imaginaţia personală îngădue unui artist. Rodin spunea că el urma natura ca un credincios, fără a face nimic altceva decât a „copia ceiace el vede". Adevărul este că el copia natura cu proprii săi ochi şi nu ai celorlalţi oameni, a căror percepţie şi imaginaţie variază în diferite grade de bogăţie şi inspiraţie. Căci tot Rodin spuse şi acestea: „artistul trebue să se încreadă doar în proprii lui ochi" şi într'adevăr ceiace vede el sunt doar imaginile sale mintale. Expresia imaginilor interne revelează spiritul şi viaţa spiritului. Imaginaţia artiştilor este mai largă şi mai bogată decât a celorlalţi oameni. Artiştii sunt fericiţii care pot vedea mai mult decât majoritatea dintre noi şi Rembrandt a fost unul dintre ei, poate cel mai fericit, în acest sens.

Dar, spre deosebire de atâţia alţi artişti, el şi-a pus o problemă; el s'a întrebat asupra izvorului puterii unice pe care el o exprima în arta lui. In culorile sale, Rembrandt a prins aspecte unice prin nuanţe şi străluminări infinit de variate.

Problema artei lui, l-a dus pe Rembrandt la întrebarea asupra caracterului metafizic al artei. Şi deşi a trăit şi realizat posibilităţile destinului său artistic, el nu a putut afla răspuns, pentrucă arta răspunde mai mult inimii decât raţiunii, iar imaginaţia, deşi luminează întunerecul şi îi dă sublime sclipiri de viaţă, rămâne emanaţia unei puteri, care pentru Rembrandt, ca şi pentru atâţia alţii dintre noi, rămâne greu de cunoscut.

Memoriile Doctorului van Loon dovedesc, însă, încăodată că marea artă ţâşneşte din desbaterile spiritului care îşi extinde imaginaţia dincolo de limitele vieţii obişnuite şi posibilităţilor de cunoaştere.

PETRU COMARNESCU

Los Angeles, Martie.

INSEMNĂRI

Moartea lui B. Luca

Precum a trăit, modest, necunoscut de marele public, și ignorat de critica literară, așa a murit, fără ca chiar prietenii și admiratorii să fi aflat de ziua înmormântării, ziua incinerării cadavrului său la crematoriul din Capitală.

Istoria vieții lui constituie o dramă poate chiar mai patetică și mai impresionantă ca cea mai impresionantă dramă din cele scrise de el.

B. Luca — nu mă jenez s'o amintesc cu toată oroarea ce va inspira această particularitate biografică, sufletelor romantice — a fost *până la etatea de 40 de ani un simplu comerciant.*

La 40 de ani simți necesitatea de a exterioriza în forme frumoase experiența sa intimă din viața sa atât de agitată și sub porunca imperioasei și nobilei impulsii interioare sufletești, a scris el „*Golgotha*", acel volum de versuri, care e un lung cântec de tristeță, de dezolare și ici-colea de protestare împotriva măcelului războiului mondial, la care și el luase parte.

Opera sa poetică, în care nicăirea nu se simte *tema* literară, ci numai accentul sincerității, introduce în literatura noastră un ritm nou și un vocabular cu termeni technici, care nu distonează, ci o colorează.

Afacerea comercială pe care Luca o conducea se prăbuși și ea în crahul general provocat de criza economică de azi. Asociații lui la afacerea comercială văzându-se pe pragul falimentului l'au implorat să plece în străinătate la creditori, ca să aranjeze cu ei, și Luca — deși grav bolnav de cord, — porni în orașele Europei, și întreținându-și cu greu viața, în drum, cu injecții de eter și cafeină, făcute de fiul său, vizită marile centre care-l creditaseră și, după ce aranjă totul, se înapoie în țară unde mai trăi câteva zile și muri.

Puternicele sale drame: „*Șacalii*", „*Creditorii*" ne arată marele său talent de dramaturg, pe creatorul de viață, pe finul observator. Se simte în ele prezența unui spirit autentic, personal, original.

Istoria literară a epocei noastre va arăta odată cauzele care au făcut ca asemenea talent să rămâie ignorat, cât timp a trăit și a produs. — *Dr. Ygrec.*

Floria Capsali

Cu toată indiferența oficialității față de arta dansului, entuziasmul unei artiste de neobișnuit talent a izbutit să mențină în Capitală existența unei adevărate academii de coreografie, menită să pregătească și să încurajeze talentele tinere.

E vorba de *studio*-ul coreografic al doamnei Floria Capsali.

Neobosită în activitatea d-sale de cercetătoare a folclorului coreografic românesc, doamna Floria Capsali a dovedit, cu prilejul celor două recitaluri de anul trecut, că la școala d-sale se depune o muncă rodnică și că elementele pregătite de d-sa sunt vrednice să figureze pe scenele cele mai reputate.

Floria Capsali

Anul acesta, doamna Capsali a organizat un nou recital de dans, în care — pe lângă interpretarea coreografică a câtorva compoziții muzicale moderne, datorite unora dintre autorii români mai de seamă — ne-a înfățișat o serie de improvizațiuni euritmice după versuri de Tudor Arghezi, Paul Sterian și Ion Barbu, într'o plastică succesiune de gesturi, atitudini, mișcări și mlădieri expresive.

In deosebi aceste din urmă improvizațiuni, de-o rafinată inspirație ritmică, sunt de aproape înrudite cu producția coreografică populară, pe care artista a avut prilejul să o studieze temeinic în campaniile monografice conduse de domnul profesor Dimitrie Gusti, la care a luat parte.

Executate cu o grație neegalată, în cadențe și atitudini evocatoare, în costume ingenios compuse, dansurile doamnei Floria Capsali — care se poate mândri cu titlul de creatoare a stilului coreografic românesc — au fost subliniate cu adevărate ovațiuni de publicul select care a urmărit-o. — *H. Bl.*

Bicentenarul autorului lui „Robinson Crusoe"

Puțină lume știe că la începutul lui Aprilie s'au împlinit 200 de ani dela moartea lui Defoe, genialul autor al lui Robinson Crusoe. Din toată literatura mondială, numai Don Quichote al lui Cervantes, și poate poveștile lui Andersen au atins popularitatea lui „Robinson Crusoe". Tustrele sunt scrieri pentru tineret ,deși de fapt nici Cervantes, nici Defoe, nu le-au scris pentru copii.

Viața acestor doi mari autori prezintă multe asemănări; pe Cervantes l-au chinuit toată viața grijile mărunte, — cele mai frumoase capitole ale nepieritoarei lui opere fiind scrise în turnul datornicilor. Defoe a fost și el persecutat de nenoroc toată viața. Expulzat din Anglia din cauza unei violente satire contra puternicilor zilei, s'a întors în patrie după o lipsă foarte îndelungată și s'a apucat de negoț; dar în curând a dat faliment; a început să scrie povestiri și romane având drept eroi aventurieri, escroci și pirați de tot felul. Toate aceste scrieri sunt de mult uitate; singur „Robinson Crusoe" a avut o soartă bună. Eroul cărții a existat în realitate. Marinarul Alexander Selkirk dezertând depe vasul unde slujia, a trăit patru ani pe insula pustie Juan Fernandez, — de unde a fost adus apoi în patrie de căpitanul Roger; — acesta i-a descris aventurile într'o broșură, care a trecut neobservată. Peste șase ani, Defoe a transformat-o în nepieritoarea sa povestire „Robinson Crusoe".

Succesul a fost fulgerător; editorul — care-i plătise lui Defoe o sumă echivalând cu 5000 de lei — nu mai putea prididi cererile. In șase luni s'au epuizat patru ediții, lucru nemaipomenit în acele timpuri. Peste un an, lucrarea fu tradusă în limbile olandeză, franceză și germană; pretutindeni apăreau imitații, „robinsonade" de tot felul, căci fiecare nație ținea să-și aibă Robinsonul ei. S'a publicat până și un Robinson evreu în limba ebraică, eroul fiind un comerciant rătăcit pe o insulă deșartă. Femeile nu s'au lăsat nici ele mai prejos; în curând apăru în limba franceză o carte intitulată „Domnișoara Robinson".

Gobelinuri românești

La concursul de scoarțe românești organizat anul acesta la Casa femeii, între numeroasele lucrări de artă care au stat expuse numai câteva zile, am remarcat, pentru întâia dată în asemenea manifestări, două gobelinuri cu subiect românesc, foarte originale ca stil, atmosferă și colorit.

Lucrările se datoresc doamnelor Maria Nisipeanu și Melisopol-Rotică, distinse — prima cu premiul I, cea de-a doua cu premiul al II-lea la acest concurs.

Gobelinul doamnei Maria Nisipeanu, executat după o compoziție sugestivă a pictoriței Nadya Grossmann-Bulyghin, plasticizează un episod din basmul Reginei Maria „Sanda, orfana".

Atât ca țesătură și armonie de nuanțe cât și ca ansamblu decorativ, lucrarea aceasta poate sta alături de cele mai izbutite gobelinuri franceze.

Tot atât de prețios ca tehnică, dar mai puțin original ca inspirație decorativă, e și „Grupul de dicieni la desghiocat porumb" al doamnei Melisopol-Rotică, executat după o compoziție a pictorului Wodak.

Incercările încununate de succes ale acestor artiste, de a împământeni și la noi arta gobelinului, merită o largă încurajare, — cu atât mai mult, cu cât celelalte inovațiuni (mai ales cele de ordin tematic) care se introduc în scoarța românească sunt în majoritate sau de prost gust sau cu totul inadaptabile tehnicei, principiilor decorative și armoniei covorului strămoșesc. — *h. b.*

Budha și avionul

Un spectacol minunat, în care s'au împletit anii dispăruți în negura vremurilor cu timpurile moderne și basmele orientului cu technica occidentului, s'a petrecut deunăzi la Tokio.

In celebrul parc înflorit din capitala Japoniei a fost sărbătorită ziua nașterii lui Budha, cu tot fastul pitoresc și ceremonialul tradițional.

La această sărbătoare au participat și suveranii Siamului care se află de câtva timp în Japonia.

Pe când perechea regală a îngenunchiat, sub cerul liber, în fața statuii lui Budha, aruncând miresme pe focul sacru, — în văzduh, deasupra parcului, își făcu apariția o escadrilă de avioane militare, — întru preamărirea profetului. — *D.*

Peregrinările capului lui Haydn

Murind la 31 Mai 1809, Josef Haydn fu înmormântat la Viena. Secretarul casei Esterhazy și un prieten al acestuia (admiratori fervenți ai compozitorului) au mituit pe gropar și au furat noaptea capul mortului, l-au îmbălsămat cu îngrijire și l-au ținut 11 ani. In 1820 desgropându-se sicriul pentru a fi transportat la Eisenstadt, orașul natal al lui Haydn, s'a descoperit lipsa capului, dar pentru a nu se stârni vâlvă, s'a pus un cap fals. Intre timp, păstrătorul capului murind, l-a lăsat în păstrarea complicelui său. Acesta a mărturisit în testament toată afacerea, declarând că lucrase de bună credință, fiind convins că face o faptă bună. Văduva lui, îngrijată de consecințele acestei mărturisiri, a predat capul lui Haydn unui medic vienez.

La 1852 acesta l-a trecut la rândul său celebrului anatomist Rokitansky, care l-a păstrat în muzeul său. Succesorul lui Rokitanskky, considerând capul ca o proprietate particulară a predecesorului său, l-a dat moștenitorilor acestuia. In 1895 fiii lui Rokitansky au dăruit capul lui Haydn Societății Amicilor Muzicii din Viena cu condițiunea ca în caz de dizolvare a societății, capul să devină proprietatea comunei Viena. Implinindu-se în curând 200 de ani dela nașterea compozitorului, orașul Eisenstadt pretinde cu acest prilej să i se dea capul, ca să fie pus lângă oseminte.

O veche statuie a lui Socrate

Glyptoteca din Copenhaga a primit de curând în dar o statue de marmoră a lui Socrate. Soarta acestei statui în cursul vremurilor este foarte interesantă. Odinioară ea stătea în grădina vilei Ludovisi din Roma. Intemperiile au deteriorat foarte mult capul și genunchii statuii. In secolul al 18-lea nici nu se mai puteau recunoaște trăsăturile feței. I s'a înlocuit atunci chipul cu un cap foarte frumos al lui Traian. In 1908 statuia a fost cumpărată de un anticar austriac, care a păstrat-o până de curând într'o pivniță la Frankfurt pe Main. Fiind apoi donată glyptotecii din Copenhaga, aceasta a restaurat-o, punându-i iarăși capul lui Socrate, și anume o copie în ghips după capul filosofului dela muzeul Thermea din Roma.

Statuia are mare valoare, fiind singura copie rămasă din vechime a bustului de bronz făcut de sculptorul Lyssippsos pe la anul 330 a. Chr., adică cu 70 ani după moartea filozofului. Opera lui Lyssippos era expusă la Pompeion în sala cea mare de serbări, ale cărei ruini s'au găsit cu prilejul săpăturilor recente.

Curierul literar

„*Napoléon*" de Maurice Constantin-Weyer. Autorul continuă și în acest volum să ne descrie mediul canadian. Eroul romanului, Napoleon La Ronde, născut în pădurea canadiană dintr'un metis gigant franco-indian și dintr-o femeie robustă din aceiași rasă, s'a deprins de timpuriu să lupte singur în mijlocul unei naturi ingrate. Napoleon devine cow-boy și încape pe mâna unui hoț de cai. Această aventură se termină pentru el cu trei ani de închisoare. După ce se liberează Napoleon intră în serviciul lui Constantin-Weyer care era negustor de cai pe vremea aceia.

Napoleon e cel mai frumos și abil călăreț din Canada. In ajun de-a se însura cu o fată frumoasă, logodnica-i află că a fost implicat într'un furt de cai și că a stat la închisoare. Idila se sfârșește fulgerător și eroul piere în mod tragic.

Și în acest volum, autorul pătruns de nostalgia gestului liber în natura liberă, ne dă o serie de descrieri minunate din depărtări neatinse de îngrădirile civilizației.

* * *

„*Polina Suslowa*" de Rene Fülöp-Miller și Friedrich Eckstein. De câtva timp, Germanii se ocupă, aproape mai mult decât Rușii, cu Dostoevski. Cu prilejul comemorării lui Dostoevski, nu se putea ca Rene Fülöp-Miller, care este un fabricant de volume de ocazie, să nu publice și el un volum despre Dostoevski; dacă nu chiar despre marele romancier, cel puțin despre prietena lui, Polina Suslova.

Rene Fülöp-Miller și colaboratorul său întreprind un fel de reabilitare — se putea altfel ? — a Polinei, pe care Dostoevski a numit-o, într'un moment de bunc dispoziție și iertare creștinească, „*veșnica mea prietenă*", deși prietenia-i față de dânsa, dar mai cu seamă prietenia ei față de el, n'au fost de loc durabile. Dimpotrivă. Iar amiciția, mult-puțin cât a durat, a fost mai mult o beție sexuală căptușită cu multă dușmănie, chin și dispreț reciproc.

Despre această prietenie aflăm amănunte penibile dela fiica lui Dostoevski, care o pune pe Suslova într'o lumină destul de antipatică, deși amintirile aceste n'au decât o foarte redusă valoare biografică. Nici fiica romancierului — nici nevasta lui care a scris și ea un volum de amintiri — n'au urmărit adevărul istoric, ci cu totul alte scopuri.

Polina Suslowa, care avea pretenții de scriitoare, nu numai că nu l-a înțeles pe Dostoevski, dar își arogase dreptul de a-l judeca și critica. Despre o lucrare a genialului scriitor, Suslowa spune că este „o nuvelă scandaloasă".

René Fülöp-Miller reproduce în volumul său o nuvelă de Suslova, în care „veșnica prietenă" face oareșicari aluzii la legăturile ei cu Dostoevski. Nuvela Suslowei este un mic monument de incapacitate literară și, ceia ce-i mai rău: de prost gust.

Singurul lucru bun în volumul lui Fülöp-Miller sunt câteva scrisori inedite ale lui Dostoevski, în care se răsfrânge veșnica lui mizerie și goana după un împrumut de câteva ruble.

* * *

Bulgarii în Basarabia. Cu titlul „*Blgarite V. Besarabia. Kratk istoriceski Ocerk*" a apărut la Sofia lucrarea postumă a lui Vl. Diakovici. Autorul a adunat, în lucrarea sa, foarte multe date importante și interesante cu privire la colonizarea Bulgarilor în Basarabia. El se ocupă, deasemenea, cu situația și perspectivele în viitor ale coloniștilor bulgari din provincia românească.

Capitolul istoric începe cu anul 1752, când a început exodul refugiaților bulgari din imperiul otoman. Autorul evaluiază populația actuală a coloniilor bulgare din Basarabia la 350.000 de suflete. Numărul total al Bulgarilor din Sudul Rusiei (inclusiv Basarabia?) e de 530.000, după a sa socoteală.

In Basarabia sunt 72 de colonii cu populație exclusiv bulgară; 2 orașe și 70 de sate.

Lucrarea lui Diakovici are un adaus care cuprinde documentele principale relative la privilegiile coloniilor bulgare precum și o listă a somităților bulgare din Basarabia, care s'au distins prin activitatea lor în folosul statului bulgar.

* * *

„*Männer gegen Tod und Teufel*", de Rudolf Thiel, este un studiu serios care se ocupă cu viața și activitatea medicilor de seamă care au netezit, cu munca lor, drumul medicinii moderne. Cartea cuprinde o serie de portrete foarte reușite și multe date instructive care interesează nu numai pe specialiști.

Două cărți bune și eftine!

Au apărut în excelenta „Biblioteca Dimineața" două noui volume:

No. 136

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini **Prețul 8 lei**

No. 137

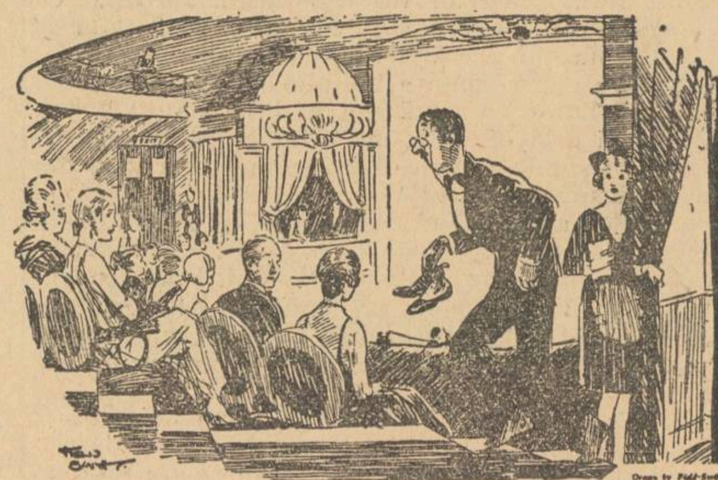
CONST. GRAUR

„Câți-va inși"

125 de pagini **Prețul 10 lei**

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare și la chioșcuri.

Puterea obișnuinței

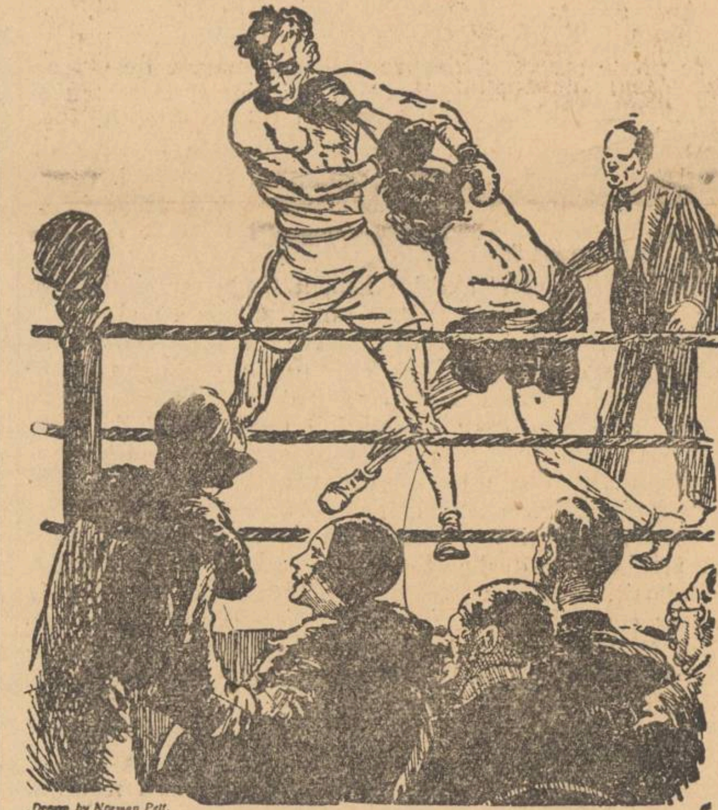

Spectatorul căsătorit care a întârziat la teatru!...

Vrăjitorul leneș...

Gală de box

—Trebuia să vii cu o jumătate de ceas mai devreme. Cel cu pantalonii albi era băiat frumos!...

Slujnică modernă

— Dacă nu mă înapoez până la miezul noptii, conița să nu mă aștepte!...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 544

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 10 Mai 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Aniversarea lui Sigmund Freud

Pe oamenii mari, nu știu cum, nu-ți vine să-i lauzi, după cum nu-ți vine să lauzi un cer înstelat sau o mare frământată. Privești cu admirație mută.

Când i s'au adus imnuri de preamărire unui om într'adevăr mare, e sigur că n'a fost înțeles, căci altfel mai degrabă ar fi fost hulit și scuipat.

E lucru stabilit că masa nu poate suporta adevărul decât în doze foarte mici, ca și cum ar fi un toxic pe care se strădueşte să-l descompună și elimine cât mai repede. Omul primitiv de odinioară, ca și copilul actual de altfel, în incapacitatea lor de a înțelege lucrurile, sunt nevoiți să-și creeze atâta ficțiuni și să-și înmrejească sufletul așa de mult în ele, încât le vine foarte greu pe urmă să le descurce și să le înlocuiască cu adevăruri pozitive. Această descurcare și înlocuire necesită un efort penibil și — de efort se sfiește întotdeauna masa inertă. I se pare că e mai bine așa „cum a apucat".

De altfel tot sbuciumul și progresul științei nu au alt scop decât să înlocuiască ficțiunea cu realitatea, dupăcum și arta nu tinde decât să redreseze lucrurile înlocuind realitatea cu ficțiunea. Cu alte cuvinte simțim veșnic nevoia de a eși afară din basmul copilăriei pentru ca, pe urmă, să ne pară rău și să ne cerem iarăș înapoi. Acesta e cântecul nostru al tuturora. Cu toții ardem de dorință să înaintăm dar în acelaș timp să ne întoarcem îndărăt. De aceea ni's dragi atât oamenii de știință cât și artiștii, însă cu o condiție: să nu ne smulgă prea brutal din echilibru că-i urîm și... brutal ne smulg tocmai artiștii și oamenii de știință într'adevăr mari. Când cineva ne împinge numai puțin înainte spre realitate, sau numai puțin înapoi spre ficțiune, suntem încântați, e de „ai noștri". Ceeace spune el aproape că am fi putut spune și noi, e ceva ușor asimilabil și ne stimulează plăcut. Pe câtă vreme oamenii de știință și artiștii într'adevăr mari ne zgudue și ne scot cu totul din culcușul nostru cald și ne dau prea mult de înghițit, de aceia nu-i putem suferi nici pe ei. După ce se îndepărtează însă de noi, adică după ce le-au urmat *alții*, mici și mărunți, care au desfăcut operele celor dintâi în bucățele, în îmbucături mai mici, ușor asimilabile, abia atunci începem a-i iubi și stima pe cei dintâi, dar până atunci îi hulim și scuipăm pentrucă — ne supără.

Un mare hulit și mult scuipat a fost și mai este încă destul și acum acel mare muncitor, mare psiholog și mare alinător de suferinți care se numește *Sigmund Freud*, creatorul psihanalizei.

Freud a descoperit un teritoriu mai vast decât cel descoperit de Columb: *inconștientul sufletului omenesc*, acele după-culise de unde izvorăsc toate tendințele, impulsiunile noastre, toată arta, miturile, superstițiile și, în general, toate manifestările normale și patologice ale psihicului omenesc.

Cetindu-i numai *„Totem și Tabu"* ești surprins de asemănarea elementelor din vis, nevroză-psihoză și diferitele rituri, obiceiuri și concepții ale popoarelor primitive de astăzi și de altă dată. Acelaș material, aceleași mecanisme. Dacă înlăturăm numai puțin pojghița de cultură și civilizație de care ne mândrim, dăm peste acel material primitiv, arhaic, de întotdeauna și de pretutindeni, păstrat intact și viu în inconștientul sufletului nostru. De aice izbucnește apoi la lumină la anumite ocazii provocate de conflicte sufletești mai insuportabile sau de oarecari intoxicații.

Pentru medic e o ușurare că nu mai e nevoit dela Freud încoace, să privească la nevrozați sau psihatici ca la niște fenomene curioase, dar de al căror rost nu știa nici el mai mult decât orișicare alt muritor, nemedic. Freud i-a dat medicului vechiul prestigiu, cunoștințele și înțelegerea sufletului pe care i-o cerea bolnavul dar n'o găsea niciodată. Astăzi avem satisfacția de a nu fi nevoiți să-l mințim nici pe bolnav și nici pe noi înșine. Am început să-l înțelegem și să-l putem trata, iar acolo unde nu-i putem face nimic, știm cel puțin *dece* nu putem face și care sunt piedecile ce ne stau în cale, tot așa după cum un chirurg nu-și poate face mustrări de conștiință dacă vede că nu poate trata un cancer devenit inoperabil. Cine l-a înțeles pe Freud nu va mai putea face medicină veterinară pe om, acesta fiind și altă ceva decât animal.

Când a făcut Steinach prin 1910 experiențele sale pe broaște femele castrate și grefate pe urmă cu glande masculine, a observat că femelele capătă reflexe și atitudini masculine. In urma acestor experiențe s'a crezut că s'a descoperit însfârșit dintr'odată tratamentul sigur al homosexualității, dar realitatea a arătat că tratamentul opoterapic în această anomalie nu are absolut nici un efect, după cum nu se poate vindeca pe aceeași cale nici un fetișist, adică un îndrăgit de fragmente de haine, obiecte, etc. Niciodată n'a vrut Steinach și nici alți adepți de-ai lui să ne explice dece nu se comportă și oamenii ca broaștele la acest fel de tratament. Acest răspuns ni l'a dat însă Freud, încă înainte de 1910 când și-a făcut Steinach experiențele amintite. Freud a arătat mecanismele *psihice*, de pe urma cărora se pot produce astfel de devieri și a arătat că orice deviare de această natură își are un istoric al său bine definit, tot așa după cum își are un istoric al său și orice obicei sau rit al unui popor — istoric care se pierde aice în negura vremurilor trecute, iar dincolo până în cea mai fragedă copilărie și, cu aceasta Freud a descoperit pentru prima oară și copilul cu toată lumea lui.

Din nenorocire însă acel *„istoric"* e amestecat întotdeauna și cu lucruri considerate ca foarte urâte și din acest fapt i s'a făcut lui Freud un cap de acuzație ca și cum el ar fi de vină că sunt atâtea lucruri urâte pe lume.

Atitudinea oamenilor de știință față de descoperirile lui Freud a fost foarte înduioșătoare. Mai întâi au spus că nu e adevărat, așa ceva nu există și pe urmă că astea au fost cunoscute decând lumea sau că prea generalizează ca să fie însfârșit punct cu punct admise toate însă pe încetul, fragmentat și disparat: în îmbucături mici.

Dar nu numai medicina s'a schimbat la față de pe urmele lui Freud, căci au avut de câștigat și alte domenii științifice. Astfel etnologia. Cu cheia freudiană au început să se limpezească o mulțime de bizarerii de ale popoarelor vechi și noi. Psihologia nu era până la Freud nimic mai mult decât o fiziologie mai fină a simțurilor, în vreme ce stările sufletești mai complicate erau lăsate cu totul în seama literaților ca ceva de mai mică importanță. Cu el au intrat și aceste stări în știință. Nici un sociolog, nici un om politic de seamă nu poate trece peste lucrarea lui Freud: „Massenpsyhologie und Ichanalyse". De-asemeni criminologul, pedagogul și chiar filologul nu vor putea decât să câștige de pe urmele psihologului vienez.

Cu descoperirea inconștientului a început să funcționeze pentru prima oară un nou organ al simțului, cum zice Ferenczi, un tovarăș de 25 de ani al lui Freud.

Psihanaliza lui Freud s'a întins după numai 37 ani aproape peste toată suprafața pământului. Ultima catedră s'a înființat anul acesta în Japonia. Descoperirile lui Freud prind încet dar sigur — în îmbucături mici, după cum am spus.

Pe Freud nu-l putem lăuda, după cum nu-ți vine să lauzi un cer înstelat sau o mare frământată. Lauda i-o aduce însăși opera sa. Tot ce putem face e să-i dorim, cu ocazia împlinirii celor 75 de ani să mai trăiască încă — pentru noi, căci pentru el și-așa n'a trăit niciodată.

Dr. C. VLAD

Revoluția lui Freud

Incă nu ne dăm seama de revoluția pe care au provocat-o în cunoașterea omului ideile doctorului Sig. Freud din Viena. Creația lui nu e mai mică decât a lui Einstein în mecanica cerească și amândouă sunt pe aceiași linie înaltă pe care n'a mai călcat în ultimul sfert de veac nimeni. Rezistențele puse ideilor doctorului Freud, care lucrând asupra materialului omenesc n'avea totdeauna precizia lunetei și a calculului astronomic, s'au manifestat pe deoparte printr'o violentă și spasmodică polemică mai cu seamă prin ziare și reviste de cultură generală iar pe de alta prin încercarea de compromitere a autorului a cărui originalitate, se spunea, era numai de colecționar de fapte și idei străine. S'a pronunțat cu acest prilej numele unor savanți francezi care înaintea doctorului Freud, elev în clinica lor, au avut intuiția a ceiace numim azi originea psihologică a nevrozelor și au pregătit drumul psihanalizei. S'a aruncat în circulație numele a numeroși antropologi, etnografi și călători care au cercetat pe omul primitiv și au furnizat întreg materialul de obiceiuri, rituri, magii și moravuri, de care s'a folost doctorul Freud.

E drept că n'a fost nevoe de prea multă vreme ca să se observe că astfel privită originalitatea în orice domeniu de activitate omenească nu se mai poate lega de numele nimănui, întrucât soarele și pământul existau de mult, când lui Kepler și Galileu li s'au năzărit nu știm bine nici azi ce idei năstrușnice care au preschimbat Universul într'un fel de morișcă de stele.

Dar nu numai psihiatrii au negat „originalitatea" doctorului Freud, dar și filosofii. Ei s'au grăbit să arate că acea *libido*, pornire p imordială pe care savantul vienez o pune la temelia vieții sufletești, nu este altceva decât — văzută mult mai mic și mai meschin — *voința* lui Schopenhauer, principiul existenței universale vădit și'n omul depe acest glob de noroi sau — ca să fim mai moderni — *elanul vital* al lui Bergson, care nu cunoaște segmentare și nici comprimări.

E remarcabil faptul că doctorul Freud n'a polemizat aproape niciodată și s'a ocupat foarte puțin cu meritele lui personale. Azi, la capătul vieții, ca și acum patruzeci și cinci de ani, tânăr studios la Paris, e preocupat de o singură ideie pe care o cercetează în ramificațiile ei cele mai variate, cuprinzând toată înfățișarea vieții omenești, de la semnificația copilului care suge nevinovat la sânul pur al mamei până la moralitatea, adică adevărata civilizație a societăților prin veacuri. Un om cu viața lui, oricât de eroic jertfită muncii, nu poate istovi această imensă și haotică problemă cu începutul ei de sistematizare. In toate țările mai de seamă elevi de-ai doctorului vienez (unii foști adversari îndârjiți) duc cercetările mai departe, verifică unele corelații, descompun unele adevăruri prea grosolane, fac legături solide din indicații vagi, pun în locul atâtor cuvinte și fraze nesigure fapte noui, invenții și iscodiri dovedite adevărate: Mișcarea psihanalitică, susținută de reviste speciale în câteva limbi, a devenit ea însăși un fenomen istoric și științific.

Desigur, nimeni nu așteaptă de la un scriitor de literatură precizări științifice de natură psihanalitică, un tablou al terapeuticei maladiilor zise nervoase înainte și după apariția lui Freud sau o prezentare amănunțită a actualelor lucrări de natură freudiană.

Dar din cărțile maestrului (și ele trebue să devie Biblia omului modern), oricine poate vedea câte zări noi descoperă deodată drumul pe care a pornit psihanaliza.

In medicină, bolile nervoase cele mai misterioase (adică acelea care nu prezintă nici o leziune de natură microbiană sau de altă natură) nu mai sunt tratate cu acea superbă mutenie care dă ignoranței savanților un aer mistic de libidinoși preoți egipteni. De aci înainte medicul e silit să cunoască noua tabelă de valori a viselor, să fie dedat cu adevărata semnificație a halucinațiilor, să'nțeleagă tâlcul ascuns al obsesiilor și să fie înzestrat cu acea forță de simpatie personală care să facă pe bolnav să recunoască însuși că buzunarul lui sufletesc a fost sumes în afară și trebue băgat, fără nici o rușine, înăuntru, la loc.

Istoricii și etnografii cercetând formele de viață și psihologia primitivului de eri și a primitivului de azi, n'au a se mai minuna fără înțelegere de anumite rituri, ci utilizând tabelele comparative ale școalei freudiene, vor citi limpede, de la'ntâia aruncătură de ochi, că primitivul este un nevrozat, cu aceleași manifestații patologice provocate de aceleași refulări ancestrale.

Pedagogii și moraliștii care de mii de ani au acoperit organele genitale ale copiilor fără să învețe ceva din faptul elementar și repetat periodic că *totuși se desgoleau*, vor fi siliți să schimbe punctul de vedere care nu corespunde nici unei moralități — ipocrizia n'are nici măcar avantajele imoralității! — și să adopte o moralitate firească, *singura posibilă*, lipsită de obsesii, vise deprimante și disperări, *singura frumoasă*, căci înlătură minciuna, prefăcătoria, și revalorizează adevăratele valori de forță, frumusețe și inteligență, *singura creatoare*, pentrucă are înaintea ei toate ispitele lumii care așteaptă să fie chemate și cucerite.

E domeniul în care ideia freudiană a înâlnit cea mai îndârjită rezistență și unde va pătrunde foarte greu sau numai atunci când școala ca și societatea se vor fi raționalizat, când nu se va mai îngădui apariția absurdă a milioane de infirmi din părinți ticăloși și nu va mai fi posibil — după ce i s'a acordat privilegiul de a veni în viață — nimănui să rămâe hoinar și fără răspundere, ca un câine pe stradă. Mamele și profesorii s'au ridicat și se ridică împotriva pedagogiei freudiene (deși nu s'a găsit încă nici un freudist — după câte știu — care să fi elaborat un sistem rațional de educație) cu o îndârjire pe care o reține numai imposibilitatea în care se găsesc de a utiliza toate cuvintele de măscări care le vin pe buze. Incercarea profesorului german de a crea înainte de 1914 o școală în care tot învățământul să se întemeeze pe *iubirea* elevilor pentru educatorul lor, n'a devenit mișcare generală. Acest precursor a rămas obscur și în țara lui și aiurea.

Efectele freudismului în arte s'au văzut numaidecât — și ele sunt tot atât de însemnate ca și ale bergsonismului.

Rezistențele aci au fost mai mici pentrucă artiștii și-au dat seama că doctorul Freud, fără a le mutila însușirile speciale, fără a le combate sau aproba principiile de artă, le punea la îndemână un material psiholo-

(Continuare în pag. II-a)

Hans Damman — La vânătoarea de șoimi

gic fără pereche şi un instrument de cercetare a sufletului, pe care-l dispreţuiau pentrucă nu-l credeau cu putinţă. Literaţii, în deosebi, au devenit (unii fără să ştie, alţii fără curajul sincerităţii) cei mai zeloşi freudişti — cu toate excesele sexualităţii literare de care sunt capabili neofiţii.

Ar fi exagerat să afirmăm că până la apariţia lui Freud, sufletul omenesc a fost pentru artişti o carte cu şapte peceţi. Intuiţiile lor psihologice sunt surprinzătoare şi azi, după cunoaşterea studiilor lui Freud. Dar trebue să recunoaştem că nu se vor mai putea scri toate năzbâtiile şi elucubraţiile pseudo-artistice care umplu tomurile celor mai de seamă „psihologi" literari — şi când va cerceta sufletul unui copil, al unei fete sau visele unei mame, scriitorul care nu va cunoaşte pe Freud, va orbecăi jalnic ca un beţiv fără lumânare în pivniţa de bezne printre poloboace. Ajutorul pe care învăţătura lui Freud îl aduce scriitorilor şi în genere tuturor plăsmuitorilor de ficţiuni atistice, e atât de însemnat, încât ei cei dintâi, ar trebui să-l socoată unul de-al lor. Critica îndeosebi—care nu s'a bucurat niciodată de forţa de intuiţie a unui La Rochefoucauld, Rousseau, Balzac, Shakespeare şi Dostoievski, — va trebui de-aci înainte să doarmă cu operele lui Freud şi colecţia revistelor psihanalitice la căpătâi. Domeniul ei de cercetări, vast cât literatura lumii, a rămas în paragină. Nu s'au vorbit în toate cafenelele celor cinci continente, atâtea inutilităţi câte s'au pălăvrăgit în critica literară a ultimului veac. Mişcarea psihanalitică n'a dat încă nici un critic de artă. Ar fi nevoe de un întreg seminar de critici — şi când scrim aceste cuvinte ne gândim la o parte din domeniul literar care aşteaptă să fie elucidat, ne gândim numai la câteva din romanele lui Dostoievski.

* * *

Fără a cuteza să aducem obiecţii de specialitate, ne îngăduim totuşi o mică părere literară. Şi dacă ne luăm libertatea de a o formula este pentru că ni se pare mijlocul cel mai elogios de a încheia aceste rânduri nepretenţioase. Credem că'n sistemul freudian bazat pe noţiunea revoluţionară a acelei *libido,* nu s'a făcut încă descompunerea acestei noţiuni însăşi. După descoperirea numeroaselor „complexe" (al tatălui, al fratelui, al mamei, al inferiorităţii, etc.) şi al evoluţiei lor, după sistematizarea uriaşului material psihologic care a dus la crearea terapeuticei maladiilor obsesionale (provenite toate din refulări de *libido),* n'ar fi oare timpul să se facă şi distincţii *de natură* între diferitele manifestaţii ale libidinei originare?... Nu cumva voluptăţile copilului care suge sânul mamei, sau ale mamei care ţine copilul la sân, sunt de altă natură decât voluptăţile sexuale, deşi au aceiaşi origină fundamentală?... Căci de-alungul vieţii individului, procesele psihologice (dacă nu şi cele de fiziologie) au probabil un preţ deosebit după scara timpului în care se produc — căci mişcată de aceleaşi legi ale vieţii este şi amiba din adâncul mării, fără a cuteza să afirmăm că întinzând un deget inform de protoplasmă, aniba a efectuat aceiaşi operaţie vitală ca matematicianul Poincaré care, aplecat pe masa de lucru, urmăreşte desfăşurarea unor cifre în serii infinite...

Dar obiecţia noastră profană, se vede bine, nu face decât să descopere o nouă zare a psihanalizei.

F. ADERCA

Notiţe biografice

Freud s'a născut la 6 Mai 1856 la Freiburg (Moravia). La 4 ani s'a stabilit la Viena unde a urmat clasele primare, liceul şi universitatea. Şi-a luat doctoratul în medicină în 1881. După 4 ani (1885) a fost abilitat ca docent în neuropatologie pe lângă facultatea de medicină din Viena. Anul 1885/86 l-a petrecut la Salpetrière în Paris unde a urmat cursurile şi conferinţele lui Charcot. Intors la Viena s'a mai ocupat un timp cu fiziologia şi istologia nervoasă ca pe urmă să se dedice cu totul psihoterapiei şi psihologiei, — punând bazele psihanalizei.

In anul 1902 a fost numit profesor la aceeaş facultate din Viena.

Vom cita câteva lucrări mai importante 1) Studien über Hysterie (în colab. cu Brener 1895); 2) Interpretarea viselor 1900; 3) Psihopatologia vieţii cotidiene 1904; 4) Disertaţii asupra teoriei sexuale 1905; 5) Gluma şi raporturile ei cu inconştientul 1905; 6) O amintire din copilărie a lui Leonardo da Vinci 1910; 7) Totem şi Tabu 1913; 8) Prelegeri pentru introducerea în psihanaliză 1916/17; 9) Dincolo de principiul plăcerii 1920; 10) Psihologia maselor şi analiza eului 1921; 11) Das Ich und das Es 1923; 12) Inhibiţie, simptom şi teamă 1926; 13) Viitorul unei iluzii 1928; 14) Incomoditatea culturii (Das Unbehagen in der Kultur) 1930.

In afară de aceste a mai înfiinţat în 1909 „Das Jahrbuch für psychoanalytische u. psyhopatologische Forschungen" apoi în 1910 „Zentralblatt für Psyhoanalyse"; în 1921 „Imago", două reviste voluminoase care apar regulat de 4 ori pe an sub conducerea proprie.

In 1909 a fost invitat de Clark-University-America să ţie „cinci conferinţe asupra psihanalizei".

In 1926 a fost numit cetăţean de onoare al oraşului Viena.

In 1930 a primit premiul „Goethe".

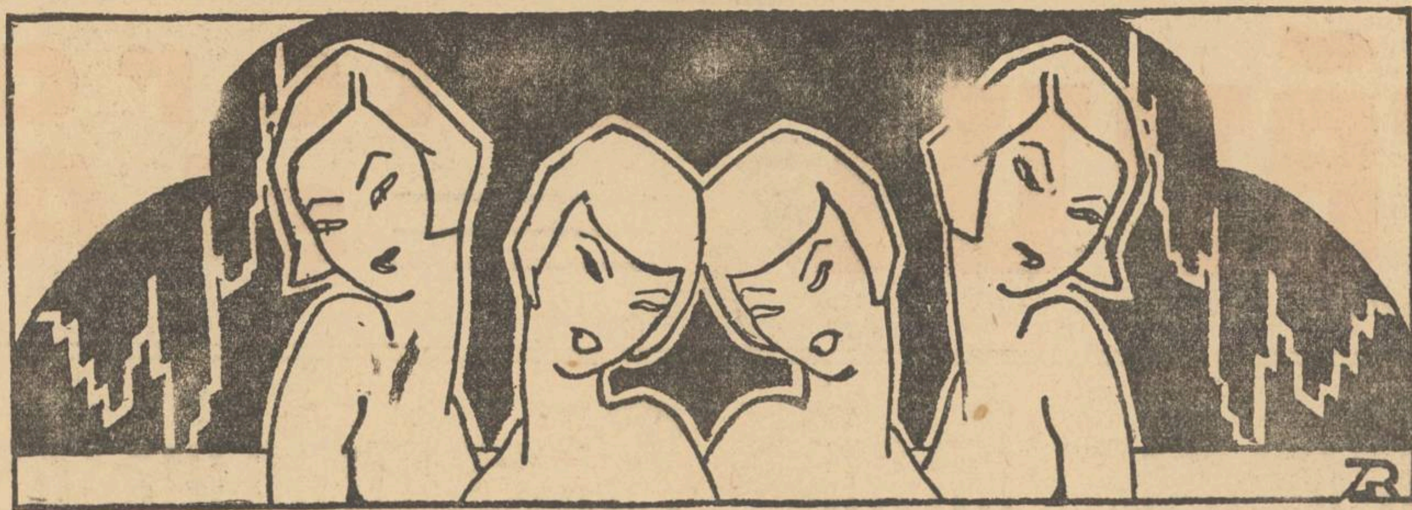
Dr. C. V.

In grădină

Mă primblu leneş pe alei...
Aici e-un pâlc de stânjenei
Ce 'ntind spre fluturi drepte săbii;
Iar printre vrăbii
Lalelele cu lancea cruntă
Fac strajă mărului în straiu de nuntă.
Arbuştii trec cu roşii flori în şold
Ca la un bal — cucoane;
Şi 'n stratul larg, pansele prinse 'n bold
Parcă-s de catifea
Eşantioane.
O neagră, singuratecă pansea
In minte ochii tăi mi-aduce.
Şi trandafiri se 'ntind ca şerpii pe uluce,
Pe bolta porţii....

Aşa era şi mai demult,
Când ne trăiau în casă morţii.
Ii văd acuma, şi-i ascult...
In faţa lor, îngenunchiaţi ca într'un cult,
Alăturea — subt cerul care sună —
Aşi vrea să-i plângem împreună.

YACASSA

FRITZ WITTELS

Tipuri de femei în lumina psihanalizei

Femeia-copil, moda cea mare (fragment)

Premiza, mai mult sau mai puţin patologică, pentru dezvoltarea femeii-copil, şi care se impune chiar împotriva modei care a existat întotdeauna, deşi mai puţin decât astăzi, este frumuseţea prea timpuriu dezvoltată. Când copilul este prea frumos şi prea atrăgător, atunci încetează curând să mai fie copil. Dinăuntru îl imboldeşte o sexualitate precoce, din afară simte privirile pironite asupra lui. *A fi dorită* este atât de mult ideea obsedantă a femeii-copil, încât făptura ei nu se dezvoltă decât până în momentul timpuriu când începe să nască dorinţi în jurul ei, când încetează de a mai fi un copil şi când, de atunci, rămâne veşnic copil. Această contradicţie aparentă rezidă în una şi aceiaşi persoană şi constitue farmecul ei. La asemenea fiinţe rămâne în urmă chiar şi dezvoltarea lor fizică.

Femeile-copil sunt mici, delicate şi privesc viaţa în jurul lor, cu ochi mari şi miraţi de copil. In şcoală, femeia-copil nu învaţă mult şi niciodată nu ajunge să enumere trecătorile Alpilor sau să demonstreze o teoremă geometrică. Numai în ce priveşte dragostea, prezintă aptitudini uimitoare şi întrece în această privinţă pe cele mai pricepute.

Este superstiţioasă şi fricoasă ca un sălbatec care trece prin pădure şi vede lumea plină de fantasme; dar este în acelaş timp lipsită de teamă, ca un somnambul care se plimbă pe acoperiş. Neruşinarea ei firească, — dacă nu preferi s'o numeşti naivitate, — este mare. Femeia-copil este prost crescută în accepţiunea literală a cuvântului. Pentrucă aceşti copii sunt frumoşi, devin tot mai frumoşi; pentrucă sunt atrăgători, devin tot mai atrăgători. Dar în ele nu se dezvoltă acele calităţi care fac valoarea altor femei. Sunt necredincioase în aşa măsură, încât nici nu mai poate fi vorba de necredinţă. Fiindcă ele nici nu ştiu ce însemnează cuvântul „credincios". Sunt neinteligente pentrucă n'au înţeles la ce poate să folosească mintea. Vor cu tot preţul să fie frumoase şi deaceea şi sunt. Pentru frumuseţea lor, care a fost de timpuriu sexualizată, sunt atât de dorite, încât nu le-a rămas timp să dorească şi ele. N'au învăţat să renunţe, dar nu sunt nici lascive. Nu roşesc niciodată fiindcă n'au de ascuns lascivităţi tainice. Juisează de toate, fără alegere. Pentru ele, toţi bărbaţii sunt la fel. Predecesorul este uitat tot atât de repede cât uită un copil pe tatăl său dacă a lipsit trei luni. Prin aceasta, femeia-copil, care nu mai e de mult fecioară, redevine fecioară faţă de fiecare bărbat. In mintea ei, ea nu înşală pe bărbatul în ale cărui braţe se găseşte. Nici sugaciul auto-erotic nu se gândeşte la sfârcul roşu de biberon când îl are pe cel negru în gură. Femeia-copil, ca şi sugaciul, este autoerotică, se satisface prin ea însăşi, utilizând pentru plăcerea ei un lucru din lumea exterioară, de preferinţă un bărbat.

In timp ce capacitatea de iubire a oamenilor, în genere, scade mereu în urma bucuriilor şi durerilor anterioare, pentrucă rănile vechi se vindecă numai incomplect şi fiindcă şi curajul se pierde, — facultatea de iubire a femeii-copil, neapăsată de nici o amintire, este infinită. Femeia-copil stă aproape de prostituată, totuşi nu poate fi de loc folosită pentru prostituţia comercială. E drept că se întâlnesc adesea femei-copil printre prostituate, dar ele pier repede. Sunt prea narcisice pentru piaţă. Chiar şi intreţinutul le părăseşte. El n'o înţelege, după cum nici ea nu-l înţelege pe el, nici necesitatea lui ca sprijin moral. Ea nu înţelege nimic din necesităţile lumii reale. Psihiatrii vorbesc adesea de prostituata înăscută şi de criminalul înăscut. Psihoanaliza nu împărtăşeşte acest punct de vedere. Nici prostituatele, nici criminalii nu sunt înăscuţi. Inăscute sunt numai instinctele care au în decursul dezvoltării sorţi diferite. Poţi deveni, — cu puternice instincte sadice, tot atât de repede un binefăcător al omenirii cât şi un criminal. Şi tot astfel, cu o sexualitate precoce, poţi deveni tot aşa de bine o călugăriţă ca şi o prostituată. Numai calea de mijloc nu o pot urma asemenea temperamente. Numeroase legende au acest înţeles. Miracolul lui Reinhardt a făcut cunoscut motivul în lumea întreagă. Nu este fără semnificaţie că în legendă se amestecă evlavia cea mai profundă cu o nelimitată plăcere a simţurilor.

Femei-copil s'au găsit, mai rar, şi în trecut — în Egipt, în Grecia şi în Roma veche şi mai nou, în epoca Borgiilor, la Paris şi aiurea. Lucreţia Borgia a fost iubita tatălui ei, papa Alexandru, şi a fost şi iubita celor doi fraţi ai ei. Pentru femeia-copil nu există incest, pentru că ea nici nu priveşte pe partener ca atare. Toate perversiunile au rămas femeii-copil cum existau în dispoziţia firească a copilului. In consecinţă, nu dă nici o importanţă faptului că „ceeace" îmbrăţişează este *un bărbat.* Cu o plăcere oproape egală are legături cu femei. In esenţă, firea femeii-copil este să fie mereu încântată de ea însăşi şi, în dispoziţia sufletească animată a copilului, — îşi obiectivează în afară încântarea sa. Am greşi spunând că femeia-copil e nimfomană, căci nimfomania este nebunia după bărbat şi, în fond, nici unei alte femei nu-i este bărbatul mai indiferent ca femeii-copil, pentrucă ea poate s-o scoată la capăt şi fără el. Să ne înfăţişem cât mai limpede calităţile principale ale femeii-copil. Ea este extraordinar şi straniu de frumoasă. Are acea frumuseţe care îşi trage efectul din faptul că e în acelaş timp şi femee şi copil; întruneşte deci ceeace s'a numit frumuseţe nevinovată şi culpabilitate. Auzi, vezi şi citeşti că bărbaţii sunt irezistibil atraşi de ea, ca moliile care zboară în lumină. Bărbatul mediocru nu poate de loc să priceapă influenţa imensă care emană de la acest tip. Revistele ilustrate care-i reproduc portretul nu sunt nici ele în stare să redea puterea ei de înrâurire; însă numai odată s'o întâlneşti aevea şi înţelegi totul.

Bărbaţii sunt diferit constituiţi şi nu toţi sunt la fel de expuşi puterii distrugătoare a acestui tip. Homer descrie clipa când Elena trece pe străzile Troii şi bătrânii oraşului o zăresc. Mizerie de nespus a adus această femee asupra Troii; dar chiar şi bătrânii cu simţurile reci exclamă: „Nu dojeniţi pe Troieni şi pe Acheii în zale lucitoare care, pentru o astfel de femee, rabdă îndelungă suferinţă".

La puterea de atracţie sexuală pe care am pus'o ca premiză a femeii-copil, se adaugă o totală indiferenţă pentru bărbat. Bărbaţii se îndrăgostesc de ea în cete, dar, bărbaţii neavând pentru ea nici o însemnătate, prin aceasta, femeia-copil devine cu atât mai periculoasă. Pare a fi adoptat vestita deviză a unei hetaire grece: „Posed, dar nu sunt posedată". Dacă femeia-copil ar respinge pur şi simplu pe pretendenţii ei, atunci lucrurile n'ar fi atât de grave; atunci bărbaţii s'ar putea mărgini să adore frumuseţea acestor fiinţe. Platon ne învaţă că zeul Eros duce la cunoaşterea frumuseţii când îl desexualizezi. Dar femeia-copil nu respinge pe bărbat. De ce ar face-o? Oricum, bărbatul tot este utilizabil pentru a-i produce plăcere, şi ea înţelege măcar atât rostul vieţii încât să primească plăceri şi daruri prin legăturile de dragoste cu bărbaţii. O legătură de dragoste n'are mare însemnătate pentru ea; şi fiindcă femeea-copil nu se teme de bărbaţi, consumă foarte mulţi. Ea, pentru care un singur bărbat nu poate niciodată deveni fatal, este mai mult decât orice altă femee fatală bărbaţilor. Deseori lasă cadavre în urma ei. Prinţi din naştere şi prinţi ai banului le iau în căsătorie, divorţează, le insultă, le adoră din nou şi omul mediocru nu-şi poate explica toate acestea. Frumuseţea femeii-copil nu poate fi descrisă prin cuvinte şi cu atât mai puţin ceeace oferă ea bărbaţilor. Ea nu-şi dă şie-şi nici o importanţă, cum ar putea deci să aibă alţii vre-o însemnătate pentru ea? Cine iubeşte pe femeea-copil toarnă apă într'un butoi fără fund. Cât de mult să fi făcut cineva pentru această fiinţă, nu se bucură de o favoare mai mare decât primul venit cu care, după împrejurări, poate să şi fugă.

Şi astfel se adaugă la această putere de atracţie a frumuseţii femeii-copil şi un dispreţ total pentru amant. Femeia-copil, fără să fie de la început sadică, devine un chin voluptos pentru bărbat, devine într'adevăr o divinitate; căci numai divinitatea poate să preţuiască atât de puţin valoarea omenească şi să primească cu senină indiferenţă jertfele în care slujitorii ei îşi primejduiesc chiar viaţa. Femeea-copil ajunge la putere dispreţuind valoarea şi demnitatea bărbătească.

Traducere de L. C. şi Z. V.

EXPOZIŢIA COLONIALA DIN PARIS

Cunoscuta societate „C. T. F. I." anunţă pe amatori că al doilea voiaj spre PARIS, vizitând în acelaş timp Budapesta, Viena, Lausanne, Montreux, Lacul de Geneva, Milano, Veneţia, va avea loc la 3 Iunie crt., astfel că înscrierile se mai pot face numai până la 20 Mai crt.

După această dată, se primesc înscrieri numai pentru voiajurile din Iulie, August şi Septembrie crt.

Informaţiuni şi prospecte gratuit, la d. Secr. Ing. E. ERDÉS, Bucureşti III, Calea Victoriei 168.

A apărut şi se găseşte în momentul acesta de vânzare, la toate librăriile, romanul lui Ion Pas, intitulat **VEŞNICUL INVINS.**

După ce în „Povestea unei fete" zugrăvise un colţ de periferie şi descrisese drama unei lucrătoare şi după ce, în „Omul de mâine", lucrare apărută deocamdată numai în revista „Cugetul liber", fixase o dramă colectivă, scriitorul abordează în noul său roman o nouă temă, examinând sbuciumul sufletesc al unui tânăr sortit să fie un permanent învins în dragoste.

Romanul, scris cu un pătrunzător spirit de observaţie, concentrează în jurul personagiului central o colecţie numeroasă de indivizi ale căror idealuri au fost, — precum glăsueşte autorul într'unul din capitole, — asasinate.

Noua lucrare a scriitorului Ion Pas va avea desigur un meritat succes de public şi critică.

Spre atenţiunea excursioniştilor pentru Paris (Expoziţia Colonială)

Societatea Hamburg-America Linie, Calea Victoriei 84, anunţă onorata sa clientelă precum şi amatorii in general că primul voiaj are loc la 15 MAI. Doritorii de a participa la primul voiaj sunt rugaţi de a-şi reţine locurile din timp.

Freud şi premiul „Goethe"

Se ştie că anul trecut, în 28 August, i s'a acordat lui Freud premiul „Goethe" de 10.000 mărci. Cine s'a mirat mai mult de aceasta a fost însuşi Freud, întrucât credea că psihanaliza va pătrunde mult mai greu decât s'a întâmplat în realitate — din cauza ideilor preconcepute şi a logicei afective care predomină încă oridecâte ori e vorba de stări sufleteşti intime şi de studiul lor.

Freud a lucrat întotdeauna retras şi modest şi n'a publicat nimic înainte de a fi bine studiat pe materialul viu, adică pe om. „Toată viaţa mea mi-am închinat-o unui singur scop, spune el, observam cele mai fine turburări în funcţiunile psihice ale oamenilor sănătoşi şi bolnavi şi vroiam să deduc — sau dacă doriţi — să ghicesc cum e construit aparatul care serveşte acelor funcţiuni şi ce forţe se îmbină şi se ciocnesc în el. Ceeace am putut să învăţăm pe această cale — dimpreună cu prietenii şi colaboratorii mei — ni s'a părut destul de important ca să clădim o psihologie care să facă posibilă înţelegerea tuturor proceselor sufleteşti atât normale cât şi patologice ca părţi ale aceloraşi fenomene naturale". (Freud: Ansprache im Frankfurter Goethehaus).

Pe Freud nu l'a interesat niciodată dacă un fenomen e privit ca moral sau imoral, urât sau frumos, a cercetat faptele pure şi cum se leagă unele de altele şi efectele lor asupra psihicului omenesc. Lucrând astfel era natural ca acolo unde faptele atingeau chestiuni de morală şi idei preconcepute să trezească reacţiuni cu atât mai vehemente cu cât observaţiile lui Freud veneau mai în conflict cu ele şi de-aceea nici nu se aştepta la o primire amicală din partea nimănui. „Eu n'am fost copleşit cu onoruri publice, spune el, şi de-aceea m'am şi acomodat în aşa fel ca să mă pot lipsi de ele". (Răspunsul lui Freud către dr. Paquet). Cu toate acestea premiul „Goethe" i-a produs mare plăcere, pentru faptul că a început să vadă lumea şi altă ceva în psihanaliză, decât „pansexualism".

I s'a acordat acest premiu pentru faptul că opera lui „a colorat spiritul vremii... pentru că ne aduce o destindere şi ne-a îmbogăţit cu cunoştinţi importante pentru orişicine care are — ca om — de-aface cu alţi oameni, depăşind prin aceasta limitele disciplinei ştiinţifice medicale. Le-a deschis educatorilor căi şi mijloace noi pentru cultivarea oamenilor — le-a dat indicaţii preţioase şi artiştilor şi duhovnicilor. Th. Mann, H. Hesse, A. Döblin şi toată literatura modernă nu se poate concepe fără influenţa freudiană. In Anglia se observă această influenţă în operele lui Joyce şi Lawrance. Teologia scaunului mărturisirii, ba chiar şi critica teologică nu s'au sfiit să profite de gândirea freudiană... Cu toate acestea în severa sa autocritică şi în precauţiunea sa aproape pedantă, Freud îşi consideră opera ca un fragment, ca un început numai. I s'a acordat acest premiu pentru că a dus gloria ştiinţei germane, europene până în cele mai îndepărtate părţi ale globului, o ştiinţă ale cărei efecte nu s'au epuizat încă nicăiri". (Dr. Paquet: Zum Goethe preis 1930 — die Psa. Bewegung 1930).

Alte amănunte din viaţa lui Freud

E interesant că Freud nu se laudă niciodată cu medicina căreia i-a adus cele mai mari foloase şi de unde îi curg şi vor curge laurii — ci cu ştiinţele naturale (zoologie, chimie, fiziologie şi istologie) pe care le-a părăsit numai pentru că era sărac. E acelaş fenomen pe care îl întâlnim şi la alţi oameni mari. Astfel Leonardo da Vinci vroia să fie trecut la nemurire ca aviator şi nu ca pictor, Goethe credea că cea mai de seamă operă creată de el e nenorocita sa „Farbenlehre". Curiozităţi ale oamenilor mari.

* * *

Freud a fost determinat să studieze medicina de o întâmplare: a luat parte la o conferinţă populară la care s'a cetit „Die Natur" a lui Goethe. Aceasta l'a impresionat aşa de mult încât în toamnă s'a hotărât să se înscrie la medicină. După cum se vede a avut parte tot de Goethe atât la începutul cât şi la sfârşitul carierei sale ştiinţifice.

* * *

In liceu era entuziasmat de teoria lui Darwin pentrucă „promitea o extraordinară uşurare în înţelegerea lumii organice" după cum spune el. Dacă observăm bine psihanaliza lui, ca sistem al lumii psihice se aseamănă mult cu teoria lui Darwin ca sistem al lumii organice.

* * *

Freud a fost primul care a introdus cocaina ca anestezic în medicină. Tot el a trebuit să găsească şi sistemul de a-i vindeca pe cocainomani. Din cocaină s'a făcut novocaina, trecându-se apoi la stovaină de care beneficiază astăzi chirurgii în rachianestezie — aceiaşi chirurgi care cred că Freud e un absurd.

Dr. C. V.

Două cărţi bune şi eftine!

Au apărut în excelenta „Biblioteca Dimineaţa" două noui volume:

No. 136

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini **Preţul 8 lei**

No. 137

CONST. GRAUR

„Câţi-va inşi"

125 de pagini **Preţul 0 lei**

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare ş la chioşcuri.

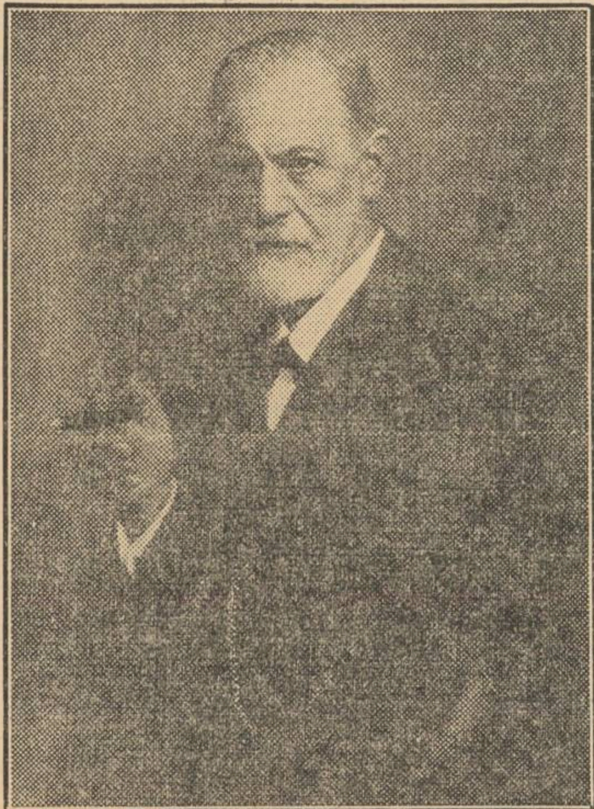
COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

Freud și literatura

Siegmund Freud a împlinit șaptezeci și cinci de ani. E sărbătorit în toată lumea, de către discipoli și admiratori. Sărbătorirea psihiatrului vienez nu este un eveniment local, o aniversare de care să-și aducă aminte câțiva specialiști și câțiva diletanți.

Intr'adevăr Freud este un nume cunoscut de marele public. El e o celebritate de care toate jurnalele vorbesc, la fel cu Einstein și Rabindranath Tagore. Bine înțeles, nu toți acei care pomenesc de Freud îl și cunosc. Se știe, vag, că Freud a adus senzaționale teorii în psihiatrie, că a fixat instinctul sexual ca bază a întregii noastre vieți psihice, stabilind că toate acțiunile noastre, chiar cele mai desinteresate și mai intelectualizate nu sunt decât derivații ale sexualității, — sexualitate *sublimată.*

Literatura din ultimii cincisprezece ani e plină de aplicații freudiste. Teoriile lui Freud — mai ales părțile senzaționale și de efect din teoriile lui — au fost pomenite, aplicate, utilizate. S'a uzat și s'a abuzat de interpretări freudiene. La un moment dat, mai ales, — imediat după războ, Freud a fost la modă. Epitetul de „freudian" era întrebuințat la tot pasul, acolo unde trebuia și mai cu seamă acolo unde nu trebuia. Nu se vorbea decât de refulare, de lapsus-uri, de libido și de deslegarea viselor după teoriile psihiatrului vienez. In special lapsusurile și visele erau obiectul noului snobism freudian. Ceeace interesa mai puțin era terapeutica bolilor psihice — și care este, în fond, partea într'adevăr importantă, originală și utilă din teoriile lui Freud. Interesa mai puțin pentrucă era și partea cea mai dificilă.

De îndată ce teoriile lui Freud au început să fie la modă, criticii literari de pretutindeni au pornit în cercetarea freudismului în literatură. Literatura a fost revizuită, analizată și judecată după teoriile pansexualiste ale lui Freud. N'a fost greu, dealtfel, să se găsească freudism în literatură. Asta a și fost dovada că teoriile lui Freud se întemeiau pe o realitate, pe un adevăr. Scriitori care trăiseră și lucraseră cu sute de ani înainte de Freud au fost declarați freudieni. S'a întâmplat, însă un lucru ciudat: literatura aceasta care ignorase pe Freud s'a dovedit a fi mai freudiană decât literatura contemporană lui Freud, intenționat freudiană, literatura în care se aplicau conștient teoriile lui Freud.

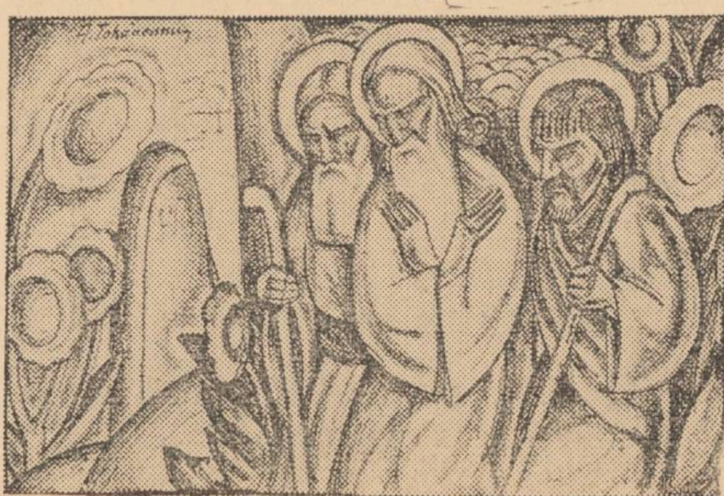
Intrebuințarea teoriilor lui Freud în critica literară poate fi utilă, când se procedează cu prudență și măsură. Formulele lui Freud au contribuit la explicarea multor părți obscure din opera lui Baudelaire sau Stendhal, de exemplu. Mai ales „complexul lui Oedip" a fost utilizat pentru a lămuri anumite ciudățenii din viața sentimentală a câtorva scriitori. Lucruri care până acum erau considerate ca anomalii sau ca aberații au început a fi socotite altfel. S'a dovedit că fenomene psihice care erau privite ca anormale erau, dimpotrivă, obișnuite și normale, atâta doar că la unii oameni erau mai accentuate și mai evidențiate — adică, pentru a vorbi în termenii lui Freud, mai puțin refulate, mai puțin înăbușite.

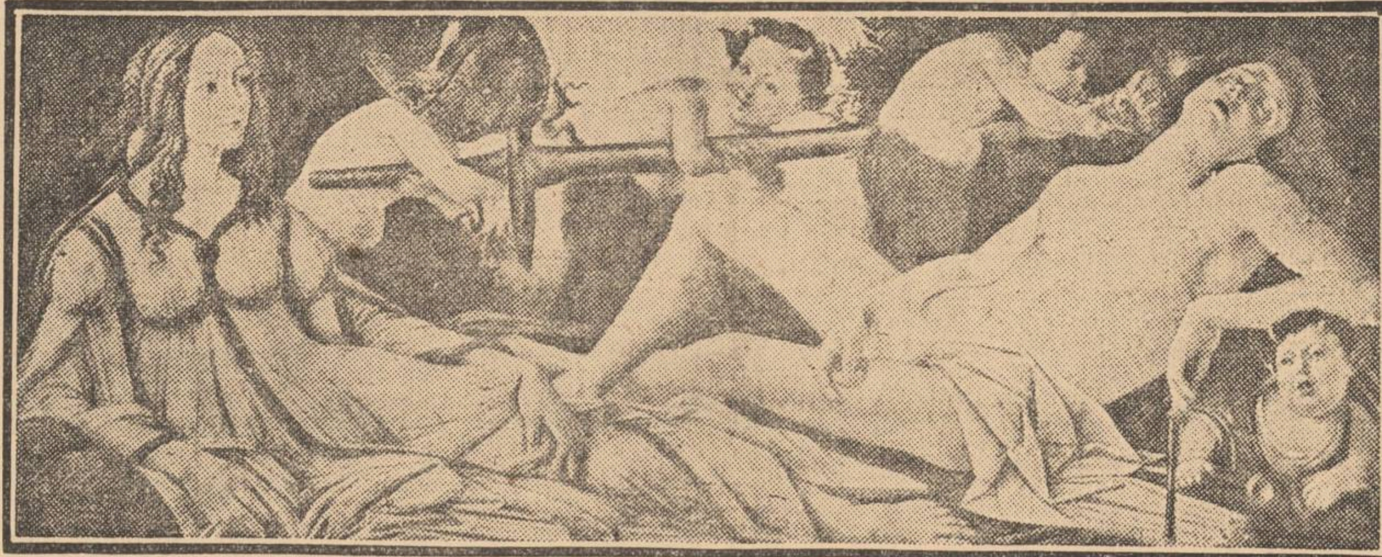
Teoriile lui Freud au adus, fără îndoială, o zdruncinare serioasă concepțiilor curente despre morală. Pansexualismul nu este altceva decât decretarea unei amoralități fundamentale a naturii umane. Așadar: afirmarea că orice morală este o constrângere artificială. Totuș, înseși teoriile lui Freud aduc un corectiv acestei desfrânări. Corectivul este refularea, cenzura interioară, care ne oprește dela manifestările amorale. Această cenzură este, în fond, o lașitate a firii umane, o lipsă de curaj, o ipocrizie. Dar ea este, în stadiul actual al evoluției societății omenești, condiția sine qua non de viață socială.

In orice caz, suntem mai îngăduitori astăzi — după Freud — față de marii „dezechilibrați" ai omenirii.Ințelegem mai bine dragostea incestuoasă a lui René și a lui Byron, copilăria atât de turbure a lui Stendhal și adolescența sbuciumată a lui Baudelaire.

Iar în ce privește literatura construită pentru ilustrarea teoriilor lui Freud, ea este, ca orice literatură tezistă, menită să nu reușească.

P.

Dr. Freud: Fragmente caracteristice

Artă și psihanaliză

Magia, forța de a schimba lumea prin vrăji adică prin cuvinte, se datorește „atotputerniciei ideilor". Datoresc această expresie „atotputernicia ideilor" unui bolnav foarte inteligent care suferea de vedenii obsesionale și care odată lecuit, mulțumită psihanalizei, a fost în stare să dea dovezi de pricepere și bun simț. A făurit această expresie pentru a explica toate fenomenele ciudate și spăimântătoare care păreau a-l urmări, pe el și pe toți aceia care sufereau de aceiaș boală. Era deajuns să cugete la cineva ca să-l întâlnească numaidecât, *cașicum l-ar fi invocat.* Dacă se întâmpla să întrebe vreodată de cineva pe care nu-l mai văzuse de mult, i se spunea că a murit, astfel că putea crede că acel ins îi atrăsese luarea-aminte în chip telepatic. Toți obsedații sunt superstițioși, de cele mai adeseori împotriva propriilor convingeri.

Persistența atotputerniciei ideilor ne apare și mai limpede în nevroza obsesională, când consecințele acestui fel de a gândi sunt mai aproape de conștiință. Oricare ar fi nevroza însă, ea e determinată în simptomele ei nu de realitatea faptelor trăite, ci de realitatea lumii ideilor. Nevrozele trăesc într'o lume specială în care au curs numai *valorile nevrozice;* nevrozații, adică, nu cred decât în ceiace e gândit cu intensitate, imaginat cu pasiune, fără a voi să știe dacă ceiace e astfel gândit și imaginat se acordă sau nu cu realitatea exterioară. Am înțelege rău sentimentul de vină care copleșește pe un nevrozat dacă am voi să explicăm acest sentiment prin greșeli reale. Și totuși, acest sentiment e întemeiat; el își are obârșia în dorințele intense și dese, *inconștiente,* ca anumiți inși din jurul lui să moară. Astfel atotputerea ideilor, dominația vieții sufletești asupra faptelor din viața reală se dovedește nemărginită în sufletul nevrozaților. Dar dacă supunem nevrozatul unui tratament psihanalitic care-i transformă inconștientul în conștient, se va sfii să exprime dorințele-i rău făcătoare, cașicum ar fi de ajuns să le exprime spre a se și realiza.

Prin această atitudine și prin superstițiile care-i stăpânesc viața, el se dovedește a fi foarte aproape de sălbatecul care-și închipue că poate preschimba lumea exterioară numai cu ajutorul ideilor lui.

Concepțiile omului asupra lumii au evoluat astfel: faza *animistă* a precedat faza *religioasă* care la rândul ei a precedat faza *științifică:* în toate aceste faze putem urmări „atotputernicia ideilor". In faza animistă, omul își atribue sieși atotputerea; în faza religioasă o acordă zeilor, cu dreptul a influența însuși prin diferite mijloace asupra zeilor. In concepția științifică a lumii nu mai e loc pentru atotputerea omului care și-a recunoscut micimea, s'a resemnat să moară, precum s'a supus tuturor celorlalte necesități firești. Dar în încrederea pe care o are în forța spiritului omenesc care ține seama de legile realității, regăsim încă urmele vechii credințe în atotputernicie.

Toată literatura de veacuri a oamenilor purcede deaci: din credința în atotputernicia cuvântului și din influența cuvintelor înlănțuite, care nu se deosibesc în esența lor de niciuna din formulele magice ale vrăjilor. Scriitorul „care farmecă", acel care are un stil „vrăjit", „vrăjitorul limbii", poetul care „încântă", au toți aceiași obârșie magică, relevată de psihanaliză.

* * *

Urmărind desfășurarea tendințelor libidinoase, dela primele manifestații ale copilului până la formele omului matur, trebue să stabilim o distincție importantă. Manifestațiile tendințelor sexuale pot fi recunoscute dela început, dar la începuturile lor nu sunt îndreptate asupra niciunui obiect exterior. Fiecare din tendințele care alcătuesc sexualitatea lucrează pe seama ei, caută plăcerea fără a se preocupa de celelalte și își găsește satisfacția chiar pe trupul individului. E faza *auto-erotismului,* căreia îi urmează *alegerea obiectului extern.*

Un studiu mai adânc a arătat folosul, ba chiar necesitatea de a intercala între cele două faze o a treia sau (dacă voim) să descompunem în două faza întâi, aceia a auto-erotismului. In această fază intermediară a cărei însemnătate se impune din ce în ce, tendințele sexuale care erau independente unele de altele, se reunesc într'una singură și se îndreaptă spre un obiect care, de altfel, nu e încă un obiect din afară, străin individului, ci propriul *eu* al acestuia, care la acea epocă, e deja constituit. Ținând seama de mișcările patologice ale acestei stări care se observă mai târziu, am dat acestei faze noui numele de *narcisism.* Insul se poartă cașicum ar fi îndrăgostit de sine, tendințele egotiste și dorințele libidinoase nu se vădesc încă la analiză cu aceiași limpezime.

Deși nu suntem încă în stare să dăm o caracteristică destul de precisă acestei faze narcisice în care tendințele sexuale altădată separate s'au contopit în una, presimțim totuși că această organizare narcisică nu va mai dispărea complect niciodată. Omul rămâne într'o oarecare măsură narcisic chiar după a găsit pentru libido obiecte exterioare; forțele care-l atrag către aceste obiecte sunt ca emanații ale acestei libido care îi e inerentă, și care emanații pot oricând reveni la locul de obârșie. Stările atât de interesante din punct de vedere psihologic care sunt cunoscute sub numele de stări amoroase și care sunt un soi de prototipuri normale ale psihozelor, corespund gradului celui mai înalt al acestor emanații față de nivelul iubirii de sine.

Nimic mai firesc decât să legăm de narcisism (ca fiind caracteristica lui esențială) faptul pe care l-am descoperit cu privire la marea valoare (exagerată, din punctul nostru de vedere) pe care omul primitiv și omul nevrozat îl atribue acțiunilor psihice. Vom spune că la omul primitiv gândirea e încă foarte puternic sexualizată, de unde credința în atotputernicia ideilor, de unde convingerea în putința de a domina lumea, convingere care nu se lasă zdruncinată de experiențe ușoare de făcut și care pot arăta omului locul exact pe care-l ocupă în lume. Regăsim pe de-oparte în chiar firea nevrozatului o bună parte din această atitudine primitivă și constatăm pe de altă parte că represiunea sexuală care s'a produs a determinat o nouă sexualizare a proceselor intelectuale. Efectele psihice trebue să fie aceleași în ambele cazuri de transformare libidinoasă a gândirii, adică atât în transformarea primitivă cât și în transformarea regresivă; și aceste efecte alcătuesc narcisismul intelectual și „atotputernicia ideilor".

Dacă e adevărat că atotputernicia ideilor la primitivi este o dovadă în favoarea narcisismului, putem încerca să stabilim o paralelă între desvoltarea istorică a concepției despre lume și desvoltarea libidinei individuale. Găsim astfel că atât prin conținut cât și în timp faza animistă corespunde narcisismului, faza religioasă stadiului obiectivării caracterizată prin fixarea libidinei pe părinți, în timp ce faza științifică corespunde maturității individului care se caracterizează prin renunțarea la plăceri și prin subordonarea alegerii obiectului exterior, convențiilor și cerințelor realității.

Arta e singurul domeniu în care „atotputernicia ideilor" s'a menținut până în zilele noastre. Numai în artă se întâmplă că cineva, chinuit de dorințe, făptuește ceva care seamănă a satisfacție; și mulțumită iluziei artistice, acest joc produce aceleași efecte afective cașicum ar fi vorba de ceva real. Pe drept se vorbește deci de „magia artei" iar artistul e comparat cu un „vrăjitor". Comparația e mult mai semnificativă decât pare.

Morală și psihanaliză

Nu ne ascundem câtuși de puțin nesiguranțele inerente presupunerilor noastre și toate greutățile de care se lovesc rezultatele la care am ajuns.

Noi postulăm existența unui suflet colectiv în care se petrec aceleași procese ca'n sufletul individului. Noi admitem c'a persistat timp de milenii un sentiment de responsabilitate, transmis din generație în generație, legat de o greșală atât de veche că la un moment dat nu și-au mai adus aminte de el.

Fără ipoteza unui suflet colectiv, a continuității vieții sufletești, psihologia popoarelor n'ar putea exista. Dacă procesele sufletești ale unei generații nu s'ar transmite celei următoare, fiecare ar fi obligată să reînceapă să 'nvețe viața, ceiace ar exclude orice progres. In genere, psihologia colectivă se îngrijește foarte puțin să afle prin ce mijloace se realizează continuitatea vieții sufletești a generațiilor succesive. Această continuitate e asigurată în parte de ereditatea dispozițiilor sufletești care au nevoe de a fi stimulate de anumite evenimente ale vieții individuale. Problema ar părea și mai grea încă dacă am admite existența unor fapte sufletești ușor de stârpit odată pentru totdeauna. Dar astfel de cazuri nu există. Oricât de puernică ar fi represiunea, o tendință nu dispare fără a lăsa un suplinitor, punct de plecare al altor reacții. Nu există deci proces psihologic pe care o generație să n'o transmită alteia.

Intâile învățăminte morale și întâile restricții sociale trebuesc concepute ca o reacție provocată de un act care a fost pentru făptuitori punctul de plecare al ideii de crimă. Căindu-se de acest act, au hotărât că nu trebue să se mai întâmple niciodată și că'n tot cazul nu trebue să mai fie un izvor de beneficii. Acest sentiment de responsabilitate, fecund în creații de tot felul, nu s'a stins încă printre oameni. Il regăsim la nevrozat care-l exprimă într'un chip asocial, stabilind noui prescripții morale, închipuind noui restricții, ca ispășire pentru crimele făptuite și măsuri preventive împotriva viitoarelor crime posibile. Dar dacă cercetăm faptele care au provocat la nevrozați aceste reacții, vom fi profund decepționați. Nu găsim atât fapte cât impulsii, tendințe afective orientate spre crime dar fără a fi fost înfăptuite. Sentimentul de răspundere al nevrozatului se întemeiază pe realități sufletești și nu pe realități materiale.

Oare la primitivi să nu fi fost la fel? Ținând seama de organizația lor narcisică, ei dau faptelor lor sufletești o valoare exagerată. Impulsiile dușmănoase împotriva tatălui, existența poftei închipuite de a-l ucide și de a-l mânca, au fost de-ajuns spre a provoca reacția morală care a creat totemismul și tabu. Ceremonialul și inhibițiile nevrozaților suferind de idei obsedante prezintă aceleași caractere și rămân totdeauna în stare de realități sufletești, de proecte, fără a deveni vreodată fapte concrete. Trebue să ne ferim să aplicăm omului primitiv și omului nevrozat, bogați numai în evenimente interioare, disprețul pe care lumea noastră prozaică, plină de valori materiale, îl simte pentru ideile și dorințele pure.

Trebue să luăm aci o hotărâre care ne va ului. Să începem totuși prin a declara că această deosebire nu privește partea cea mai de seamă a problemei. Dacă dorințele și impulsiile au pentru primitiv toată valoarea unui fapt, depinde de noi ca să pricepem această concepție în loc să ne încăpățânăm s'o corijăm după modelul nostru. In ispitele și impulsiile nevrozaților care trăesc sub presiunea unei supra-morale se află o mare parte de realități istorice; în copilărie acești oameni n'au cunoscut decât impulsii rele și în măsura în care puteau, nu odată au preschimbat aceste impulsii în acte. Fiecare din acești oameni care se fălesc azi cu o moralitate superioară a cunoscut în copilărie o perioadă de crime, o fază de perversiuni, anunțând faza supramorală ulterioară. Analogia între omul primitiv și omul nevrozat apare deci mult mai adâncă dacă admitem că la primul realitatea sufletească, a cărei organizare o cunoaștem, a coincidat la început cu realitatea concretă, că adică primitivii au făptuit într'adevăr ceiace, după toate mărturiile, aveau intenția să facă.

Să nu ne lăsăm totuși prea influențați, cercetând pe omul primitiv, dela analogia cu omul nevrozat. Trebue să ținem seama de câteva deosebiri reale. Desigur, nici omul primitiv, nici nevrozatul nu cunosc această deosebire precisă pe care o facem între gând și acțiune. La nevrozat acțiunea e complect resorbită lăuntric și cu totul înlocuită de ideie. Primitivul, dimpotrivă, nu cunoaște piedici în acțiune; ideile lui se prefac numaidecât în fapte; s'ar putea spune chiar că la el acțiunea înlocuește ideia și e posibilă afirmația că „la'nceput a fost *fapta*". — *W.*

Cum a ajuns Freud la psihanaliză

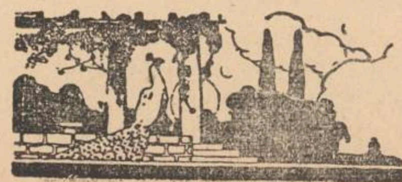
Freud a studiat la început zoologia și chimia. Mai târziu, influențat de fiziologul v. Brückes s'a apucat cu ardoare de fiziologie, care se baza pe-atunci prea mult pe istologie. Dela o vreme i-a atras atenția maestrul său că ar fi bine să se gândească și la o specialitate mai practică întrucât, fiind sărac, fiziologia și istologia nu-i pot ține de cald. Ținând cont de acest sfat a trecut dela istologia sistemului nervos la patologia nervoasă, influențat și de faptul că se lupta lumea medicală de pe acea vreme cu clarificarea nevrozelor. La Paris era Charcot, încununat de lauri, iar la Nancy Bernheim. Cu toate acestea nu era de loc entuziasmat. „Cred însă că această lipsă de dispoziție, spune Freud, nu le-a stricat prea mult pacienților mei. Bolnavului nu-i folosește prea mult dacă interesul terapeutic al medicului e sau nu subliniat din punct de vedere afectiv. Pentru el e cel mai bine dacă medicul lucrează pe cât se poate de rece și corect".

A fost și el pe la Charcot și apoi la Bernheim unde se făcea multă sugestie și hipnotism. Din toate acestea nu înțelegea însă nimic. Asista la fenomene ale căror mecanisme erau tot așa de neînțelese de medicii hipnotizatori ca și de bolnavii hipnotizați. A mai văzut apoi că turburările care dispăreau „la ordin" reveneau de cele mai multe ori sub aceeaș formă sau alta nouă, adese chiar cu mai mare intensitate. Nu era de loc satisfăcut. Il frământa mereu un „de ce?, de ce și cum?" Intrebări la care nu putea primi nici un răspuns. A observat însă că efectul hipnozei depindea oarecum de raporturile care se stabileau între medic și pacient. Cu această singură observație mulțumitoare a plecat din Franța. (Din acea observație pe care a aprofundat-o mai târziu a eșit ceea ce se cheamă în psa. „transfert afectiv" asupra medicului).

Ceea ce l'a scos pe Freud din amorțeală a fost o întâmplare, după cum tot o întâmplare a zămislit și teoria gravitații a lui Newton. In Viena era un medic internist *Brener* care avea în tratament o fată cu anumite turburări isterice. Brener o hipnotiza și se amuza lăsând-o să vorbească, în această stare, tot ce-i trecea prin cap. De-odată a rămas surprins părându-i-se că multe chestiuni povestite de bolnavă în timpul hipnozei ar reprezenta evenimente reale din viața bolnavei, evenimente de care însă nu-și mai aducea aminte după ce se trezea din hipnoză. Ba mai mult încă, acele evenimente uitate păreau să stea în strânsă legătură cu simptomele ce le prezenta ea și că acestea n'ar fi decât un fel de proecțiune în afară (un fel de limbaj organic, deviat, cum l-a numit Freud mai târziu) a diferitelor imagini legate de acele evenimente uitate. Și, ca culme, a mai observat că după ce povestea bolnava întâmplările amintite, simptomele se ameliorau sau dispăreau după ce se trezea. Brener i-a comunicat lui Freud observațiile sale. Acesta s'a convins de realitatea lucrurilor și a rămas deosebit de impresionat. Au început cercetări minuțioase și pe măsură ce li se îmbogățeau experiențele i se părea tot mai mult lui Freud că simptomele în nevroze prezintă o anumită structură și că au un anumit rost. După câțiva ani (1895) au publicat împreună „Studien über Hysterie", lucrare în care se vede schițându-se viitoarea psihanaliză. Ne putându-l urma mai departe Brener s'a lăsat de aceste cercetări — determinat și de frica de a nu pierde clientela, întrucât lucrarea lor a făcut vâlvă și scandal — astfel că Freud și-a continuat singur calea. Feud a recunoscut întotdeauna ceea ce-i datorește lui Brener și că observația întâmplătoare a acestuia i-a deschis drumul scoțându-l din microcosmosul organic și aruncându-l în cel psihic.

După cercetări laborioase a ajuns la concluzia că simptomele nervoase (care nu sunt consecințe toxiinfecțioase) se datoresc anumitor șocuri afective („traume" psihice) vechi, cărora le-a lipsit posibilitatea de reacțiune în afară, „eingeklemmte afekte" — afecte închise, închistate. Procedeul de vindecare constă în a-i da posibilitatea bolnavului să reactiveze vechile traume, să le readucă din nou pe planul constientului și să le dea posibilitatea de reacțiune în afară. Acestei reactivări i se opune însă o „rezistență", adică o forță care nu e alta decât aceeaș care a determinat acea închistare, adică n'a permis reacțiunea în afară. Acea forță a numit-o Freud „Verdrängung" — refulare, alungare, înăbușire și care se datorește în fond, la început factorilor externi: presiunii mediului educator, așezămintelor morale etc. iar pe urmă conștiinței, care nu e decât o continuare intrapsihizată a educatorilor și mediului cu așezămintele sale. Aceste mecanisme urmărite pas cu pas l-au silit pe Freud să vadă un întreg sistem strâns înlănțuit verigă cu verigă, în întreaga construcție a psihicului omenesc și să clădească monumentala sa operă: *psihanaliza.* Și pentru că afectele închistate sunt de cele mai multe ori de ordin erotic și pentrucă le-a găsit și le-a denunțat a fost el acuzat de erotism și deci hulit. Așa că nu numai în viața practică afectele de această natură sunt „refulate" ci și în știință.

Dr. C. V.

Mâna Maicii Domnului

Indepărtându-se de agentul pescăriilor, Petruşca începu să se mustre:

— Lipovean prost.... Ai fi putut să ceri măcar o leoşcă de icre, pentru copii. Ce-i aia, că nu se pescuesc moruni?... Dacă l-ai pescuit. Acum că morunul e mort, îl mai poate băga cineva în Dunăre, să învieze? Ai vâslit toată noaptea, prin ploaie şi nici măcar cu-o lingură de icre să nu te alegi? Du-te înapoi şi-i cere.

Convingându-se pe loc, se întoarse către agent şi-i strigă de departe, fluturându-şi stuful bărbii în vânt:

— Domn aghent! Davai pintru copchii lui Pitruşca o leoşcă de icre... Iai tăt morun. Iai matale, dai numai leoşcă pintru copchii!...

Agentul îl privi încrunat:

— Du-te, mă tâlharule, cu Dumnezeu! Peştele nu-i nici al meu, nici al tău. E-al Statului.

Petruşca nu se lasă convins:

— Davai, domn aghent! Davai!

Agentul îi întorsese însă spatele şi urmărea pe cei trei oameni, cari se luptau din răsputeri, cu morunul pe umeri.

Petruşca se uita şi el, vânăt de necaz, ştiind cât se străduise, singur, să răpună vita aceea, pe care, acum, abia o purtau în spate trei inşi.

— Lipovean prost!... Cu ce te-ai ales? Vezi dacă te lăcomeşti? Nu puteai să-l spinteci şi să-i iei numai icrele? Acum mai iei şi amendă... Barem de te-ai fi ales cu-o leoşcă de icre.

Toate le răbda Petruşca, dar aceasta nu putea s'o înteleagă. Dece nu-i dă agentul măcar o lingură de icre?

— Domn aghent!, se resti el încăodată. Davai!

Agentul însă, nici nu-l mai auzia.

Mânios, Petruşca îşi smulse căciula din cap şi dădu cu ea de-a svârlita, prin nisip. Pentru un morun, pierduse şi lotca şi bobăicile cele noui şi vârşiele şi cangea şi va mai trebui să fie şi amendat.

— Ptiu! Lipovean prost!... Or să râdă toţi lipovenii din Jibrieni de tine. Ce-ai căutat tu, pescar pe apă sărată, să-ţi bagi lotca în apă dulce?

Şi ridicându-şi căciula de jos, o mai trânti odată. Dar mânia tot nu-l slăbea.

— Cap de bou! Na!

Ne mai fiind stăpân pe sine, Petruşca îşi repezi câţiva pumni zdraveni în cap şi se zgâlţâi bine de barbă.

Mulţumit că se pedepsise astfel, îşi adună căciula din nisip, o scutură voiniceşte de genunchi şi plecă mai domolit. De supărat ce era, vorbea însă, singur.

Rămăsese golan. Sărac lipit. Un cerşetor ca şi ceilalţi pescari din Jibrieni, pe cari lăcomia îi lăsase fără lotci şi fără unelte. Cu ce-şi mai putea el cumpăra acum altele? Va trebui deci să trăiască din mila unuia şi a altuia, ca Ivan, ca Grigor, ca Fedea.

— Lipovean prost!

Intrând în Vâlcov, Petruşca se abătu pe la cârciumă. Ceru băutură şi sorbi cu sete. O sete de om pe care îl arde mereu sarea mării. După câtva timp i-a spus cârciumarului că nu plăteşte, fiindcă n'are parale, dar îi va plăti el. Cârciumarul, ştiindu-l pescar cu sculele lui, nu s'a împotrivit şi i-a dat cât a cerut.

Petruşca a băut mereu, cu parapon şi s'a gândit tot timpul la copii, la lipoveancă, la icrele negre. Din când în când ofta cu năduf şi dădea cu pumnul în masă şi iarăşi bea. Bea să înteleagă ce l-a făcut pe agent să nu-i dea şi lui o leoşcă de icre în basma, când el îi dăduse un morun cât doi boi. Când îşi aducea însă, aminte că rămăsese sărac ca toţi săracii, îşi încleşta dinţii în buza paharului, gata să muşte din sticlă ca dintr'o bucată de caş. Ce le duce el acum copiilor? Să rămână şi el în grija satului, ca Fedea şi ca Grigor? Va rămâne. Şi ce dacă va rămâne? Se va duce şi el la scocul mânii maicii Preciste şi va lua din dărnicia bogaţilor. Când era bogat nu punea şi el ca şi ceilalţi din prisosul muncii, pentru cei neputincioşi? Nu pusese el, împreună cu Odisei, mâna aceea de aur acolo? Icoana fără mână, era doar o simplă icoană. Chiar icoana cu tipsia de aramă, tot o simplă icoană fusese, fiindcă s'au găsit calici cari au furat tipsia. Căci ei pusese tipsia acolo, tocmai ca să adune în ea bani pentru nemernici. Aşa zicea Odisei: oamenii fură, fiindcă n'au. Ia dă-le să vezi cum nu mai fură. Dacă nu-i speriase pe ei nici ştreangul? De calici şi de hoţi, furase şi spânzurătoarea. Dar el, Petruşca, sărac e, dar nu va fura. El se va duce la Maica Precista şi-i va spune păsul. Ea îşi va întinde mâna ei de aur şi-şi va goli în pumnii lui toată agonisita. Ea pentru săraci agoniseşte. Mâna aceea de aur, prinsă în ţinte de lemnul icoanei Prea Curatei, icoana din mijlocul satului, va fi fost ea turnată din făţărnicia bogaţilor, dar îşi revărsa darnică milostenia către cei umili. Şi el, Petruşca era umil. Umil fiindcă pierduse tot, chiar şi dreptul la o leoşcă de icre de morun, icre pe cari le va mânca agentul cu Statul lui. De ce Statul să mănânce icre negre şi el să nu mănânce? Nu stătuse el toată noaptea în ploaie? Statul stătuse? Statul nu pusese niciodată vreun pitac în mâna Sfintei Fecioare. El pusese mereu. Dăduse întotdeauna prisosul muncii, fiindcă şi săracii trebuiau să trăiască. Nu adunase bani decât acolo, în scocul de aur, în mâna Prea Milostivei. Şi Odisei şi Şerbatiuc şi alţii se duceau noaptea şi-şi luau înapoi banul, pe care îl dădeau ziua. El niciodată. Dar acum, se va duce să ceară mila Fecioarei fără prihană. Nu pentru el. Pentru copii şi pentru nevastă. Lui nu-i trebue.

Cu cât bea însă cu atât se amăra mai rău. Le uita pe toate, însă nu putea să se împace cu gândul că va trebui să meargă el, Petruşca, pescar cu uneltele lui, să ciugulească gologani plini de praf, din mâna de aur a Maicii Domnului. Mai bine să furi, decât să ceri milă. De-ar mai fi fost măcar spânzurătoarea în mijlocul satului... Şi-ar fi băgat capul în ştreang, să nu se mai vadă.

—Lipovean prost!... Iacă se înserează acum şi la Jibrieni te-aşteaptă cu peşte. Şi tu ce le duci? Basmaua goală...

Gândind acestea scutură basmaua de un colţ, dar o cocoloşi repede şi-şi şterse nădușeala de pe frunte. Băuse mult şi-l treceau sudorile, de mânie.

Când a închis cârciumarul, a plecat bălăbănindu-se, prin ploaie. Cismele grele îi plescăiau prin smârcuri, supunându-se anevoie paşilor şovăitori. Nisipul clisos îi împovăra şi mai mult calea. Noaptea şi ceaţa i se îmbinau cu pâcla din creeri.

— Na, lipovean prost! Te-ai mai şi îmbătat acum... Şi le uita pe toate celelalte, dar nu-şi ierta beţia. Că pierduse atâta timp pentru un morun, treacă-meargă; că pierduse morunul fără să ia o leoşcă de icre, ducă-se; că-i confiscase agentul barca şi uneltele, treaba lui, — îşi făcuse datoria, că de aceea era Stat; dar că se îmbătase, tocmai acum când rămăsese cel mai sărac pescar din Jibrieni, era prea mult.

— Cap de bou! Lipovean prost! Cât va trebui să robeşti la altul, până să-ţi încăputezi ce-ai pierdut într'o clipă. Şi dacă vei fi sărac, cum vei mai da tu însuţi pentru săraci?... Nu vei mai avea de unde da... Petruşca!... Lipovean prost!... Să nu mai ai tu, de-acum înainte, de unde da săracilor!... Tu, care ai pus mână de aur icoanei Maicii Preacurate?

Spunându-şi astfel, îi veni în cap gândul că mâna e a lui. El alergase la Ismail, la argintar, cu purcoiul de aur. Mai dăduseră şi alţii bani, dar mai mult şi mai mult el pusese. La ceilalţi pornise îndemnul din făţărnicie, dar la el din smerenie. Nici nu spusese celorlalţi cât a dat. O mână de aur, chiar aşa găunoasă cum era aceea, costa bani mulţi. O basma de bani. O basma mare, cât aceea care se terfelea goală în mâinile lui. Aşa vrusese el: să nu ştie stânga ce face dreapta. Dar astăzi, că nu mai avea nici măcar o leoşcă de icre pentru plozii de acasă, putea să-şi ia mâna înapoi.

Stăpânit de aceste gânduri, Petruşca se opri în loc, cu aerul că a făcut o mare descoperire.

— Da, lipovean prost!... Ai să-ţi ei mâna înapoi... Tu ai dat, tu ai luat... fie numele Domnului binecuvântat. Şi-ai să te duci la târg, la Ismail şi-ai să-i spui jupânului argintar să-ţi facă banii la loc. Cum a ştiut să ţi-i topească în calupul mâinii, va şti să-i toarne la loc în galbeni. Şi pe urmă, tu, Petruşca, o să-ţi cumperi iarăşi lotcă şi bobăici, năvoade şi căngi...

Lucrurile se rânduiau aşa de simplu în capul pescarului, încât s'a trezit grăbind paşii către sat, pentru a ajunge mai curând la icoana, care trebuia să-i restituie mâna de aur. Acum era grăbit, grăbit nevoe mare. Puţin îi păsa că plouă, că sunt mlaştine, că furtuna scutura protivnică perdele de apă şi-l învălătueşte în ele, prelingându-i şiroaie pe sub piele. El vedea numai mâna de aur. Mâna de aur părea că se înalţă uriaşe de-asupra satului şi străluceşte ca un soare, chemându-l la ea, îndemnându-l să vină mai repede. Din ce în ce mai convins că e aşteptat, iuţi pasul. Mâna strălucea mereu de-asupra zării. Minunat de această întâmplare, începu să se mustre, cu jumătate de convingere:

— Lipovean prost!... Aia nu-i mâna Maicii Domnului... Aia-i geana lacului... Ba e mâna... lipovean prost!... Mâna ta şi a Precistei...

Cu toată furtuna în creştere, orizontul căsca o gură de zori fosforescente, un brâu de lumină haotică care scânteia cu atât mai drăceşte, cu cât se întărea mugetul vremii. Era ţărmul Sasicului cu oseminte de scoici cari îşi aprindeau fosforul sub bătaia ploii şi a vijeliei. Petruşca le ştia toate acestea, dar mintea lui, înfrigurată de obsesia mâinii de aur, nu mai vedea de cât un văzduh de degete resfrânte, printre cari se revărsau valuri de arginţi.

— Hai, Petruşca! Hai! Hai, lipovean prost!...

Băutura, oboseala şi necazul făcuseră din el o maşină. o morişcă. Mergea nebuneşte. Alerga chiar după ce scăpa câte un pas zădărnicit de lunecuş.

— Haide, bre!... Hai, Petruşca, hai!... se îndemna mereu, singur.

Când a ajuns în marginea satului cufundat în beznă, s'a bucurat ca un copil, dar nu a domolit pasul. Mai avea o fugă şi ajungea la ţintă. Uliţele erau pustii . Câinii, goniţi de furtuna tot mai aspră, se ascunseseră pe sub streşini. Ploaia venia acum cu stropi de nisip şi nu se mai uita unde loveşte, dar nici Petruşca nu se mai uita unde calcă. Ştia un lucru, că trebue să smulgă mâna din scândura icoanei, s'o pună în basma şi să plece cu ea departe, la târg, la jupânul argintar, s'o facă bani.

Nici nu şi-a dat seama cum a ajuns lângă icoană. Când a văzut mâna de aur întinsă în ploaie, şi-a încleştat pumnii în ea şi s'a opintit cu desnădejde. Scândura a troznit scurt. Metalul i-a zornăit sec în palme, dar s'a desprins numai pe jumătate, ca o măsea găunoasă, frântură aninată într'un cuiu îndărătnic.

Petruşca, vlăguit de sforţare, s'a uitat nedumerit de jur împrejur. Troznitura lemnului îl îngrozise. Stropi de ploaie picurau lăcrimi pe obrazul vopsit al Precistei, îndurerată poate de măcel. Ciotul de aur, zdrenţuit pe margini, atârna înfiorător, cu oase zdrobite. O răbufneală a furtunii, aruncă o împroşcare de apă şi de nisip în ochii bulbucaţi ai lui Petruşca şi făcu să bălăngăne cu dangăt de talangă mâna de aur.

Orbit, Petruşca întinse amândoi pumnii, smuci cu ultima suflare ciotul, îl strânse înfrigurat în basma, îl aruncă pe după spate ca pe-o povară grea şi fugi.

Fugi orbeşte, fără să-şi dea seama unde fuge, nerăuşind să prindă calea pe care şi-o pusese în minte. Drumul spre Ismail ducea în sus. El o luă în jos, spre mare Fugea neghiobeşte fiindcă parcă tot ţipa cineva după el. Ii răsuna în urechi ,scâncetul scândurii de pe care desprinsese mâna de metal. Il ciocăneau mustrări zvonite din vânt, din freamătul nisipului sărat, care-l izbea în ochi în gura căscată. Firea întreagă răzvrătită, părea pornită împotriva lui.

— Petruşca!... Petruşca!... Ce-ai făcut?!.. Tu, omul lui Dumnezeu... Tu, care ai dispreţuit averile pământeşti? Tu, care nu te gândeai decât la suflet... Cum ai putut să furi mâna de aur a Precistei?... Du odorul înapoi!... Du-l!.. Cazi în genunchi în faţa Maicii Domnului şi te va ierta... Du-te, Petruşca!... Du-te!...

Dar pescarul nu mai putea asculta glasurile lăuntrice... Nu mai era om. Era furtună. Furtuna era în el şi el în furtună, mai crâncen ca tăria ei, mai neîmblânzit acum ca niciodată, gonind cu protivnicia vremii în piept, înfruntând-o, fiindcă ducea pe spate povara, care trebuia să-l scape de sărăcie.

Duhul bun lăuntric îl ispitea însă mereu cu căinţa.

— Ce-ai făcut, Petruşca?

Işi răspundea tot el:

— Inainte, lipovean prost!..

Din freamătul vremii s'a desprins în acelaş timp un glas ca al agentului:

— Petruşca, pescar tâlhar!

Pescarul îşi stărui, la rându-i, în minte:

— Inainte Petruşca, înainte, să scapi de sărăcie!...

Desprinzându-se deodată înfricoşătoare, din lanţurile adâncurilor mării, furtuna se năpusti asupra lui şi-l înăbuşi cu un val de apă sărată şi grea de nisip. Ea însăşi furtuna îi ţipa acum ca o cobe, în urechi:

— Petruşca, nu se cade ce-ai făcut, fiindcă eşti omul lui Dumnezeu!

Istovit, pescarul s'a oprit, în loc. Şovăitor, nu-şi mai putea urni paşii. Cismele năclăite în nisipul ud, atârnau cât pământul întreg. Trupul, muiat de apă şi pierit de zbucium, îi tremura tot. Dinţii îi clănţăneau, privirea nu-l mai ajuta, mintea turburată nu-i mai dădea nici un razem. Furtuna răscolea pustiul de nisip din jurul lui cu pluguri nevăzute, târând vălătuce nomade de burueni. Uitase tot, fiindcă nu mai dorea acum de cât să doarmă.

Răbufnit de-o pală, dădu în genunchi. Inconştient, încercă să desprindă mâinile de pe basma. Voia să facă semnul crucii. Mâinile îi erau însă înţepenite. Sfârşeala ceasului morţii îi cuprindea mădularele în plumb, îi desgrădina sufletul de trup, împingându-l, apăsându-l greu, spre aşternutul de nisip al dunelor.

— Culcă-te, lipovean prost, gândi pescarul. Culcă-te!... Mori!... Dar ce se vor face copiii tăi?... Petruşca!... Tu porţi bogăţia în basma... N'ai prins o leoşcă de icre în ea, dar Maica Dobmnului ţi-a dat mâna ei de aur!...

Aducerea aminte că poartă în basma mâna de aur l-a înfiorat, dar în acelaş timp a simţit cum mâna se zbuciumă în legătură şi i se încleştează în ceafă, strângându-l tot mai tare, sfredelindu-i carnea, oasele. Icoana întreagă, vie, însăşi Precista era acolo. Buna, blânda Maică Preacurata îi stâlcea trupul cu mâna ei de aur.

Pescarul a sărit în picioare. Mii de glasuri îşi amestecau vorbele, îi uruiau în urechi blesteme neînţelese, îi cloncăneau cobitoare.

— Petruşca!... Lipovean prost!... Omul lui Dumnezeu!... Copii.. Nevasta!.. Inainte... Inapoi, Petruşca... Inainte...

Hohotea furtuna, hohotea brâul de pe ţărmul lacurilor, palid ca lumina comorilor, hohotea icoana, urlau toate la un loc, fluerau, ţipau, cântau, îl huiduiau, îl strigau pe nume. Inebunit de groază, lipoveanul a început să urle şi el, să hohotească, să chiuie, să se strige pe nume, întrecându-se cu toate năzăririle lui, cu furtuna.

— Petruşcaaa!... Petruşcaaa!... ihihihihihihi! Oooo! Huooo! Petruşcaaa!... Inainte!... Inainte, lipovean prost!... Inainte. La Ismail!...

Chiar mâna de aur părea că-l împinge acum înainte.

Desprins din încheieturi, cu mâinile bălăngănind slobode, cu picioarele aruncate de o forţă care nu mai era a lui, spânzurat de mâna ce i se încleştase în ceafă, pescarul gonea, stăpânit de duhuri necurate, gonea spre ţărmul cufundat în beznă.

Propriul său zbieret îl împiedica să mai audă urletul furtunii, mugetul mării, plescăitul apelor fără fund, care îl cuprinseseră de-odată lacome, ca basmale în cari arunci mâini de aur smulse de pe icoane...

— Petruşcaaa!... Petruşcaaa!... Inainte, lipovean prost!... Inainte, să scapi de sărăcie!...

I. ŞT. IOACHIMESCU

Caleidoscop intelectual

O antologie Colette

In editura Flammarion a apărut, sub titlul „Les plus belles pages de Colette", o antologie a operelor scriitoarei franceze, încadrată de un bogat material de note bio şi bibliografice.

Se oferă astfel publicului cititor o imagine exactă şi semnificativă a talentului şi activităţii publicistice a acestei apreciate autoare.

Claudia Milian-Minulescu — Colette

O colecţie de pagini alese, spune undeva René Lalou, trebue să întrunească neapărat două condiţiuni: toate paginile alese să fie frumoase, şi nici-un aspect al artei scriitorului respectiv să nu fie lăsat în umbră.

Volumul de **pagini alese** din opera doamnei Colette întruneşte aceste condiţiuni. E o înfăţişare demnă a marei prozatoare franceze. — **h. b.**

Expoziţia grădinii italiene

Florenţa, latinul „Florencia", înseamnă „cetatea florilor". In adevăr oraşul îşi merită numele. Cine a petrecut primăvara la Florenţa, păstrează amintirea unui oraş, unde florile constituie o necesitate aproape vitală.

Florenţa a fost ales ca loc unde se va deschide expoziţia „Grădinii italiene", care va avea loc către sfârşitul lunei viitoare.

Organizatorul acestei expoziţii este Ugo Ojetti, om de gust şi cu multă pricepere.

Expoziţia va fi deschisă în Palatul seniorial a cărui arhitectură severă va fi armonizată cu cele expuse.

In bibliotecă, se vor putea consulta documente privitoare la grădina italiană în decursul vremii; apoi tablouri, estampe, cărţi, etc.

In sala crinilor, cu pereţii împodobiţi cu fresce de Domenico Ghirlandajo ce reprezintă scene din istoria romană, vor fi flori şi buchete făcute din materialele cele mai variate: porţelan, sticlă, ivoriu, ceară, hârtie şi altele.

Acolo vor fi expuse vizitatorilor buchetele ocazionale ale prinţeselor din epoca Renaşterii, florile lor din pietre preţioase cu monturi de aur şi argint; uriaşele buchete din flori de mătase executate în mânăstiri pentru împodobirea altarului şi care erau în mare cinste în sec. XVII şi XVIII. Buchete bogate din flori de ceară, mândria saloanelor burgheze din sec. 19; flori gingaşe de sticlă din atelierele Veneţiei.

In sala ducală cu minunate tapiserii din sec. 17, vor putea fi admirate tot felul de grădini în miniatură; grădinile clasice romane aşa cum au fost reconstituite după frescele din Pompei; grădinile Florenţei din sec. 4; grădinile Papilor din epoca Renaşterei, în sfârşit grădinile romantice a căror dezordine calculată şi falsă naturaleţe arată influenţa lui Rousseau. Va fi admirată de asemenea reproducţia grădinii care se bănueşte c'a fost în Ombria aproape de Citta di Castello şi pe care o descrie Pliniu.

Cu toate acestea prezentul şi chiar viitorul n'au fost uitate. Vor fi acolo de asemenea schiţe de grădini moderne, unde templul dragostei e înlocuit cu un garaj, iar terenurile amenajate pentru jocul cu mingea prin terase proprii băilor de soare.

Vor fi văzute la expoziţia aceasta, grădini cubiste, futuriste, expresioniste, cu pajişti inspirate de Picasso, cu flori din metal nichelat şi arbori de ciment.

Expoziţia nu se va mulţumi să ne ofere grădini artificiale sau imaginare. Cele mai frumoase grădini de vile particulare din Florenţa, vor fi deschise publicului. De asemenea vor putea fi vizitate grădinile bine cunoscute de turişti ca: Peggio imperiale, Peggio a Cajano, Careggi, Villa di Patrala, Villa di Castello.

La Viale del Colli, deasupra oraşului se reconstruesc, pentru expoziţie, grăidnile suspendate ale Marilor Duci. — *Z. N.*

Louis Barthou despre Weingartner

Marele dirijor Weingartner, contra căruia şoviniştii francezi au dus o campanie foarte violentă, a dirijat totuşi de curând la Paris în prezenţa celor mai selecte personalităţi ale artei şi ştiinţei franceze. Fostul prim-ministru *Louis Barthou* publică într'un ziar vienez un articol, în care spune între altele:

„Aş trece bucuros sub tăcere incidentele penibile care au precedat venirea lui Weingartner la Paris; dar aceste incidente au luat atât de mari proporţii, încât mă văd silit să spun că au existat şi există pretutindeni oameni iubitori de „zgomot"; din fericire există însă şi alţii, iubitori de muzică. Aceştia alcătuesc majoritatea, dar nu se pot manifesta decât în formă liniştită. Paul Painlevé a protestat printr'un articol de ziar. Caillaux a semnat un protest. Ziarele luminate ne-au sărit în ajutor. Eu însumi am calificat manifestaţiile contra lui Weingartner drept o sfidare a dreptăţii şi a adevărului, care nu-l păgubeşte pe dânsul, ci arta şi ideia de pace. Nu spun că arta n'are patrie. Fiecare ţară îşi are arta ei. Beethoven este al Germanilor, dar în acelaş timp, vorbind din punct de vedere general omenesc, el este şi al Francezilor. Molière, Voltaire, Hugo sunt în primul rând ai Franţei. Arta este însă cel mai bun mijloc de apropiere între popoare... Lui Weingartner îmi permit să-i adresez rugămintea să vie cât de curând iarăşi la Paris; să vie cu Simfonia a IX-a, care după spusele lui Wagner cuprinde toată muzica viitorului. Weingartner va da o dovadă nouă de necesitatea înţelegerii între popoare. De acord cu toţi Parizienii care l-au admirat la Paris, adaog: In numele păcii universale, al libertăţii, al dreptăţii, al artei pe care o slujeşte geniul lui Weingartner, îi mulţumim emoţionaţi, din adâncul sufletului şi al inimii noastre".

Aceste cuvinte ale lui Barthou oglindesc vederile tuturor Parizienilor luminaţi. De multă vreme nu s'a mai pomenit la Paris o manifestaţie atât de entuziastă în favoarea unui artist.

Sulpicia

Elegidii căire Cerinthus

1.

In fine a venit iubirea! C'o tăinuesc de s'ar afla,
Cu mult mai mult mi-ar fi ruşine decât s'o spun şi altcuiva.
Ca să mi-o dea, pe Cytherêa cu versuri am înduplecat-o:
Ea mi-a adus-o şi în braţe, la sân, tot ca mi-a aşezat-o.
Şi-a 'ndeplinit menirea, Venus. Să-mi spurce dragostea, dar cel
De care lumea ar putea zice că n'a avut pe-a lui, şi el.
Nu, eu n'aş vrea să spun nimica din ce mă 'ncearcă, în scrisoare,
Ca înainte de iubitu-mi să n'o poată citi oricare.
Dar scump îmi e păcatul; faţa să mi-o prefac în chip şi fel
Mi-e silă; dragul meu e vrednic şi eu sunt vrednică de el.

2.

Cerinthus, ai tu milă de draga ta, pe care
O chinueşte boala şi aprig o dogoare?
N'aş vrea să pot învinge de loc durerea grea,
Decât de-aş şti aceiaşi că-i şi dorinţa ta.
Ce-mi foloseşte mie să 'nving cumplitul chin,
Tu dacă poţi să-l suferi cu sufletul senin?...

(Traducere de N. I. HERESCU)

A apărut în Editura „Cugetarea"

FETE şi VADUVE

Roman de dragoste din viaţa dela ţară, de

DAMIAN STANOIU

P. I-IV. 1500

Enigmatic titlu, nu-i aşa? Vă face imediat să vă gândiţi la o istorie gen Conan Doyle, Maurice Leblanc, Edgar Wallace... De data aceasta cazul e cu mult mai simplu şi pentru a scuti pe cititor de o dezamăgire târzie, voiu începe cu explicarea lui, procedeu nepracticat atunci când avem putinţa să exploatăm curiozitatea cuiva, dar necesar de data aceasta. Cifra 1500 nu e decât un modest număr din inventarul Bibliotecii Academiei Române, litera P indică secţiunea publicaţiunilor periodice, iar cifrele romane —cele patru mărimi, sau formate, după care sunt aşezate ziarele şi revistele în magazie, pentru economie de spaţiu şi aliniere mai estetică.

Şi totuşi acest număr nu e la fel cu toate celelalte. Mai întâi el are o însemnare deosebită chiar din punct de vedere technic bibliotecăresc. Conform legii, tipografiile din ţară sunt obligate să trimită Bibliotecii Academiei Române câte două exemplare din toate tipăriturile lor, ceeace numai pentru publicaţiunile periodice constituie câteva sute de titluri pe an. Or o bună parte dintre aceste publicaţiuni sunt apariţiuni sporadice şi anemice, răsărite din nevoi ocazionale sau porniri primăvăratice, necoordonate cu posibilităţile şi puterile, care îşi încetează apariţia după două-trei numere. Pentru a nu încărca inventarul cu astfel de periodice lipsite de însemnătate (totalul lor e de câteva mii), s'a adoptat acum vre-o douăzeci de ani regula, că acele dintre ele, a căror colecţiune ar cuprinde mai mult de 16 pagini, să nu mai primească numere deosebite, ci să fie înglobate la acelaş număr, care a fost ales 1500. In interiorul acestui număr, revistele şi gazetele moarte de timpuriu, sunt grupate pe mărimi, aranjate în ordine alfabetică şi legate pe volume.

Dar acestei categorii de tipărituri eu îi găsesc şi o însemnătate cu mult mai largă, mai umană, una dacă vreţi, chiar socială. Dacă lăsăm la o parte revistele şcolăreşti pe care nu trebue să le judecăm cu criteriile oamenilor maturi, începuturile serioase, dar nereuşite din cine ştie ce pricină neprevăzută, şi numerele răzleţe ale unor colecţiuni mai mari, dar pierdute, rămâne la cota P. I-IV 1500 dela Biblioteca Academiei Române o colecţiune de documente omeneşti de un interes social-psihologic adânc. Răsfoind volumele acestei colecţiuni, intri deadreptul în lumea lui Caragiale, Cehov, Dostoievschi. Cu o ironie rece şi calculată, un număr rigid de catalog a adunat laolaltă o galerie întreagă de oameni rataţi, caraghioşi, stupizi, umili, nenorociţi, sau deadreptul nebuni. Avânturi comice, pretenţiuni ridicole, sforţări înduioşătoare, dar neputincioase, visuri şi speranţe irealizabile, iată despre ce ne vorbesc din belşug foiţele sărăcăcioase, tipărite prin tipografiile primitive din oraşelele cele mai înfundate ale ţării, acoperite cu coperţi din hârtie de împachetat, cu rândurile strâmbe, cu câte o rară ilustraţie barocă, tăiată în lemn sau linoleum de cine ştie ce artist autohton, rămas şi el, poate, geniu necunoscut. Bieţi funcţionăraşi cu veleităţi literariceşti, profesori necăjiţi care-şi caută potolirea aleanului unei vieţi condamnate, în încercările de a susţine facla sfântului lor apostolat, politiciani mărunţi care se simt chemaţi să pună ţara la cale, frizeri moralişti, care se apucă să scurme noroiul urbei lor natale şi toţi la un loc, oameni pe care-i simţi că vor să facă ceva, să se manifeste prin ceva, să se distingă, să iasă din mocirla, în care îi ţine viaţa. Repet, proşti, ignoranţi, naivi, pretenţioşi, răi, caraghioşi, stupizi, dar aşa de umani şi aproape totdeauna dintr'un punct de vedere, sau altul, înduioşători...

Pentru mine această pestriţă galerie de figuri se alătură de o alta, alcătuită în memorie dealungul anilor, din contactul cu oamenii, cu instituţiunile, cu viaţa. Cutare căpitan de infanterie, dintr'un Dorohoiu sau Botoşani, ferches, holteiu, beţiv şi bătăuş, care în orele libere abordează cu o seninătate de geniu toate genurile poetice, datându-şi versurile stupide cu ziua, ora, minuta şi secunda; sau cutare profesor de gimnaziu din Iaşi, care căzut în mintea copiilor înainte de a fi ajuns la vârsta pensiei, îşi cheltuieşte economiile cu tipărirea de foi volante şi broşuri în care îşi preamăreşte meritele nerecunoscute şi-şi vestejeşte duşmanii; sau cutare învăţător din fundul Ardealului, care cu modestele lui puteri se pune în slujba ştiinţei înalte, cu deplină încredere în valoarea universală a rezultatelor muncii sale; sau cutare profesor universitar, care-şi construeşte sistemul de contabilitate pe consideraţiuni de filozofie, morală şi... astronomie.... Atâta lume dela cei mai umili până la cei mai mari de care poţi să râzi câteodată din tot sufletul, dar care îţi lasă totuş un reziduu de milă şi amărăciune în suflet...

Aş putea să vă aduc zeci de pagini doveditoare, spicuite din sutele de publicaţiuni trecute prin mânile mele, în exercitarea meseriei ingrate de bibliotecar. Mi-ar trebui prea mult spaţiu şi prea multă răbdare. Dar câteva mostre spicuite la întâmplare din volumele alcătuite dela războiu încoace, socot că ar putea delecta nu numai pe un bibliotecar plictisit.

Mai întâi câteva titluri şi subtitluri, unele cunoscute încă dela Caragiale, altele neexploatate până astăzi de nimeni.

Politice şi sociale: **Răcnetul nostru; Goana Râmnicului; Sentinela Botoşanilor; Alarma** — gazetă de strigare contra nedreptăţilor şi analfabeţilor; **Arianul** organ oficial al Partidului Arian (adică al Arienilor, spre deosebire de Mongoli, Semiţi, Pieile Roşii...); **Imprevisiunea** — organ pentru întronarea dreptăţii sociale; **Integritatea, Spânzurătoarea; Intransigenţa; Sula Noastră; Autodafé; Cartea Neagră** — revistă de chirurgie socială; **Redeşteptarea** — organ al opiniei publice craiovene. Va apare până la doborîrea lui Nicolae Balaban. Sub conducerea unui comitet de oameni cinstiţi; **Reînvierea Daciei,** Anti-Fanariotă (De ce apărem! Apărem fiindcă nu suntem mulţumiţi de felul cum ne este guvernată ţara!...); etc., etc.

Literare: **Fulgul Literar; Sclipiri literare; Mustul care se limpezeşte; Cupa literară; Stropul literar** şi alte combinaţiuni uşor de închipuit, cu predilecţiune deosebită pentru fenomenele luminoase (auroră, zare...) şi primăvăratice...

Sau titluri ce nu se pot clasifica în nici o categorie: **Comerţul liber,** gazetă economică, financiară, politică, socială, literară, teatrală şi artistică; **Voinţa,** organ pentru apărarea intereselor comerciale şi... înfrumuseţarea localităţilor de pe Valea de sus a Prahovei...

Şi acum câte două-trei rânduri din corpul câtorva din aceste publicaţiuni.

Evoluţia omenirii. Broşură de un singur autor (ştiţi cine e? celebrul prezicător Iuliu Săvescu!). Bucureşti. Motto:

Cu atenţiune mare.
Ce e viaţa? Ce e omul? Ce e făptura? Ce e natura?
Pentru corp un mormânt este, pentru spirit o
poveste.
Tinereţea e o haină scumpă, pân'începe să se rupă.
Deci viaţa să n'o petreci numai cu speranţe reci.

Pumnalul. Revistă săptămânală. Bucureşti.

„Ce vrea să sfâşie „Pumnalul?" Să mărturisim cinstit că am căutat într'adins un nume teribil. Nu din gustul baroc şi naiv de a speria, ci din necesitatea de a avea un nume..." Şi ceva mai departe: „Paginile noastre vor fi înroşite de sângele gras al prostiei şi imposturei. Şi nu ne vom sătura niciodată!"

Sclipiri literare, artistice, sociale. Alexandria.

„...Sclipiri îşi va urma totdeauna calea deschisă, chiar de-i va fi sortit să treacă prin locuri pline de soare, ori cărări pustii şi pline de ghimpi veninoşi. Pe paginile ei se vor scri, fără îndoială, nu lucruri demne de laudă, ci rânduri simple, simţite şi gândite..."

Spre lumină. Iaşi.

„...Scopul revistei noastre, cred, este destul de frumos".

Valuri literare. T. Severin. Incheierea „Cuvântului înainte":

Dispreţul pentru unii
Iar pentru alţii stima
Şi „Valurile"-or trece
Lătrate de potăi.

Zări albastre. Piteşti. Sfârşitul „Introducerii":

„...Iţi vreau doar atâta ţie, filă tremurândă smulsă la întâmplare din sufletul celor ce te nasc, ca ziua aceea a naşterii, vieţii şi pieirii tale, chiar de-ar fi de toamnă, să fie din acelea ce fac strălucirea unui apus ce moare să renască şi speranţa a tot ce simte şi crede în albastrul cel nesfârşit al celui ce nu se sfârşeşte niciodată".

Dorinţa. Revistă literară. Cernăuţi.

„Credem că cititorii noştri vor fi înţelegând destul de bine titlul revistei noastre; deci nu e de lipsă să mai insistăm dând lămuriri asupra acestui cuvânt „Dorinţa", întrucât e atât de răspândit şi de cunoscut!"

Pe drumuri noi. Braşov.

„Se cere ca o nouă publicaţie să fie inaugurată cu un program de atitudini şi idei. Bun sau rău, realizabil sau nu, publicul cetitor pretinde un program şi, — poate, — pe drept. Noi am fi vrut să ni se ofere putinţa de a lupta în castrele literaturii cu un program onest, dar **anonim".**

Eroina. Revistă literară pentru îndrumarea educaţiei morală a poporului în literatura română. Câmpulung-Muscel.

„Programul revistei este de a publica marile scrieri teatrale de autorul **Ioan Simigiulescu-Roşiori,** care apare cu timpul în colecţionarea revistei literare „Eroina". După terminarea piesei teatrale „Kainul", se va publica subiectul uneia din operele sale, care nu va lăsa nimic de dorit cititorilor, urmarea din această revistă „Eroina" pentru mai târziu".

Poetul-artist
I. SIMIGIULESU-Roşiori
Toate drepturile rezervate

Cât de comic poate să sune câteodată un simplu: „Toate drepturile rezervate!"

Ismailul. Ismail.

„A anunţa un program al acestei publicaţiuni bimensuale înseamnă a lua o atitudine fixă, care duce la anchilozarea ideilor şi la limitarea orizontului.

Nu avem program".

Şi ca încheiere câteva date din istoria unei alte capodopere: **Vârcolacul** din T.-Severin.

Această simpatică foiţă, cu tendinţe satirice şi moralizatoare, cuprinde pe lângă alte perle ale genului şi o rubrică intitulată: „Razii amoroase". Aci se dau în vileag diverse fapte şi întâmplări de ordin intim din viaţa cetăţenilor severineni, indicaţi deobiceiu cu iniţialele. Câteva reflexii amărîte, apărute printre rânduri, fac să se vadă că bârfelile „Vârcolacului" au provocat indignarea legitimă a celor vizaţi, care nu s'au sfiit chiar să ameninţe pe redactorii curagioşi cu o drastică corecţiune. Probabil că ameninţările nu au potolit zelul moraliştilor noştri, căci corecţiunea li s'a aplicat şi a fost de aşa natură, că foiţa a încetat să apară. Finalul se poate bănui din această notiţă apărută în ultimul număr din 1920: „Banda celor şase au discutat despre Vârcolacul căci nu va mai apare niciodată şi căci s'au săturat de „Vârcolacul".

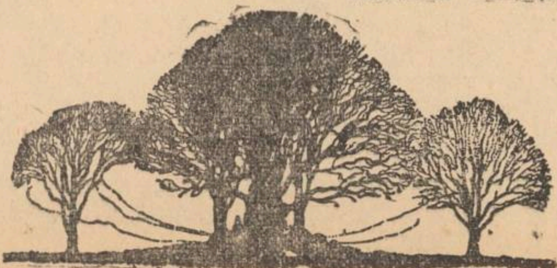
Patru ani au fost necesari ca Vârcolacii paşnicei urbe a lui Sever să-şi vină în fire. Dar iată că în anul 1924 ei îşi scot din nou capetele şi pornesc pe acelaş drum, dar „spre zări mai curate", după cum anunţă în „Cuvânt înainte". Permiteţi-mi să vă reproduc în întregime al doilea articolaş depe prima pagină.

Din nou venim!

„Sunt 4 ani aproape decând revista noastră a încetat de a mai apare. Multă lume a crezut căci apariţia a fost oprită. Noi am încetat din alte motive pe cari sunt în zadar de a le mai spune. (Cred şi eu!). Astăzi le facem cunoscut căci vom apare cu totul mai bine pregătiţi ca în trecut, vom putea da revista noastră şi la persoane mai bine puse s'o citească, noi ştim bine că mulţi şi râdeau de ea şi ca lucru şi ca fond şi ca ortografie, deci le cerem scuze, căci eram nepregătiţi. Astăzi credem că am mai învăţat ceva şi o să ne facem datoria mai tare şi în privinţa razii amoroase şi în chestiuni nedemne pe care le vom dovedi. Deci vă spunem că revista noastră apare sub titlul Satirică, Independentă... şi vom sta la pândă!"...

Mă despart cu greu de nişte oameni care mi-au devenit prieteni şi care m'au iniţiat sub o lumină aparte în toate gamele sufletului omenesc, dela naivitatea cea mai dezasperantă până la obrăznicia cea mai crasă. Poate că am dat prea multe exemple, mie mi se par prea puţine: în cartoanele Academiei au mai rămas de multe ori pe-atâta şi toate îşi au farmecul şi ineditul lor. Poate cândva se va găsi un secretar de redacţie dela o revistă mare, mai plictisit decât un bibliotecar, care o să se apuce într'o zi ploioasă să alcătuiască o antologie a literaturii care ia calea coşurilor de redacţie... Nu râdeţi, sunt acolo lucruri interesante! Atenţiei acelui original ratat, îi recomand şi colecţia P. I-IV 1500 dela Biblioteca Academiei Române.

MIHAIL SIBIREANU

La Weimar

de I. PETROVICI

Sfatul de-a mă duce neapărat la Weimar, îl primisem ca student de la Titu Maiorescu, care mă îndemna într'o scrisoare, să nu mă înţepenesc în Leipzig, ci să caut a cunoaşte şi alte centre germane, în orice caz pe acele apropiate de oraşul universitar saxon.

Abia acuma ascultam povaţa, şi plecam tot din Leipzig, — dar astăzi nu mai era pentru mine, o reşedinţă de studii aşezate, ci fusese un loc de scurt pelerinagiu, pentru a-mi regăsi — cu inevitabilă desamăgire — o geană luminoasă din dimineaţa vieţii.

Rapidul Leipzig-Frankfurt, trece pe la Weimar dar nu-l cinsteşte decât cu două minute de oprire.

Fără politeţea unui călător necunoscut, care m'a ajutat să-mi cobor valiza pe fereastra vagonului, deschisă în grabă tot de el, sau trebuia să descind fără bagaje, sau să voiajez mai departe, contra voinţii şi fără bilet. Mult timp, nemăsurat de mult, căci trenul se topise deabinelea în zare, mă aflam tot pe peronul gării, căutând cu ochii un hamal. Fiindcă la celebrul Weimar al culturii din vremea lui Goethe-Schiller, şi mai de curând, al Constituţiei republicane, elaborată şi votată aici, nu se găsesc în staţia destul de vastă a drumului de fier, decât numai doi „tregheri", fără glumă numai doi. Nemţii călătoresc de obiceiu cu valize uşoare pe care şi le poartă singuri, iar streinii cu bagaje mai grele nu vor fi nici dânşii extrem de numeroşi. In fine, după o nesfârşită aşteptare şi după chemări repetate, unul din cei doi hamali, utilizaţi la alte treburi pentru a nu rămânea sinecurişti, îşi terminase corvoada şi acum se îndrepta spre mine cu ochii miraţi şi curioşi. Un nou exemplu de relativitatea fericirii, ar fi şi intensa bucurie pe care o simţeam în mine, la apropierea acelui om de serviciu, care venea ca un amic!

După puţin, omnibusul hotelului „Elefant" mă scobora pe panta unui bulevard plantat cu arbori, care sporeau într'o măsură şi mai mare, înserarea timpurie a toamnei. Trecători puţini pe ambele trotuare, chiar şi după ce am ajuns pe-o arteră centrală. Aspect de provincie, fără nici un fel de trepidaţie, de provincie demnă şi visătoare. Altă aliniere de pomi, pe-o stradă largă, ce nu părea să fie veche şi apoi o uliţă mai îngustă, ne introduce în „Marktplatz", un pătrat ţărmurit de construcţii strâns lipite şi cu vechiul caracter german. Aci se găseşte „Otelul Elefant", clădire odată impozantă, pe care ne întâmpină o placă, amintind că poetul Grillparzer a poposit cândva în una din odăile lui...

Frica scumpetii, care mă uluise în Leipzig, se risipeşte aicea, de cum am tocmit camera hotelului, la care mă urc pe o scăriţă lipsită de orice măreţie. Odaia e spaţioasă, cu ferestrile la faţă, dar cu prea multe nişe şi estrade şi c'un plafon greoiu, încărcat de flori sculptate. Intr'una din firide şade cu toată modestia, un lavoar de modă veche, cu cană şi lighean. Aşa dar confortul technicei moderne — cu apă caldă şi rece la robinet — cucereşte numai cu încetul acest oraş, cu vechi zidiri, geloase de antica lor fizionomie şi de boereasca lor tradiţie!

In genere, otelul acesta, care din cauza notei lui arhaice, pare intim şi prietenos, se va fi păstrat întocmai cum a fost la origină, — cu excepţia încăperilor de la parter, unde e instalată astăzi o „Speisesaal" cu tapete nouă, cu chelneri care poartă fracul de rigoare cutreerând cu tipsiile în mână, pe lângă bustul lui Goethe, care nu lipseşte nici aicea, pentru a aminti nota locală. De altfel şi aci, ambiţiile de lux nu sunt destrăbălate, iar atmosfera rămâne tot burgheză, cu cele câteva mese ocupate de familii onorabile, de cetăţeni paşnici, de drumeţi ca mine sau ca alţii, în sfârşit cu veşnica predominare a berei spumoase, în balanţa globală a băuturilor...

Am rămas vreme îndelungată la o masă ,într'un colţ, neavând nici o grabă să cercetez oraşul acesta, nou pentru mine, la un ceas când se lăsase noaptea şi stradele erau desigur pustii.

Când sala restaurantului a fost aproape goală, m'am suit în odaie, unde am rămas câtă-va vreme cu fruntea lipită de fereastră.

O rece lumină de lună văruia piaţa, care părea dusă pe gânduri, absentă din prezent. Nici o comuniune posibilă cu un suflet avid de senzaţii şi viaţă, — tot ce poate fi mai străin de acea natură insinuantă, despre care un poet francez a spus că parcă a-i putea s'o strângi la piept ca pe-o vioară şi să scoţi dintr'însa ariile tale favorite. O linişte adâncă, netulburată nici măcar de cadenţa unui pas rătăcit. O fi fost pustiu pe-aicea, la ora aceasta şi pe vremea lui Goethe, — căci nici odată Weimarul n'a fost un centru sgomotos — dar în orice caz nu linişteа melancolică a cuiva care visează la vremuri dispărute...

* * *

Weimarul a întrunit odată, între zidurile lui de capitală a unui mic principat, o pleiadă superbă de genii creatoare: Goethe care a fost şi ministru, Schiller, Herder, Wieland. Mai târziu a adăpostit şi pe Liszt, care a pus aici în scenă şi a dirijat operele wagneriene, la un moment când ele erau hulite şi alungate de la toate teatrele. Tot la Weimar şi-a trăit şi Nietzsche, ultimii ani ai tragicei lui vieţi....

Programul celei dintâiu zile de vizitare s'a întocmit de la sine: cercetarea caselor, transformate în muzee, unde au locuit acele ilustraţii ale unui trecut de slavă, care cu greu se mai repetă — sub acelaş meridian şi în acelaş loc...

E dimineaţă senină cu soare blajin. Piaţa dinaintea otelului, aseară cu lespezile curate, este o invazie de fructe, de legume şi de alte alimente, instalate în băraci adhoc. Mă strecor, fără a mă atinge de această forfotire trivială, mai ales atunci când n'ai interesul cumpărării şi ai venit cu scopuri ideale. Pe străzi nu este nci acuma lume din cale-afară multă, dar vitrinele magaziilor se înfăţişează ca'n oraşele mari. Mă opresc pe rând la câteva din ele, şi văd, că oricare le-ar fi specialitatea, au toate un element comun: chipul lui Goethe şi Schiller, care te plouă de pretutindeni: zugrăvit pe farfurii şi vase, încrustat pe călimări şi creioane, imprimat pe agrafe şi ace de cravată, pe lângă o puzderie de busturi, pe lângă desemnuri fără număr şi de toate mărimile, în colori sau în peniţă... Un deluviu de Goethe şi Schiller, o obsesie, un fel de monogramă universală.... Fie că o iei ca recunoştinţă, fie numai ca reclamă, dar nu se poate zice că Weimarul şi-a uitat de cei doi poeţi de geniu, a căror efigie, revărsată ca o inundaţie, te obligă să te gândeşti mereu la dânşii şi aproape numai la ei...

Iată-mă în piaţa teatrului, unde amintirea celor doi poeţi se întrupează în altă formă: pe acelaş soclu, se ridică grupul Goethe-Schiller, o falnică pereche de bronz. Goethe e mai măreţ şi înconjură cu un braţ protector, pe celălalt poet, cu înfăţişare mai dulce şi mai feminină.

Parcă artistul a vrut să reprezinte, prin acele nuanţe, nu numai deosebirea de vârstă şi de longevitate care a fost sensibil de mare între ei, dar şi o neegalitate a talentului, cu toate că excepţional fusese la amândoi. Insă Goethe a fost incontestabil un geniu mai universal decât Schiller, — cu toate că unilateral nu era nici acesta din urmă, având pe lângă darul poeziei, calitatea de istoric şi de filozof. Dar chiar acolo unde Schiller a trecut ca mai dibaciu decât Goethe, în meşteşugul de autor dramatic, nu poţi să nu recunoşti până la urmă, că tot acesta sapă mai adânc. Mi-aduc aminte că cetisem în adolescenţă, câteva drame istorice de Schiller, printre care romanticul Don Carlos, unde fiul regelui Spaniei iubeşte pe soţia tatălui său (cea mai neîngăduită pasiune din punct de vedere familial, după cum în Ruy-Blas a lui Hugo, unde lacheul iubeşte pe regină, am avea pasiunea cea mai neîngăduită din punct de vedere social). Când însă dela dramele lui Schiller, am trecut la Egmond a lui Goethe, — dramă istorică şi dânsă, dar sobră, adâncă şi fără urmă de artificialitate, — atunci mi-am dat limpede seama că cei doi stejari ai literaturii germane, nu erau chiar exact pe o măsură, ca pomii din parcul de la Schönbrunn sau Versailles...

Nu uit c'au existat şi glasuri izolate, care au pus pe Schiller chiar de-asupra lui Goethe. Dar aceasta însemnează sau goană după originalitate, sau milă generoasă faţă de cel mai puţin fericit, dacă nu va fi mai degrabă diabolica plăcere de-a scobori pe cel mai mare, *suindu-l deasupra un tovarăş mai mic*. Nu sunt unii care încearcă tot aşa să pună pe duiosul Musset, deasupra uriaşului Hugo? Sau pe Ludendorf deasupra lui Hindenburg? Şi par'că n'a înviat şi pe-aiurea bârfeala că şeful statului major, a fost adevărata forţă creiatoare, iar comandantul armatei un simplu beneficiar? Aproape toate pleacă din pornirea denigrării, care neputând să dărâme cu desăvârşire, se mulţumeşte cu această formă mai benignă: să aşeze pe cel mare sau în dependinţa, sau măcar în umbra altuia mai mic, prezentându-l prin chiar asta pe cel mare, ca un profitor de glorie nedreaptă....

Ca să ajung la casa lui Goethe, trebue să fac drumul la teatru îndărât. Foarte aproape de hotelul meu, dar în altă direcţie decât acea în care plecasem la întâmplare, apare la stradă o casă cu două rânduri, vopsită roşcat. Desigur că altă dată trebue să fi părut şi mai mare, — dar mică nu este nici acum. Plătind un bilet de intrare, eşti învoit s'o cutreeri la parter şi la etaj. Nu-ţi lasă cine ştie ce impresiune acele câteva salonaşe, cu mobilă veche, în stilul celui de-al 18-lea veac. Dar ţi se întipăresc adânc în suflet cele două încăperi, cu uşi de geamuri, care dau de-adreptul în grădină: odaia de lucru şi camera de culcare.

Cea dintâiu este o încăpere luminoasă, cu masă de scris, pupitre, strune, bibliotecă. Se vede că Goethe lucra adesea plimbându-se prin casă, poposind din când în când, pentru a-şi însemna ideia, la una din multiplele mesuţe. Multe fotografii de prieteni celebri spânzură pe tapetul de lemn al odăii. Mă opresc la acea a lui Hegel, abstractul metafizician berlinez şi citesc uimit dedicaţia. Doamne! cât sunt germanii de protocolari şi cât de mult le impune autoritatea statului!

N'a găsit o altă dedicaţie marele filozof s'o facă de cât pe aceasta, mizeră şi speriată: D-lui *ministru Goethe!*

Intrarea în camera de culcare este oprită de un cordon. Dar se poate examina din uşă, sumbra încăpere, cu patul pe care Goethe şi-a închis de-apururea ochii la 83 de ani. In afară de crivatul acoperit c'o învelitoare mâncată de vreme, nu mai încape în această chilioară de călugăr, decât o masă de noapte pe care o încunună un lighian de tablă, unde s'afundă un ibric. Un Goethe, născut prea devreme faţă de progresele technice, a trebuit să se mulţumească o viaţă cu acest confort arhiredus, pe când noi răsfăţaţii ştiinţei aplicate, ne socotim chinuiţi fără odae de baie şi fără „eau courrante"!

Trecem în casa vecină, cu care statul a sporit proprietatea lui Goethe şi unde se află instalat un mic muzeu de istorie naturală, constituit din ceiace adunase dânsul: schelete, aparate fizice şi cărţi. Universalul geniu nu-şi avea toate puterile închinate poeziei, rezervând o parte din ele, studiilor biologice, unde a reuşit să fie un precursor al teoriilor moderne. Pe lângă anticiparea transformismului, — fecunda teorie filozofică-naturalistă, — Goethe s'a ocupat în special cu teoria colorilor, cum dovedesc cele câteva discuri multicolore, cu care îşi făcea experienţele, precum şi numeroasele broşuri referitoare la chestiune, înşirate într'o vitrină, unde văd şi pe aceia a lui Schopenhauer, pe care dânsul o scrisese din chiar îndemnul lui Goethe, indiferent că ajunge la alte concluziuni....

După puţin părăseam acele săli cu colecţii, unde duhul genialului cercetător, nu era evocat atâta de ziduri între care nu locuise, dar de toate acele lucruri pe care pusese mâna, şi de care îşi agăţase ipotezele îndrăzneţe ale spiritului său...

Iţi pare un palat locuinţa lui Goethe, în comparaţie cu apartamentul în care vieţuise Schiller şi'n care se stinsese mistuit de-o crâncenă boală. Numai două odăi, dintre care una mai întinsă, care cuprinde şi masa de lucru şi patul unde a zăcut. O cunună de lauri este aruncată deasupra patului şi parcă înfăţişarea ei funebră, ţi se complectează repede cu corpul încremenit de moarte al acelui dispărut de mult.

Aci impresia e cu mult mai tristă, decât în casa lui Goethe, unde urmele belşugului şi ale vieţii se pun în drumul melancoliei, care ar vrea să se furişeze ori unde găseşte o mărturie de vremuri care nu mai sunt...

Dela garsoniera lui Schiller, mă îndrept spre casa lui Liszt, adică la una din ele, la acea care păstrează mobilierul şi suvenirele prodigiosului pianist. O vilă cu două rânduri în preajma imensului parc public, creat— pare-se tot de iniţiativa lui Goethe, ca un lung ostrov de verdeaţă în mijlocul oraşului, pe amândouă malurile Ilmului, care se rostogoleşte astfel multă vreme între superbe peluze îngrijite. Nefiind despărţit prin nimica de terenul palatului princiar, raiul acesta verde se şi chiamă „Schlosspark".

La casa lui Liszt, călăuza nu poartă uniforma cu nasturi metalici, care dă aer de oficialitate. Aci, o bătrâ-

(Continuare în pag. VI-a)

nică sfătoasă te sue la etaj, îţi arată gospodăreşte odăile, adăogând uneori şi explicaţii cu clipiri semnificative. asta când special te introduce în expoziţia de daruri, primite de la admiratoare, adevărat muzeu de obiecte scumpe, ambasadori discreţi de ofertă totală... Dar mai interesante rămân odăile unde mobila e neschimbată, în locul în care a fost pusă din porunca marelui virtuos, şi am reţinut cu deosebire salonul cu perdele albe, unde tronează vechiul pian cu coadă, canapele şi fotolii bătrâneşti, perimate ca un malacov, o odaie ca acelea pe care le vedeam în casă la bunica, femeie cu stare, care avea lucruri masive dar eşite din modă. Caut să-mi reconstituesc o audiţie muzicală, aci, acasă la Liszt, şi'l instalez cu mintea la pian, pe când de jur împrejurul pereţilor aşez o societate selectă, lacomă să se bucure de desfătări superioare....

Dar lumina soarelui care se revarsă prin ferestre e prea tare, pentru a îngădui venirea stafiilor cărora şi legendele cele mai îndrăzneţe nu le dă liberă circulaţie decât după asfinţit. Şi cu toată tăcerea oraşului, tot nu pot auzi ca lumea, în ciuda voinţii mele de-a halucina, sonorităţile violente din „Rapsodie hongroise". Renunţând la o nălucire prea anemică, am scoborît scăriţa îndrumându-mă spre casa unde a murit filosoful Nietzsche....

Casa-Nietzsche se găseşte la periferia oraşului. In curând noţiunea de periferie va primi o schimbare fundamentală, încetând să sugereze ideia unor cartiere modeste sau meschine. Fiindcă şi la Weimar, ca şi'n multe alte centre civilizate, oraşul îşi creiază o centură de cartiere elegante, vechea periferie populară, rămânând vârâtă la mijloc: între acestea şi centrul propriu zis.

Casa-Nietzsche se află situată în cartierul mărginaş de vile cu grădini. Ridic o pantă obositoare, pentru cine a umblat câteva ceasuri în şir. In sfârşit iată vila care poartă numele nefericitului filosof, în litere sculptate pe fronton. Dar intrarea este oprită, şi casa care păstrează manuscrisele originalului gânditor, nu se vizitează. Şi cu toată părerea de rău am găsit eu însumi o logică. Ceeace interesează în asemenea cazuri nu este mobila materială, ci ideia de-a surprinde printre lucrurile moarte, ceva din spiritul care scânteiase, amprenta omului care trăise. Insă Nietzsche, venise nebun în casa aceasta şi nu şi-a mai redobândit lumina inteligenţii până la sfârşitul zilelor sale, dăruite ca o grea pedeapsă. Iar un biet bolnav cu minţile rătăcite, ce amprentă mai putea să lase asupra lucrurilor înconjurătoare? Acţiunea spiritului asupra materiei nu se poate concepe decât ca o „ordine", ca o rânduială, şi pe-aceasta nu mai putea s'o exercite sufletul în care pătrunsese dezordinea nebuniei. Nu s'a creiat absolut nici o conexiune între filosoful Nietzsche şi aceste locuri în care a trăit, înstreinat de lumea exterioară, izolat în negura cenuşie, în care îl prăbuşise o boală neîndurată. Atuncea ce să vizitezi într'o astfel de casă, unde a vegetat o epavă omenească, ce purta doar numele fosforescentului filozof?

Mai am timp până seara să cercetez cimitirul, cu gropniţa princiară (Fürstengruft). Aceasta se găseşte în punctul invers porţii de intrare, de care o leagă o lungă alee, pe care arborii îşi picură într'una frunzele lor ruginii.

Până s'o străbat în întregime, privesc numeroasecripte, de-o parte şi de alta a aleei, cu inscripţii funerare. Necontenit cetesc şi aicea numele lui Goethe, ca cea mai bună reclamă pentru obscurii răposaţi: aci zace cutare... care a fost cumnat cu Goethe; dincolo, altul vecin cu Goethe; însfârşit altul, prieten cu el. Pe foarte multe lespezi olimpianul poet a scris versuri de circumstanţă, comemorând pe cei morţi. Trebue să fi fost o fire îndatoritoare şi fără mofturi multe, căci în genere scriitorii celebri sunt foarte greoi să distribue astfel de compoziţii ocazionale...

In sfârşit ajung la mausoleul princiar, o boltă vastă, unde sunt aşezate sarcofagiile, ca butoaele într'o cramă. Familia princiară a acceptat în această gropniţă rezervată şi două sicrie fără blazon: pe-al lui Goethe şi Schiller, gloriile cele mai înalte ale acestui Weimar căruia i s'a dus vestea în lume. Un semn de pioasă recunoştinţă, de spirit larg şi democrat, care înalţă vechea dinastie a principatului, detronată şi ea deunăzi, după prăbuşirea imperiului. Căci în Viena bunăoară, în cripta Capucinilor (Kaisergruft) n'a fost primit, în tovărăşia sicrielor imperiale, unde odihnesc toţi morţii dinastiei, nici măcar cosciugul răposatului arhiduce Franz-Ferdinand, fostul moştenitor al tronului împărătesc, fiindcă acesta aducea după sine sicriul soţiei sale morganatice, care ar fi pătat societatea trupurilor prin care cursese un sânge albastru cu corpul ei de simplă parvenită.... Dar la Weimar se credea altfel despre cine era prinţ prin ridicare!

I. PETROVICI

„Aş vrea să ştiu"

F. I. PETRESCU-Craiova

Care sunt operele mai însemnate ale lui Maeterlinck?

Activitatea literară a scriitorului belgian Maurice Maeterlinck, laureat al premiului Nobel, s'a manifestat în domeniile cele mai variate.

Debutul şi l-a făcut cu o colecţie de poeme în versuri, întitulată: **„Serres chaudes"**, urmat de o serie de drame mistico-simboliste, prin care cităm, în primul rând: **„La princesse Maleine"**, (pe care scriitorul francez Octave Mirbeau a prezentat-o lumii literare ca o revelaţie), apoi **„L'Intruse", „L'intérieur", „Pelleas et Melisande", „Monna Vanna", „Marie Magdeleine"** etc. Toate aceste producţiuni dramatice sunt străbătute de obsesia misterului vieţii şi al morţii, temă pe care o regăsim, de altfel, sub toate formele, ca o obsesie în operele lui Maeterlinck.

Paralel cu activitatea sa pur literară, scriitorul belgian publică câteva volume de „esseuri filozofice": **„Le trésor des humbles", „Sagesse et destinée** şi **„Le temple enseveli"**, admirabile meditaţiuni asupra vieţii interioare şi înţelepciunii existenţei. Deasemenea, pasiunea de entomolog entuziast ca şi meridionalul Fabre, şi-o manifestă Maeterlinck în două mici capodopere de observaţie atentă a vieţei insectelor: **„Vie des abeilles"** şi **„Vie des termites"**.

Eterna goană a omenirii către fericirea amăgitoare o înfăţişează poetul valon în feeria sa dramatică **„L'oiseau bleu"**.

O antologie foarte interesantă cuprinzând bucăţi alese din principalele opere ale lui Maeterlinck se găseşte în vol. „Morceaux choisis", publicat de fosta lui soţie M-me Georgette Leblanc, în editura Nelson, Paris.

Femeia de azi

Candidaţii la fericire

O gazetă specializată în anchete indiscrete — dar care anchete de ziar nu-s indiscrete? — adună de la cititorii săi informaţii asupra ... fericirii, asupra felului cum s'ar putea căuta şi obţine acest lucru preţios care se găseşte destul de rar în vieţile oamenilor.

Răspunsurile sosesc numeroase. E plăcut de constatat, pe lângă de mirare, că atâta lume pe care o credeai ocupată numai să trăiască bine, sau şi mai grav, numai să trăiască, are dorinţa şi probabil aptitudinile ca să anexeze traiului şi fericirea.

E încă mai consolator, ca o aprobare dată celor mai pitite credinţe ale noastre, că şi în ancheta aceasta, ca în altele similare mai vechi, răspunsurile leagă aproape exclusiv ideea de fericire de aceea de iubire. Dar divergenţa între noi începe de la siguranţa acestor tineri (presupunem) corespondenţi, de la încrederea cu care se afirmă porniţi în căutarea idealului, personificat într'o fecioară frumoasă, bună şi inocentă.

Părinţii cu oarecare imaginaţie ai acestor făpturi candide — pentru părinţii lor toate fetele sunt astfel — ar putea vedea în această nouă pretinsă cruciadă, mai mult o primejdie decât o binefacere. Căci e vorba, pentru început, numai de legile amorului, nu şi de ale stării civile.

Oare va trebui reîntronată instituţia guvernantei pentru cele şapte-opt ceasuri din zi pe care orice fată de azi le petrece în afară de casă?

De fapt, realitatea e mai liniştitoare. Cei care răspund la anchete în genul de mai sus, ori cât ar părea de numeroşi, sunt tot numai cei zece la sută sentimentali, iremediabilii din toate timpurile. Dar şi aceştia se comportă altfel în secolul nostru practic şi ceva mai deosebit în viaţă decât în faţa unei file de hârtie.

Amorul, aşa cum îl doresc prin scris, prezintă oarecare riscuri. O fată cu calităţile acelea clasice de castitate şi supunere, mai are, ea, sau şi mai rău, părinţii ei, şi pretenţia clasică a căsătoriei. Şi ce sunt ei de vină dacă riscul în alte domenii, aviaţie, politică, afaceri este glorios şi povăţuit, iar riscul în amor e calificat slăbiciune?

Dar idealurile nu sunt nici ele atât de teribile ca să nu convie la oarecare concesiuni.

O fată cuminte desigur, o doresc candidaţii la fericire, dar preferabil cu un mic, foarte mic, aşa zis trecut, suficient totuş ca să se poată înăbuşi cu el, la timpul potrivit, orice veleităţi de eternitate a legăturii.

O astfel de fată dă îndemn declaraţiilor menite să nu fie respinse, jurămintelor menite să nu fie ţinute, expensiunii unui ideal care costă eftin.

Oare nu-i acesta motivul pentru care fetele de azi îşi iau aluri uşuratice şi par adesea ceeace nu sunt în realitate, îşi ascund neştiinţa şi inexperienţa pentru a nu depărta de ele pe tinerii cu scrupule, pentru a ridica de la început zidul responsabilităţilor, pentru a domestici pe încetul, până la o viitoare supunere, egoismul băeţilor serioşi care şi-au înrădăcinat de timpuriu credinţa că viaţa trebue mai întâi împodobită cu apartament în centru, cu automobil şi rude influente şi doar întâmplător, cu fericire?

Căci în toate timpurile, femeia a fost aşa cum a făcut-o bărbatul şi constatarea trebue să fie valabilă şi pentru fetele de azi, deşi contra felului lor de a fi se ridică, teoretic, atâtea protestări.

După sfârşitul lumii

Nimeni nu se grăbeşte să cumpere broşurile tipărite pe care, deobicei, câte-un domn insuficient prezentabil şi excesiv verbalizant, ţi le aduce acasă „pentru mântuirea sufletului", la ore nepotrivite. (Orele nepotrivite sunt acelea la care eşti neapărat acasă).

Dintr'o astfel de broşură se pot afla totuş lucruri interesante. Judecaţi.

„Se împlinesc, atestă anonimul autor, numai peste câte-va luni, cele nouă mii de ani hotărîţi pentru ispăşirea păcatului originar. Incepe aşa dar în curând o eră nouă pentru omenire, o eră de fericire colectivă, liberată de urgia Cerului şi deci de pedeapsa supremă a vieţii: „vei câştiga pâinea în chinurile muncii".

Respirăm, fără prea multă uimire. Era de prevăzut că se va repara odată greşala care a fost mai mult a Tatălui Ceresc decât a copiilor săi mari, puşi imprudent în faţa unor delicioase mere oprite.

O supărare, nedeplin îndreptăţită care durează nouă mii — exact — de ani! Totuş e încă timp de îndreptat lucrurile, deoarece noi mai suntem în viaţă şi numai noi ne putem spune părerea.

Din păcate, o altă broşură, din aceiaşi sursă, anunţă tocmai acum, şi tot atât de sigur, sfârşitul lumii.

Subiectul e într'adevăr cam compromis de atâtea anterioare preziceri. Nu trec la rând cinci ani fără ca savanţii cu telescop să nu anunţe, în reprezentaţie de sfârşit de lume, trecerea catastrofală a unei coade de cometă, sau apropierea de pământ, cu periculoasă simpatie, a unei camarade din sistemul planetar.

Profeţiile broşurii amintite sunt însă ceva mai precise. Autorul a urmărit şi deslegat nu numai fenomenele astrale, dar şi cele morale, — adică imorale, — economice şi politice, şi toate semnele au fost că sfârşitul lumii e iminent.

Dar, ca să ne pregătim pentru viaţa de dincolo, cum ne îndeamnă broşura, e totuş prea de vreme, căci sperăm, împreună cu miliardele de oameni care roim pe pământ, că vom fi printre cei doi-trei graţiaţi, rămaşi să reconstituim viaţa de aici.

Cum vom proceda, iată toată grija. Ca Deucalion, aruncând în urmă-ne pietroaie de pe străzile Bucureştilor în prefacere? Sau, imitatori ai lui Noe, îmbarcând pe un transatlantic circul Kludsky?

Nici nu putem ghici cum va fi aspectul viitoarei vieţi. Ştim însă esenţialul. Va fi altfel. Şi dacă am avea puteri mai largi ca să construim acest *altfel*, ce câmp de activitate interesant.

Oare ar trebui mult ca totul să fie schimbat în lume?

De pildă, omul să poată trăi, ca unele gânganii ale câmpului, mai mult cu efluvii de aer şi electricitate, decât cu hrană.

Să putem reobţine apoi, acel al şaselea simţ pe care civilizaţia ni l-a anihilat: instinctul. Cu vârful nasului, cu genele sau cu degetele să ghicim gândul semenilor şi toanele naturii, apropierea prietenului şi a primejdiei, să ne naştem posedând secretele şi rostul vieţii nu trudindu-ne să le aflăm în zeci de ani de învăţătură şi experienţă.

Sau să descoperim sistemul de a trăi pe un plan ireal şi plin de fantezie. Aşa cum filmul transpune viaţa întreagă pe un ecran de trei metri pătraţi, să avem noi în viitor putinţa de a introduce magia filmului în viaţa de toate zilele. Să putem îngrămădi peripeţii de zeci de ani în răstimpul a două ceasuri, să fim războinici glorioşi fără primejdie şi regine atotputernice fără răspunderi, să putem domni şi iubi fără măsură şi fără remuşcări pe ecranuri trecătoare de lumină şi umbră, iar în orele de amuzament să fim mici şi inventivi *Micky-maus*, bătându-ne joc de legile gravitaţiei şi de obstacolele spaţiului.

Să putem realiza evaziunea măcar de câte-va ore din viaţa zilei, însă nu din fotoliu şi în nici un caz actori, iată ceea ce ar compensa în viaţa de după sfârşitul lumii pierderea mai mult ca probabilă a obişnuinţelor, conforturilor şi micilor noastre plăceri chibzuite.

Ţara amorului

Nouii căsătoriţi de pe tot continentul sunt puşi de câtiva ani în faţa unei probleme fără eşire. Nu mai există actualmente nici un loc prielnic şi oarecum special pentru obligatorul voiaj al lunei de miere.

Veneţia e învechită şi apa din canalele ei de-asemeni. In Paris, unde amorul se practică fără discreţie, farmecul său e, fatal, atenuat. Insula miraculoasă Ceylan, presupusa reşedinţă a primilor oameni, faimosul „pământ al voluptăţii" unde Greta Garbo s'a lăsat sărutată chiar de bocciul Nils Asther, e prea departe pentru Europeni. In Germania, amorul e lipsit de graţie, în Italia de jos presărat cu pericole, în Anglia el nu există — aşa s'au plâns şi prin ziare doamnele engleze, — în Rusia e prea facil şi nu dă îndemnuri, în Norvegia e prea frig, în Egipt prea cald... Scurtând s'ar putea repeta, numai pe alt ton, *amorul n'are patrie.*

Totuş, tinerii căsătoriţi trebue să plece undeva, deoarece în oraşul şi casa familiară, amorul lor este, pare-se, indecent. Ei aleg la întâmplare şi, fireşte, rău. Dezorientarea aceasta trebue să fie una din cauzele pentru care amorul, început rău, sfârşeşte tot mai des, rău.

Amorul n'are patrie... Din fericire, un francez, domnul Peytavi de Fougères a avut excelentul gând să-i caute una. A şi găsit-o. E *„Roumanie, terre d'amour"*.

Cinematograful fiind cel mai bun mijloc de propagandă actual, dl. de Fougères, care este din întâmplare şi regisor cinematografic, a prezentat lumii, într'un film recent, România noastră sub aspectul acesta de loc de iubit.

Parisul, unde filmul a fost dat în primă viziune, a ridicat oarecari protestări contra subiectului, contra intenţiilor, contra regisorului. Să nu ne emoţionăm. France, terre d'amour, ar fi întrunit desigur toate aprobările. Concurenţa, fireşte. Noi aşteptăm cu încredere filmul şi perechile de noui îndrăgostiţi, din toate ţările cu valută forte.

ALICE GABRIELESCU

Curiozităţi

Cei mai bogaţi oameni din lume

Impotriva credinţei generale că oamenii cei mai bogaţi i-ar avea America, majoritatea milionarilor trăesc în Marea Britanie. Cel mai bogat om din lume este un prinţ indian: Nizamul din Heiderabad. Acest monarh, astăzi în vârstă de 54 de ani, domneşte peste 13 milioane de supuşi, într'o ţară situată în mijlocul Indiei. Averea lui este pur şi simplu fabuloasă; barele şi monezile de aur, proprietatea lui particulară, au o valoare de 500 de milioane de dolari. Valoarea giuvaerurilor coroanei şi familiei domnitoare este imposibil de calculat. In timpul războiului, Nizamul a contribuit cu 50 milioane de dolari la cheltuelile Britaniei. Veniturile lui anuale se cifrează la 40 de milioane de dolari. Totuşi se zice că duce o viaţă relativ simplă şi modestă. Numai clădirile pe care le ridică sunt extraordinar de somptuoase. Astfel de pildă a clădit la Delhi un castel cu 60 de camere, care a costat 1.500.000 de dolari. Nizamul nu pleacă niciodată în străinătate; în schimb în interiorul Indiei călătoreşte cu o suită enormă şi cu un lux şi fast de care Europenii nu-şi pot face idee. Ultima călătorie a făcut-o într'un tren special compus din 22 de vagoane Pullman, urmat de 4 trenuri de bagaje, din care unul cuprindea nu mai puţin de 400 de automobile, toate proprietatea Nizamului.

După acest nabab, vine imediat în rang de bogăţie Ivar Kreuger, marele magnat al industriei suedeze a chibriturilor (care a finanţat împrumutul românesc), şi apoi regele mondial al cositorului, Simon Patino din Bolivia.

Criza mondială şi muzica

Viaţa muzicală din New-York sufere în anul acesta un mare regres. Unsprezece opere muzicale au căzut în ultimul timp, aducând teatrelor o pagubă totală de 1.500.000 de dolari, — lucru nemaipomenit în istoria teatrelor americane.

In stagiunea 1929-1930, şase dintre operele muzicale montate au adus reţete săptămânale de circa 35 mii de dolari, pe când în 1930-1931 numai 6 opere au dat reţete săptămânale de 25.000 de dolari. Aproape după fiecare premieră, onorariile artiştilor au fost reduse cu 25 la sută. Teatrele fac sforţări disperate pentru a atrage publicul; unele au ajuns până acolo că dau două bilete pentru preţul unuia singur.

Foloasele microfonului

La Teatrul Regal din Liège s'a dat de curând — cu mare succes — o dramă muzicală într'un act „Pierre li Houyeu", muzica şi libretul de Eugène Ysaye. A stârnit mare senzaţie faptul că compozitorul, în vârstă de 72 de ani, se afla în momentul premierei într'un spital din Bruxelles, unde i se amputase un picior. Medicii interzicându-i călătoria la Liège, unde ar fi urmat să-şi dirijeze singur opera; — compozitorul a putut totuşi asista la reprezentaţie din camera spitalului. Regina Elisabeta a Belgiei, care-l protejează de mult pe acest artist, dispusese instalarea unui microfon în camera bolnavului, astfel că după aplauzele furtunoase care au subliniat succesul operei, autorul a putut ţine publicului o foarte mişcătoare cuvântare, la auzul căreia atât regina, cât şi numeroase persoane din auditoriu au izbucnit în lacrimi.

Cronica Sahului

Campionatul de şah al României

Continuăm aci cu caracterizarea participanţilor la concursul pentru campionatul de şah al României, caracterizare începută în numărul trecut:

M. Wechsler este maestrui jocului logic. Fără să cunoască în mod aprofundat căile teoriei, ştie să facă mişcările cele mai tari şi graţie logicei să găsească de multe ori drumul de câştig în poziţii din cele mai dificile.

D. *ing. L. Loewenton* este unul din cei mai tari jucători ai noştri şi bun cunoscător al teoriei. Ii lipseşte însă antrenamentul necesar (nu joacă decât în concursuri) şi când stă pe câştig caută să învingă pe cale cât mai ingenioasă ceeace are ca urmare să dea de multe ori câştigul din mână.

D. *ing. St. Marton* n'a realizat aşteptările noastre, faţă, de felul strălucit in care s'a comportat în concursul din 1928.

D-nii *Al. Ungureannu* şi *O. Damşescu* n'au experienţa şi rutina necesară spre a rezista într'un asemenea concurs.

St. Erdely

— Campionul de şah al României pe 1931 —

PARTIDA No. 164

Jucată la un concurs din Viena în ziua de 11 Decembrie 1930.

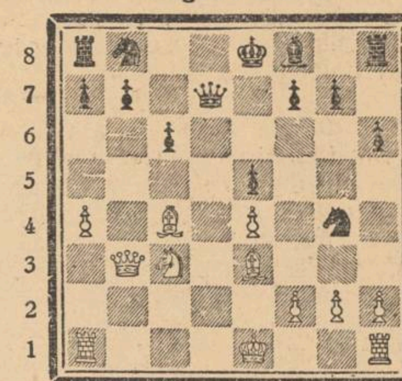
Alb: F. Choun — **Negru: E. Klein**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, d7—d5; 3. c2—c4, c7—c6; 4. Cb1—c3, d5×c4; 5. a2—a4, Nc8—f5; 6. Cf3—h4, Nf5—g6; mai bine ar fi fost Nd7. 7. Ch4×g6, h7×g6; 8. é2—é4, é7—é5; 9. Nf1×c4!, Dd8×d4; 10. Dd1—b3, Dd4—d7; 11. Nc1—é3, Cf6—g4;

Situaţia partidei după a 11-a mutare a negrului

Negru: Klein.

Alb: Choun.

12. Ta1—d1, Dd7—c7; 13. Nc4×f7+!, Dc7×f7; 14. Td1—d8+, Ré8×d8; negrul se vede nevoit să dea dama, căci la Ré7, ar fi urmat: D×b7+, Ré6 (Rf6; Ng5+); Dc8+, Ré7 (Rf6, D×g4); Ng5+, Cf6; 0—0, şi alb câştigă prin Tf—d1. 15. Db3×f7; Cb8—d7; 16. Ré1—é2, Cg4×é3; 17. f2×é3, Rd8—c7; 18. Cc3—b5+! aceasta înfrânge ultima rezistenţă. Rc7—c8 o greşeală într'o situaţie pierdută: la c×b, ar fi urmat: Tc1+, iar la Rd8, Td1. 19. Dd7—é8 mat.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

FEDRA
de J. RACINE
a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"
No. 135 Preţul lei 12

Reportaje fotografice în culori
Curiozităţi şi nuvele extraordinare
Şi un supliment gratuit de 16 pagini
vă oferă
„Realitatea Ilustrată"
Apărută în 32 pagini. — Preţul 10 lei

Cărţi şi Reviste

CONST. GRAUR: Câţiva-Inşi
(volum 124 pagini. Editura: „Biblioteca Dimineţii")

D. T. Teodorescu-Branişte a avut fericita inspiraţie să „smulgă din colbul colecţiilor de ziare şi să redea marelui public înmănunchiate într'un volumaş" sub titlul *„Câţi-va inşi"*, douăsprezece portrete de individualităţi, parte româneşti şi parte streine, schiţate, de d. *Const. Graur* de mult, în lunga-i activitate de scriitor şi ziarist.

Am deschis cu o extremă curiozitate volumaşul cu cei *„câţi-va inşi"*. Ştiam după tabla materiei, că va fi vorba de figuri reprezentative ale unei epoci de transiţie socială şi politică, în care autorul însuşi a trăit şi a luptat şi deci se putea, în mod firesc, să nu fi avut — atunci când a scris — acea perspectivă indispensabilă obiectivităţii artistului sau istoricului, care scrie despre oameni şi lucruri din imediata lui apropiere.

După ce însă le-am citit, am admirat în portretele „inşilor" tocmai obiectivitatea şi imparţialitatea.

Dar, fiindcă viaţa celor „câţi-va inşi" pe care d-l Graur o descrie, a fost chiar viaţa mediului propriei sale adolescenţe şi tinereţi (ca şi a noastră), viaţă plină de generozitate, avânt altruist, de luptă pentru cauza mulţimii obijduite, — de aceia, în portretarea acelor inşi, obiectivitatea şi imparţialitatea o găsim aşternută pe un fond de înţelegătoare simpatie, dragoste şi pietate duioasă.

Portretele acestea ale unor inşi anonimi, aduc o notă nouă, originală, în valul de „vieţi romanţate", de „memorii" şi „amintiri" de care-i copleşită de o bucată de timp literatura şi politica. Cititorilor ahtiaţi după „vieţile" oamenilor „celebri", d-nii Branişte şi Graur li-au pregătit o surpriză oferindu-le vieţile poate chiar mai interesante ale lui *Piţurcă, Petică, Badea Cârţan, Damian, Edelstein.* E drept că'n volumaşul d-lui Graur găsim şi viaţa unui *Franz Schumeier, Adolf Hoffmann, Alex. Strakosch, Raymon Lavigne,* care deşi la început simpli lucrători, au ajuns să fie apoi miniştri conducători ai marilor state europene.

Dar era deajuns înainte, la noi, să pronunţi numai numele unui *Piţurcă,* sau *Edelstein* sau *Badea Cârţan* ca ironia, persiflajul, satira, râsul şi batjocura să izbucnească la adresa lor.

D. Graur reproduce câteva versuri batjocoritoare dintr'o revistă condusă pe vremuri de Vlahuţă:

Bărbaţi şi dame şi copii,
Voi toţi ce înduraţi nevoi,
Intraţi ca proletari la noi,
Sub flamurile stacojii!
De cât să mai jucaţi la ţurcă
Un joc burghez, fără tendinţi
In luptă v'avântaţi, fierbinţi,
Alături de Piţurcă!

Tot aşa era luat în zeflemea şi *Edelstein.* Dar, citiţi portretele lor ieşite din pana d-lui C. Graur şi veţi vedea în ce splendidă lumină apar *caracterele* acestor eroi rămaşi neînţeleşi de mulţi pe vremea când au trăit.

E o mare satisfacţie sufletească ce ne-a dat-o d-nul Graur tuturor care eram revoltaţi de o atât de mare nedreptate făcută unor adevăraţi eroi ai civilizaţiei, oricât de modest era mediul în care s'a desfăşurat activitatea lor.

Cu prilejul schiţării acestor portrete, d. Graur reînvie şi face să trăiască din nou înaintea noastră, viaţa acelei societăţi de acum un sfert de veac, la care a participat şi d-sa cu toată inteligenţa şi sensibilitatea d-sale.

Biografiile acestor *„Câţi-va inşi"*, care au parcă accentul spontaneităţii unor confesiuni, vor servi desigur ca document psihologic de prim ordin al vieţii noastre culturale şi politice de acum un sfert de veac.

Sperăm, că cei *„câţi-va inşi"* nu sunt decât un început. Ei formează probabil primele figuri ale galeriei *eroilor anonimi* pe care d. C. Graur o va complecta cu numeroase alte figuri.

DOCTORUL YGREC

Originile stemelor Moldovei şi Ţării Româneşti

In prima fascicolă a „Revistei Istorice Române", domnul Gheorghe I. Brătianu publică un studiu documentat şi instructiv asupra originilor stemelor Moldovei şi Ţării Româneşti.

Pe cele dintâi monete ale voevozilor români din secolul al XIV-lea, spune d. Brătianu, vulturul şi capul de bour sunt totdeauna însoţite de un scut despicat şi fasciat, care reproduce, sau în orice caz imită armele Ungariei.

In Moldova se poate urmări deasemeni reproducerea scutului unguresc întreg, cu grinzile sale tradiţionale, dar şi cu florile de crin ale dinastiei de Anjou, — care, dealtminteri, — se regăsesc în monetele voevozilor moldoveni şi după ce aceste flori eraldice încetaseră de a mai figura în blazonul coroanei ungare.

Vulturul cu crucea în cioc, care figurează mai târziu pe armele principatului Valahiei, apăruse mai întâi pe blazonul regilor unguri. De asemeni şi capul de bour care figurează pe stema Moldovei.

Inscripţiile dela Cetatea Albă (din secolul al XV-lea) şi discurile smălţuite ale bisericilor de pe vremea lui Ştefan cel Mare dovedesc că şi aci s'a împrumutat scutul de pe armele regilor angevini ai Ungariei şi că piesa principală a blazonului principatului n'a figurat la început decât pe cimierul voevodului.

Această imitare a armelor regilor unguri se explică prin legăturile politice ale voevozilor Munteniei şi Moldovei în secolul al XIV-lea.

In aceiaşi epocă, marii duci ai Lituaniei păgâne şi împăraţii Bizanţului au adoptat blazonul, ca şi suveranii Apusului, spre a se conforma obiceiurilor lumii latine, cu care încep să aibă relaţiuni din ce în ce mai strânse şi mai frecvente.

Cam pe la 1342—43, voevozii români au rupt alianţa cu Tătarii, aliindu-se cu Ludovic cel Mare al Ungariei împotriva Mongolilor şi Lituanilor păgâni.

Stemele ţărilor noastre au luat fiinţă în chip firesc din aceste împrejurări politice, din nevoia de a da o formă normală legăturilor cu regatul Ungariei.

Nevoia de a avea însă şi un semn specific al lor a impus voevozilor noştri podoaba de coif (cimierul), distinctă de figurile eraldice ale scutului.

In scutul fascist, în caiful cu podoabă de vultur sau de bour, care constitue mai târziu partea principală a stemei ţării noastre, d. Gheorghe Brătianu vede imaginea cea mai reprezentativă a înrâuririi Apusului feudal în perioada medievală a istoriei Ţării Româneşti.

Studiul e însoţit de foarte îngrijite reproduceri fotografice de pe monete, discuri smălţuite din sec. XV şi de pe o placă de teracotă dela curtea Domnească din Hârlău, menite să ilustreze argumentaţia strânsă a autorului.

H. Bl.

Dama cu camelii

D. Jacques Dyssord reluând povestea atât de cunoscută a „Damei cu Camelii", a alcătuit o carte mică şi interesantă, care reflectă viaţa celebrei curtezane. Autorul se opreşte asupra unei părţi din viaţa acestei femei, care a stăpânit Parisul, anume asupra copilăriei sale. Alphonsine Plessis — adevăratul ei nume — făcea parte prin mamă dintr'o veche familie normandă, a lui Mesnil d'Argentelle. Mama sa, născută în timpul revoluţiei, o femee foarte frumoasă, a avut nenorocirea să se căsătorească cu omul cel mai grosolan posibil. Numele acestuia era Marin Plessis. Mama lui era cunoscută în toată regiunea.

Era o săteancă desgustătoare, jumătate cerşetoare, jumătate prostituată care nu frequenta decât localurile complect decăzute şi care ar fi fost foarte surprinsă dacă ar fi ştiut că nepoata sa va deveni regina adorată a Parisului. Tatăl lui Marin Plessis se pare c'a fost preot. Părintele Damei cu Camelii a moştenit în totul apucăturile mamei sale.

Cu soţia, el a trăit o viaţă de infern, care n'a întârziat s'o omoare.

Este de mirare cum a putut bruta aceasta să se căsătorească cu o femee ca aceia pe care a avut-o.

Soţii Plessis au cumpărat o mică prăvălioară în satul Monant-le-Pin aproape de Argentau. Soţia lucra în timp ce bărbatul său veşnic beat o maltrata. Ceva mai mult. Ţăranii localnici începuseră să-l bănuiască de farmece pe care le făcea asupra animalelor şi recoltei.

Toţi îl urau, dar se temeau puţin de dânsul.

Sătulă de bătăile ce primea în locuinţa soţului, sărmana femee se refugie împreună cu cele două fiice ale sale în Elveţia la o rudă. Aici a şi murit în cele din urmă.

Cea mai mare dintre fete, Alphonsine, petrecea o parte din timpul său cerşind şi hoinărind pe străzi în tovărăşia derbedeilor.

Abia răsărită, ea nu întârzie să cadă. Tatăl era prea ocupat cu beţiile sale ca să-şi vadă de fete. Intr'una din zile şi-a amintit de Alphonsine pentruca s'o vândă unui septuagenar lubric.

In scurt timp însă, în împrejurări destul de misterioase, mica Alphonsine părăseşte locul său natal şi pleacă la Paris. Avea 16 ani. Modistă obscură, ea petrecea şi era sărbătorită în cartierul latin. Intr'o bună zi Alphonsine şi-a dat seama de frumuseţea ei neobişnuită.

Nu mult după constatare Alphonsine Plessis devine Marie Duplessis, nume cu pretenţii de nobleţe. Fiica fermierului Plessis, transformată în grisetă, devine apoi curtezană celebră. Cu aviditatea celor ce simt că nu vor trăi mult, ea bău din cupa plăcerii. La 23 ani cupa era goală.

Unul dintre mulţii ei adoratori nu i-a putut da bani, fiindcă nu avea, i-a dat însă — împreună cu o dragoste sinceră — nemurirea numelui de „Dama cu camelii". — *Z. N.*

Curierul literar

„Juden ohne Geld" de Michael Gold. Autorul e american, fiul unui zugrav evreu din România şi al unei evreice dintr'un sat unguresc. Cartea scrisă în limba engleză a fost tradusă în germană. Un volum care merită să fie tradus, deşi prezintă multe lacune arhitectonice. Pare-se că Michael Gold este un începător: prea nu ştie să construiască. Sau, poate, „Juden ohne Geld" este din primele lucrări ale autorului.

N'am auzit nimic, până acum, despre acest scriitor şi nu cunoaştem biografia lui. Editorii germani au părăsit bunul şi vechiul obiceiu de-a ne da, în fruntea volumului, o schiţă biografică şi critică a autorului pe care-l prezintă pentru prima dată cetitorului.

Oricum, cartea se prezintă singură şi nu are nevoie de nici o recomandaţie. E un roman biografic şi o descriere plastică a unui mediu special. Michael Gold este copilul celei mai mizere mahalale evreeşti din New-York. Mahalaua prostituatelor, contrabandiştilor, banditilor, tâlharilor, vânzătorilor de haine vechi; mahalaua comerţului ambulant, a micilor meseriaşi, a muncitorilor din uzine şi ateliere. Un ghetto groaznic, încadrat de cartierele sordide ale Italienilor şi Chinezilor.

Copiii se nasc şi mor pe stradă, striviţi de tramvae şi camioane; se joacă pe acoperişuri unde se adună prostituatele cu amanţii lor, sau pe locuri virane între dărâmături şi gunoaie; se scaldă şi se îneacă în canale de scurgere; se organizează de timpuriu în bande pentru a răsbate în lupta pentru trai.

Alături, sinagoga şi întreaga tradiţie milenară a emigranţilor care nu se pot acomoda. Figuri de profeţi şi sfinţi în zdrenţe, păstrând cu îndărătnicie toate datinele şi moravurile de care nu se pot debarasa, nu numai în ce priveşte specificul evreesc, dar şi în ce priveşte specificul european, mai exact: ost-european.

Tatăl lui Michael, zugravul din România, e un visător încăpăţânat. Pentru el muzica americană e mai rea decât o înjurătură românească. El nu înţelege decât doina şi nu cântă decât doina. Dunărea e singurul fluviu pe care-l cunoaşte, singurul fluviu pe care-l iubeşte. Singura apă curgătoare în care s'a scăldat şi ar vrea să se mai scalde. Soţia lui e din Ungaria unde sunt păduri. Nicăeri nu sunt păduri atât de frumoase ca în Ungaria. Şi unde mai găseşti bureţi atât de gustoşi ca în pădurile ungare?

Intr'un moment de eroică hotărâre, zugravul îşi scoate familia din cartier: o excursie la iarbă verde, undeva într'un crâng, la marginea grozavului oraş. Copiii văd întâia oară iarbă şi copaci; zugravul se întinde pe pământ ca în alte vremuri, iar femeia se descalţă să umble pe iarbă cu picioarele goale, apoi aleargă să caute... bureţi.

In sufletul acestor oameni umili, bătuţi şi striviţi de soartă, se deapănă un conflict care le răscoleşte sângele şi îi zguduie ca febra palustră.

In trăsături concise şi plastice, autorul descrie căderea familiei sale, lupta zadarnică de-a scăpa din ghiarele sărăciei şi a mediului, disperarea profundă a învinşilor şi sfârşitul fatal, nemilos, crâncen de dureros.

Eroul, adică autorul, părăseşte şcoala, aruncă cu indignare cărţile şi intră în rândurile proletariatului, cu acea decizie şi logică inerentă Americanului. Despărţirea de mahalaua evreiască intervine în mod firesc şi fără sentimentalităţi. Un drum nou, iar la capătul drumului se întrezăreşte simbolul revoluţiei sociale: singura nădejde.

* * *

„Japan". Aufstieg zur Weltmacht, de Arthur J. Brown. In colecţia de monografii a statelor moderne, publicate de editura Orell Füssli din Zuerich şi Leipzig, a apărut al IV-lea volum consacrat evoluţiei economice, politice şi sociale a Japoniei.

Autorul e un american care cunoaşte foarte bine Japonia. Lucrarea sa se distinge prin claritatea expunerii, dispoziţia materialului imens şi pătrunderea desăvârşită a problemelor din Extremul-Orient.

* * *

„Bild und Gesetz" de Karl Wolfskehl, este o culegere de esseuri, în spiritul şcoalei lui Ştefan George, din care face parte autorul. Wolfskehl, care are multă afinitate de spirit cu marele critic Gundolf, priveşte în jurul lui cu ochi de observator aerian. Văzute prin unghiul optic al înălţimilor, ideile şi lucrurile capătă, fireşte, viziuni şi imagini cu totul noui. Din perspectiva aeriană, Wolfskehl descoperă detalii invizibile pentru un observator terestru.

In analiza lui, Walther von der Vogelweide, Jean Paul, Molière, Rousseau şi Heine, de pildă, ne apar subt aspecte inedite şi nebănuite. Acelaşi lucru se petrece şi cu ideile pe care autorul le urmăreşte până la origina şi esenţa lor. Wolfskehl reuşeşte, astfel, să descopere combinaţii şi soluţii surprinzătoare, care impresionează prin gravitatea şi claritatea lor. — *D.*

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII. No. 3

CU URMATORUL SUMAR:

Petre Pandrea . . . *Incotro? (Bogaţi şi săraci).*
Mihail Sadoveanu . . *Băieţel.*
Radu Vulpe . . . . *Callatis (Povestea unei vechi cetăţi elene din Dobrogea).*
D. Ciurezu . . . . . *Dincolo de margini. — In cîmp (Versuri).*
Dragoş Protopopescu *Cîţiva oameni, papagalul şi încă un om.*
Zoe Verbiceanu . . *Casa cu minuni.*
Demostene Botez . . *Călătorii.*
Nicolae Tolu . . . . *Istorie şi artă.*
Const. I. Vişoianu . . *Cronica externă (Comisiunea Europeană).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Revistele. — Timp şi suflet.— Din ştiinţele exacte: descoperirea d-rei Mărăcineanu).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

MARI PREMII LUNARE
oferă ziarul „DIMINEAŢA"
deslegătorilor jocurilor de cuvinte încrucişate, din senzaţionalul
„ALBUM REBUS"
PREŢUL 60 LEI

A apărut:

Almanahul RADIO-RADIOFONIA 1931

Enciclopedie populară a radiofoniei
scrisă de cei mai distinşi specialişti
Un volum elegant tipărit, cu peste 300 de clişee, Lei 60.
De vânzare la toate chioşcurile şi librăriile. Se expediază franco contra sumei de lei 60, trimisă prin mandat poştal la ad-ţia „Adeverul" S. A., Bucureşti, str. Const. Mille 7-9-11.

Citiţi azi:
LECTURA No. 226
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
ŞTEFAN ZWEIG
IN CLEŞTI NEVĂZUTE
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

INDISCUTABIL PÂINEA **HERDAN** E CEA MAI BUNĂ

Un junimist-caracudist

— Filologul Pavel Paicu —

Gramatician şi linguist, calamburist şi anecdotist pornograf, latinist şi antislavon, junimist şi apolitic, fostul profesor şi director al gimnaziului „Ştefan cel Mare" bucovineanul *Pavăl Paicu* era unul dintre membrii cei mai representativi ai „Caracudei".

Gimnaziul „Ştefan cel Mare" avea pe vremea aceea un corp didactic într'adevăr select şi de toate culorile. Pe lângă „junimistul" *Paicu,* se afla socialistul liberalizat *Gh. G. Nădejde,* literat, poetul socialist şi totuşi colaborator al *„Convorbirilor Literare" N. Beldiceanu,* participant al tuturor acţiunilor democrate, „panistul" *Guţă Gorovei,* secretarul şcolii, şi bun prieten al lui *Eminescu,* şi alţii mai mult sau mai puţin cu vază în lumea politică sau culturală a Iaşilor.

„Directorul" gimnaziului se bucura de o deosebită autoritate între profesori, nu numai fiindcă altădată directoratul era considerat ca o superioritate faţă de întregul corp didactic al şcolii, dar fiindcă Pavel Paicu era membru al *„Junimii"* — elită culturală a Iaşului şi a ţării — şi frequenta regulat reuniunile ei săptămânale, deşi era clasificat printre „caracudişti".

Pavăl Paicu a fost un „tip" caracteristic şi original. Serios, posac, grav, pornograf şi totuşi sfios, el era unul dintre aceia care la *„Junimea"* cultivau anecdota şi istorisirile indecente, fără a avea însă talentul celorlalţi anecdotişti ca *V. Pogor, Caraiani, Creangă,* ş. c. l. Mutra lui gravă — o, ce mutră! — era de un comic ilariant, cum îl portretează şi *Gh. Panu:* „... subţire şi înalt, cu un gât lung pe care era aşezat un cap mic cât pumnul. Paicu deşi era filolog, era vecinic dispus la glume — foarte nesărate de altfel — iubind şi calamburile".

Când îşi făcea apariţia la *„Junimea"* toată lumea isbucnea în cor:

— Prost e Paicu!

Dar, vorba ceia: se afla şi el în treabă, participând la discuţiile „Junimei", făcând filologie şi calambururi sau istorisind anecdote şi snoave lipsite de haz...

Dintre toate calambururile sale a rămas unul foarte reuşit. Intr'o seară, găsindu-l pe *Gh. Panu* la *Junimea* i se adresă astfel:

— Bună seara, Panule, tu eşti întotdeauna afirmativ!

Şi cum nimeni nu-l înţelese, Paicu se lămuri:

— Ştiţi de ce-i Panu totdeauna afirmativ? Fiindcă numele lui e compus din două negaţiuni: din *pas* franţuzeşte şi din *nu* româneşte, iar două negaţiuni ştiţi că fac o afirmaţiune!

Deşi cel mai reuşit dintre calambururile sale, aceasta n'a împiedicat pe junimiştii veseli să repete în cor:

— Prost e Paicu!

Abuzând de... arta calamburistică, Paicu a cam dat greş cu filologia, susţinând împotriva ştiinţei specialiştilor, că limba noastră n'a suferit nici-o înrâurire slavonă şi că cuvintele slavone care par românizate, au primit influenţa latină...

Paicu, deşi pornograf, era un timid şi un mare naiv... El însuşi a povestit o aventură din tinereţă, când îndrăgostindu-se de o femee elegant îmbrăcată, ajuns în fine la ţel, a implorat-o: „Te rog păstrează-ţi măcar cămaşa!"... de timid şi stingher ce era...

Totuşi el cultiva pornografia istorisind „anecdote măscăricioase" ceiace l-a desgustat pe *Mitiţă Sturdza* să mai frequenteze societatea *„Junimii",* căci ascultându-l într'o seară, a doua zi „supusul servitor" al Regelui Carol I, întâlnindu-l pe *Gh. Panu,* i-a spus:

— Societatea d-tră e foarte frumoasă şi utilă, dar se vorbesc acolo lucruri cam necuviincioase...".

Paicu a fost şi un mare naiv... Cei care l-au cunoscut în intimitate cunosc multe întâmplări ciudate sau comice din viaţa lui.

Profesorul şi contemporanul său, scriitorul *Gheorghe Nădejde,* — care i-a succedat la direcţiunea gimnaziului — a istorisit semnatarului acestor rânduri următoarele năzdrăvănii de-ale lui *Pavăl Paicu:*

Intr'o toamnă, când lumea se aprovizionează cu zarzavat pentru iarnă, Paicu veni furios în cancelaria şcolii, exprimându-şi indignarea contra zarzavagiilor care vindeau varza cu preţ exorbitant — fiind o recoltă slabă de varză.

Ce-i trăsni lui *Paicu* prin cap? Ca să nu mai fie speculat de negustorii din piaţă, având vie pe Socola, în apropiere de Iaşi, el sămănă tot terenul cu varză — ca să aibă varză din belşug şi să mai vânză şi la alţii, ca să se aleagă şi cu câştig.

Şi dă Dumnezeu că în anul acela se face o recoltă bună de varză care se vinde în piaţă mai pe degeaba. Crezând că e un truc negustoresc, Paicu refuză preţul ce i se oferea de către negustori, şi puse oamenii de la vie să îngroape varza, ca s'o vândă la începutul primăverii. Dar... alt ghinion. A fost o iarnă slabă şi ploioasă din care pricină a putrezit toată varza... Zarzavagiii, care cunoşteau păţania, ca să-i facă sânge rău, de câte ori îl vedeau în hală, îi spuneau:

— Coane Pavăle, am trecut pela via d-tră şi nu ştiu de ce, că tare mai... miroase urît pe-acolo!..."

Alta:

La via de pe Socola, Paicu avea un iaz mare care există şi astăzi... Observând că din ce în ce i se răreşte peştele din baltă, şi bănuind că oamenii din partea locului pescuesc fără voe, el se hotărî să interzică intrarea străinilor.

Se duse la târg şi cumpără o cantitate enormă de sârmă, nouă şi veche, şi puse oamenii să-i îngrădească iazul, — şi nu numai atât, ci să-i facă un acoperiş de sârmă, un soi de plasă, ca nimenea să nu mai poată intra cu năvodul în apă. Dar cum oamenii nu erau atât de proşti... ei tăiară sârma cu foarfeca şi continuară în voe bună pescuirea caracudei junimistului-caracudă...

Şi o altă ispravă a marei sale naivităţi.

Proectând un voiaj la Berlin, Paicu se gândi să facă şi o afacere cu nemţii, ca să-şi scoată cheltuiala. Luă cu dânsul porcii îngrăşaţi la vie ca să-i vândă cu preţ mare. Şi într'adevăr ceru negustorilor preţuri foarte exagerate. Se târgui azi, se tocmi mâine, dar din preţ nu lăsă... în timp ce porcii slăbeau văzând cu ochii, dar nu cu ochii lui *Paicu* — ştiut fiind că porcul se îngraşă cu încetul, şi că slăbeşte repede...

In cele din urmă, de teamă să nu-i piardă, *Paicu* vându porcii cu un preţ mai mic decât cel care i se oferise la început. Iar când, reîntors la Iaşi, fu întrebat despre afacerea încheiată la Berlin, el răspunse posac şi scandalizat:

— Ai naibii porcari sunt nemţii ăştia!...

C. SATEANU

INSEMNĂRI

Scârbă de politică

In „Gândirea" No. 4, d. Nichifor Crainic continuă polemica cu d. Liviu Rebreanu — mult mai moale însă, după loviturile în plin date de preşedintele Societăţii Scriitorilor Români.

D-sa dă drept dovadă contra d-lui Rebreanu... un dosar al Siguranţei Generale, depus de d. Romulus Voinescu pe biroul d-lui Oct. Goga. Cum d. Romulus Voinescu este vice-preşedintele Societăţii Autorilor dramatici, — putem caracteriza astfel scena dintre d-sa, d. Nichifor Crainic şi Oct. Goga: „Scriitorii între dânşii". După explicaţiile d-lui Rebreanu, ne dăm seama de semnificaţia acestei sfâşieri morale — operate de colegi autentici sau acoperiţi asupra unui mare talent: acel care a realizat în artă o parte din viaţa neamului românesc, şi care intră pentru totdeauna în istoria literaturii noastre ca exponent al unei epoci.

Cine însă vorbeşte de „catastrofa morală" a d-lui Rebreanu? Cine dă ziarelor noastre epitetul de „gazde de hoţi"? D. Nichifor Crainic? In articolele din „Universul", care pe vremuri a publicat penibilele scene dela „Leul şi Cârnatul"?

Dar apropos de intransigenţă morală.

Nu demult d. Nichifor Crainic a publicat un articol în „Universul", tunând şi fulgerând împotriva politicii.

După trecerile sale prin diferite tabere, după modul cum şi-a obţinut mandatul dela Vlaşca, — nimeni nu era mai calificat decât d. Nichifor Crainic să se uite urât la politică.

Intr'adevăr, cea mai abjectă şcoală pentru caracter este politica.

Luaţi-l de pildă pe d. Nichifor Crainic. In urma bruscei schimbări de guvern, d-sa — care n'apucase să-şi ia din timp măsurile — a fost nevoit în ultima oră să anunţe o conferinţă despre ideile în artă ale d-lui N. Iorga, preşedintele de consiliu!?...

Vra-să-zică — vechiul sistem politic de susţinere a „Gândirii" şi de procopsire a directorului.

Pe când un alt articol vibrant de morală şi de scârbă faţă de politică?

Cu talpa pe ţară

O societate din Bucureşti — „Turismul Român" — a pornit o puternică propagandă, menită să deştepte în opinia publică românească „preţuirea propriilor noastre comori de frumos". Călăuzită de gânduri aşa de frumoase, ea n'a cruţat nici o osteneală, nici o cheltuială: a tipărit şi a împrăştiat peste tot, dincolo de hotare şi în ţară, un afiş de propagandă pentru Coasta-de-argint; a organizat cea dintâi expoziţie cu fotografii din ţară, pentru colportarea peisajului natural şi istoric atât de bogat şi de variat al României, în straturile întinse ale băştinaşilor; colecţii din aceste fotografii au fost trimise diferitelor societăţi de turism străine şi prezentate la expoziţii internaţionale; a organizat numeroase excursii prin cele mai neumblate dar şi cele mai minunate regiuni ale ţării noastre.

In cadrul aceloraşi preocupări societatea „Turismul Român" tipăreşte un buletin lunar al cărui cuprins literar şi informativ este de o remarcabilă valoare. Scriitori dintre cei mai distinşi colaborează la acest buletin cu articole dedicate turismului.

Citãm din ultima fasciculă articolul d-lui Mihail Stăncescu, închinat marelui logofăt Dinicu Golescu, — „cel dintâi turist român". Se ştie că Dinicu Golescu a călătorit timp de peste douăzeci de ani prin Rusia, Turcia, dar mai ales în Europa Centrală, şi şi-a publicat impresiile sub titlul: „Insemnare a călătoriei mele".

Sub titlul „Literatură exotică", d-l Al. A. Philippide face o subtilă caracterizare a reportajului documentat care „satisface spiritul modern, amator de exactitate şi în acelaşi timp nevoia de evadare din bârlogul natal, mirajul depărtării şi nostalgia tărâmurilor de dincolo de orizont".

„Cu talpa pe ţară" este pledoaria plină de însufleţire pe care d. Tudor Arghezi o face în favoarea turismului. „La doisprezece ani după sporirea teritoriilor, — scrie d-sa, — lumea călătoreşte tot atât de puţin ca şi în ţara mică. Odată cu înmulţirea climatelor, care progresau şi mai înainte între peisajul palestinian al Dobrogei şi priveliştele alpine ale Omului de piatră, a trecut în fruntariile Regatului o parte din Occident, care aparţinuse în toate miile de ani precedente culturii romane. O seamă de cetăţi, de oraşe, de monumente purtătoare ale altui caracter de civilizaţie decât cel grec, s'au mutat în zona românească danubiană, adăogând bizantinului goticul şi multiplicând cu o culoare vestică lumina soarelui, răsărit cu un ceas mai de vreme.

„Românii nu mai au nevoie de paşaport, ca să sune la cele dintâi porţi medievale din Europa catolică şi protestantă. Le ajung picioarele, şi picioarele stau îngreuiate acasă"...

Bucureştenii, mai cu seamă, nu sunt deprinşi cu drumul pe jos, atât de drag străinilor.

„Imprejurimile Bucureştilor sunt neînchipuit de frumoase, însuşi oraşul Bucureştilor e, cu diversităţile lui extrem de interesante, o localitate unică în Europa, pe care o ignorează cel dintâi Bucureşteanul. De jur împrejur se desfăşoară câmpiile, grădinile, apele; la câţiva kilometri se descoperă lanţul de mânăstiri domneşti şi de lacuri. Drumul Giurgiului, a căruia cărare alege în două despletiri o vegetaţie neîntâlnită nicăeri aiurea, pe spinări imobile de caravane de pământ în odihnă, constitue un farmec variat în nemaisfârşite nuanţe. Dinspre Cotroceni către Bolintinuri şi Crevedia, arcurile vaste ale orizontului se boltesc treptat pe înfăţişări fără păreche. Dincolo, pe alte drumuri, care pornesc din steaua Capitalei, sute de minuni încă neinventariate aşteaptă admiraţia trândavă a Bucureştenilor absenţi, obosiţi fără motiv şi îmbătrâniţi între câte două felinare sau târşind o talpă desgustată pe asfaltul de Corso al căii Victoriei".

Din cetirea articolului d-lui T. Arghezi se impune această judicioasă afirmaţie: „Preumblarea nu e un lux, e o datorie socială care trebue din răsputeri încurajată şi pentru quietudinea individuală, şi pentru pacea colectivă".

Peregrinările unei opere de artă

In 1550, Michel-Angelo îmbătrânit şi stăpânit mereu de gândul morţii, începe să sculpteze pentru propriul său mormânt o „Depunere a crucii".

Ca să înfăptuiască acel grup impunător de patru personaje, Michel-Angelo cere şi obţine capitelul unei mari coloane antice.

Din nefericire marmora e de proastă calitate, conţine mult emeri, se aprinde sub daltă, e dură şi are crăpături în interior.

După şase ani de lucru, de retuşări, de accidente mai mult sau mai puţin grave, sculptorul pierde răbdarea şi, într'o zi, cuprins de furie, îşi sfărâmă opera cu câteva lovituri de ciocan.

Servitorul său, Antonio, încearcă să-l împiedice de a distruge în chip iremediabil această operă, şi culege cu grijă sfărâmăturile figurilor mutilate de maestru.

Michel-Angelo

„Depunerea crucii" e apoi reparată, cu consimţământul lui Michel-Angelo, de către Tiberio Calcagni şi vândută de Antonio lui messer Francesco Bandini, care o aşează în grădina sa de pe Quirinal, în 1557.

După mai bine de un secol, din ordinul lui Cosma al III-lea, „Depunerea crucii" e transportată din grădina lui Bandini la Florenţa.

Aşezată în cripta dela San Lorenzo, opera lui Michel-Angelo e ridicată şi de aci la 26 August 1721 pentru a fi — cum spune un cronicar al timpului — „colloquée derrière le choeur de Santa Maria del Fiore", adică într'un loc unde n'o poate vedea aproape nimeni, şi unde se află şi astăzi.

Aceste emoţionante peripeţii ale sculpturii lui Michel-Angelo sunt povestite de Camille Mallarmé în partea pe care o intitulează „O dramă necunoscută a lui Michel-Angelo".

Nu e numai o lucrare de erudiţie, ci şi un apel la dreptate în favoarea unei capodopere sacrificate, aproape cu desăvârşire dată uitării. — *h. b.*

Comemorarea lui Chopin

In Septembrie se împlinesc 100 de ani dela stabilirea lui Chopin în Franţa. Cercurile muzicale din Franţa şi Spania vor sărbători acest centenar prin festivităţi, organizate: în Franţa de „Societatea F. Chopin", iar în Spania de o societate similară, intitulată „Comite pro Chopin".

Incepând din luna Mai, se vor da în Franţa o serie de festivaluri muzicale în amintirea marelui dispărut, apoi se va face un fel de pelerinaj la Valdemosa pe insula Mallorca, unde şi-a petrecut Chopin în 1838 luna de miere a romanului său de dragoste cu George Sand şi de unde s'a inspirat pentru multe din creaţiunile lui nepieritoare.

Comitetul din Spania a amenajat în mănăstirea unde a locuit Chopin la Valdemosa un fel de muzeu, care se va inaugura la 16 Mai. Cu concursul lui Pablo Casal şi al orchestrei lui din Barcelona se vor da, la intervale regulate, concerte şi festivaluri grandioase la mânăstirea din Valdemosa. După cum Bayreuth este legat în veci de numele lui Richard Wagner, tot astfel Valdemosa tinde să devină un mare locaş de cultură internaţională pentru cinstirea lui Chopin.

* * *

In felul acesta, admiratorii artei lui Chopin vor să repare oarecum ostilitatea cu care marele artist a fost întâmpinat odinioară la Valdemosa. Cele 3-4 luni petrecute acolo alcătuesc cel mai întunecat episod al vieţii lui. Aci a suferit Chopin cele mai grozave chinuri trupeşti şi sufleteşti. Ca o pioasă satisfacţie postumă, s'a ales deci locul acesta pentru comemorarea nefericitului artist. Se ştie că din fragedă tinereţă Chopin suferea de tuberculoză, care l-a şi răpus la vârsta de 39 de ani. In 1838, George Sand, mai în vârstă decât el cu 6 ani, îi propune să petreacă iarna, cu ea şi cu copii ei, pe insulele Baleare. Chopin se stabileşte deocamdată cu familia prietenei lui la Palma. La început e entuziasmat de frumuseţea naturii, dar se îmbolnăveşte în curând şi mai grav; mai presus de toate, sufere însă din cauza populaţiei, care-l persecută fiindcă se teme de contagiune. Toată lumea îl ocoleşte; pentru cel mai mic serviciu i se cer sume fantastice. Până şi vama tărăgăneşte la infinit eliberarea pianului adus dela Paris. In sfârşit, George Sand descopere în mânăstirea din Valdemosa o locuinţă foarte potrivită şi ieftină. Chopin se instalează într'o fostă chilie; de aci îi scrie între altele amicului său Jules Fontana: „Natura e aci foarte frumoasă, numai cu oamenii să nu ai deaface", căci populaţia din Valdemosa nu-i mai bună decât aceia din Palma. La acestea, se mai adaogă o iarnă excepţional de aspră, care-l sileşte pe Chopin să stea zile întregi închis în cameră. In cele din urmă, starea sănătăţii i se înrăutăţeşte; Chopin are viziuni şi aiureli, îşi închipuie că pe coridorul din faţa uşii fâlfâe spiritele călugărilor. George Sand îl transportă mai mult mort decât viu la Marsilia.

* * *

Acum dormitorul cel mare al mănăstirii a fost transformat în sală de concert; în chiliile locuite odinioară de George Sand şi de Chopin s'a aranjat muzeul care se va inaugura la 16 Mai. Peste întreaga mânăstire pluteşte acum pentru veci sufletul marelui dispărut.

Moartea biografului lui Rossini

Dela Tivoli lângă Roma vine ştirea morţii profesorului Giuseppe Radiciotti, cel mai mare istoric muzical al Italiei. Lucrările lui Radicioti sunt opere universale infinit superioare tuturor operelor apărute în ultimele decenii în domeniul literaturii muzicale, nu numai în Italia dar şi în Franţa, Anglia şi Germania. Cele mai de seamă sunt: „Pergolesi, vita, opere ed influenza su l'arte" şi biografia în 3 volume a lui Rossini, care caracterizează admirabil persoana, opera şi activitatea marelui compozitor.

Este interesant că Radiciotti n'a părăsit niciodată localitatea Tivoli şi totuşi a reuşit să consulte documente rare şi exemplare unice, din care a dat la iveală tot felul de date necunoscute până la el. Majoritatea biografilor muzicali din ultimele decenii au dat compilaţii fără nici-o valoare, unele pe de-a'ntregul inventate, pe când biografia lui Rossini publicată de Radiciotti se întemeiază pe date precise, constituind un document temeinic, la îndemâna generaţiilor viitoare. In ultimul timp, Radiciotti lucra la o mare biografie a lui Spontini, pe care din nefericire a lăsat-o neterminată.

Paderewski în intimitate

Celebrul pianist Paderewski, care a împlinit de curând 70 de ani, se odihneşte actualmente la Hoollywood după un turneu de 60 de concerte, care i-a adus ca beneficiu net 250.000 de dolari. Până la sfârşitul anului curent, marele pianist va mai da încă 20 de concerte. La San Francisco un singur concert matineu a făcut o reţetă de 13.000 de dolari. In orele libere, Paderewski este un pasionat jucător de bridge.

Personalul cu care călătoreşte se compune din şapte persoane: un bucătar negru, un valet, o fată în casă, doi secretari, un şef al reclamei şi un manager. Toţi şapte sunt obligaţi să joace în fiecare seară bridge cu maestrul; ei trebue să recurgă la cele mai complicate pretexte ca să obţină din când în când câte o seară liberă.

Paderewski călătoreşte într'un vagon propriu, în care are două piane mari Steinway. Se scoală la 2 după masă, dejunează şi apoi exersează câte 4-5 ore pe zi. Inainte de concert nu mănâncă absolut nimic şi bea o simplă oranjadă. Chiar când se opreşte mai multe zile în oraş, locueşte în vagon, delectând pe funcţionarii gării cu arta sa minunată.

Mărunte

— D-ra *Lily Verea* a deschis în sala Hasefer o interesantă expoziţie de uleiuri, aquarele şi desene, asupra căreia vom reveni în numărul viitor.

* * *

In curând va apare „*Viaţa lui Mahatma Gandhi*". Autobiografie. In traducere franceză.

* * *

Va apare, deasemenea, în traducere franceză şi engleză ultima lucrare a lui Emil Ludwig consacrată vieţii şi operei lui *Heinrich Schliemann*, celebrul arheolog german care a descoperit ruinele Troei. Autorul s'a folosit de carnetele şi însemnările zilnice, — rămase până acum absolut necunoscute — ale marelui savant. Figura lui Schliemann este, fără îndoială, una din cele mai interesante din istoria civilizaţiei. Se poate afirma, fără exagerare, că Emil Ludwig şi-a ales un subiect senzaţional, deşi e vorba de un om de ştiinţă.

* * *

B. Nicolaewski, care a publicat o carte interesantă despre faimosul agent provocator Azew, a scris un nou volum intitulat „*Sfârşitul lui Azew*".

* * *

Sindicatul presei artistice din Paris pregăteşte pentru anul viitor inaugurarea unei expoziţii intitulată „*Presa şi Arta*".

* * *

Franz Hessel a publicat un volum despre artista de cinematograf *Marlene Dietrich*.

* * *

In traducere germană a apărut un roman umoristic din Rusia sovietică: „*Fischbein streckt die Waffen*" de Matvei Roesmann.

* * *

In editura Hess (Wien-Leipzig) a apărut „*Das unbewusste Europa*" de Fedor Vergin. Subtitlul volumului „*Psychoanalyse der europäischen Politik*" indică încercarea autorului de-a supune politica unei analize, servindu-se de metoda de cercetare a lui Freud.

* * *

In Biblioteca Tauchnitz a apărut un nou volum de Upton Sinclair. E o satiră serioasă cu multe vine ironice. Titlul: „*Vacanţe romane*", e simbolic.

Un tânăr patrician american, Luke Faber, a suferit o mică congestie cerebrală. De atunci are mereu halucinaţii: crede că-i fiul unui senator din Roma antică şi se numeşte Lucius Faber. Patricianul roman continuă să lupte, în Forum Romanum, contra elementelor subversive, cu aceleaşi mijloace cu care americanul a luptat, înainte de a se înbolnăvi, contra muncitorilor grevişti din micul orăşel industrial Rivertown.

Upton Sinclair este un mare meşter al satirei politice. Cartea lui este un pamflet foarte reuşit, care se citeşte cu mult interes. Eroul satirei, Luke Faber, este o figură atât de plastică şi de bine plăzmuită, încât se ridică deasupra intenţiunilor politice ale autorului, depăşind cu totul cadrul îngust al pamfletului.

A apărut No. 6
DIN EXCELENTA REVISTĂ
MAGAZINUL
CU MINUNATE ILUSTRAŢIUNI ŞI SENZAŢIONALE CLIŞEE ŞI FOTOGRAFII.
PREŢUL 40 LEI

Animale de lux...

Mamele de azi

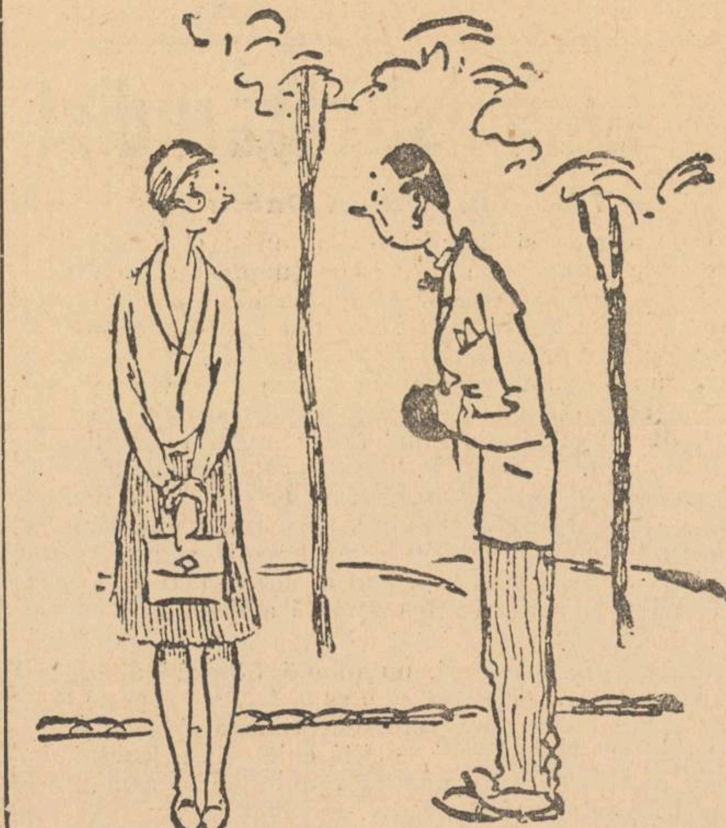
Bunica. — Nu-ţi iei niciodată copilul în braţe?
Mama. — A, nu! Mă tem să nu-i cadă cenuşa dela ţigară în ochi!...

Regrete

— Vampirii ăştia nu sunt aşa de antipatici, dar vezi că... după aceia te omoară.

Curtoazie

— Domnişoară, aveţi nişte ochi admirabili. Stângul, mai ales, e sublim.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - Nr 545

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 17 Mai 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

...A CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII"

Ahturi scriitoriceşti

Il joue avec le vent, cause avec les nuages
Et s'enivre en chantant du chemin dela croix.
CH. B.

S'ar părea, că, în ce priveşte literatura, societatea românească a cam ajuns din urmă civilizaţia, după care aleargă de vreo cinci sferturi de veac. Şi aceasta, nu-i una din cele mai mici izbânzi ale noastre, dacă ne gândim că Europa ne luase înainte cu vreo trei-patru sute de ani.

Bine înţeles, nu suntem în frunte, nu concurăm la premiul Nobel; dar de bine de rău, suntem şi noi în rând cu oamenii: Avem romane — semnul maturităţii scriitoriceşti, după cum se spune. Are şi cine să ni le cumpere. Ba încă avem şi critici de talia celor mai mari din lume.

Şi totuşi, stăm mai mult rău decât bine: romanele noastre au încă ceva iz de literatură eroică, de renaştere socială. Publicul cetitor nu-i acel care ar trebui să fie. Iar marii noştri critici sprijină cu luminile lor, mai ales literatura occidentală.

Astfel, criza literaturii este mai tragică decât acea a plugăriei. Peste agricultură au dat două boale: concurenţa străină şi greşala guvernelor. Boale grele, poate lungi, dar nici de cum deficienţe constituţionale. Poporul nu-i decât un popor de plugari, iar pământul, nu-i decât aceiaşi glie strămoşească bună numai de plugărit. Ţăranul român şi brazda ţării, veşnic se vor cânta cu „setea cea eternă ce-o au după olaltă, lumina de întuneric şi marmura de daltă..." Şi se vor regăsi, şi se vor îngemâna iarăşi în ciuda vitregiei politicilor naţionale şi internaţionale.

Literatura însă, sufere de o boală organică. Să ne grăbim să spunem că şi lipsurile din naştere se pot împlini şi că cele mai şubrede organisme, câteodată, se echilibrează, apoi trăesc întreg, fericit şi mult.

Criza literaturii noastre este congenitală, pentrucă această literatură, ca şi producătorul ei nu sunt elemente normale ale societăţii româneşti.

Aiurea, cetăţeanul poate fi scriitor, cum ar fi funcţionar, salahor, medic; dar la noi? Când la întrebarea cu ce te ocupi, răspunzi că eşti scriitor, trebue numaidecât, să te mai şi aperi... Inţeleg, stărue binevoitor prietenul, ştiu eu că scrii (de obiceiu nu prea ştie), dar advocătura merge, sau faci *macar* politică?

După ce-i dai toate desluşirile, el tot mai crede că-i ascunzi ceva din activitatea d-tale, ori că eşti un trândav, şi rămâne nedumerit; ca şi acela din fabulă, care nu văzuse moară de vânt şi după ce i se explică cum funcţionează, întreabă: Bine, pricep eu că este moară de vânt, dar pe unde vine apa la dânsa?

Aşa este; pe unde, dracu, vine oare apa la moara de vânt a scriitorului?

Şi pentru că veni vorba de vânt, am putea spune că relaţia scriitorului cu societatea, este cam după formula: Vântul bate, câinii latră.

Oricât ar voi scriitorul român să se socotească un element normal, el nu poate spune „sunt scriitor", decât pe ton agresiv, cum ar spune, de pildă, „sunt bolşevic". Şi aceasta, deoarece nu poate să fie decât un boem ori un izolat, fiindcă este cu totul lipsit de ambianţa socială în care confratele lui occidental se modelează şi se verifică.

Deaceia romanele noastre se mişcă în cadrul liniilor mari ale arhitecturii lumii, sau ale psihologiei. Liniile ce se văd depe stradă, dela vitrina cafenelei, din balconul gândirii, de pe turnul culturii, sau liniile marilor probleme naţionale. Chiar în operele de introspecţiune, sau de analiză a pulsaţiilor de măruntă viaţă sufletească, acţiunea ori măcar mijloacele de accent, sunt din domeniul subiectelor primare, eroice.

Acei în mijlocul cărora îşi trăeşte viaţa lui de burghez, nu-l cetesc; iar pe acei care-l cetesc, el nu-i cunoaşte. Astfel, nu este împărtăşanie sufletească şi comună experienţă de viaţă între artist şi temelia materialului său de observaţie, societatea.

Scriitorul trăeşte într'o lume, care nu ceteşte literatura românească; sau, şi mai rău, care o ceteşte numai dintr'un fel de snobism naţionalist, după cum se sileşte să nu mai vorbească franţuzeşte. Şi după cum îşi subliniază această măreaţă atitudine patriotică accentuând şi acordând franţuzeşte, tot aşa îl pune pe scriitor în capul mesei, ca pe un moş Ion Roată oarecare, sau după cum oligarhia aducea pe vremuri câte un învăţător în parlament.

Intr'un salon, scriitorul nu poate să fie decât pe picior de război, fiindcă toţi au faţă de el o ţinută artificială. Unii s'au documentat adhoc ca să fie amabili cu el; alţii se pun în valoare prin cunoştinţele lor asupra literaturilor străine, îndreptăţindu-şi astfel ignorarea scrisului convorbitorului autor; câţiva evită ostentativ să-i vorbească de partea neserioasă a vieţii lui; iar cei mai mulţi, habar n'au că este scriitor.

Nici nu poate intra în capul burghezului român cu creştere şi instrucţie occidentală că ar putea da un ban pe cărţi româneşti. La fiecare pas ne întâlnim cu prieteni şi cunoscuţi care ne reproşează călduros că nu le-am trimis „încă" volumul. In vorbirea lor simţi favoarea de a te ceti şi intransigenţa pe chestia cumpăratului: Cartea românească nu merită să dai bani pe ea.

Volumul românesc se împrumută cu o dezinvoltură impresionantă. Acei care nu cer, ca şi acei care nu dau cărţi străine, cer şi dau cartea noastră mai cu multă uşurinţă decât focul dela ţigară.

Intr'o zi mă întâlnesc cu unul dintre cei mai de seamă români, după părerea tuturor acelor care-l cunosc; personaj care mă onorează cu prietenia lui. Am înţeles că într'adevăr ţinea să-mi citească volumul „*Ahilleion*". I-l ofer; intrăm într'o librărie; şi în timp ce nu se găsea o bucăţică de hârtie ca să dau un bon, distinsul meu amic plătea un roman de Marcelle Capy şi cerea să i se împacheteze ambele volume la un loc.

N'am putut să-mi explic lucrul, până când, reconstituind cu mare atenţie scena, mi-am dat seamă că omul meu fusese în acele momente distrat, preocupat şi astfel nu s'a putut face în mintea lui, în chip brusc după cum cereau împrejurările, formidabila revoluţie: plata unei cărţi de literatură românească. Iar cumpărătura pe care a făcut-o la întâmplare, a fost destinată să dea o compensaţie librarului păgubit de câştigul ce i s'ar fi cuvenit dela cartea mea.

Dar atunci, cine ne cumpără literatura? Căci se cumpără, ba încă într'o proporţie onorabilă chiar faţă de Franţa. Şi acolo şi la noi, ediţia este de câte cinci mii de exemplare. Zece mii într'un an este în Franţa un mare succes; mai puţin decât atâta nici la noi nu se poate numi mare succes. Această simpatică massă de cinci până la zece mii de cumpărători, este o lume pe care scriitorul român n'o cunoaşte, n'o frecventează. Este o lume nouă; în parte generaţiile tinere, şi mai ales românii de origine străină ce învaţă româneşte.

Dar acesta nu este publicul de care avem nevoe, care să ne fecundeze imaginaţia şi gândirea. Nu este un public ajuns la maturitate literară, sau măcar la o constantă preocupare pentru cele scriitoriceşti. Ceiace se învederează prin lipsa aproape totală a cetitorului care simte nevoe să ia contact cu autorul. La Paris, chiar scriitorul ce n'a găsit decât trei mii de cumpărători, a primit cel puţin o sută de scrisori prin care i se discută opera, i se cer lămuriri, sau măcar autografe. Noi nu suntem deloc răsfăţaţi în chipul acesta. Afară de un simpatic confrate, ce ne povesteşte că după fiecare volum primeşte câteva sute de cereri în căsătorie, cu fotografii şi cu cifra zestrei în milioane.

Să zicem că este adevărat; numai că cererea în căsătorie nu prea este semn de înţelegere scriitoricească, ba, poate, tocmai din potrivă.

Nici un scriitor român nu şi-a găsit încă „nobila prietenă dela Constantinopol".

Niciunul (sau nu vrea să ne spue?) n'a primit încă cekul de treizeci de mii de lire cu rugămintea „să trăiască liniştit un an ca să mai scrie o carte tot atât de frumoasă".

Şi nici unul n'a primit încă cele vreo două sute de buchete de flori. Dar această duioasă poveste merită amintită mai pe larg. Un romancier-poet (nu-i spun numele ca să nu se laude că ştiau anecdota şi acei care nu prea cunosc istoria literaturii franceze), după ce i-a apărut un volum de poezii, a primit un buchet de flori cu o entuziastă şi foarte inteligentă scrisoare semnată: „Aceia căreia i-aţi prelungit viaţa". Florile au fost urmate de altele, în fiecare zi, timp de vreo şase luni... Până într'o dimineaţă când buchetul fusese întovărăşit de un bilet, scris de o mână ce cu greu a mai putut forma literele... „Mă tem că mâine n'am să mai pot lega florile... Dealtfel sunt câteva zile decând ştiu toate versurile pe derost... le iau cu mine".

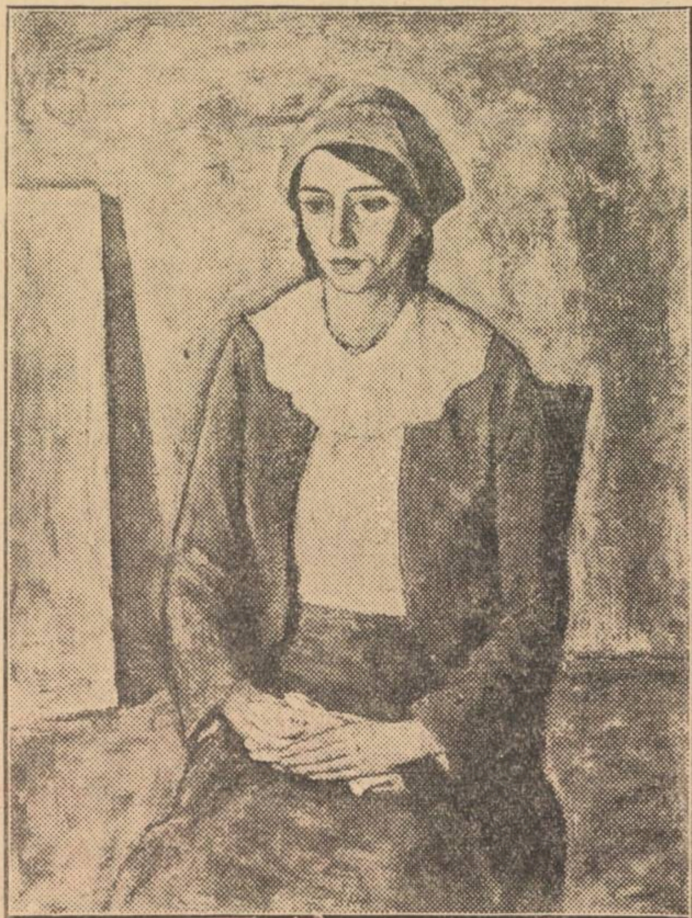
D. V. BARNOSCHI

CUGETĂRI

In mijocul câmpiei verzi, umbra acestui copac seamănă cu-o insulă. Trecătorule, rămâi acolo unde eşti. Poate că între drumul pe care umbli şi între această umbră care se 'nvârteşte încet, se află o prăpastie de netrecut.

Mi-ascund tristeţa, — pasările rănite se-ascund ca să moară. Aduceţi-mi vin şi-ascultaţi-mi glumele. Vin, trandafiri, cântece din lăută şi nepăsarea ta, iubito, să ţie tovărăşie tristeţei mele.

Omar Khayyam

Aurel Ciupe — **Portret**

Poitevin-Skeletti — **„La leul şi cârnatul"**

Cronica Primăverii

de T. ARGHEZI

Pentru Fetiţe

Intre calendarul astronomic care de astădată ne-a minţit şi între barometru, care ne minte de câte trei ori pe zi, stăm de o lună de zile la pândă. Am ajuns vara în cojoace şi de sărbătoarea florilor de Mai s'a făcut focul în sobă.

Intr'alte grădini ale ţării să se fi ivit soarele la vreme? In grădina Bucureştilor el a dogorit toată iarna iar pentru vară şi-a pus guler de blană şi mustăţi de ghiaţă. In primele zile de Mărţişor mugurii însetaţi au făcut boboci, lepădaţi în April, şi deabia viitorul, dacă timpul se mai ţine de vorbă, va scoate o recoltă de frunză verde.

Amăgirea plantelor nu a fost atât de naivă cât ne-au obicinuit să presupunem florile timpilor trecuţi. Vegetaţia s'a dovedit tot pe atât de şireată pe cât climatul de fantezist. Pomii au încercat iuţimea aerului cu nişte muguri de sacrificiu, rezervându-şi adevăraţii muguri, de rândul al doilea, pentru o ambianţă mai conformă. O lună de zile, mugurii de maturitate au aşteptat pitiţi în vârful ramurilor, pe dinlăuntru. Şi ca mugurii au făcut şi rândunelele, care au sosit cu o lună mai târziu ca deobicei, din insulele mediterane, în lumina soarelui dulce. Ele îşi construiesc ăst an în streşină cuibul, pe răcoare, şi chirpiciul lor nu are timp să se usuce pentru ca să primească ouăle, ca nişte cofeturi, din care vor ieşi— cine ştie când? — puii cu pliscurile late.

Copilăria credea că rândunelele aparţin în totul ţării şi că dacă pleacă la desfrunzirea grădinii, în ţările calde, ele se duc mâhnite, într'o vacanţă provizorie, pricinuită de subţirimea costumului. In realitate, rândunica are un suflet internaţional şi realizează zicala latină că patria e-acolo unde e bine. Cu aceeaş lipsă de simţ naţional, rândunica în loc să-şi păstreze ouăle pentru o singură ţară, scoate două rânduri de pui, unul în jgheabul liceului Sfântu-Sava din Bucureşti şi altul în turla coptă a unei biserici din Abisinia fierbinte: — pe când vrabia moare acolo unde s'a născut... Când am înţeles că numai prezenţa muştelor reţine sentimentul de vatră şi de moşie al dispreţuitoarei de oameni rândunele şi că unde nu mai este muşiţă nu mai sunt nici rândunici, copilăria tocmai se isprăvise... Şi, în definitiv, de ce să cinsteşti vrăbiile cu o recunoştinţă şi o solidaritate neanalizată? Căci dacă n'ar mai fi bălegar pe şosea, ar face şi ele aripi mai iuţi şi s'ar strămuta şi ele pe coastele calde ale mărilor din Sud. Zborul lor olog, care slujeşte mai mult la sărit decât la plutire, este de ajuns.

Cu toate acestea, iată câteva buchete de liliac. Cerul s'a făcut albastru. Sus în el nu e nici o vrabie: azurul e brăzdat şi urzit de mii de săgeţi, de mii de rândunici. Dacă mănâncă muşte, aceste păsări, indiferente la chemările nostalgiei, se înalţă cel puţin până aproape de stele. Năzuiseră să fie ale văzduhului şi s'au făcut albastre. Vrabia n'a dorit acest lucru primejdios şi, gospodină de amănunte, rămase pământului, îmbrăcată în culoarea prafului din drum, unde îşi caută comorile şi le ciuguleşte. Intr'un părete al casei era o gaură, improvizată pentru burlanul unui fum de sobă. Desfiinţându-se burlanul, s'a lipit în dreptul găurii un carton, pierdut în zugrăveală. De pe dinafară, şi-a găsit acolo un cuib gata făcut, o căznicie de vrăbioi. Ei stau în el de 12 ani, scot pui în fiecare an şi ciocănesc în carton, pe unde le vine iarna căldură de calorifer. Din pricina frigului şi a umezelii, familia vrăbioiului a început să se scoale târziu, ciocoieşte, pe la prânz, preferând răcelii şi ploii un aşternut de fulgi şi un somn, cioc lângă cioc. Vrăbioiul, iubiţi copii, e un băiat fericit şi vrabia o fetiţă fericită. Ei dorm cât le vine şi visează tot ce le place, mai cu seamă mălai...

O fetiţă frumoasă, care împlineşte la iarnă şapte ani, a aflat că fetiţele şi băieţii încep să se ducă la şcoală, mirându-se că acest lucru se petrece numai cu copiii şi că vrăbiile n'au obligaţiuni didactice. Ea ar înţelege, de sigur, să se ducă, însă cu toată familia şi cu pisica, şi îi pare rău când se gândeşte că o să plece singură de acasă, că o să străbată lumea şi intemperiile, de dimineaţă, ameninţată de zbierătul mânios al băşicilor de automobil, la încrucişarea străzilor mari. I s'a făgăduit fetiţei că dimpotrivă, toată familia se va duce cu ea la şcoală; că tătuţu va pune ghiozdanu în spate, cu toate că o să-i stea barbişonul rău cu ghiozdanul. Şi va veni şi pisica la şcoală. Şi o să vie şi vrăbiile din mahala cu ea, împăcate în vederea învăţământului primar cu mîţa. Şi toată lumea asta o să vie cu ghiozdanul în spate, cu tablă cu burete — şi vrăbiile şi pisica.

Fetiţa s'a speriat pentru că nu ştie ce este o şcoală. Ea credea că şcoala e o îmbulzeală de copii mulţi, care ies val-vârtej dintr'un loc închis şi care îşi spun pe stradă unul altuia, în gura mare, ceeace au învăţat înlăuntru, oferindu-şi din când în când şi câte o palmă mică şi câte un ghiont.

I-am explicat fetiţei ce este o şcoală. Intâi, nu e obligatoriu să te duci în fiecare zi şi la oră fixă: fac aşa numai copiii, cărora li se urăşte acasă şi pe care părinţii nu-i răsfaţă de dimineaţa până seara. Fetiţa asta, de care vorbim, e toată vremea pupată, şi cu motiv şi fără motiv. De câte ori trece tata pe lângă ea, o pupă: de câte ori trece ea pe lângă mama, o pupă mama. O pupă când râde şi o pupă şi când ar sta serioasă; dar de ce să stea fetiţa serioasă? Când i se vede fetiţii ceafa, ea e pupată în ceafă; când i se vede guşa, îi e pupată guşa. Urechia şi nasul i se văd toată ziua şi toată ziua sunt pupate. Pupătura cea mai bună e a mamei, când fetiţa face baie. Mama se sileşte să-i descopere aluniţe şi acolo unde nu le are, ca să o pupe şi pe aluniţe şi pe ne-aluniţe. Să nu mai vorbim de murdăria grozavă, pe care o lasă fetiţa frumoasă în baie, după ce s'a tăvălit ca o găină în pământ şi praf. La şcoală, nu se mai poate murdări decât cu tibişir: tibişirul e alb şi seamănă cu un lucru, pe care peste vre-o 15 ani fetiţa o să-l cumpere, dimpreună cu un pămătuf şi cu oglindă de poşetă, dela droguerie, preferând etichetele străine, ca şi rândunica, şi un preţ bun, ieftinătăţii unui tibişir fără mirodenii.

La şcoală, nu o mai pupă mama şi tata, dar o pupă Domnişoara profesoară şi fetiţele mici. Ştii cum se numesc fetiţele? Colege. Domnişoara profesoară e o cucoană tânără şi gingaşe, curată ca un porumbiel, cu haină de catifea şi coleretă de dantelă; pieptănată cu o cărare albă, care spintecă în două un păr negru îmbelşugat, hrănit de o tinereţe sănătoasă. Domnişoara profesoară nu se poartă tunsă, ca alte domnişoare, ci-şi împleteşte părul în două cosiţe strânse, pe care le găteşte de jur împrejurul capului şi pe urechile-i albe carminii, cu cercei de peruzele, potriviţi la culoarea ochilor deştepţi.

Domnişoara profesoară ştie numai poezii şi poveşti, după cum păsările ştiu numai să cânte — ştie, în orice caz, numai cuvinte frumoase, care îndulcesc şi răcoresc sufletul, cu parfum delicat, făcut din ceţuri de bu-

(Continuare în pag. II-a)

suioc, maghiran, ismă și liventică. — Dar nu e numai atât: Domnișoara profesoară are și altceva. Are o cutie mare, o ladă lângă care șade, o catedră, plină cu nici nu-ți închipui ce minuni.

Uite, nu-ți mai spui nimic. O să le vezi cu ochii dumitale, Domnișoară care mergi pe șapte ani. Domnișoara învățătoare o să-ți dea în toate zilele câte o mărgică și, Duminica, o mărgea mai mare portocalie. Primăvara, înflorește în cutia ei gămălii de toate culorile, mărgăritare cât bobul de arpacaș, meiuri de cristal și agată. Și pe acul dumitale de aur și de-alungul firului dumitale de borangic de metal, se vor strecura zi cu zi, săptămână cu săptămână, lună cu lună, an cu an, fetiță! toate măzăricile Domnișoarei profesoare. Și într'o zi, când ai să fii mare, când sprinceana dumitale se arcuie pe săgeata privirii; când genele licărite de lumină vor tremura în noul răsărit al ființei dumitale, ai să fii împodobită, dela grumaz, până la coate și până mai jos de genunchi, cu zalele de scânteie ale fostelor mărgele mici.

Atunci, totul se va înțelege mai lămurit: Gătelile au fost grăite și avuțiile s'au căpătat în slove și gânduri. Școala, Domnișoară mică, strânge'n cuvinte, pentru mintea și bătaia inimii dumitale, toată viața, toată lumea, toate jucăriile de bucurie și suferință, cu care pleacă la pășunea luminii, cărturarii, ca niște ciobani și baci încrezători, printre copacii cu foaia nouă...

In București, noi avem o grădină. Numele ei nu-i prea frumos. Ii zice Cișmigiu. Nu-i nici frumos nici românesc numele acestei grădini cu farmece. El sună turcește, ca tinichigiu, giuvaergiu, iaurgiu, simigiu, surugiu, boiangiu... Și ați băgat, firește, de seamă, că aceste cuvinte bolnave pier, ucise de viața graiului viu înainte chiar ca meșteșugurile, pe care le numesc, să fi pierit de tot. Sfatul municipal care va cuteza să șteargă turcismul numelui acestei păduri de bijuterii vegetale, înlocuindu-l cu un nume de pom, de buruiană sau de floare, va face grădina Capitalei, din mijlocul orașului, și mai frumoasă. Grădina e înflorită în acest început de Mai. Covoare verzi cu chenare violete și albastre, pardosesc, cu peticele lor mari dreptunghiulare șoseaua din mijloc, ținută cel puțin ea, umbletului cerului senin, din poarta Bulevardului până'n fundul dealului bisericii Schitului Măgureanu. Platanii, ștejarii, castanii, teii, plopii, salcia, răchita și brazii întovărășesc pașii cititorului, de-alungul parcului descântat. Șase zile ale săptămânii grădina aparține copiilor, adormiți în cărucioare elastice sau forfotind, ca niște pitici grășciori, printre trunchiurile de mesteacăn. Intr'un ocol de nisip, constructorii clădesc cetăți cu lopățica și grebla, drumuri și castele și visuri, cum vor face toată viața lor, cu materiale mai puțin durabile decât însuși nisipul... Un băiat abia sculat pe picioare, încă în luptă cu echilibrul, învață să umble între două pâlcuri de lalele roșii cărămizii, și, ca niște lampioane japoneze, se clatină în urma lor alte mii de lalele galbene, viorii, albe, pestrițe și tărcate. In câmpuri, succesiv îngrădite cu plantații scunde, se ivesc toate florile adunate de răbdarea, asemenea cu a sămânței, cu a ramurilor, cu a frunzelor și cu a eflorescenței — a unui singur om, meșteșugarul sârguitor, regele satisfăcut și artistul acestui Paradis. Grădinarul, căruia i se datorește miracolul continuu al grădinii dintre zece străzi, e un străin, identificat cu pământul țării și cu florile lui. Numele lui poate să fie pus alături de al poeților, muzicanților și pictorilor noștri de talent.

Primăvara Capitalei începe și sfârșește în Cismigiu — și în acord cu Cișmigiul își exprimă frumusețile, creeate de acelaș artist grădinar, grădinile mai depărtate de centru și întâlnite mai rar de locuitorii obosiți: grădina botanică, grădina Reginei Maria, de la Cotroceni; parcul Carol; Șosea Kisselef; grădina Icoanei; grădina Episcopiei, și câteva rânduri de mari grădini particulare. Din avion, Bucureștii cu împrejurimile, se ivesc în monotonia câmpiei Teleormanului și a Bărăganului, ca o localitate imensă de poze verzi cu vile albe. La primăvara lor se adaogă covoarele peticate mărunt ale grădinițelor de casă și ghivecele mamei Sultana. Mama Sultana păstrează, în ulița ei de periferie, scurteica de catifea verde, care a învelit-o tânără și zveltă, tulpanul alb, icosarii de aur din urechi, și mușcatele, garoafele, și cîrciumăresele cu floarea de flanelă. Nota înflăcărată a florilor cântă în canavaua albă a păretelui proaspăt văruit. Peste acestea toate, mai toacă uneori și ghiersul de greiere și de țiteră cu două strune de fier, din clopotnița unei biserici foarte vechi, cu preot bătrân cuvios.

Piața Mare e o grădină deosebită în ansamblul primăverii — a culorilor încercate pe legume. Din ștofa cartofilor de anul trecut, strânși în movilele și piramidele unui Egipt local — expresie a pământului interior — se inspiră armatele războiului, ca să se facă nevăzute în șesuri și indescifrabile în munte. Morcovii taciturni, legați de cozi, câte patru, sunt și ei ai anului precedent. Iată vioaiele frăgezimi ale firelor de ceapă și usturoi, înmănunchiate în snopi naivi cu mustață nouă. Țăcăliile spânatice ale rădăcinilor de pătrunjel; salada deschisă ca niște blíduri și întocmită după metrica și psihologia trandafirilor, cu foile învelindu-se una pe alta; coșurile cu macrișuri, căpițele de spanac. Sparanghelul alb cu mugurul vișiniu, degete ale unei plante cu pipăit omenesc. Și mozaicul de alb personal și de rumeneală fără comparativ al ridichilor de lună așezate pentru vânzare ca în vitrine de giuvaergii. Emailul lor, mai frumos decât al crinului, al bujorului și al ametistei, umilește paleta compozitorului de aspecte, expresii și fețe...

Primăvara lucește 'n ochi și o răsfrânge surâsul. Oamenii se întristau, apucându-se să vorbească de criză, amărîți de beneficii mici și de milioane scăzute. Oamenii cu grijă de oameni s'au posomorât că oamenii și timpurile zac: Zilele nu mai aveau nicio însemnătate, leacurile erau măsurate cu zecile și cu sutele de ani. Eroare! Un ceas, o zi de primăvară, un surâs, un buchet de mărgăritărel anulează și criza și economia politică și deficitul. Tot uitându-se unii în ochii și în buzunarul celorlalți, oamenii oftează și plâng. E Mai, fetiță! E primăvară! Au venit florile să te uiți și 'n ochii lor — și a venit cerul albastru, ca să vă uitați la el, voi toți câți îmbătrâniți, căutând ca părinții voștri, încovoiați, în pământ. O floare 'n curte, o floare 'n geam, o floare pe masă în pahar și o floare la ureche, sunt candelele aprinse, cu care fecioarele cuminți așteaptă pe Dumnezeu. A venit Dumnezeu, Domnișoarelor mai mari și mai mici de șapte ani, și florile pun semne pe unde va trece Dumnezeu... Uitați-vă câte puțin în sus, la cer...

T. ARGHEZI

2 Mai 1931

Caleidoscop intelectual

Mozart

In colecția „Maeștrii muzicii vechi și moderne” pe care o publică editura Rieder, d. Emmanuel Buenzod a făcut să apară un studiu de optzeci de pagini asupra lui Mozart.

N'am fi crezut că s'ar putea concentra într'o broșură atât de redusă un material documentar atât de bogat și în cea mai mare parte inedit. Totuși, muzicianul poet Emmanuel Buenzod s'a achitat în chip surprinzător de sarcina grea ce și-a asumat.

Mozart

Autorul trebuia să găsească în primul rând un punct de vedere nou, o ipostază necercetată a marelui muzician. Și d. Buenzod își pornește investigațiile dela această întrebare: *cum se pot împăca în Mozart geniul muzical și mediocritatea umană?*

Cei mai mulți dintre biografii „divinului Mozart” îl socotesc divin până și în glumele copilăriei sale și în vorbăria consternantă din scrisorile lui.

D. Buenzod afirmă cu hotărîre că Mozart a fost, din punct de vedere uman și spiritual, „un Austriac mediocru” și chiar submediocru, că nimic din ceiace făcea sau gândea — în afară de muzică — nu lăsa să i se bănuiască geniul.

Cât despre faptul că, în ceiace privește muzica, el a fost unul din puținele genii autentice ale omenirii, e treaba psihiatrilor să studieze această dedublare a personalității.

Studiul d-lui Buenzod se citește cu încordare până la ultimul rând. Pentru întâia dată se încearcă o atât de categorică separare a omului de artist. Arta devine astfel o funcție subconștientă, foarte apropiată de vechea concepție creștină, care susține că inspirația artistică e de esență divină.

Cel puțin în cazul Mozart, această teorie se poate verifica.

Studiul d-lui Buenzod e însoțit de o bogată iconografie mozartiană, pare-se cea mai completă până azi. — *H. Bl.*

Femei călătoare

Femeile, care după părerea bărbaților nu știu să călătorească, în ciuda afirmațiilor lor, au din ce în ce mai mult o plăcere aproape stranie pentru vagabondaj. Din călătorie ele nu arată decât motive de bucurie? Se poate.

In orice caz, nu există nici urmă din clasica morocăneală, nervozitate și exigențe copilărești, atribuite cu atâta parțialitate de însoțitorii lor.

Partea comică este că nici un moment nu le-a trecut prin minte bărbaților c'ar fi motiv pentru aceste neplăceri însăși prezența lor. Interesantă e fraza următoare: „Bărbații! Dar ei nu sunt buni, decât să înregistreze bagajele!”, spusă cu multă naturaleță de o doamnă în vârstă, dotată cu mult simț al realității.

Dar în epoca noastră nu mai sunt bagaje; ele au fost înlocuite cu valize mici și ușoare. Iată deci un serviciu masculin, devenit prin însăși epoca în care trăim, foarte dispensabil.

Și femeile revenite la destinul lor, care este de a se mișca, mai precis de a călători, se îmbarcă, debarcă, sboară prin propriile lor mijloace.

Ele povestesc apoi ceiace au văzut. Căci femeile știu să vadă, poate chiar prea mult, fără alegere.

Prea puține știu să privească esențialul.

Să fie aceasta lipsă de artă? N'ar fi exclus. In orice caz lipsa lor e mascată cu o inteligență subtilă. Descripția nu e adeseori decât un element în povestirea lor. Femeile au o plăcere nespusă să privească prezentul prin cunoștințele căpătate din trecut, prin studiul chestiunilor sociale și religioase.

Particularitatea aceasta dă lucrărilor feminine interesul pe care suntem înclinați să-l numim documentar.

In felul acesta d-na Lily Jean-Javal ne povestește astăzi despre tot ce a văzut în Portugalia. Lucrarea d-nei Jean-Javal verifică tot ce am spus mai sus.

In introducere autoarea mărturisește că ceiace a atras-o mai mult spre Portugalia, a fost dorința de a vedea de aproape și de a studia pe „Maranes”, acei crypto-evrei lusitanieni, ai căror strămoși botezați cu forța către sfârșitul sec. XV sub domnia regelui Manuel I, n'au fost complect asimilați cu catolicii, ci continuă să-și practice pe ascuns „erezia” lor.

D-na Jean Javal a fost călăuzită în tentativele sale de incursiune la (cristaos-novas) creștini noi, de însuși șeful acestei bizare secte religioase, un ofițer portughez, căpitanul de Barros-Basto.

Călătoarea a întâmpinat multe dificultăți din partea credincioșilor fanatici. A reușit totuși să asiste la ceremonia, care a avut loc în sinagoga din Braganța și care poartă numele bizar de „Poarta ispășirii”. Ea a ascultat cântecul lui Moise: „In vocile lor vibrează amarul suferințelor și opresiunea seculară, mizeria sărăciei, dar și speranța patriei regăsite”.

Cei care ascultă, fie credincioși sau nu sunt mișcați în fața credinței acestor suflete, în care vibrează idealismul nemuritor al strămoșilor.

Ar fi nedrept să credem că d-na Lily Jean-Javal s'a mărginit la genul acesta de excursiune. Chiar dacă consacră cultului maranilor un important capitol din cartea sa, celelalte ne fac să străbatem peisagii minunate din țara portugheză: Porto, Lisabona, Coïmbra cu vechea sa universitate etc. — *Z. N.*

Cluburi de gângavi

In America există două cluburi de gângavi, unul la Filaldelfia și altul la New-York. Inițiatorul lor este avocatul I. Stanley din Filadelfia, care a fost el însuși gângav, dar a izbutit să se vindece grație răbdării și perseverenții sale extraordinare.

Stanley este de părere că gângăveala e cauzată numai de frica de ridicol. Membrii nou înscriși n'au voe să spună la început decât una sau două fraze; — cu timpul mai mult, până când, după 3-4 ani, pot vorbi 5 minute. Faptul că se găsesc printre semeni cu acelaș defect le răpește timiditatea, astfel că după un timp oarecare se învață să vorbească fără cusur.

Stanley a constatat că numai în New-York sunt câteva sute de mii de gângavi, iar în toată America un milion. Sunt mult mai puține femei gângave decât bărbați, pentrucă — zice Stanley — fetele încep a vorbi mai de timpuriu, la o epocă la care copilul nu cunoaște încă frica de ridicol. Odată pe an, cluburile dau un banchet — un fel de examen final, — la care invită și oaspeți străini; membrii clubului iau cuvântul ca să se vadă dacă s'au lecuit și se întâmplă foarte rar să nu reușească la această ultimă probă.

Teatru gratis în Cehoslovacia

Frantisek Langer, cunoscutul dramaturg ceh, autorul piesei de succes „Periferie”, care s'a jucat anul trecut la Teatrul Ventura din București, a întocmit un interesant proect pentru înființarea unui teatru gratuit. El a calculat că dacă i s'ar da teatrului comunal din Praga o subvenție de 4 milioane de coroane pe an (adică un sfert din ceiace capătă teatrele de stat), s'ar putea organiza reprezentații absolut gratuite. Teatrul va fi organizat sub formă de școală publică, ca institut de popularizare a culturii. Fiecare piesă ar putea fi văzută de 50-100.000 de spectatori, așa că montarea premierei următoare, putând dura câteva luni, s'ar face cu cea mai mare îngrijire. Nefiind nevoie decât de 5-7 premiere pe an, s'ar alege numai piesele de frunte. Acest institut ar fi primul teatru gratuit din lume.

Sterilizarea criminalilor

Statul american Oklahama a votat o lege prin care impune castrarea criminalilor recidiviști, precum și a tuturora persoanelor care suferă de alienație mintală.

Cu ajutorul acestei legi, statul Oklahama speră să scape de criminalii ereditari și să reducă numărul alienaților, care s'au înmulțit, în ultimul timp, în mod îngrijorător.

Conform legii de sterilizare vor fi supuși castrării bărbații care n'au atins vârsta de 67 de ani și femeile care n'au trecut de 47 de ani.

Ziarele americane afirmă că și celelalte state vor vota legi analoage, de oarece parlamentul american a tot amânat să voteze o lege generală, obligatorie pentru toate statele americane. —

Americanii culți disprețuesc jazzul

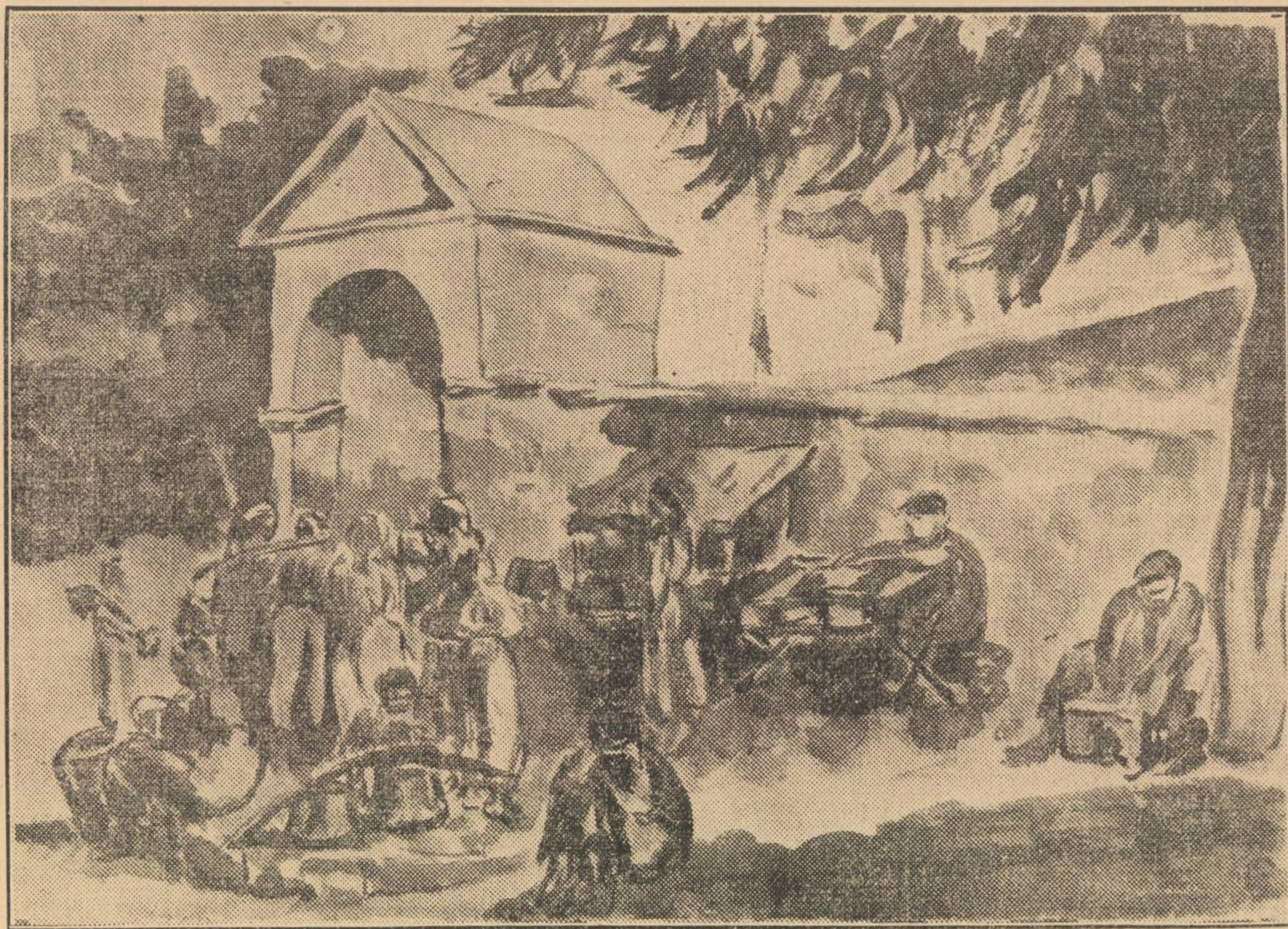
Revista muzicală „Etude” din Philadelphia a făcut printre cititorii ei o foarte interesantă anchetă, punându-le întrebarea: „Dacă v'ar spune medicul că nu mai aveți de trăit decât 24 de ore, ce fel de muzică ați dori să ascultați în acest răstimp?” Nici unul dintre cei întrebați nu s'a pronunțat pentru muzica de jazz. Compozitorii și muzicanții au ales repertoriul clasic.

Dintre operele germane, Americanii preferă pe ale lui *Beethoven*. Din miile de răspunsuri primite de redacția revistei, se constată o tendință generală spre muzica tristă, sentimentală. Așa, de pildă, numeroși cititori au ales *Largo* de *Haendel* și alte bucăți cu caracter religos. Compozitorul american *John Philip Susa*, cunoscut și în Europa, lăsând orice modestie la o parte, și-a ales una din propriile lui compoziții: „Stars and Stripes Forever”.

A APĂRUT

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Lilly Verea La fântână (Aquarelă)

PLASTICA

Un debut artistic trebue privit totdeauna cu încredere şi îngăduinţă. Inceputurile ascund adesea resursele reale ale artistului în dosul unor stângăcii şi ezitări fireşti. Manifestările acestea trebuesc prin urmare judecate în primul rând din punctul de vedere al talentului, iar nu sub condiţiunea desăvârşirii mijloacelor de expresie. O dibuire de talent preţueşte mai mult decât o abilitate ratată. Indemânarea poate

Lilly Verea Via Bellosguardo

pregăti cel mult foarte buni meşteşugari; pe câtă vreme talentul, care nu se reduce la dexteritate, pregăteşte totdeauna artişti.

Toate acestea s'ar părea că au ajuns locuri comune; noi socotim însă util să le repetăm cât mai des pentru acea parte a publicului nostru care se educă foarte greu şi sfârşeşte aproape în chip inevitabil prin a confunda valorile reale cu cele aparente.

E de ajuns să amintim, astfel, că la recenta expoziţie a nudului prima şi — pe cât ştim — singura bucată, care s'a vândut era şi cea mai slabă ca inspiraţie, şi cea mai puţin artistică în ceiace priveşte realizarea picturală.

Faţă de această lipsă de înţelegere a publicului, cronicarul de artă nu poate reacţiona altfel decât punând cât mai viu în lumină talentul real pe care-l descoperă, şi atrăgând stăruitor atenţia asupra însuşirilor făgăduitoare ale debutanţilor.

Să nu mire aşa-dar pe nimeni faptul că vom acorda o atenţiune specială începuturilor plastice, din frământarea cărora vor trebui să răsară mâne înfăptuirile definitive ale artei româneşti.

Cel mai proaspăt debut pe care-l semnalăm e acela al d-rei *Lily Verea.* In sala „Hasefer", această tânără artistă expune — după terminarea studiilor în ţară, în Italia şi în Franţa — cele dintâi portrete, peisaje şi desene pe care le socoteşte vrednice să fie înfăţişate cercetătorilor.

Personalitatea artistică a d-rei Verea se conturează destul de luminos. Lucrările d-sale exprimă, cu mijloace sincere şi sobre, un lirism reţinut, fără exuberanţe cromatice supărătoare, fără strivirea sau exagerarea snobă a formelor.

D-ra Verea izbuteşte cu deosebire în portret. Capul de expresie d-sa ştie să-l construiască unitar şi bine echilibrat ca mase. In toate tablourile însă, desenul e tratat cu mai puţină timiditate decât distribuţia valorilor. Se observă aci o ultimă influenţă a şcoalei. Abia de acum înainte artista va începe să rezolve problemele coloristice.

In manifestarea actuală, peisajul în ulei e mai puţin adâncit şi poate de-aceia uneori chiar mai siropos decât cel în aquarelă, care conţine totdeauna o lumină discretă şi o nesilită armonie de ansamblu.

Lilly Verea D-ra D. B.

In genere însă, peisajul nu pare să convină prea mult paletei şi temperamentului d-rei Verea. Afară de rare excepţii, priveliştile transpuse de d-sa se construesc parcă pe un singur plan, cu o perspectivă redusă şi stângaciu încadrată.

Dar această inegalitate a peisajului — care indică totuşi o viziune originală în compoziţia de interior — e larg răsplătită în celelalte lucrări, printr'o frăgezime de materie şi o siguranţă a liniei, care vor sluji temeinic la înfăptuirea operelor de viitor.

* * *

După expoziţia nudului, mult frecventată, dar foarte puţin înţeleasă în adevăratele ei semnificaţii, sala Mozart adăposteşte o instructivă colecţie de *portrete şi capete de expresie.* Instructivă mai mult prin ceiace sugerează, decât prin valoarea operelor prezentate. Pentrucă expoziţia portretului ne arată mai ales ce nu s'a făcut în această direcţie.

Desigur, organizatorii nu au avut pretenţia să înfăţişeze un tablou complect al genului. La invitaţia lor au răspuns artişti puţini şi nu dintre cei mai reprezentativi. Se poate vedea totuşi şi din lucrările expuse că studiul chipului uman preocupă în cel mai înalt grad pe plasticii noştri. Dar aceasta nu însemnează că şi izbutesc în aceiaşi măsură. Dimpotrivă; exemplarele expuse la Mozart dovedesc că pictorii noştri nu se pot concentra pentru a da adâncime, vibraţie lăuntrică, expresiei. Aproape toţi vânează efectul, sunt obsedaţi de asemănare în loc să caute caracterul, nu ştiu să observe cu pătrundere şi să stilizeze cu discreţie. Excepţiile în această expoziţie sunt atât de puţine încât nici nu le mai menţionăm.

H. BLAZIAN

Lilly Verea Cap de studiu

Călătorii

— Cannes Marseille —

In autocar

Desfăcut de împrejurimi, încep să constat că nu sunt singur în autocar, şi să-mi studiez tovarăşii.

Autocarul nostru e o adunare internaţională de parcă am fi în drum spre Geneva: un avocat italian, o avocată din Berlin ,doi englezi tineri şi amorezaţi ca pe coasta de azur, doi japonezi spioni, doi evrei din St. Maxim care pleacă să se îmbarce, natural, pentru America. Aceştia din urmă sunt şterşi şi timizi. Au aerul să voiajeze pentru întâia oară, prin contrast cu Englezii care par să fie născuţi într'un vehicul...

Au priviri binevoitoare pentru toţi, amândoi, el şi ea, laolaltă, par'că pentru a ne angaja la nevoe să le dăm puţin ajutor, să-i salvăm.

Când s'au suit li s'au făcut recomandaţii să fie prudenţi pe vapor şi să scrie odată ajunşi. Nu simt în ei nimic din febra voiajului lung, din viziunea necunoscutului care-i aşteaptă. Au numai aerul că se tem de toată lumea, că vor să nu supere pe nimeni şi eventual să ceară scuze. Locurile pe care stau sunt goale pe jumătate ,din jenă, din timiditate.

Uneori am impresia că fug în urma unei crime şi să tem să nu-i bănuim, să nu-i denunţăm.

Avocatul italian, prin excepţie înalt, vorbeşte bineînţeles cel mai mult şi mai tare. E galant şi aprins. Bustul lui se pleacă stâncos spre nemţoaica mică şi blondă sub o pălărie aproape conică, cu floricele de postav în smocuri. Vorbesc fiecare despre sistemul naţional de lichidare a falimentelor, cu sau fără judecător sindic. Şi sunt încântaţi. Dispoziţiile de lege par o poemă, aşa le strălucesc ochii. Fericirea lor e interesată de această problemă stupidă. Par amândoi foarte aprinşi. E ridicol despre ce pot să vorbească cu atâta plăcere doi oameni care se iubesc. Eu sunt nenorocit. Discuţia îmi aminteşte viziuni de Tribunal, de profesiunea pe care vroiam să o uit o lună, măcar o lună. Vorbele lor nemţeşti îmi vin ca o obsesie; ca o persecuţie divină. E într'adevăr o neşansă; simt mâna soartei şi sunt impresionat. Cine a trebuit să adune un avocat din Veneţia cu o avocată din Berlin, într'un autocar francez în care e un avocat român fugit şi evadat din meseria lui!?

O englezoaică tânără şi frumoasă care răzbună toţi caninii pe care i-au plimbat englezoaicele de totdeauna sub buze lungi de cămilă, vorbeşte cu „respectivul" a cărui figură, ştearsă mi-a dispărut complect. De altfel totdeauna când o femee frumoasă vorbeşte cu un domn, acest partener devine neînsemnat şi antipatic.

Englezoaica e blondă şi zâmbitoare. Costumul bleu accentuează galbenul părului şi al zâmbetului. Din toată figura ei veselă cu „self control", radiază o impresie de soare copt, de lumină plină şi pârguită. Tenul ei are reflexe de miere de albine prin care trece soarele. Are privirea albastră la fel cu haina, ca două agrafe asortate. E un complect veritabil. Are un zâmbet discret şi plin de inocenţă de câte ori te uiţi la ea. E singura englezoaică simpatică din toată Marea Britanie, din câte au trecut pe continent.

Toată făptura ei e delicată şi fluidă: fum auriu în bătaia soarelui spre apus, toamna. E una din cele mai candide înfăţişări din câte am văzut. Privirile ei sunt bune şi alintătoare. Nimic sălbatec nici preţios. E o franchetă de copil care nu ştie ce este primejdia şi oamenii şi de-aceia nu se teme. Aşa ar trebui să fie icoanele. Aşa aş fi pictat eu pe Maria dacă aş fi fost pictor.

Delicateţa ei surprinde şi uimeşte ca florile prea fine pe care le găseşti pe câmp într'un loc aspru şi sever.

Cum a putut creşte astfel prin ceaţă, această făptură de soare!

Niciodată nu am privit o femee cu atâta gând pur, cu atâta admiraţie pentru Dumnezeu şi pentru om, cu atâta înduioşare.

S'a scoborît la Toulon. Probabil s'a scoborît şi englezul pe care nu l-am văzut nici pe când era în autocar.

A zâmbit cu tristeţă ca şi cum s'ar fi îndreptat spre un destin nefast pe care numai sufletul ei îl presimţia, şi silueta-i de libelulă albastră a dispărut după colţul străzii, arid şi pustiu.

Cine ştie cum vor batjocori oamenii şi anii această apariţie efemeră! Am avut şi am însă presimţirea că a murit, atunci în seara aceia, aşa frumoasă şi tristă cum era, cu zâmbetul ei sfâşietor de milă şi de bunătate. Şi poate e mai bine aşa.

Pe bancheta din faţă stăteau alături doi japonezi. Trupurile lor mici dispăreau întregi după spătar; de parcă s'ar fi tupilat anume, sau ar fi stat acolo doi copii. Gâturile galbene şi slabe, cu două capete mici şi rotunde; păpuşi stranii de „Luna Park" internaţional eşiau deasupra paravanului de piele al băncii.

Când se mişcau, gesturile lor aveau totdeauna un aer de imitaţie stângace, de maimuţărie. Erau mecanice şi conştiente în acelaş timp.

Simţeai în prealabil un calcul mintal care le dicta şi apoi declanşarea unui resort pentru execuţie.

Ochii oblici păreau şireţi, şi de câte ori vorbeau uitându-se unul la altul, aveai impresia că se cercetează, că se bănuiesc, că sunt doi duşmani care încă nu s'au recunoscut dar că se suspectează reciproc.

Cel mai bătrân dintre ei avea o înfăţişare gravă, ridiculizată numai de mustăţile subţiri care atârnau deoparte şi de alta a gurii, ca două timide şi incomplecte paranteze.

Trebue să fi fost un diplomat. Avea încreţituri care denotau o grijă ca pentru o naţiune întreagă. Şi apoi, cel tânăr era prea respectos faţă de această întrupare enigmatică şi pergamentoasă.

Nu am putut însă şti nimic. Gândurile erau închise în ei, crăpăturile ochilor erau numai ca acele ale cheilor de Yalle.

Cu mişcări de maimuţă dresată, au fotografiat vederi şi vile, imitând perfect pe om.

In fund, în colţ, o femeie în vârstă, singură, stătea drept, şi numai la coturile şoselei, se apleca într'o parte şi 'n cealaltă până ce-şi relua echilibrul stabil, ca o momâe pusă pentru reclamă.

In stânga noastră peisajul începe a deveni plan, şi pierdut într'o zare nedecisă. Cerul începe a mânca pământul ,a intra în el făcând golfuri fumurii, ogoare drepte şi albe de fum. Sunt irigaţiile din apropierea Toulonului, pentru extras sarea din apele mării. Mlaştini geometrice şi artificiale, care păstrează însă prin misterul atmosferei ce pluteşte deasupra lor, caracterul dezolant al peisagiilor de ape în retragere.

Rămâne în urmă luciu sub soare; postul militar Toulon. Câteva vase de război fumează gros şi negru, fum de fabrici plutitoare. De cine ştie câte zeci de ani, vasele acestea poartă numai rar prin porturi neurastenia vieţii lor inutile, în aşteptarea lungă a unei ineccări fulgerătoare care trebue să vie la capătul vieţii lor. Până atunci stau, stau, în portul acesta, carcase sinistre de monştri antideluviani.

O cazarmă austeră pe un vârf de mamelon ridicat să vadă marea, străzi pustii, cu grupuri de soldaţi cu berete şi pantaloni scurţi, ziduri prăfuite şi fierbinţi, jaluzele verzi trase peste tot. O piaţă cu o mică grădină în mijloc, iarăş o stradă nepopulată care sue spre gară: Toulon.

Popas, un sfert de oră. Scoborîm; o rătăcire scurtă pe străzi lăturalnice şi liniştite, cu trecători puţini, cu ziduri aspre. Mergem, aşa, fără nici un scop. Nu ştim nici numele străzii, nici unde duce. Avem o senzaţie de vagabonzi. Ne uităm la uşi, la ferestre; întârziem la vitrine, la un fotograf, unde admirăm o colecţie de căsătoriţi în poză clasică, ridicoli şi superbi ca pretutindeni; este şi un plutonier de marină, fotografiat cu mâna stângă pe un vas de carton în semn de supremă autoritate.

Căsătoriţii multiplică monotonia unor colonade, împerechiate fără variaţie: două capete aplecate: sprijin şi înduioşare. Ce tristeţă. Să plecăm repede. Am plecat.

Aceiaş şosea printre culmi aride, cu copaci cu frunza aspră şi creaţă ca părul negrilor.

Poate de o jumătate de oră urcăm un munte. Şoseaua în serpentină se caţără pe coastă, schimbând de direcţie. De-asupra şi dedesuptul nostru se văd automobile care aleargă; unele mai îndepărtate, mici ca nişte jucării de copii trase de-o sfoară nevăzută. Uneori parcă se prăvălesc şi se ciocnesc între ele, pentru ca o clipă după aceia să le vedem fugind în aceiaş direcţie deşi unul urcă şi altul coboară. Urmăresc distrat jocul lor mut cu schimbări de sensuri; cele care sue ne indică drumul pe unde vom trece. Sus, aerul e tare şi vântul puternic. Orizontul e larg. In stânga noastră, departe se zăresc două stânci mari, negre, ca văzute într'o oglindă, iar mai departe o coamă cenuşie şi neprecisă, ca o spinare de fiară încovoiată în arc: Marea.

E ca un decor de tragedie, de furtună wagneriană. E măreţ şi impunător. E parcă acolo un sfinx gigantic care stă pe labe şi păzeşte apele.

Uneori în jocul luminii scânteie scurt ceva; o blană lucioasă şi linsă de animal desmerdat.

Scoborâşul e brusc, printre văgăuni.

Intrăm într'un şir de case deoparte şi de alta a şoselei. Dela un timp întâlnim tramvae, mai multe automobile. Şirul de case e totuş încă singuratec şi unic, ca un dig.

Mişcarea sporeşte ca un motiv muzical. Intrăm în vâltoare. Nu mai suntem noi, deasupra muntelui şi a mării în bătaia vântului. Individualitatea noastră dispare. Suntem o unitate. Ne simţim mai mici şi mai deconsideraţi. Intrăm într'un bulevard splendid cu patru rânduri de platani de-o parte şi de cealaltă. Un bulevard drept, curat, pe sub frunze şi umbră, ca un tunel foşnitor, ca sub o pânză argintie umflată, şi mişcătoare sub o adiere vagă.

DEMOSTENE BOTEZ

ERICH MARIA REMARQUE

INTOARCEREA DE PE FRONT

IN ROMÂNEŞTE DE J. BYCK şi AL. A. PHILIPPIDE

Preţul 120 lei

EDITURA „ADEVERUL", S. A. — BUCUREŞTI

După anii de sbucium şi de groază ai războiului, descrişi în romanul „Nimic nou pe frontul de vest", Remarque înfăţişează în „INTOARCEREA DE PE FRONT" epoca de frământări care a urmat marelui măcel.

„INTOARCEREA DE PE FRONT" e tragedia unei întregi generaţii, care — desprinsă ani de zile din cursul normal al vieţii — încearcă să-şi refacă existenţa sdrobită.

Dificultatea readaptării, decepţia pe care o încearcă cei demobilizaţi, deosebirea dintre imaginea ce-şi făuriseră în clipele de desnădejde petrecute în tranşee şi realitatea meschină din dosul frontului, peripeţiile dramatice ale revoluţiei germane din 1918, corupţia moravurilor, desfrâul şi imoralitatea îmbogăţiţilor de război, mizeria morală şi fizică a unei populaţii sacrificate, — toate acestea alcătuesc tabloul cel mai desăvârşit al epocii de după războiu, zugrăvită de Remarque cu acea putere de evocare şi de viaţă care l-a făcut celebru în lumea întreagă.

„INTOARCEREA DE PE FRONT" a apărut în limba română (traducerea d-lor *J. Byck* şi *Al. A. Philippide).* Un volum de 320 pagini, lei 120. La toţi librarii şi depozitarii de ziare.

Literatura rusă la cotitură

Oricare ar fi părerea noastră asupra stării de lucruri din Rusia sovietică, e bine să ne dăm seama de ceiace se petrece acolo. Pentrucă trăsăturile acestei transformări nemaipomenite, a acestei crize care atinge viaţa unei ţări imense şi care durează de cincisprezece ani, răstimp important chiar pentru istorie, nu se vor şterge niciodată.

Literatura rusă contimporană, care mai puternic ca oricând, confirmă vechea formulă, după care literatura unei epoci este o oglindă ideală pentru a reflecta situaţia generală a ţării, este în măsură să-l lumineze pe acela care ar vrea să vadă clar în aşa zisul „haos sovietic".

Vorbind de U. R. S. S., toată lumea — amicii Sovietelor, cât şi duşmanii — este de acord asupra unui fapt de netăgăduit: artele acolo înfloresc. Dar ne grăbim să spunem că arta în Rusia e ceva cu totul diferit de arta Europei Occidentale.

Rusia de astăzi nu cunoaşte principiul artei pentru artă. Acolo arta este ceva real, precis, efectiv. Ea nu este o putere creatoare fără scop nici cauză, ci o munca fixă, o îndeletnicire zilnică, o meserie ca oricare alta. Acolo un scriitor, un pictor, un muzicant nu e un fel de preot, ci o forţă muncitoare, o albină lucrătoare, care rămâne într'o veşnică activitate şi care trebue să lucreze fără încetare, uitând adesea propriile sale interese, în folosul reginei celei mai severe din lume, care se numeşte Socialism. In Rusia nu a încetat starea de asediu şi demobilizarea este departe de a fi decretată.

Perioada reconstructivă care a mobilizat toate popoarele Rusiei pentru edificarea socialistă cere o evaluare nouă, absolută şi practică a tuturor valorilor literare. Ea cere recrutarea de forţe noui pentru transformarea complectă a vechilor cadre. Ea izvorăşte din dorinţa neînfrântă şi tenace a proletariatului de a-şi creia literatura sa, o literatură muncitorească şi ţărănească. Este abolit, nimicit, tot ce e vechiu.

Intr'adevăr, dacă câteodată, foarte rar, se mai pot găsi ofiţeri ţarişti în armată, funcţionari vechi în instituţiunile de Stat, marii scriitori dinaintea războiului au dispărut aproape complect. Andreev, Block, Sollogub, Briusov au murit. Maxim Gorki, deşi strâns legat de Soviete, nu mai produce nimic de seamă. Bunin, Merejcovski, Zaiţev, Balmont, Cuprin, Şmeliov trăiesc de mult în străinătate şi literatura sovietică pare să fi uitat chiar de existenţa lor. Dela un timp încoace chiar situaţia scriitorilor denumiţi în Rusia „tovarăşi de drum" (poputcichi) este foarte delicată. Ei aparţin generaţiei care s'a ridicat imediat după revoluţia bolşevică din Octombrie 1917. Babel, Seifulina, Ivanov, Semionov, Zamiatin, Fedin, Alexe Tolstoi, Zoşcenco sunt susţinătorii literaturii sovietice în perioada comunismului de războiu şi a N. E. P.-ului. Ei mai există şi mai scriu, dar se pare că rolul lor se apropie de sfârşit.

A şi început anatemizarea lor, pentrucă ei toţi au paşapoarte de intelectuali; rămăşiţe ale burgheziei ei sunt instruiţi; ei consideră arta ca o valoare absolută şi în sine şi nu ca o valoare practică. Intr'un fel sau în altul ei sunt împinşi în rangul al doilea. Pentru că rangul întâi este ocupat de Selvinski, Ognev, Lavrenev, Cataev, Fadeiev, cărora li se adaogă Gladcov, Lebedinschi, Leonov, Şaghinian, Olga Forşe.

In momentul de faţă Selvinschi dă tonul. Ce *leitmotiv* comportă acest ton? Este o chestiune la care se poate răspunde foarte uşor. Selvinschi în literatură este ceiace reprezintă Stalin în politica generală. Ce vrea Stalin? Colectivism. Exploatare colectivă. Fără discuţii: ţara va renaşte numai mulţumită procedeelor strict comuniste. Muncă colectivă, gospodării colective, maşini colective, venituri colective. Iată leacul. Şi Stalinii literaturii, adoptând acest cuvânt de ordine vederilor lor proprii, îl expun în nenumăratele publicaţiuni sovietice. Iată declaraţia lui Selvinschi:

„Literatura sovietică rămâne în urmă, dacă considerăm opera gigantică pe care o înfăptueşte ţara. Această înârziere este supărătoare mai ales în momentul de faţă, când lupta de clasă ia proporţii formidabile... Salvarea literaturii sovietice este în cei „cinci ani" literari, care trebue să urmărească exact aceleaşi scopuri ca şi cei „cinci ani" industriali. Atenţia întregii corporaţiuni a scriitorilor, şi a fiecărui scriitor în parte, trebuie să se aplice, să se concentreze asupra muncii capabile să intereseze toată lumea proletară. Iată dece trebuie elaborat un plan general, care să fie decretat obligatoriu pentru orice membru din cutare sau cutare asociaţie literară".

In consecinţă o transformare totală a tuturor tradiţiunilor profesionale. Munca scriitorului trebue socializată. El va trebui să-şi uite imediat origina sa quasiaristocratică. In Rusia Sovietică, toate titlurile, toate castele, toate privilegiile sunt abolite. In faţa muncii toţi sunt egali. Deci scriitorul sovietic va combate în mod activ şi fără milă tendinţele burgheze şi va reflecta în operele sale progresele şi etapele reconstrucţiei socialiste. Dedicându-se complect şi de bună voie acestei nobile ţinte, scriitorul va ajunge puţin câte puţin la acea stare de suflet incomparabilă, în care *eul* individual se va transforma aproape pe nesimţite într'un *noi* colectiv.

In acest scop scriitorul nu va mai sta locului. El va trebui să studieze viaţa zbuciumată a unei uzine de zeci de mii de lucrători şi a Armatei Roşii; a unei mine de cărbuni şi a unui trust; a unui „colhoz" şi a unei ambasade. El va trebui să viziteze Daghestanul şi insula Sahalin, Arhanghelsc-ul şi Balaclava. Şi scriitorul sovietic de astăzi devine muncitor de uzină, soldat roşu, propagandist al colhozului, sau intră în „brigada activă a scriitorilor" care călătorind din loc în loc ajută, prin viu graiu şi scris, edificarea socialismului în Rusia. Cei mai mari scriitori ruşi de astăzi: A. Tolstoi, Şişcov, Lavrenev, Fedin, Şceglov s'au raliat acestor puncte de vedere şi au adoptat noile condiţiuni de muncă şi creaţiune.

O consecinţă fatală şi extrem de importantă pentru desvoltarea ulterioară a literaturii ruseşti. In Rusia Sovietică dispare romanul, lăsând supremaţia unui gen literar mai scurt, mai strâns, mai condensat, esseul. Scriitorii sovietici nu mai au răgazul şi liniştea, necesare pentru a scrie opere mari şi unitare şi chiar atunci când publică romane (căci mai apar încă destule pe piaţa literară sovietică) ei le prezintă sub forme evoluate, reconstruite: romanul sovietic încearcă să se adapteze modei zilei. Deaceea, din când în când, vom întâmpina în el fragmente, care au o asemănare izbitoare cu schiţele de care pomeneam mai sus.

Literatura rusă se găseşte la o cotitură periculoasă. Trebuie să aşteptăm câtâva vreme înainte de a vedea orientarea ei definitivă. In orice caz războiul literar în Rusia a fost declarat. Să vedem ce veşti ne vor aduce primele comunicate.

(ZINOVY LVOVSKY: *La Revue Mondiale*, 1 Mai 1931).

A. I. KUPRIN

Al-Isa

(Legendă)

Cu câteva secole înaintea lui Hristos, trăia chiar în centrul Industanului un popor puternic, deşi puţin numeros. Numele lui a dispărut din istorie; Sfintele Vede nu pomenesc de el nici un rând. Fachirii cei bătrâni însă, zeloşi păzitori ai tradiţiei, povestesc că strămoşii acestui popor, oameni aspri şi cutezători, veniseră din Extremul Occident şi subjugaseră în scurtă vreme întregul Industan. Toţi rajahii şi prinţii industani îi plăteau tribut; sclavii prizonieri le cultivau pământul. Ei nu cunoşteau nici luxul, nici teama de moarte, deci erau de neînvins.

Acest popor puternic se închina unei fiinţe în viaţă, — unei femei, pe care o numeau zeiţa morţii. Pe zeiţa morţii n'o văzuse nimeni niciodată, în afară de doi bătrâni preoţi. Ei o alegeau în taină dintre cele mai frumoase fetiţe, care nu atinseseră încă vârsta de patru ani, o educau şi graţie unei minunate taine cunoscute numai lor, aduceau frumuseţea ei spre cea mai desăvârşită perfecţiune. Când murea o zeiţă a morţii, în locul ei preoţii aduceau imediat alta. Dar despre acest lucru ştiau numai ei. Poporul credea că zeiţa nu moare niciodată şi frumuseţea ei e nepieritoare.

Odată la cinci ani, ea ieşea din templu într'un car uriaş, închis în toate părţile, tras de zece elefanţi albi. Era întâmpinată de tot norodul, care cânta imnuri sfinte, cu facle aprinse în mâini. Entuziasmul poporului atingea nebunia. Tăiau capetele la sute de sclavi, mulţi se flagelau cu bice, se înjunghiau cu pumnale sau se aruncau în delir sub carul zeiţei pentru a fi striviţi de roţi şi de elefanţi...

In una din aceste nopţi, preoţii şi poporul alegeau un bărbat pentru zeiţa morţii. El era bărbatul ei numai douăsprezece ceasuri. De dimineaţă era jertfit cu mare pompă, deoarece oricine vedea, fie şi numai odată, obrazul zeiţei, era supus, după lege, unei morţi imediate. Cu toate acestea, la fiecare cinci ani, doisprezece adolescenţi se destinau îngrozitoarei zeiţe. Ii aşteptau încercări atât de grele însă, încât tradiţia povesteşte că numai patru eroi au ajuns la marea cinste să moară ca bărbaţi ai zeiţei morţii.

Al-Isa era fiul unui rajah vestit. Incă de la cincisprezece ani, întrecea pe toţi tinerii în bărbăţie, putere şi frumuseţe. Chiar cea mai mândră şi cea mai renumită frumuseţe a Indiei ar fi fost fericită să se numească soţia lui. Dar Al-Isa se sortise zeiţei morţii. Legăturile de dragoste îi păreau un păcat. In întreaga lui viaţă, nu îndrăzni nici să cânte nici să zâmbească. Războiul şi exerciţiile atletice erau singurele lui îndeletniciri.

Al-Isa trecea prin grele încercări. Dar lacrimile mamei şi ale surorilor nu-l înduioşau când eşea din măreţul lui palat. Dacă întâlnea femei, el întorcea ochii, urmărind în depărtare o frumuseţe mai desăvârşită. Nimeni niciodată nu l'a văzut râzând sau stând de vorbă...

Deaceea curând numele lui umplea de spaimă chiar vecinii cei mai războinici. Fără platoşă, numai într'o haină subţire, albă ca zăpada, el se avânta în luptă, acolo unde duşmanii erau mai numeroşi. Trunchiuri tăiate de la umeri până la şolduri, capete, mâini şi picioare deslipite de trup arătau drumul pe unde trecuse. Intâlnirea cu el, era moartea sigură şi duşmanii fugeau dinaintea lui ca o turmă de oi, strigând: „Al-Isa! Al-Isa !"

Când nu era război, îşi petrecea timpul, vânând porci mistreţi şi tigri. Apa izvoarelor din pădure şi o bucăţică de pâne îi serveau drept hrană, iar şeaua drept căpătâi.

In cele din urmă, în una din acele zile în care ieşea în carul său zeiţa morţii, crainicul anunţă norodului numele lui Al-Isa.

Popor nenumărat se îngrămădise încă de dimineaţă în piaţa împrejmuită de ziduri din faţa templului, unde-l aşteptau pe Al-Isa ultimele încercări. Numele lui era pe toate buzele. Toţi ştiau că însăş zeiţa morţii, nevăzută de nimeni, priveşte în piaţă din tainica ei ascunzătoare.

Se măsură o întindere de două sute de coţi, se bătu în pământ un scut cu cinci semne, se împlântă în fiecare semn o săgeată şi i se dădu lui Al-Isa un arc uriaş... Şi Al-Isa, în mijlocul răsunătoarelor strigăte ale mulţimii sfărâmă cu săgeţile lui cele cinci săgeţi de pe scut.

Apoi îl înarmară pe Al-Isa cu un pumnal şi dădură drumul în piaţă unui tigru de Bengal, flămând şi furios.

Al-Isa, de faţă cu tot norodul, luptând cu ghiarele cele îngrozitoare, plin de sânge, înjunghie gâtul furioasei fiare de pradă şi puse piciorul pe trupul ei.

In urmă, norodul se dădu la o parte. I se aduse lui Al-Isa un armăsar nedomesticit. Sălbatic, negru, plin de foc, el nu purtase niciodată în spinarea lui vre-o sarcină degradatoare. Şase grăjdari îl ţineau cu mare greutate. Necheza cu turbare, rotea împrejur ochii în flăcări şi dădea din picioarele netede cum e catifeaua.

Al-Isa se duse liniştit spre el şi îl apucă de gât. Grăjdarii o luară la fugă... De spaimă şi de turburare, mulţimea se aruncă într'o parte. După o clipă, Al-Isa şedea pe cal. La început, mândrul animal tremura de mânie şi de umilinţă. Nu trecu un minut şi cal şi călăreţ dispărură din ochii norodului. Abea după un ceas întreg de aşteptare înfrigurată, Al-Isa se arătă în depărtare pe armăsarul plin de noroi şi de praf. Calul cel sălbatic se clătina de oboseală, dar îl asculta pe Al-Isa ca un mieluşel.

Incercările lui Al-Isa se isprăviseră.

La miezul nopţii, îl duseră în templu. Era învestmântat în haine scumpe, parfumat cu miresme din Orient. Il lăsară singur. El auzi pe străzi urletele mulţimii, devenind din ce în ce mai puternice şi apropiându-se de templu. Era zeiţa, care înconjura oraşul în carul ei tras de elefanţi albi.

Apoi intrară în templu cei doi preoţi superiori, — bătrâni de o sută de ani, cu părul alb ca zăpada. Preoţii căzură în faţa lui Al-Isa în genunchi, îi sărutară picioarele. Il luară de mână, îl duseră în altar. Acolo, în mijlocul unui lux oriental orbitor, se afla un pat de aur... Vase de parfum exalau aromele Arabiei şi Persiei... Felinare ciudate revărsau o lumină feerică... In colivii de aur, păsări sfinte pestriţe, se legănau; mătăsuri grele şi armonioase îmbrăcau pereţii...

Preoţii se depărtară în tăcere, ascunzându-şi faţa în mâini. Al-Isa aştepta fericirea şi peste douăsprezece ceasuri — moartea cea dureroasă.

Undeva departe, îndărătul zidurilor, răsună un cor de femei, care cântau încet şi dulce... Uşa masivă de fildeş se deschise... şi înăuntru intră însăşi zeiţa morţii, în rochie lungă, albă, acoperită de văluri.

Al-Isa se repezi spre ea, dădu la o parte cu mâini tremurătoare vălul cel uşor, care-i acoperea obrazul şi rămase împietrit de spaimă şi de uimire...

In faţa lui stătea o bătrânică gârbovită, sbârcită, ştirbă, cu ochii lăcrimoşi, cu privirea stinsă.

Din ruseşte de OLGA MONTA

A. CEHOV

Unii mai buni decât alţii

Să nu uitaţi cumva să faceţi vizită şi baronesei Sepling, *mes enfants!* — repeta pe toate tonurile mătuşa, conducându-ne spre cupeu, pe mine şi pe tânăra mea nevastă. — Baroneasa mi-e prietenă şi s'ar face foc dacă nu v-aţi duce să-i faceţi vizită.

Ne-am urcat în cupeu şi am pornit la vizite, căci aşa se cade după nuntă... Faţa nevestei mele luă o expresie solemnă.

Multe nepotriviri erau între mine şi dânsa, dar nici una nu mă necăjea atât cât nepotrivirea dintre relaţiile ei şi ale mele. In carnetul nevestei ea notase pe baroneasa Sepling, pe contesa Certoscinov şi o droaie de colege de şcoală aristocrate; eu notasem o droaie de persoane foarte puţin şic: unchiul meu, fost director de închisoare, acum pensionar, vară-mea care avusese un atelier de mode, mici funcţionari, toţi beţivi şi mitocani. — Mi-era ruşine. Mult aşi fi vrut să nu fac vizite la rudele şi prietenii mei, dar m'aşi fi expus la fel de fel de critici şi neplăceri. Cel mult puteam renunţa la vizita verişoarei; unchiului însă îi datoram banii de nuntă, altora banii pentru mobilă, etc.

— Indată, ma chère, ajungem la unchi-meu Pupchin. Se trage dintr'o familie foarte bună, dar acum a degenerat. Ca să facă pe originalul între ai lui s'a făcut şi beţiv. Să vezi, ai să te amuzi o mulţime pe socoteala lui, căci după toate păcatele mai e şi un mare prost!...

Cupeul s'a oprit în faţa unei căsuţe sărăcăcioase, cu trei ferestruici având gratiile ruginite. Am coborît şi am sunat. Se auzi un lătrat de câine, un „huo, huo!" probabil la adresa câinelui, zgomot, alergătură... Infine, după multă aşteptare uşa se deschise şi intrarăm în antret unde ne-a întâmpinat verişoara mea Maşa, o fetiţă mică, prost îmbrăcată şi cu nasul murdar. M'am făcut că n'o cunosc şi m'am dus drept la cuier unde atârna paltonul ros al unchiului, nişte pantaloni şi o fustă.

In salon l'am găsit pe unchiul meu în halat şi cu picioarele goale în papuci. Introducea cu multă băgare de seamă nişte coji de portocale într'o sticlă cu rachiu. Expresia îi era atât de preocupată şi de concentrată de parcă ar fi stat să inventeze telefonul. Când am intrat noi, unchiul s'a intimidat de costumul lui, a aruncat cojile de portocală şi strângând halatul în jurul lui a fugit din salon.

— Viu îndată, ne strigă el.

Râdeam, arzând de ruşine şi fără să mă uit la nevastă. — Aşa-i că e comic? Ce tip curios!... Şi ce mobile au!... O masă pe trei picioare, un pian paralitic, un ceasornic cu cuc!... Parcă n'ar trăi oameni aici ci... mai ştiu eu ce!...

De nimic nu mi-era ruşine ca de mirosul din casă. Mirosea a rachiu, a portocale, a pelin cu care unchiul zicea că se apără de molii, şi a drojdie de cafea, care toate împreună dădeau o duhoare parcă de casă proastă, de mojic.

In curând intră vărul meu Mitia, un licean cu urechi mari şi cisme zgomotoase. Adună cojile de portocală, schimbă locul unei perne de pe divan, şterse praful de pe pian cu mâneca şi eşi... De sigur fusese trimis să mai dreagă ce se putea drege.

In fine unchiul se întoarse încheindu-se la vestă. După primele urări de bună venire se făcu tăcere, în care timp Pupchin îşi netezea genunchii, iar eu mă sileam să nu mă uit la nevastă-mea.

— Da... — începu unchiul în fine — care va să zică te-ai însurat... Aşa... Pe de o parte e bine: o fiinţă plăcută lângă tine, amor, toate astea. Dar şi când încep să vie copiii: Unuia îi trebuesc ghete, altuia pantaloni, altuia mai ştiu eu ce!... La noi, slavă lui Dumnezeu, nevastă-mea mai pe toţi i-a născut morţi.

— Alt fel ce mai faci, cum mergi cu sănătatea — l'am întrebat eu, ca să mai schimb vorba.

— Prost, dragă. Noaptea mă zvârcolesc, ziua mă doare în piept şi parcă mă arde. După toate mai sufăr şi de hemoroizi!

Ruşinat, am început să-mi suflu nasul făcând zgomot cât mai mare, apoi m'am sculat ca să-mi iau ziua bună.

— Nu se poate! — se miră unchiul. — Indată are să vie şi mătuşă-ta, avem să luăm câte o gustare şi să bem câte un rachiu.

Nu mai ţin minte cum mi-am luat ziua bună dela unchiul meu şi cum am ajuns la cupeu. Mă simţeam umilit, pierdut şi aşteptam în fiecare clipă să aud râsul dispreţuitor al nevestei mele, al elevei de pension bun.

„Şi ce *mauvais genre* ne mai aşteaptă şi la Pleavcov!" mă gândeam cu groază. „Măcar de-aşi cunoaşte şi eu un general!" Cunoşteam doar un colonel în retragere, dar şi acela de sărăcie se făcuse croitor.

Luându-mi inima în dinţi mi-am aruncat privirea asupra nevestei mele şi ce-am văzut era mai rău decât mă aşteptam. Ochii îi erau plini de lacrimi, obrajii îi ardeau, cu mâinile ciupea catifeaua cu care era tapisat cupeul.

— Doar nu sunt eu vinovat, Sonia! — am izbucnit eu gemând. — Ştiu că sunt nişte porci *de mauvais ton*, dar nu eu mi i-am făcut rude!

— Aşi! să-i vezi pe ai mei! suspină Sonia, privindu-mă rugător. — Nu ştii ce greu îmi vine să-ţi spun!... Ai s'o vezi îndată pe baroneasa Sepling. Are să înceapă să-ţi spuie că mama a servit la ea ca econoamă şi că acuma, de când a sărăcit, noi nu-i suntem recunoscători! Şi cu toate astea îţi jur că de fiecare sărbătoare îi trimitem cozonac, zahăr şi ceai!

— Cozonac, zahăr şi ceai!? Ah... ce fericit sunt!

— Contesa Certoscinov are să-ţi ceară bani de împrumut. Să nu-i dai! Dacă i-ar cheltui pentru ea n'ar fi nimic, dar îi dă contelui.

— Iubita mea! Ingerul meu! — strigam eu entuziasmat, îmbrăţişându-mi nevasta. Nici nu-ţi dai seama ce veşti bune mi-ai spus!

Incepu să-mi pară rău că am refuzat gustarea şi rachiul unchiului, şi că n'am cântat la pianul paralitic.

— Intoarce! — am strigat cu voce tare vizitiului.

Din ruseşte de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineaţa"

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini **Preţul 8 lei**

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

Theodore Dreiser

Theodore Dreiser este socotit cel mai mare scriitor american de azi. Romanele lui se traduc în toate limbile. Citâm câteva din ele: „O tragedie americană" (3 vol.), „Geniul" (2 vol.), „Titanul", triologia dorinţii (3 vol.), „Jennie Gerhardt", „Sora Carrie", „Rusia sovietică", etc., etc. Părea că era literatul cel mai indicat pentru „Premiul Nobel" pe anul 1930. Totuşi premiul fu dat lui Lewis Sinclair. Această nedreptăţire a dat loc şi unui scandal public. La un banchet festiv al literaţilor, Dreiser — om temperamental — l-a pălmuit pe premiat.

Iată câteva aprecieri asupra operei literare a lui Dreiser:

„Theodore Dreiser este în cel mai înalt sens al cuvântului un geniu" (H. G. Wells). „Theodore Dreiser e cel mai însemnat dintre bărbaţii care scriu în limba engleză „(Sherwood Anderson)". „Dreiser poate fi numit Dostoevski al Americei. El insuflă figurilor sale de femei o viaţă atât de puternică, încât ne sileşte să-l citim pânăce, sub ochii noştri uimiţi, ele ni se realizează deplin sufleteşte şi fiziceşte" (Daily Telegraph).

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Erori curente

Respectul pentru Religie

E surprinzător cu ce uşurinţă unii, chiar când sunt capete superioare, ca Brunetière, trag concluzii din confuziunea noţiunilor, când nu s'a făcut o aspră verificare a înţelesului lor, sau când ne lăsăm ademeniţi, chiar în urma acestei verificări, — de vechile concluziuni pripite.

E foarte clar lucru că ştiinţa nu trebue confundată cu şarlatanismul ştiinţific, şi nici că stă în atributele ei să aducă fericirea pe pământ. Că ea va putea aduce numai o *comoditate a condiţiilor de viaţă,* e adevărat, dar *atât şi nu mai mult rezultă din scopurile ei stricte.* Fapt e că şi puţinul ce-l poate aduce confortului (care nu e fericirea) e în schimb nimicit cu enormele mijloace de distrugere pe care ştiinţa le oferă războiului. Dar ea nu este de vină, nici de nenorocirile ce-şi prilejueşte omul singur, nici de ce-i asvârle în spinare promisiunile entusiaştilor ei panegirişti, nici de promisiunile interesate ale şarlatanilor de bâlciu.

Cu toate acestea, multă vreme s'a aşteptat dela ştiinţă *fericirea,* când nici caracterul nici scopul ei nu-i de-a afla fericirea — fenomen subiectiv — ci *adevărul* — fenomen de multe ori anti-subiectiv, în orice caz indiferent de dorinţele noastre egoiste.

Că „toate unghiurile dintr'un triunghiu sunt egale cu două unghiuri drepte" — iată un adevăr de care n'ai nici motiv să te bucuri nici să te întristezi; şi aşa-i cu toate adevărurile ştiinţifice pe care le urmăreşti principial, — indiferent dacă-ţi vor servi sau nu dorinţelor tale!

Şi totuşi au fost şi minţi superioare, cum am spus, care au aruncat ştiinţei acel discredit al *falimentului,* într'un comerţ pe care nici odată severitatea omului de ştiinţă nu s'a gândit să-l facă.

Dacă noţiunea de ştiinţă a păţit ponosul unei înstrăinări de sens în paguba adevărului, nu mai puţin aceea de *religie,* a suferit la fel. „Pentru cei mulţi religia este ritul, este clerul, este ceeace spune preotul, este ceremonialul, iar nu problema metafizică înnaltă despre origina şi cauza primă a lucrurilor." — spune d-l I. într'un articolaş din Adev. Lit. No. 537 din Martie 1931.

Dar definiţia sa *nu-i complectă,* şi tocmai de aceia nici concluzia la care a ajuns, *nu-i dreaptă.*

Religia nu este numai, cum spune d-sa, „o problemă metafizică înnaltă despre origina şi cauza primă a lucrurilor", căci atunci obiectul ei s'ar contopi cu obiectul filozofiei. La drept vorbind ea nici nu este o problemă pentru minte, ci *o legătură de imperativ categoric între inima omului şi cauza primă a lumii,* legătură stabilită printr'o credinţă de natură metafizică, dar în strâns contact *cu fericirea sau nefericirea lui, cu norma întregei lui conduite, — deci a faptelor pasibile de a forma admiraţia sau repulsiunea noastră.* Nu e deci *„o problemă ca oricare alta",* detaşată şi indiferentă de faptele şi conduita omului. Pot eu să nu cred în credinţa aproapelui meu, şi totuşi respectul să mă cucerească faţă de puterea ce-i împrumută lui, fiindcă noţiunea de respect nu e pur abstractă, ci e o cestiune de *sentiment* pe care credinciosul mi-o comunică fără voia mea prin viaţa lui din afară, care nu-i altceva decât forma văzută a religiei lui lăuntrice, nevăzute. Puterea asta care nu mi-e dată mie, dar mi se impune prin realizările minunate ce face, iată generatoarea de respect.

De aceea când d. I. adaogă: „nu prea ne dăm seamă ce loc rămâne în cuprinsul religiei pentru respect (când nici cultul nici problema ei filosofică nu-l pot naşte)" noi răspundem: rămâne tot locul ce-l are pentru om isvorul generator de curaj, de înomenire, de stăpânire a demonilor ancestrali pe care religia o inspiră omului; e prestigiul imanent ce-l are orice taină se desfăşoară înaintea noastră cu vraja înrâuritoare a unei forţe a cărei explicaţie ne scapă. Marile conversiuni sunt încremenitoare.

Nu mă pot opri de a nu desprinde din amintire două scene care fixează respectul ce omul cult îl are fără voia sa, faţă de religie, ori de câte ori în adâncurile lui se'nalţă ca un punct de întrebare puterile netăgăduite ale religiei.

Era în timpul răsboiului. Trupele germane care ne înconjuraseră şi ne făcuseră prizonieri, după un marş lung ne-au adăpostit pentru o noapte într'o biserică de ţară. Acolo, ne întindem cum putem pe lespezile reci, ca să dormim. Unora le veni gust să fumeze... Am făcut următoarea tristă constatare pentru sentimentul religios al unor Români. Erau printre ei unii care fumau. *Nu era însă nici un singur Evreu care să nu se fi dus afară din biserică să fumeze.* Respectau astfel un locaş de cult religios *care nu era al lor.*

M'apropii de unul, — socialist, detaşat prin urmare de sentimentul unui credincios.

— De ce nu fumezi şi d-ta ca toţi camarazii mei, aci? Ţi-au acordat această voe de vreme ce ei singuri şi-au luat-o.

— Nu pot, şi nici nu caut să raţionez dece. Mă mulţumesc aci cu instinctul, şi simt o adâncă satisfacţie să mă supun lui.

Iată o minunată rezolvare a problemei ce ne preocupă: poţi foarte bine să te emancipezi de *ideile* care sunt în jurul unei probleme, şi în esenţa ei; nu te poţi emancipa însă — dacă eşti o natură superior evoluată — de *instinctul* pe care ţi l-a grefat în firea ta, o instituţie, o credinţă care au răspuns evoluţiei de desăvârşire a naturii omeneşti. *Puterile acestea de eliberare de bestia umană, rămân bunuri definitiv câştigate energiei sufleteşti, în omul normal.*

A doua amintire e tot din atmosfera răsboiului, deci tot din vremea când omul e mai în luptă cu toate instinctele lui anti-răsboinice.

In *Războiu şi Pace* de Tolstoi, e un personaj — Prinţul Andrei dacă nu mă înşel — care nu crede nici decum în influenţa sufletească a unui comandant asupra trupei ca factor determinant al victoriei; e un spirit antirăzboinic, sceptic; el crede că victoriile şi înfrângerile sunt absolutul joc de noroc al coincidenţelor fericite sau nefericite. Până atuncea însă el nu dăduse piept cu inamicul. Iată însă că vine şi ziua serioasă a luptei. Măsurile pe care le ia comandantul său, sângele rece ce-l păstrează, fiecare mişcare a trupului, fiecare gest al ochilor, intrau ca tot atâtea imbolduri şi curente electrice în inima ofiţerilor şi a trupei! Iar în momentul când comandantul trage sabia şi înnaintează la atac, toţi, ca mişcaţi de o putere din afară de ei, se simt împinşi înainte, după el!

După luptă, Prinţul Andrei nu mai credea în „coincidenţele fericite" şi exterioare ale victoriei! Simţea că elanul comandantului, pătrunsese şi în el, scepticul, antimilitaristul convins! Şi nu s'a putut apăra de constatarea acestui fapt: poţi să nu împărtăşeşti mentalitatea unei credinţe, dar nu te poţi apăra de sentimentul de respect ce-ţi inspiră când îi constaţi forţa de prefacere şi de înnaintare ce ea o dă omului.

O invincibilă aplecare a capului te birue, dacă nu priveşti lucrurile cu uşurinţă.

Deci când d. Sanielevici vorbind de „Impresiile din Italia" ale d-lui I. Petrovici, constată: D. Petrovici *respectă religia ca orice om cult"* — spune un lucru profund adevărat. Nu este antinomie între cultura unui om şi respectul său faţă de religie. Iar când d-l I. închee:

— „Fraze ca acelea despre *respectarea religiei de către oamenii culţi* nu se potrivesc nicăeri mai bine ca în cadrul părerilor conservatoare şi al sentimentelor passeiste", face o concluzie pe de-a'ntregul eronată, — căci nici socialistul de care am vorbit, nici Prinţul Andrei nu erau passeişti, ci exemplare de elită ale progresiştilor. Afirmarea d-lui I. face şi ea parte din lanţul erorilor curente care *nu numai azi, dar şi pe viitor* vor circula mereu, ori de câte ori oamenii nu adâncesc suficient problema corespunzătoare.

O simplă atenţie a semnificării cuvântului *progres* (pas înainte) i-ar pune pe un teren de convingere sănătoasă: nu poţi face un pas înainte fără să te sprijini pe cel dinapoi. Progres cu ruperea punţilor pe care trebue să treci, — e curată prăbuşire, nu propăşire.

Iar cuvântul *respect,* cum îl arată şi forma înseamnă o privire *(spectare)* înnapoi, punct al pârghiei din care se naşte sentimentul de recunoştinţă faţă de cui datoreşti terenul pe care ai pus piciorul dinnainte.

D. NANU

Alături—ca o umbră...

Contemplu arborii în floare...
Intinsă-i parcă pe cais
O horbotă de soare
Şi de vis.
Se scutură petalele în vânt,
Când mâna mi-o întind pe geam
Şi rup un ram —
Pentr'un mormânt.

Trăesc iar ziua de sfârşit de iarnă...
A moarte
Cânta o goarnă
Undeva, departe...
Erai şi tu 'n convoiu
In vântul rece şi prin sloată
Şi ai văzut — ca mine altădată —
Cum cade-o floare din coroane în noroiu.

Ai mers drum lung...
Ţii minte
Cum răsuna prelung
Un clopot pe morminte?
Acolo, eu n'am fost;
Dar din odaia-mi sumbră
Am mers cu tine 'nceţ,
Alături — ca o umbră...
Iar când mormântu 'n zvon de bulgări
A înghiţit sicriul cu nesaţ, —
O clipă
Te-am sprijinit de braţ.

YACASSA

A apărut în Editura „Cugetarea"

FETE şi VADUVE

Roman de dragoste din viaţa dela ţară, de

DAMIAN STANOIU

Spini

Soarele trebue să fi răsărit demult, undeva, pe şesuri. Aici, el nu apare de după crestele munţilor înghesuiţi decât pe la cafea cu lapte, leneş şi blazat, fără pijamaua roşie a zorilor care-i atrage, aiurea, atâtea admiraţiuni pre-matinale.

In curtea vilei grandioase şi nelocuite de peste drum, o femee, păzitoarea casei, mulge cu râvnă vaca, butoi colţuros, roşcat şi docil. Din găleata plină, răstoarnă jumătate într'o tinichea cu capac şi o dă unei fetiţe care măturase până atunci curtea, o gospodină în miniatură, cu breton pe ochi şi înotând în stamba rochiei prea lungi.

Până la poartă, mama o petrece, dăscălind-o:

„La vila cu dungă verde, are de luat plata şi pe eri, la domnişoarele cu gramofon să spue că brânză şi smântână le-aduce Sâmbătă, boerului care-i tremură capul, are să-i dea azi numai un kilogram, la cucoana cu sprâncenele scrise..."

Şi tot astfel, fiecare nume de client înlocuit printr'o perifrază, fără altă intenţie decât a precizării.

Inainte de a se întoarce la treburile ei, femeea îndeamnă de la spate vaca din curte, devenită importună:

— Dea... dea, boală.

Dincolo de poartă, Roşcata mugeşte un rămas-bun bălos, sau poate, în laconismul bovin, o tiradă întreagă de reproşuri. Apoi coteşte pe şosea şi urcă noroiul drumului înspre tăpşanul înverzit proaspăt de astă-noapte.

Femeea care pierise pe după casă se arată din nou, precedată de o trupă gălăgioasă de gâşte pestriţe care par a fi fost găzduite de favoare pe noapte. Cu tot zorul, gâştele ies în regulă, erarhic, iar în drum, gălăgia lor o predomină unul din cei doi gânsaci cu un gâgâit sonor şi urcat în ton care are aerul unei propuneri entuziaste:

— Ga-ga-ga, ga-ga-ga-ga-ga?

— Da-da-da, da-da-da-da? răspund după nici o secundă de reflecţie gâştele bătrâne, cele tinere, apoi bobocii.

— Voiţi să mergem în sbor până la balta de jos? întrebase decanul, culegând adeziunile tuturor.

Le place să se laude, ori au într'adevăr amăgirea de fiecare dimineaţă a sborului planat pe care-l executau măestru aripile sălbatice ale strămoşilor. Acum, după o fâlfâire de furtună şi un tapaj de infern, abia s'au ţinut la un metru de pământ cât ai număra până la zece.

In urma lor, liberează curtea găinile şi puii casei. Eşire nedisciplinată. Cocoşii îngână cucurigul bătrânului, cloşca cotcodăceşte disperat după puicele care se răzlăţesc înadins prin trei curţi vecine. Generaţie nouă...

Tot nu s'a descotorosit gospodina de toate grijile. Dintr'un subsol al vilei, se ivesc, tardivi şi murdari, doi ţânci în cămăşuţă, frecându-şi cu pumnii pleoapele somnoroase. Mama îi bagă în seamă numai de departe, cu un ochi. Băeţaşii s'au stropit cu apă rece pe obraz şi pe mâini, au moşmolit, pe unde ştiu ei, după un colţ de pâine, şi se duc să mestece tacticos sus, în capul scărilor, unde tronează dulăul botezat de stăpâni Igor, şi de copii Grigore, dormitând ca de obicei, plictisit de sinecura slujbei lui.

— Iar îmi faceţi gunoi pe scări? Ia începeţi a vă căra, le adresează însfârşit vorba, gospodina de jos.

Copiii ascultă, încep a se căra, încet ca nişte bătrâni, adulmecă în poartă vântul, se lipesc tăcuţi unul de altul şi se lasă pe străduţa din dreapta care-i înghite în coborîşul ei.

Curtea a rămas singură. Femeea s'a mistuit şi ea înăuntru, cu treburile. Numai Igor, din capul scărilor, îi mai transmite din când în când raportul obligator şi melopeic:

— Hau-hau-au, hau-au-au. Nimic nou, nimic nou.

* * *

Intorc scaunul după soare. Alături, în imitaţia de „chalet suisse", doi bătrâni simpatici urmează pe terasa lor aceeaşi rotaţie.

— Frumos soare, domnule Dron. Azi nu plouă.

O zi senină, în staţiunea deasupra căreia îşi dau zilnic întâlniri sgomotoase norii din cele patru părţi ale cerului, are neaşteptatul unei danii de om sgârcit.

— Nu plouă. Am vorbit şi eu cu soarele, glumeşte domnul Dron. Porniţi pe unde-va?

— Mă gândeam să iau trenul de 1 la Braşov.

— Cu trenul, pentru 25 de kilometri? Un fleac.

— Ai fost dumneata vreodată pe jos până la Braşov?

Moşnegelul, astmatic de mulţi ani şi târînd la mers piciorul cu reumatism, îşi umflă glasul:

— Numai odată? Şi azi dacă vrei.

Bătrânica râde într'una, râde ca şi'n alte dăţi, exagerat, căci glumele dese ale domnului Dron sunt glume cu orice preţ, fără împingerea vie a veseliei dinnăuntru.

Bucătăreasa a urcat scările pentru „menu". O convorbire animată şi inutilă se încinge pe terasă. Domnul Dron se teme că n'o să-i ajungă o raţă la dejun, propune diferite idei nerealizabile, pentru ca la urmă să renunţe, fals martir:

— Am să mor de foame.

Apoi le lasă brusc, la mijlocul râsului, îşi ia bastonul şi coboară scările, silindu-şi pasul într'un ritm tineresc:

— Aşa grăbit, domnule Dron?

Imi spune de departe secretul, ca să se audă şi dincolo, pe terasă:

— Sst! Un rendez-vous!

Când întorc capul, pe terasă parcă stă altă femee, mai bătrână, încovoiată, parcă plânge.

— Domnul Dron glumeşte, încerc eu.

— Da, el a uitat, se deşteaptă bătrâna. A putut să uite. Doar abia-i anul de când ne-a murit Rudolf. Am avut un băiat, aşa băiat... Bărbaţii uită mai uşor... fericiţi... Cât e el acasă, mă prefac, râd, ce să mai ştie cum mă chinuesc. Bine c'a uitat, o mamă nu poate. Atâta băiat am avut...

* * *

Vila noastră începe a se goli. Pleacă mai întâi tânărul cel slab care are o funcţie la gară, detaşat după cerere ca să profite trei luni de sezon şi care profită şapte ceasuri pe zi într'un birou-celulă cu fereastră pe culoar.

Pleacă, echipaţi în exploratori, domnul şi doamna care vor să slăbească scoborînd şi urcând valea iute a Temeşului. Dacă treci mai târziu pe acolo, îi poţi găsi, la un ceas de mers, trăgându-şi sufletul pe coasta cu brădet a şoselei.

Rămâne totuşi cucoana care-şi pregăteşte prânzul de dietă la spirt şi stă cu uşa crăpată ca să nu piardă pe nimeni din cei în trecere pe coridor. Nu s'a terminat nici deasupra, la etaj, obişnuita zarvă de dimineaţă. Un joc în doi, dezagreabil şi obositor care se repetă cu variante.

— Nu vhau să mă spăl, trâmbiţează glasul fetiţei.

Vocea mamei se aude tânguioasă şi nenorocită:

— De ce nu vrei, draga mamei? Cum să nu te speli? Ţie nu-ţi place să fii curată, şi albă, şi frumoasă? De ce să nu te speli azi?

— Nu vhau.

— Puişorule scump, ascultă-mă. Lasă pe mama să te spele bine pe obrăjori, pe năsuc şi pe gâtuţ. Lasă-mă, puişor dulce.

— Nu vhau să mă spăl.

— Ingeraşule, dacă eşti cuminte, îţi pun rochiţa cea albă care-ţi place aşa mult — măcar că nu-i Duminecă — şi ai să fii cea mai frumoasă şi mai dulce dintre toate fetiţele din parc.

— Nu vhau să mă spăl.

— Ei, păcătoaso şi nemernico, mult ai să mă chinueşti? Na! dacă ţi-au venit iar dracii. Na „nu vrau", na „nu vrau". Iţi place mai bine bătaia? Eu mă dau peste cap ca să-ţi fac toate gusturile şi tu îmi scoţi sufletul, încăpăţânato.

După cinci minute, dominate de plânsete cu sughiţuri, îngăduinţa mamei pentru „puişor" renaşte, întreagă. E o încordare pe extreme, fără tranziţie şi aproape fără răgazuri.

Muzica a început, nu departe, în parc. Vântul ne-o aduce lin, fără sonoritatea *haut-parleur*-ului care ne-o va impune, ceva mai târziu, la ora mesei, dela Bucureşti. Soarele străluceşte cu intermitenţe şi lumea coboară sau urcă pe şosea în haine subţiri şi cu palton pe braţ. Intre soare şi umbră e o diferenţă de cincisprezece grade.

Cucoana care nu poate eşi, a prins pe culuar pe vecina de sus.

— Te-a necăjit odorul şi azi, madame Grigoriu?

— Copil, ce ştie ea, răspunde mama, înţepat.

— Sunt cu rochiţa de Duminică, îşi ascute vocea, de pe-acum autoritară, fetiţa. Şi cu pantofi de lac.

— Bravo, dac'ai fost cuminte. Dar ce vă grăbiţi? Unde vă duceţi? Ce-aţi mai făcut?

Intrebările asaltează pe doamna Grigoriu, nefericită între două focuri. Pe la spate, o trage desigur de jachetă, fetiţa grăbită să plece.

Asupra mea, vecina care vorbeşte mult n'are nici o putere. Eşirea odăii e deadreptul prin curte. Pe şosea, femeea gospodină de vis-à-vis priveşte drumul cu mâna straşină la ochi.

— Copiii au apucat pe-aici, în dreapta, i-am văzut, o linişteşc eu.

Femeea întoarce un zâmbet mirat.

— Nu mi-i de dânşii. Când i-o lovi foamea, nimeresc ei înapoi, n'ai grijă. Aştept pe pricopsitul de bărbatu-meu. Trebuia să fie acasă de un ceas şi nu s'arată. Este, la casa de colo de jos, o slugă de Bucureşti care-i ţine calea. Odată s'o văd şi las' dacă nu i-o plăcea.

La douăzeci de paşi înainte, doamna Grigoriu. Ar fi trebuit să ajungă demult în parc. Tiranul ei mic, frumuşel şi gătit, stă ceva mai în urmă, locului.

— Draga mamei...

— Nu mai merg.

— Puişorule...

— Nu vrau.

— Ingeraşule... Fiindcă nu te duc la cofetărie? Ţi-am spus că nu-s bune prăjiturile înainte de masă.

— Eu vrau.

— Hai odată că râde lumea. Hai, puiule. Mai mare ruşinea. Hai că te duc dar. Cu tine nu-i chip altfel.

— Două, condiţionează îngeraşul.

— Două. Cu tine n'o scot la capăt.

La cofetărie, domnul Dron cu un contemporan sorb prelung din ceşti mari, albe.

— Iar la cafea, domnule Dron. Sufere inima.

— Eh, de cafea. Atâta să-mi fie suferinţa...

Cât e de schimbată figura, pe care am văzut-o numai veselă, a vecinului meu. Tovarăşul său de masă îl priveşte mustrător:

— La altceva nu mai poţi să te gândeşti, frate? Toată ziua, toată ziua...

— Lasă-mă, domnule, să mă jelui, izbucneşte domnul Dron. Destul tac acasă şi fac pe ghiduşul de dragul nevestei. Săraca, să nu-i mai aduc aminte. Ea a uitat, vezi, s'a consolat. Femeile se iau cu una, cu alta. Nu se mai gândeşte. Eu nu pot. Atâta băiat...

ALICE GABRIELESCU

Adam Balţatu — *Portrte*

Cronica cinematografică

Grock

Un spectacol cu desăvârşire impresionant, atât prin noutatea genului cât şi prin calitatea lui artistică, a fost filmul clownului muzical Grock. Adică la dreptul vorbind numai acea parte din film (care durează aproape o oră) unde Grock ne dă pur şi simplu o reprezentaţie. Restul, partea de „anecdotă", este lamentabilă. Şi cu atât mai supărătoare cu cât era perfect inutilă. Ar fi fost aşa de uşor să ni se spună direct: „Grock, marele clown muzical, dă reprezentaţie". Atâta tot. După asta, cortina se ridică, pentru a se coborî în momentul când exibiţia se sfârşeşte, şi odată cu asta şi filmul însuşi. La ce bun tot romanul acela pueril şi neisprăvit de lung, ca inevitabila răsuflătură a clown-ului care, cu moartea în suflet, face să râdă pe ceilalţi, şi alte multe clişee de acelaş soiu. Cu această ocazie am putut încă odată constata ce importanţă covârşitoare are regisura şi punerea în scenă. Liane Haid, care face aci rolul eroinei, a jucat detestabil. Şi totuşi, încăpută pe mânile unui regisor bun, într'un scenariu bun, a putut da rezultate de cea mai excelentă calitate artistică (de pildă „Das Lied ist aus").

Dar să revenim la Grock.

* * *

Am văzut de mai multe ori pe adevăraţii Fratellini şi mărturisesc că spectacolul lor m'a amuzat. De altfel, nu cred să existe un singur om de bună credinţă pe care o reprezentaţie de clowni buni să nu-l distreze. Fără îndoială, este o plăcere cam inferioară. Ca să gustăm asemenea exibiţii, trebue să facem un mic efort pentru a „redeveni un moment copii". Căci este indispensabilă o asemenea resurecţie a mentalităţii copilăriei. Reînviere care, dealtminteri, este ea însăşi o plăcere, deşi ne simţim pe de altă parte oarecum diminuaţi spiritualiceşte. In tot cazul este nevoie ca adultul să treacă, măcar câteva clipe, în sufletul lui de altă dată. La asta serveşte, de altfel, perfecţionarea adusă genului prin invenţia „clownului muzical". Căci vine un moment când trucurile propriu zis clovnăreşti se repetă prea grosolan, şi asta dă o monotonie care face să se „rupă vraja"; adică adultul, o clipă abandonat pe povârnişul visului spre sufletul său copilăresc de aftă dată, se „resezisează". Un copil adevărat poate accepta la rând zece clovnării gimnastice aproximativ identice. Un adult însă nu. Ca să-l întreţii în atmosfera copilăriei trebue să variezi spectacolul, să-i dai şi lucruri de „om mare" sau, încă mai bine: lucruri care să fie în acelaş timp plăcute ambelor vârste.

Acestei necesităţi îi corespunde invenţia, relativ recentă, a clownului muzical. E foarte frumos şi „în sine frumos" ceiace cântă aceste paiaţe modernizate. Clovnăria constă doar în aceea că, din când în când, bucata e sabotată de un eveniment gimnastic oarecare. Este aci alianţa ideală între lucruri care fac plăcere adultului şi lucruri care fac plăcere copilului. Un alt truc în acelaş sens este apariţia de instrumente muzicale de formă „bizaroidă", care transformă execuţia într'o acrobaţie propriu zisă. Iarăşi amestec de artă şi gimnastică; prima pentru adulţi, cealaltă pentru copii, şi amândouă pentru a face pe cei dintâi să simtă ca cei din urmă. Bineînţeles, acest procedeu e inferior celuilalt, unde efectul comic nu provine din grotescul formei instrumentului, ci din felul cum o melodie este „jucată", şi cum clownul îşi dă măsura fanteziei sale personale.

Toate ariile cântate de clowni sunt procedee pentru a face pe adulţi să nu se plictisească de monotonia tumbelor şi conversaţiilor acelea caracteristice şi clasic naive.

* * *

Am reamintit de toate acestea tocmai pentru că Grock este *altceva*. Am analizat plăcerea spectatorului de clovnerii tocmai pentru că la Grock plăcerea este în parte diferită.

Mai întâi, observăm o preocupare de a elimina acrobaţiile. Desigur tot sunt, şi foarte multe. Dar nici nu se poate clown fără acrobaţii. Decât, oricum, ele-s sigur mai puţine decât la alţii, bunăoară la Fratellini. Grock face lucruri simple, extrem de simple. Bunăoară mişcările lui cu degetul arătător la pasagiile muzicale unde are loc o cotitură importantă a bucăţii.

Sau când tot cu acelaş deget, pişcă o notă ca şi când ar vrea să gâdile clavirul, apoi, *tot cu acelaş deget*, ajutat însă şi de degetul corespunzător al celeilalte mâni, fixează o notă, ca bătută în cuie sau ca înfiptă într'un şurub.

Lucruri simple, dar făcute ca nimeni, aşa cum de pildă celebrii Fratellini ar fi incapabili să facă. Apoi alte lucruri de o *dificultate fizică* aproape nulă. Când acompaniază pe violonist, el imită şi urmăreşte cu harmonica gesturile pe care le face viorisţul. Fireşte, acesta le face cu şoldurile, cu genunchii, umerii şi o singură mână; el le face cu ambele mâni care ţin armonica, plus tot corpul care se deplasează şi schiţează un fel de dans.

Este minunată această şarjă a *ticurilor fizice de executant muzical*, unde satira este accentuată prin faptul că Grock „transpune la armonică" schimonosirile personale ale violonistului.

La un moment dat, violonistul îi face lui Grock o farsă. Ştia că, la o anumită notă, el se va repezi cu armonica într'un fel de salt. Şi atunci, când vine nota aceia...., nu o cântă! O suprimă! Atunci, ştiţi ce se întâmplă? Grock, care îşi luase elanul, se împleticeşte exact în felul în care cine-va îşi perde echilibrul pentru că i s'a tras scaunul pe care voia să se aşeze, sau i s'a tăiat craca de sub picioare. Avem o clipă impresia netă că Grock a făcut acel „faux-pas" fiindcă voia să calce pe o anumită notă, şi cineva i-a făcut farsa să i-o tragă de sub picior. Şi nu-i oare minunat să poţi să trezeşti impresia că un om poate călca pe un sunet aşa cum umbli pe o treaptă de scară? Nu-i o adevărată vrăjitorie? Şi lucrul mai ales interesant aci este că acest rezultat paradoxal, aproape magic, a fost realizat cu câteva mişcări simple pe care orice spectator înzestrat cu spirit mijlociu de observaţie, le poate învăţa şi reproduce corect după două-trei şedinţe.

Regăsim în toate acestea un element fundamental din definiţia pe care, în repeţite rânduri, am dat-o „dificultăţii" artistice [1]. *„Uşor şi greu în materie de frumuseţe"* însamnă ceva foarte special. Greutatea materială aproape că nu contează. Poate fi ceva pe care şi un copil să-l poată executa onorabil. Importantă aci e *invenţia*. Să fie ceva despre care să se poată spune, ca odinioară despre oul lui Columb: „extrem de simplu, dar trebuia totuş să-ţi fi trecut prin gând".

Pe lângă această simplitate, arta lui Grock mai are şi însuşiri de ordin actoricesc. Grock „joacă", în adevăratul sens al cuvântului. *Ce* anume joacă, vom vedea îndată. Dar indiferent de asta, trebue să constatăm că multe din vorbele pe care le spune n'ar avea nici-un haz dacă ar fi spuse altfel decât exact aşa cum le spune el.

* * *

Dar meritul cel mare al lui este acela de a *picta psihologia copilăriei*. Spuneam mai sus că în genere bunii clowni trebue să retrezească *în sufletul spectatorului* starea sufletească şi estetica proprie copilăriei. La Grock însă e altceva; am putea chiar spune: ceva exact contrar.

Mă explic.

Amintiţi-vă momentul când ridică de pe jos vioara spartă şi când restitue împrumutătorului ciosvârta rămasă. Este un amestec de jenă şi obrăsnicie, care subit şi eclatant, ne înfăţişează în faţa noastră *psihologia vârstei de 3 ani*.

Aşa, exact aşa, sunt copiii de 3 ani. Fac o prostie, se simt vinovaţi, şi totuşi tocmai atunci găsesc ocazia să spună sau să facă o impertinenţă enormă. Felul cum Grock umblă, cu acel 50 la sută vioară în mână, înaintând cu braţul întins spre orchestră, umbletul acela ezitant şi totodată sigur (ezitarea caracteristică a omului care zice „fie ce o fi!"), — umbletul lui Grock mi-a trezit, halucinant, tabloul vârstei de 3 ani. Persoana clownului s'a redus atunci în ochii mei la o simplă schemă, la diagrama ideală a mişcărilor executate de *Prima Copilărie*.

Luminat de această descoperire, am privit din noul meu punct de vedere pe Grock în ziua următoare. Şi am fost confirmat în impresia mea. Tot ce face el are misiunea estetică de a exprima, prin alfabetul simbolic al tumbelor, „witz"-urilor, comicăriilor muzicale, etc., un personaj foarte interesant, şi anume: copilul de 3 ani.

Spuneam odată că filmele lui Douglas Fairbanks au ca subiect: *tinereţea*. In acest sens se poate, spune că opera lui Grock are ca temă fundamentală: prima copilărie.

Această operă nu e legată cu nimic de cinematograf. Ba chiar e probabil mai perfectă când e reprezentată în carne şi oase. Fireşte, faptul de a fi „trasă în film" nu îi ia nimic esenţial. Dar cu siguranţă nici nu-i adaogă. (Poate doar avantajul de a avea cu câteva zeci de lei un spectacol pe care la Londra sau Berlin nu l'am fi putut vedea mai deaproape fără cel puţin 1000 de lei).

Aşa dar, clovnăriile lui Grock nu-s ca celelalte. Nu obligă pe spectatori să *devină un moment copil*. Din contra. Il obligă să *rămână adult*, pentru a gusta încă şi mai cu înduioşare atmosfera primei copilării, pe care o dă el, Grock; şi o dă aşa de perfect şi de subţire, încât domnului din stal îi este scutită acea „capitis diminutio" la care trebuia să ne supunem când asistam la tumba paiaţelor obicinuite (chiar când ele se chiamă Fratellini, şi chiar când şi sunt Fratellini...)

* * *

Am fost surprins la început de plăcerea gravă şi matură pe care mi-o dedeau comicăriile lui Charlot. Ceiace mi-a dat de reflectat şi m'a condus să descopăr o adevărată filozofie — aproape un sentiment metafizic — în comediile acestui artist.

Acelaş efect cert de plăcere gravă şi *adultă* mi l'a dat Grock. Şi cauza cred că e „resurecţia tabloului primei copilării" de care vorbeam mai sus; operaţie dificilă întru toate, dificilă însă nu din punctul de vedere al trucurilor fizice, ci al ingeniozităţii artistice a concepţiunii.

D. I. SUCHIANU

1) V. volumul meu: „Curs de cinematograf", paragraful care poartă acest titlu.

Un mare concurs popular 25.000 Lei premii

Dorind să stabilească legături cât mai strânse între revistă şi marea massă a cititorilor „REALITATEA ILUSTRATĂ" a hotărât transformarea concursului şcolar, într'unul de cultură generală, dotat cu mari premii, cari vor fi distribuite lunar, după fiecare grup de patru serii de întrebări.

Fiecare cititor poate concura, fie că este persoană matură, elev sau student, răspunzând la fiecare chestiune.

Premiile lunare sunt următoarele:
Premiul I. Lei 10.000.
Premiul II. Lei 5.000.
Premiul III. Lei 3.000.

In afară de premii în bani, mai oferim şi o serie de 25 premii de consolare, a câte 500 lei.

Răspunsurile la întrebări se pot trimite fie separat, fie toate odată, la adresa revistei: Str. Const. Mille 7, după terminarea seriei.

Fiecare serie de răspunsuri trebue să fie însoţită de cuponul respectiv, ce apare în excelenta revistă „Realitatea Ilustrată".

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ
Anul XXIII. No. 3
CU URMATORUL SUMAR:

Petre Pandrea . . . . *Incotro? (Bogaţi şi săraci).*
Mihail Sadoveanu . . *Băieţel.*
Radu Vulpe . . . . . *Callatis (Povestea unei vechi cetăţi elene din Dobrogea).*
D. Ciurezu . . . . . . *Dincolo de margini. — In cîmp (Versuri).*
Dragoş Protopopescu *Cîţiva oameni, papagalul şi încă un om.*
Zoe Verbiceanu . . . *Casa cu minuni.*
Demostene Botez . . *Călătorii.*
Nicolae Tolu . . . . *Istorie şi artă.*
Const. I. Vişoianu . . *Cronica externă (Comisiunea Europeană).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Revistele. — Timp şi suflet.— Din ştiinţele exacte: descoperirea d-rei Mărăcineanu).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 367

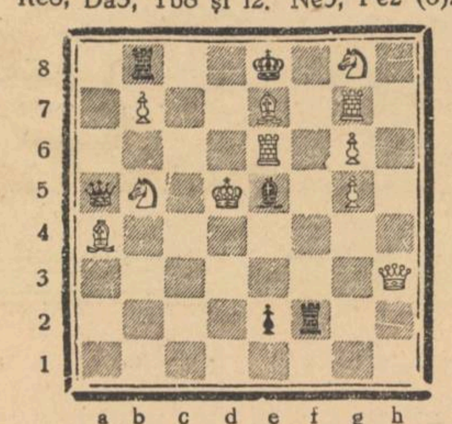
— *Din concursul nostru de probleme* —

Motto: „N. N. I,"

(inedită)

Negru:

Ré8, Da5, Tb8 şi f2. Né5, Pé2 (6).

Alb:

Rd5, Dh3, Té6 şi g7, Cb5 şi g8, Na4 şi é7 Pb7, g5 şi g6 (11).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 165

Jucată în consultaţie la Nisa în ziua de 14 Aprilie 1931

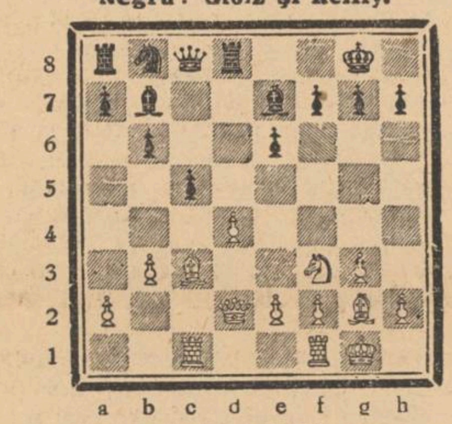
Alb: Alechin şi Monosson **Negru: Stolz şi Reilly**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cg1—f3 b7—b6; 4. g2—g3, Nc8—b7; 5. Nf1—g2, Nf8—é7; 6. 0—0 0—0; 7. b2—b3, de obicei se joacă aci Cc3, la care negru răspunde cu Cé4 sau d5. 7...., Dd8—c8; 8. Cb1—c3, d7—d5; caracteristic pentru stilul de combinaţie al maestrului suedez. Poate ar fi fost mai bine Cé4. 9. c4×d5, Cf6×d5; 10. Nc1—b2, c7—c5; 11. Ta1—c1, Cd5×c3? din cauza acestui schimb greşit, negrul obţine o poziţie inferioară, căci nebunul adversar devine foarte periculos; mai bine ar fi fost Tfd8. 12. Nb2×c3, Tf8—d8; 13. Dd1—d2! o mutare excelentă, care dă un avantaj lămurit pentru alb.

Situaţia partidei după a 13-a mutare a albului

Negru: Stolz şi Reilly.

Alb: Allechin şi Monosson.

13...., Nb7—d5? 14. Dd2—f4! ameninţând é4 şi atacând direct aripa regelui adversar. 14...., Dc8—b7?; 15. d4×c5, b6×c5; sau N×c5?; N×g7, R×g7; Dg5+, etc, 16. é2—é4!!, Nd5—c6; la N×é4, alb câştigă astfel: Cg5! N×g5; D×g5, f6; N×é4, D×é4; N×f6, etc- 17. Cf3—é5, Nc6—é8; 18. Cé5—g4!, Cb8—a6; 19. Nc3×g7! şi negrul abandonează, căci la R×g7, alb câştigă prin Dh6+, etc. iar la Rh8 prin Cf6 urmat de mat.

ŞTIRI

♜ In urma concursului internaţional de şah, care a avut loc la Nisa la începutul acestui an, s'a organizat acolo un match de 5 partide între maestrul de şah român A. Baratz şi cunoscutul maestrul francez Monosson. Maestrul român a eşit învingător câştigând 3 partide şi făcând 2 remis.

♛ Anunţăm cu mare părere de rău încetarea din viaţă a tânărului maestru Nicov campionul de şah al Chişinăului. Foarte talentat, el a murit în vârstă de numai 20 de ani.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

FEDRA
de J. RACINE
a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"
No. 135 Preţul lei 12

Reportaje fotografice în culori
Curiozităţi şi nuvele extraordinare
Şi un supliment gratuit de 16 pagini
vă oferă
„Realitatea Ilustrată"
Apărută în 32 pagini. — Preţul 10 le

A apărut:

Almanahul RADIO-RADIOFONIA 1931

Enciclopedie populară a radiofoniei
scrisă de cei mai distinşi specialişti
Un volum elegant tipărit, cu peste 300 de clişee, Lei 60.
De vânzare la toate chioşcurile şi librăriile. Se expediază franco contra sumei de lei 60, trimisă prin mandat poştal la ad-ţia „Adeverul" S. A., Bucureşti, str. Const. Mille 7-9-11.

Curiozităţi ştiinţifice

Un motor viu

E vorba aci de inima omului, a cărei activitate e una dintre cele mai impresionante minuni ale naturii.

La un nou născut, inima bate de 144 de ori pe minut; la adult, ea bate de 72 de ori în timp de odihnă, şi cam de 100 de ori în timpul unei munci fizice neexagerate. Această pompă minunată lucrează în cursul întregii vieţi, zi şi noapte necontenit; astfel că, atunci când un om ajunge la vârsta de 70 de ani, inima lui a executat trei miliarde de bătăi. Şi pentrucă fiecare bătaie a inimii împinge în artere 1/20 dintr'un litru de sânge, înseamnă că în cursul vieţii au eşit din inimă 150 de milioane de litri. Această cantitate de sânge poate alcătui un lac circular adânc de un metru şi cu un diametru de 220 de metri. In timp de douăzeci de minute, inima dă atâta sânge cât cântăreşte un om. Presiunea cu care lucrează inima e egală cu 1/5 dintr'o atmosferă.

Capacitatea de lucru a inimii se poate vedea limpede cu ajutorul câtorva comparaţii. In cursul unei zile, inima produce 18.000 de chilogrametri, adică lucrul echivalent ridicării unei tone la o înălţime de 18 metri. (Un motor de 50 cai putere produce acelaşi de 258 metri. Lucrul mecanic produs de inimă în cursul vieţii întregi este egal cu 450 milioane kilogrametri. Un motor de 50 cai putere produce acelaşi lucru în 26 de ore.) El echivalează cu ridicarea unui şlep încărcat cu 900 de tone la o înălţime de 500 metri.

Muşchiul care exercită această acţiune nu cântăreşte decât abia 300 de grame. Puterea lui, adică lucrul mecanic produs în timp de o secundă, e egală cu 0,25 kilogrametri sau 1/300 dintr'un cal putere. Acest lucru se obţine prin oxidare, adică prin arderea hidrocarbonatelor din sânge. Rezultatul acestei arderi în cursul unei vieţi de 70 de ani este egal cu căldura produsă prin arderea a 250 de kilograme de zahăr.

Pentru un gram de radiu

Se ştie că radiul pe care-l aflăm în comerţ se extrage astăzi din Congo. Pentru obţinerea unui gram de radiu e nevoie de 450.000 kilograme de minereu. Pe lângă aceste aproape 500 de tone de materie brută, se mai întrebuinţează 500 de tone de substanţe chimice, 1000 tone de cărbune, 10.000 tone de apă distilată şi munca a 150 de oameni timp de o lună. Ca să se obţină radiul în stare pură, un număr considerabil de chimişti continuă să-l prelucreze în cursul altor cinci săptămâni şi mai e nevoie de încă patru luni până să se capete acel gram de radiu utilizabil.

Efortul savanţilor de a reduce timpul de extracţie a început să dea rezultate mulţumitoare. De curând, chimistul Arthur Burton a comunicat că a găsit mijlocul de a obţine radiu în cursul unei prelucrări de 30 de zile. In chipul acesta, se vor obţine cantităţi mai mari şi radiul se va putea procura pe un preţ mai scăzut, spre binele umanităţii.

Greutatea unei raze solare

Razele soarelui posedă energie, prin urmare şi masă. De aceia, ele exercită o presiune asupra corpurilor pe care le luminează. Presiunea totală a razelor solare asupra globului terestru e socotită la 70.000 de tone, o cifră uimitoare care însă, faţă de suprafaţa planetei noastre, nu contează. Socotită pe un metru pătrat, presiunea razelor solare reprezintă o fracţiune dintr'un miligram. Totuşi această presiune poate fi transformată în forţă. Se pot vedea în vitrinele magazinelor de optică mici motoare sub globuri de sticlă, care se mişcă foarte repede pe vreme de lumină puternică şi-şi micşorează numărul de învârtituri odată cu scăderea luminii. Aceste mici motoare sunt cunoscute sub numele de „radiometre".

Suprafaţa totală a soarelui emite pe fiecare secundă peste 4.000.000 tone de lumină; ceiace înseamnă că soarele ar pierde în fiecare zi 360 de miliarde tone din greutatea sa, dacă nu şi-ar procura veşnic materie nouă.

Lumina artificială are o greutate infimă. Un reflector de 50 kilowaţi emite într'un secol o greutate de un gram.

Cât priveşte greutatea unei raze solare, ea nu va putea fi calculată decât atunci când se va cunoaşte precis numărul de raze ce cad pe un metru pătrat.

Injecţii contra guturaiului

Fireşte că nimeni nu ia în serios un „simplu" guturai. Dacă ne-am gândi însă la consecinţele sale, am vedea că o bună parte din energia noastră se iroseşte, datorită indispoziţiei pe care ne-o pricinueşte guturaiul. Dată fiind răspândirea lui, guturaiul constitue astfel un pericol social. Şi dacă, din inconştienţă, cei mai mulţi dintre noi au o atitudine pasivă faţă de el, medicii — în schimb — caută de multă vreme să-i găsească remediul. Până astăzi se spunea că, împotriva morţii şi a guturaiului, nu există leac. De-acum încolo putem fi liniştiţi, cel puţin în ceiace priveşte acesta din urmă. D-rul Pfeiffer a reuşit să descopere germenul boalei, căruia i-a dat numele de „micrococcus coryza". Bacteriologii nu l-au cunoscut până astăzi şi d-rul Pfeiffer a izbutit să-l izoleze după o muncă de şapte ani.

D-rul Pfeiffer a ajuns să combată guturaiul imunizându-şi bolnavii. Inocularea cu bacilul descoperit, produce o imunitate dela un an până la trei ani. *(Wissen und Fortschritt).*

NOU! A apărut
VIAŢA LUI DISRAELI
de André Maurois
Traducere de Tudor Teodorescu-Branişte
200 PAGINI — 70 LEI
Editura „ADEVERUL" S. A. Bucureşti

Cărţi şi Reviste

N. FILIMON: Ciocoii vechi şi noi
Ediţie îngrijită şi comentată de G. Baiculescu (Editura „Scrisul Românesc", Craiova)

Trebue să mărturisim — odată cu d. G. Baiculescu, comentatorul acestei ediţii nouă a lui Filimon — că până acum n'am avut o ediţie onorabilă a „Ciocoilor vechi şi noi". Iar cât despre viaţa lui Filimon— toţi editorii lui se mulţumiau până acum să citeze un pasagiu dintr'o scrisoare a lui Ion Ghica, cu detalii foarte pitoreşti, dar şi foarte insuficiente. Editorii şi criticii lui Filimon au fost faţă de el de o ingratitudine care nu se poate ierta.

D. Baiculescu se desparte de această condamnabilă tradiţie. In studiul vast pe care îl pune în fruntea ediţiei de faţă dă despre Filimon detalii inedite şi interesante. Dă şi un portret al lui Filimon — o fotografie de prin 1860—1865, când Filimon era un om trecut de patruzeci de ani. (Toţi editorii de până acum

Nicolae Filimon

afirmau că *nu există* nici un portret al lui Filimon!) Vedem, în această fotografie, un Filimon gras şi rotofeiu, cu un aer de bon-vivant autentic, pe care îl desminte, totuş, o frunte puternică şi doi ochi inteligenţi şi pătrunzători. In omul acesta gros şi gras nu-i greu să desluşeşti pe „copilandrul nalt, rumen, sprintenel, cu pletele de ţârcovnic, plin de originalitate, de duh şi de veselie, care ştia unde se găsia pelinul cel mai bun şi cârnaţii cei mai gustoşi..." — de care vorbeşte Ion Ghica.

Viaţa lui Filimon e o viaţă simplă şi calmă. Starea lui civilă e banală. Născut în 1819, a început prin a fi cântăreţ la biserica Ienii din Bucureşti, şi flautist în orchestra operei italiene din Bucureşti; mai pe urmă a devenit epitropul bisericii şi în ultimii ani ai vieţii dela 1862 la 1865, şef de secţie la Arhivele Statului.

Se ştia — destul de nelămurit, dealtfel — că Filimon a fost jurnalist. D. Baiculescu dă lista completă a articolelor lui Filimon — în marea majoritate cronici muzicale — apărute între 1857 şi 1862, în ziarele „Naţionalul", „Revista Carpaţilor" şi „Ţeranul romîn". E o listă destul de lungă. Filimon apare ca unul din primii foiletonişti români. Deşi autodidact, avea cultură solidă. Cunoştea bine franceza, germana, italiana şi greaca modernă. Curiozitatea lui era veşnic trează. Foiletoanele lui erau pline de vervă, de humor şi de ironie. O operă mai puţin cunoscută a lui Filimon: „Excursiuni în Germania meridională. Memorii artistice, istorice şi critice", apărută în 1860, ar merita să fie din nou editată. E un memorial de călătorie interesant. Ochiul realist al lui Filimon a ţinut să observe şi să noteze viaţa direct, sigur şi exact — într'o epocă în care scriitorii noştri cultivau încă reveria romantică şi subiectivismul exagerat.

Acest dar de observaţie realistă, această curiozitate vie şi această inteligenţă critică fac originalitatea lui Filimon — originalitate imensă pentru epoca lui. Este şi ceeace dă operei lui şanse sigure de durabilitate.

Toate aceste calităţi se găsesc în „Ciocoii vechi şi noui" amestecate cu multe stângăcii de stil şi de tehnică artistică. Dar interesul documentar pe care îl prezintă acest roman ne face să-i trecem cu vederea uşoarele imperfecţiuni.

Filimon e unul din puţinii noştri scriitori satirici şi sociali. In special pentru asta trebue să-l preţuim. Inainte de Caragiale — şi câteodată cu mai multă *seriozitate* decât Caragiale deşi cu mai puţină artă — Filimon a descris societatea românească aşa cum este, fără cruţare, fără înconjur. Avea de gând să scrie un roman al „Ciocoilor noui". Moartea timpurie nu i-a dat răgaz. In Ciocoii noui dela 1860 (în romanul lui descrie epoca dela 1815—1820) ar fi avut prilej să zugrăvească tipuri şi situaţii mai apropiate de noi — tipuri şi situaţii care sub alte forme şi nume, continuă să trăiască şi astăzi... Dar chiar în ciocoii lui „vechi" dela 1815, un observator realist poate descoperi situaţii şi tipuri care continuă şi în epoca noastră. E încă o dovadă de importanţa lui Filimon şi de *actualitatea* lui. Iată de ce lectura lui într'o ediţie atât de bună ca cea a d-lui Baiculescu este o veritabilă plăcere — şi o plăcere utilă...

AL. A. PHILIPPIDE

HUGO MARTI: Intermezzo românesc
Trad. de Lucian Blaga
Biblioteca Dimineaţa

Hugo Marti e un scriitor elveţian care a trăit câtăva vreme printre noi, „în timpul când cumpăna neutralităţii se apleca" şi a avut prilejul să cutreere potecile româneşti, să cunoască de-aproape lucrurile şi oamenii.

Amintirile lui, — cum spune atât de frumos d. Lucian Blaga, — „încrucişate de multe vedenii vii ale acelui timp petrecut între crini domneşti şi greeri ţigăneşti", sunt povestite în cartea intitulată „Intermezzo românesc", apărută în Biblioteca Dimineaţa. Sunt pagini care evocă minunat sufletul, atmosfera, viaţa şi priveliştile pitoreşti ale ţării noastre. Autorul evadează din propria-i patrie, pentru a găsi aci un cămin nou, prietenos, ispititor prin tainele lui, prin farmecul lui exotic.

Până în vremea din urmă, literatura universală ne cunoştea mai ales din acea anecdotică grotescă a unor Szienkievici, Knut Hamsun, Thomas Mann, etc., care oridecâteori aveau nevoe de aventurieri, cartofori sau tâlhari de blazoane, îi recrutau din acest Orient oropsit cu care am fost prea adesea şi pe nedrept identificaţi sufleteşte. Numeroase tipuri „româneşti" au trecut astfel graniţa, înfăţişându-ne străinătăţii ca pe un popor de escroci internaţionali, vicioşi şi fără scrupul.

In afară de trimiterea literaturii noastre bune peste graniţă în traduceri selecţionate, de curând s'au ivit prieteni care au venit să se încredinţeze personal de stările de lucruri dela noi. Ei se străduesc acum să ne prezinte lumii cu atmosfera ce ne aparţine, *aşa cum suntem dincolo de bine şi de rău înăuntrul peisajului nostru.*

Intre aceştia, Hugo Marti — cu al său „Intermezzo românesc — ocupă un loc deosebit. Amintirile sale nu sunt simple constatări incolore, de curtuazie, ci svâcniri de dragoste sinceră şi de entuziasm nelimitat pentru viaţa uneori ciudată pe care o întâlneşte la noi, pentru mânăstirile noastre de legendă, pentru codrii cu urşi, pentru oamenii umili, pentru iernile mitice şi pentru verile noastre caniculare, pentru valea pădurosă, pentru plaiurile cu păşuni unde în singurătatea verii stărue luni întregi turmele de oi, pentru culmile stâncoase puternic clădite şi pentru crestele de argint „în ale căror piscuri şi nume presimţi taina unor străvechi capişti păgâne".

Rătăcind într'o zi pe la mânăstirea din Sinaia, autorul are prilejul să pătrundă în chilia-bibliotecă a unui călugăr:

„Călugărul scotea cărţile, le răsfoia, îmi arăta iniţialele colorate, şi aşeza din nou volumele.

— Asta, — zise el şiret, — nu am găsit-o în biblioteca dela sfântul munte Athos unde am trăit mulţi ani.

Mirat, apucai cartea şi descifrai anevoie slovele chirilice; era vorba de nişte legende.

— Nu sunt legende de ale bisericii, — zise călugărul, — nici vieţi de ale sfinţilor. Astea sunt mai vechi. Biserica le afuriseşte.

— Şi totuşi zac aci în mânăstire?, — îl întrebai mirat.

— De ce nu?, — surâse el. — Poporul le cunoaşte şi le povesteşte; aşa rămân ele aceleaşi din veac din veac. Rar se întâmplă să le 'nsemne cineva. Şi de ce le-ar însemna? Nu ştii niciodată dacă mintea celui ce scrie, chiar dacă e om evlavios, nu se înşeală sau dacă nu cumva mâna cu pană nu a căzut în rătăcire; dar ceiace tatăl trece fiului şi acesta nepotului, din gură 'n gură, nu poate să fie rătăcire înşelătoare. Căci din gură vorbeşte inima şi din inimă adevărul veşnic, dar cu pana vorbeşte capul şi sminteala omenească.

Astfel grăi omul care grijea de cărţile mânăstirii; în curând înţelesei că ştie mai bine să povestească, decât să citească. Fără griji cum era, povestea minunat, amestecând superstiţioasa înţelepciune a poveştii cu o delicioasă, lumească şiretenie ţărănească. Căldura pământeană a clasei sale şi a îndeletnicirilor lui evlavioase o simţeam şi din istoriile lumeşti pe care el, odată pornit, mi le povestea în seri lungi între vecernie şi rugăciune de miez de noapte în chilia lui goală".

Talentul descriptiv şi darul de observaţie al lui Hugo Marti se vădesc deopotrivă de original puse în valoare în pasagiul care urmează. O slujbă în Mânăstirea Sinaia:

„In lumina săracă, luceau pe pereţi vechile icoane: ctitorul lăcaşului cu fiii săi, ţepeni, cu feţe afumate, cu haine înfoiate; de cealaltă parte a uşii soţia şi fiicele, cu mâinile lungi încrucişate pe piept. Bolţile joase se înegriseră de fumul lumânărilor. In strană erau patru crâsnici. Işi întindeau psaltirea cu schimbul, cântându-şi fiecare pe nas pagina, şi-şi ridicau glasul sonor într'o cadenţă mai reliefată numai spre sfârşit, când fiecare trebuia să-şi trezească vecinul ce moţăia, ca să continue fără întrerupere. In preajma sobei de fier, în care pâlpâia lemnul ce trosnea repede mistuit, stăteau câţiva călugări adormiţi de oboseală în căldura năbuşitoare. In mijlocul lăcaşului, pe lespezile de piatră, îngenunchia un ţăran. Cine ştie ce griji l-au smuls din fundul pădurii spre a-l aduce în satul mânăstiresc. Murmurând încet, ţinea isonul litaniei; un cojoc alb cădea larg şi princiar de pe umerii săi aplecaţi pe lespezile sure, şi toiagul său lung se ivea înalt din mâinile sale împreunate. Prin svonul străin al glasurilor frânte, inima mea auzea vestea cea bună, care în acelaş timp răsuna din clopotele depărtate ale patriei, oprindu-se mohorîtă şi şovăitoare peste multe tranşee. Din pâlpâitul stelelor picura rece şi pierdută o lumină iernatică peste codri şi peste cărarea înoptată, ce mă ducea cu scârţâit de zăpadă până la bordeiul meu cald.

Şi se porniră peste ţară vijeliile primăverii, lingând văile munţilor cu limbi fierbinţi, întinse din bărăgane şi de pe mare. Şi despicară ghiaţa râurilor, topiră povara albă a plaiurilor şi desbrăcară brazii în văzduh moale.

Cărările erau încă umede şi sfâşiate de apa topită, dar pe alee se şi oglindea cea dintâi umbrelă pestriţă în noroiul albastru".

Paginilor de emoţie şi de poezie le urmează în acest „Intermezzo românesc" pagini epice, care redau în linii viguroase toată tragedia războiului nostru de întregire.

E o lucrare de necontestat interes documentar, scrisă cu mult meşteşug artistic, cu onestitate şi înţelegere.

Domnul Lucian Blaga transpune această sugestivă carte de amintiri într'o limbă românească plină de ritm şi de plasticitate, găsind cu uşurinţă echivalentul expresiv pentru toate imaginile şi evocările poetice ale autorului.

H. BL.

Revista scriitoarelor şi scriitorilor români

Conţinutul revistei scriitoarelor şi scriitorilor români, cu semnătura doamnelor: Margareta Miller-Verghi şi Aida Vrioni, a domnilor Karnabatt, Aderca, Predescu, Bacovia, Gheorghiu (numeric, tot bărbaţii au superioritatea!) se presintă variat şi ales. Intr'o însemnare sumară ne mărginim numai la notarea impresiilor celor mai stăruitoare. Una e produsă de fragmentul de roman *(Iubirea la Petersburg)* al d-lui Aderca. Domnia-sa devine tot mai mult, prin stăpânirea deplină a formei, un clasic al stilului. Nu ştim, constatarea noastră îl bucură tot atât de mult cât şi pe noi?

Alt gând stăruitor este stârnit de notele d-lui Predescu asupra vieţii Iuliei Haşdeu. Opera acestei geniale romănce, scrisă în limba franceză atât de accesibilă românilor, ar merita, dacă nu osteneala unei traduceri, măcar o reeditare a celor trei volume în care scânteiază, puternic, o văpae prea curând mistuită. Toate ţările civilizate îşi cinstesc gloriile, fără să uite vreuna, prin repetate comemorări; numai noi să fim gropari indiferenţi şi ai spiritelor rare şi ai celor de groapă comună?

Z. V.

GEORG FINK

Mi-e foame

ROMAN

TRADUCERE DE A. TOMA

EDITURA „ADEVERUL", S. A. BUCUREŞTI

Preţul 80 lei

Dramele lui B. Luca

„Şacalii"

Prima dramă a lui B. Luca, „Şacalii", a stârnit mare vâlvă, când a fost reprezentată pe scena Teatrului Naţional din Craiova.

Direcţia acestui teatru temându-se că reprezentaţia va fi zădărnicită de agitatori, luase hotărîrea ca pe afiş să apară ca autoare, directoarea de atunci a teatrului, cunoscuta poetă *Elena Farago*. In scrisori schimbate între Luca şi Elena Farago se stabilise convenţiunea, că dacă piesa va avea succes, la a doua reprezentaţie să se divulge numele adevărat al autorului. S'a aflat însă numele adevăratului autor şi atunci se porni o campanie sălbatică. Au luat parte şi studenţii. Reprezentaţia fu întreruptă, ceeace n'a împiedicat pe marele şi înţelegătorul *Ion Manolescu* să plece în turneu în ţară cu „Şacalii". Vom povesti altă dată martiriul îndurat de Elena Farago pentru curajul eroic de-a da sprijinul ei moral unei opere de valoare. Revenim la *„Şacalii"*.

* * *

Tema piesei este elementară. E un subiect de interes universal-umanitar şi de aceea credem că piesa va trăi. Ea aduce pe scenă, înaintea spectatorilor, sensualitatea animalică *masculină*, care face pe bărbatul de azi, din Europa „civilizată", să nu vadă în femee decât *sexul*, decât un instrument pentru satisfacerea unui instinct. Bărbatul nu e în stare să se înalţe la umanitate, când e vorba de raporturile cu femeea.

Eroina e o *Nora*, dar nu Nora lui *Ibsen*, care se revoltă împotriva rolului de *păpuşă*, ce-i dă societatea, ci împotriva soartei ce i-au hărăzit-o bărbaţii, de a fi numai un fruct de gustat pentru ei, neţinând seama că şi femeea are suflet, inimă, credinţă, idealuri.

Luca a ştiut să scoată din detaliile dramei, şi din lupta eroinei împotriva animalităţii masculine, cele mai dramatice efecte, iar episoadele multiple ale dramei ţin încordate atenţiunea şi emoţia spectatorilor în tot timpul reprezentaţiei.

Primul act se petrece la conacul moşiei bătrânului *Costin*, (eroul dramei a fost jucat de *I. Manolescu*). Costin e însurat a doua oară. Soţia lui, tânără *Ines*, (eroina dramei; rolul îl deţinea *Aura Buzescu*), e o fată frumoasă, de 25 ani, care l'a luat de bărbat silită de mizerie.

La conacul moşiei, unde abia au sosit din călătoria de nuntă, se aşteaptă musafiri: avocatul Făget cu soţia lui, invitaţi de *Ines*.

O scurtă convorbire între *Ines* şi prietena ei — soţia avocatului — ne arată că *Ineş* e nenorocită în căsnicie. Apoi o întrevedere între *Făget* şi *Ines* ne descopere vechi legături de „dragoste" între ei.

Dar soseşte şi bătrânul unchiu al lui Costin, care vine să vadă pe noii căsătoriţi.

Voiu reproduce aci numai un fragment din scena II-a, actul I, când soseşte *Mitu (unchiul)*.

SCENA II.

Costin — Mitu

MITU *(intrând pe stânga)*. Bună dimineaţa, însurăţelule, bine ai venit.

COSTIN. Bine te-am găsit, unchiule: *(Se sărută)*. Ce bine-mi pare că ai venit să ne vezi.

MITU. In treacăt, nepoate, în treacăt. Mă duceam la oraş, aflai că v'aţi întors şi m'am abătut să vă văd. *(Şed pe scaune)*. Ei, cum aţi dus-o în călătoria de nuntă?

COSTIN. Bine de tot, unchiule.

MITU. Eşti mulţumit?

COSTIN. Mulţumit. Ce-am făcut, am făcut bine.

MITU. Să fie cu noroc. (Il priveşte lung).

COSTIN. De ce te uiţi aşa la mine?

MITU. Să văd cum îţi şade însurat al doilea... la bătrâneţe.

COSTIN. Bătrân eu? Unchiule, îmi pare rău.

MITU. Căsnicia-i un jug la care trag bine boii când sunt deopotrivă.

COSTIN. Lasă, unchiule, nu mai cobi...

MITU. Da' unde ţi-e nevasta? Nu se poate vedea?

COSTIN. Vine, vine numaidecât. Ei unchiule n'are toată lumea norocul d-tale.

MITU. Norocul e ca femeea: te calcă dacă nu umbli după el.

COSTIN (amar). Pe mine nu m'a călcat norocul niciodată. Eu am avut numai desamăgiri în viaţă. D-ta ai fost norocos.

MITU. Fiindcă nu i-am cerut vieţii nimic. Cine nu cere nimic, are totul.

* * *

Un farmec deosebit al piesei şi care arată puternicul dar de dramaturg cu care era înzestrat *Luca*, este că nici o scenă din piesă nu e de prisos, nu e *umplutură*, toate sunt necesare, într'o înlănţuire continuă şi cu interes dramatic pentru ansamblu.

In tot lungul celor 3 acte, asistăm la desfăşurarea logică şi dramatică a acţiunii, la sbuciumul eroinei, la lupta ei tragică şi fatală cu *„Şacalii"*. Mai întâi cu amantul ei, avocatul Marin Făget, pe care-l credea personificarea Idealului ei şi de la care primeşte prima lovitură, prima profundă şi dezolantă desamăgire.

Când îi arată că a sosit din Paris fiul bărbatului său, donjuanul Georgel, care a început să-i dea târcoale, făcându-i o curte asiduă; şi când (totul e *simulare* din partea ei de acum înainte) îi spune că se teme că nu-i va putea rezista, acest amant al ei, în care vedeam întruparea tuturor virtuţilor, consimte să fie... înşelat.

INES. Ascultă, Marine. Florile astea le-am pus aci ca să încadreze o poveste tristă, nespus de tristă, pe care am să ţi-o spun acum *(îl face să stea pe canapea alături de dânsa, apoi cu mare durere în glas)*. De mult... de mult de tot... trebue să fi trecut veacuri de atunci... Eram pe vremea aceea foarte tânără, fericită, neştiutoare de rău. Nu iubiam de cât pe tanti Dora şi-mi era deajuns. Purtam pe ochi un văl fermecat prin care vedeam în fiecare om un înger şi-n fiecare lucru o minune. Atunci mi-a ieşit în drum un bărbat care-ţi sămăna ţie la chip. Şi în omul acela eu am văzut opera din urmă a lui Dumnezeu. Era cel mai frumos, cel mai bun, cel mai înţelept. Şi l-am învăluit pe bărbatul acela, în toată mireasma grădinilor, în tot albastrul cerului, în tot misterul infinitului, în toată generozitatea pământului pe care m'am născut. Şi l-am iubit cu toată căldura soarelui de acolo, cu tot dogorul vulcanilor de acolo [1]). Şi în iubirea ceea, cea dintâi şi cea din urmă, *(îi ia capul între mâini şi-l sărută cu patimă)* în iubirea ceea, sufletul meu s'a irosit până la inexistenţă. Şi acum, nu mai sunt aci de cât ca să plâng pe omul acela care a murit... iubirea aceea care a murit...

MARIN. Dar eu te iubesc, Ines, am rămas acelaşi.

1) Era de origine italiană.

INES. Tu nu te-ai schimbat, dar mie mi-a căzut vălul.

MARIN. Te iubesc. *(Vrea s'o îmbrăţişeze)*.

INES *(smulgându-se)*. Nu! S'a sfârşit! *(Se duce la uşa mascată)*. Georgel!

* * *

Toţi „şacalii" au răspuns la invitaţia ei, neştiind ce-i aşteaptă. Tatăl (Costin) se întâlneşte cu fiul (Georgel) şi cu prietenul Marin Făget... Toţi veniţi împinşi de animalitate.

Nu putem reproduce toate scenele, dialogurile vii şi dramatice la care asistă şi singurul care merită numele de *om*, bătrânul *Mitu*.

Vom cita ca încheiere numai câteva fragmente din scenele finale.

(Din scena VI actul 3)

INES. Şi acum să sfârşim. *(Cu dinţii strânşi)*. Nu v'aţi desminţit niciunul. *(Costin cade sdrobit şi mut pe un scaun)*. Vă sunt recunoscătoare că nu mi-aţi slăbit hotărârea. Sunteţi toţi atât de răi, aşa de sluţi, încât am să plec fără nici o părere de rău. *(Toţi, afară de* Mitu *o privesc uluiţi)*. D-ta, unchiule, care-i cunoşti şi-i preţuieşti cum se cuvine, ai să mă înţelegi. Nepotul d-tale Costin, mă chiamă ca să mă împartă cu Făget, amantul se învoieşte să-l tolereze pe fiul soţului şi fiul umblă să-l pună pe tată-său sub interdicţie, ca să plece cu mine la Paris...

Iar finalul:

INES. Şi toţi aceştia mi-au vorbit de iubire! Toţi aceştia au crezut că au dreptul, fiindcă sunt o intrusă în lumea lor, să mă prostituiască, pentru potolirea poftei lor de carne! Iubitul, devenit amant, îngăduie pe încă unul; amantul nou se împacă cu cel vechiu şi soţul îi acopere! Şi eu, singură în mijlocul haitei de şacali care îmi râvneşte carnea, care mă fugăreşte, flămândă, beată de miros de sân tânăr, până 'n vizuina în care m'am furişat, frântă, scârbită, nu mai pot lupta! I-am chemat pe toţi deodată, ca împreună să se înfrupte din stârvul meu. *(Işi rupe rochia de la umeri)*. Luaţi-l, e al vostru! *(Scoate un stilet din sân şi şi-l înfige în piept; se rostogoleşte)*.

* * *

Problema pusă în această dramă îl înalţă pe om până la cele mai înalte consideraţii privitoare la umanitate. Intr'aceasta stă valoarea ei pentru spectatorii care vin la teatru nu numai ca să-şi facă siesta. Chiar din fragmentele citate mai sus se poate închipui puterea şi valoarea piesei. In alt articol vom analiza *„Creditorii"* şi *„Turmele"*.

DOCTORUL YGREC

INSEMNĂRI

ERATĂ. — D. dr. Ygrec ne roagă să facem o mică îndreptare, în legătură cu notița d-sale din numărul trecut despre volumul „Câți-va inși". Omisiunea unei fraze și amestecarea altor două, a deteriorat complect înțelesul unui pasagiu.

Ar fi de prisos să mai reconstituim acum textul adevărat. Dar pentru cei pe cari, eventual, i-ar putea interesa chestiunea, arătăm că d. dr. Ygrec n'a înțeles să spuie că Schuhmeier și Lavigne au fost miniștri, necum că tragedianul Al. Strakosch a fost lucrător și ministru.

Ateneul Român

In revista „Boabe de Grâu", cetim un articol al d-lui Gh. Adamescu, consacrat istoricului și rosturilor Ateneului Român. Această veche instituție, al cărei local este unul dintre cele mai strălucite monumente ale Capitalei, ocupă în viața noastă culturală un loc de o covârșitoare importanță. Mai vechiu cu un an decât Societatea Academică devenită în urmă Academia Română, — Ateneul Român a creat și întreținut, în cursul celor șaizeci și cinci de ani de existență, o atmosferă prielnică preocupărilor intelectuale de toate genurile. Elaborarea unei monografii a acestei instituții se impune, și credem că d. Gh. Adamescu nu va pregeta să ne-o dea cât mai curând. E o nădejde la care ne îndreptățește articolul d-sale bine documentat și extrem de instructiv.

După cercetările d-lui Gh. Adamescu, întemeierea Ateneului Român, s'ar datora lui V. A. Urechia, Constantin Esarcu și Nicolae Kretulescu. Cu timpul, Constantin Esarcu a devenit factorul cel mai însemnat din viața Ateneului, fapt pe care N. Kretulescu l-a recunoscut în mod public, scriind în ziarul „Presa" din 27 Ianuarie 1878: „Fără d. Esarcu, Ateneul ar fi fost de mult mort... Este de notorietate publică că numai prin neobosita perseverență a d-lui Esarcu și prin acel zel activ cu care a îmbrățișat această instituțiune, ea astăzi există, s'a consolidat și prosperă în modul cel mai neașteptat".

Ateneul și-a început activitatea în Ianuarie 1865, cu o serie de conferințe ținute într'un salon al Ministerului Instrucției. De atunci, în fiecare an din toamnă până în vară, cu două întreruperi mai mari (una între 1875—78, cealaltă între 1916—1919), Ateneul și-a ținut conferințele, mai întâi în salonul amintit, iar dela 14 Februarie 1888 în sala de jos a noului local.

Afară de conferințe, Ateneul a organizat câteva serii de cursuri publice care s'au întrerupt pentru o bună bucată de vreme, continuând în 1921 după alt plan, sub numele de „Universitatea Ateneului".

Potrivit programului său, Ateneul Român s'a manifestat și în alte direcții. Astfel, a organizat serate literare-muzicale, șezători, expoziții de artă; a dat la lumină diferite publicații ca „Ateneul Romîn", revistă lunară, „Buletinul Societății Ateneul Român" publicat de Gr. Tocilescu, „Anuarul Ateneului Român" care, dela 1927, apare regulat în fiecare an; a sprijinit crearea altor societăți: „Societatea pentru învățătura poporului român" (1866) care constitue temelia învățământului normal în România, „Societatea filarmonică" (1868) desvoltată treptat până la faza strălucită de astăzi; a înființat o bibliotecă al cărei catalog numără astăzi peste 15.000 de volume.

In lupta aceasta pentru statornicirea *binelui, frumosului și adevărului*, Ateneul Român a rămas — cum era și de așteptat — fără nici un sprijin sau cu ajutoare neînsemnate din partea oficialității. De aceia, eforturile celor din fruntea lui de a-și duce programul la bun sfârșit, cu mijloace proprii, iau o înfățișare impresionantă. Impreună cu d. Gh. Adamescu, îndemnăm pe toți iubitorii de lumină să-și îndrepte inima către această instituție de-o înaltă valoare morală. — *J. B.*

Geneza lui Robinson Crusoe

Tinerețea de pretutindeni trebuie să sărbătorească cu entuziasm deosebit al doilea centenar al lui Daniel de Foë. Aceasta — pentru minunata figură a lui Robinson Crusoë, care știe să insufle atât de bine gustul călătoriei și arta de a se acomoda pe o insulă părăsită.

Autorul era fiul unui măcelar. S'a născut la Londra în 1660 și a murit la 1731, după o viață foarte agitată și destul de nefericită. S'a sbătut și a luptat pentru libertate în timpul revoluției din 1688. A fost chinuit de lipsă financiară, de închisoare politică și de mizerie literară. După cât se vede n'a cunoscut Oceanul. A navigat numai pe oceanul fanteziei sale, căci se temea de răul de mare. Fără să-și părăsească fotoliul confortabil, el era mai bucuros să inventeze aventuri îndepărtate, decât să le trăiască.

Odiseia lui Robinson Crusoë i-a fost înspirată în 1712 de povestirea unui navigator englez, căpitanul Woodes Rogers.

Acesta spunea c'a adăpostit pe bordul vasului la 2 Februarie 1709 pe un marinar scoțian numit Alexandru Selkirk, părăsit de patru ani și patru luni pe insula deșartă Mas-a-Tierre, situată în mijlocul Oceanului Pacific.

Marinarul acesta fusese lăsat pe insulă în Noembre 1704 în urma unei dispute cu căpitanul său M. Stradling, care nu glumea cu disciplina.

Inainte de aceasta, un alt „Robinson" — numit Will — stătuse trei ani în aceleași condiții pe insula Juan Fernandez dela 1681 la 1684.

Daniel de Foë romanță cu multă ingeniozitate elementele acestor două întâmplări și în 1719 publică, nu fără mari dificultăți, lucrarea sa Robinson Crusoë.

Volumul i-a fost refuzat de către mai mulți librari până ce în cele din urmă i-a fost cumpărat cu suma de 10 lire sterline.

Cu tot succesul imens cu care i-a fost primită opera cea nouă (mai publicase încă „Memoriile căpitanului Carleton", „Viața Roxanei", etc.), Daniel de Foë a murit sărac. A fost înmormântat în cimitirul din Bunhill-Fields, unde i se poate vedea mormântul, și unde fusese înregistrat din greșală subt numele de Dubow.

Templul din Angkor

Expoziția colonială din Paris s'a deschis.

Parizianul poate, în schimbul sumei dată la metrou, să facă înconjurul lumii într'o zi. Subt ochii săi de occidental se va perinda întregul orient cu toată frumusețea și bogăția sa.

Ceeace formează atracția expoziției este de sigur minunatul templu din Angkor-Vat, capodopera artei khemere din sec. 12.

Edificiul a fost reconstituit de către d. Blanche în mărime naturală și cu o minuțiozitate artistică.

Templul a cărui origine e încă misterioasă, a fost construit de către Khmeri, strămoșii puțin cunoscuți ai rasei cambodgiene, veniți din nordul Asiei acum 1500 ani. El este situat în imensa pădure sălbatecă din Cambodge la patru kilometri de satul Siemréap, la 18 km. deasupra marelui lac Tonle Sap; la capătul unui drum de 300 km. frequentat zilnic de turiști.

După ce a fost ignorat timp de mai multe secole, acoperit aproape complect de vegetație, templul a fost descoperit pe neașteptate de către exploratorul Mouhot la 22 Ianuarie 1861.

Astăzi templul e foarte mult vizitat și, ce e mai trist, e că se fură dintr'însul bucățică cu bucățică.

Pentru a scoate în evidență vandalismul acesta continuu, d-ra Titayna, o călătoare îndrăzneață, a întrebuințat o stratagemă ingenioasă.

In plină zi, fără cea mai mică dificultate, a reușit să ia din templu capul unui budha de piatră. Apoi a povestit fapta sa cu mult curaj într'un ziar de seamă, având la îndemână și fotografiile necesare.

In dimineața aceia — spune distinsa ziaristă — am întrebat pe ghid: — Nu e așa că e ușor să iei bucăți din templu?"

— Desigur,— răspunse acesta, — dar dece nu cumperi și d-ta?

Cât de simplu privea acest om faptul de a cumpăra bucăți din templu și de a le duce departe! In adevăr, pentru sume relativ mici, turiștii obțin bucăți din sculptura templului.

Reîntoarsă la Paris, d-ra Titayna a încercat să restitue celor în drept capul de piatră. Lucrul n'a fost tocmai ușor. Nimeni nu voia să-l reia.

Dacă va continua starea aceasta de lucruri, dacă devastarea minelor nu va înceta, adevăratul templu din Angkor din jungla cambodgiană va deveni în scurt timp mai puțin interesant decât copia sa din pădurea dela Vincennes.

Turiștii din Extremul-Orient vor fi nevoiți să vie la Paris ca să admire templul în toată splendoarea artei sale. — *Z. N.*

Un roman de Mussolini

In viața lui aventuroasă, Mussolini se afla în 1909 la Trient. Tânărul (avea 26 de ani) fu numit șeful camerei socialiste de muncă și redactor al ziarului „Popolo". Mussolini a scris atunci pentru suplimentul de Duminică romanul „Amanta Cardinalului" care a apărut de curând și în traducere germană (la Eden-Verlag, Berlin).

Romanul își situiază acțiunea în Trient, îndată după războiul de treizeci de ani. Cardinalul-episcop al Trientului, Carl Emanuel Madruzzo, trăește de douăzeci de ani cu Claudia Particella, fiica frumoasă a șefului cancelariei lui. Spre a o putea lua în căsătorie cere dezlegarea Papei de poruncile bisericești. Rugămintea lui e respinsă. Impotriva Claudiei se ridică setea de răzbunare a unora și numeroase intrigi politice. Scapă de două atentate, dar al treilea îi ridică viața.

Subiectul romanului pare destul de sărăcăcios, precum și e. Descrierile de natură, destul de numeroase sub pana romancierului Mussolini, tot atât de simpliste. Dar scrierea nu trebue judecată din acel punct de vedere pe care-l îndritue numai opera de artă. Mussolini, de altfel, nici nu s'a gândit să scrie o operă de artă. Nici nu s'a gândit să-și amuze cetitorii cu descripții literare, deși poate n'ar fi disprețuit să-i și poată amuza.

Lucrarea dictatorului Italiei contemporane e un roman *politic* sau — ca să vorbim și mai precis — un pamflet anticlerical în formă de roman. Acțiunea și descripțiile de natură au numai o valoare decorativă. Descrierea oamenilor, prezentarea caracterelor și pasiunilor, a intrigilor politice și a situațiilor nu mai sunt atât de simpliste. Stilul insuși devine în astfel de pagini, direct și sugestiv.

Ceiace face din acest roman o picanterie politico-literară a zilelor noastre este tendința lui *anticlericală*. Traducătorul german al cărții declară de altfel în introducere că „încheerea păcii între puterea lumească și cea spirituală din Italia nu s'a zămislit dintr'o necesitate cordială a lui Mussolini ci mai mult dintr'un calcul politic și diplomație dibace". Posibil. Dar cine poate ști adevărul intim al lui Mussolini care a declarat în aceiași zi uneia și aceleiași persoane: „Marea mea dușmană, Biserica" și „Adevărul e de partea Bisericii".—W.

Cum s'a ivit „Naturalismul"?

S'au împlinit nu de mult 50 de ani de la apariția vestitei antologii „Les Soireés de Medan", scoasă de Zola împreună cu cinci prieteni și care înseamnă ivirea unei noui școli literare, provocând o furtună nu mai mică decât romantismul, în cercurile intelectuale ale Franței de-atunci.

Titlul cărții „Les soirées de Medan" nu era exact. S'a petrecut cu el ceiace se petrece cu „ultimele cuvinte" ale oamenilor celebri. Nu corespund faptelor, dar exprimă cu atât mai exact atmosfera și caracterul orei hotărâtoare. E, desigur, o greșală a destinului că întâia culegere de nuvele naturaliste n'a fost „clocită" în chip revoluționar și tainic în târgușorul Medan unde Zola avea un petic de pământ.

Naturalismul, ca multe alte idei grandioase, a fost rezultatul unei mese comune, în cazul acesta o masă mică, murdară, în colțul unui obscur restaurant din Montmartre unde se adunau în fiecare Joi seara cinci tineri scriitori, ei înșiși public ascultător al operelor lor: Maupassant, Huysmans, Céard, Hennique și Alexis. Discuțiile se încheiau deobicei noaptea târziu în locuința prietenului lor, al tuturor, Emile Zola, singurul din grup care avea un „nume" literar.

Era moda „cărților de război" — cași în zilele noastre. Romancierii și poeții de război se iveau, pe la 1880, ca ciupercile după ploaie. Cele cinci-șase genii mai mult sau mai puțin cunoscute de la masa restuarantului Trapp făceau o critică violentă „profitorilor fără talent" care ocupau toate pozițiile râvnite. Cea mai înaltă datorie a momentului era alungarea lor din acele poziții nemeritate. „Epater le bourgeois", asta trebuia! Să creeze ceva nou, ceva firesc, ceva adevărat. Odată planul stabilit, se puseră numaidecât pe lucru. Era necesar să apară cât mai curând, în mijlocul literaturii de război, un volum de nuvele ultra-moderne. Zola, Huysmans, Hennique, Céard și Alexis aveau manuscrisele la 'ndemână: *L'Attaque du Moulin, Sac au Dos, l'Affaire du grand 7, La Saignée* și *Après la bataille*. Numai Maupassant fu silit să se așeze la masa de scris, pentru reușita conspirației. In scurtă vreme aduse și el manuscrisul, capodopera *Boule de Suif*. Editorul Charpentier s'a declarat gata să tipărească volumul.

Lovitura fu magistral pusă în scenă. Cei șase invitară pe Flaubert și pe Frații Goncourt la care se adăogă Mirbeau, la restaurantul Trapp, unde deteră citire manifestului scris de Céard în formă de întroducere, precum și fragmente din diferite bucăți. A doua zi crachul era de nedescris. Săptămâni întregi presa a înjurat, a luat în râs, a batjocorit, a insultat și calomniat. Zola ațâță focul cu un articol apărut în ziarul „Voltaire", în care apăra noua doctrină cu pasiune. Maupassant dete ziarului „Gaulois" un articol care era mai mult o mistificare decât o apărare. Richepin se ridică împotriva Clicii în „Gil Blas": „Acești scriitori vor să purceadă din Flaubert, precum porcul crede că se trage din Sf. Antoniu". Intr'o scrisoare adresată nepoatei lui, Flaubert aplauda articolul acesta scris împotriva „bandei Zola".

„Revoluționarii" erau mulțumiți de rezultatul campaniei. Alexis proclama în numele lor: „Dușmani folositori! Ei au făcut cunoscut publicului că existăm, au atras atenția asupra operelor noastre, pregătindu-ne astfel succesul apropiat!"

După acest debut zgomotos dar biruitor cei șase se despărțiră, cel puțin în creațiile lor literare. Dar îi însuflețea pe toți aceiași trăsătură: conștiința că mediul trebue studiat, aceiași exactitate, aceiași seriozitate în descrierea unui caracter, adică a unei făpturi cu pasiunile, cu obiceiurile și toate prejudecățiile în care a crescut din copilărie. Epigonii făcură din inspirația genială, metodă ieftină. Din colaborarea celor șase a ieșit un serviciu de literatură, un „Bureau des études humaines" în care creația pierea înnăbușită de amănunte nefolositoare. Zola, Maupassant și Huysmans, care au trecut de la naturalism la magia neagră și apoi la misticismul catolic n'au voit să se recunoască în astfel de urmași și negară în curând propria lor doctrină. Numai Alexis a rămas până la sfârșit credincios formulei și răspunse în 1896 telegrafic unei anchete intreprinse asupra naturalismului, de Jules Hurets: „Naturalisme pas mort. Lettre suit".

Avea dreptate și în acelaș timp n'avea: ca program precis și exclusiv, naturalismul murise, probabil, cu desăvârșire. Dar deșteptând o veche tradiție, tradiția observației directe, a descrierei precise a oamenilor și mediului, naturalismul lui Zola și al prietenilor a creat în publicul cititor nevoia adevărului documentar, de care ține seamă orice scriitor al zilelor noastre. Chiar în creațiile literare care pretind a fi foarte departe de naturalism, găsim la temeliile lor urmele acestei școli franceze. — *W.*

A apărut

VOLUMUL II

I. L. CARAGIALE

NUVELE ŞI SCHIŢE

In ediția definitivă, cu note și variante, îngrijită de

Paul Zarifopol

Un volum de 500 de pagini cu 2 planșe afară din text.

Volumul acesta conține următoarele texte **inedite:**

Repertoriu de nume proprii

Prima versiune a nuvelei

„Păcat"

Editura „CULTURA NAȚIONALA"

Primele deziluzii

— Mămico, dacă toate femeile sunt ca astea, eu nu mă mai însor.

Criza la Radio

— De ce-o fi hârâind? Are paraziți?

— Ba nu.. Se transmit ultimele informații financiare.

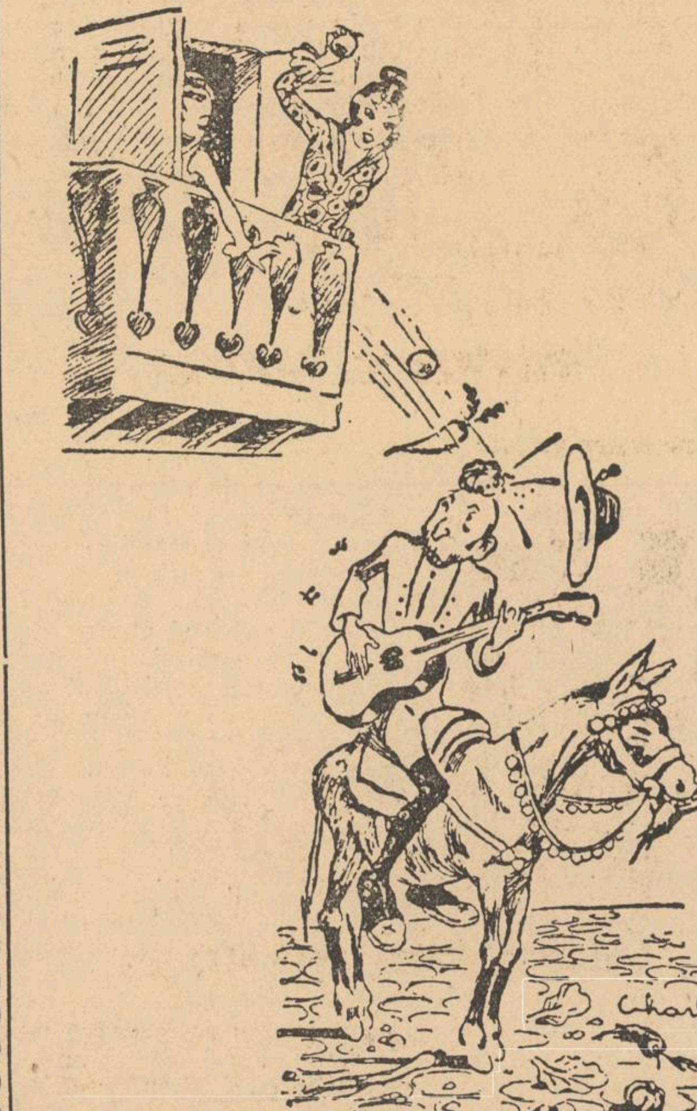
Duelul

— Domnule, te poftesc încă odată să-mi dai explicațiuni.

— E de prisos să ți le dau, pentru că n'ai să înțelegi nimic. Eu sunt profesor de filozofie.

Serenada

Catârul: — De data asta recunosc și eu că ni se face o primire frumoasă.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II-a. - No 546

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 24 Mai 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

ASOCIAŢIUNEA SIBIU

Poetica jovială

Taine: „cred că orice om cultivat şi inteligent, adunându-şi experienţele, poate face unul sau două romane bune, fiindcă în definitiv un roman nu-i decât o adunătură de experienţe".

Renan: „orice spui despre tine însuţi, e totdeauna poezie".

Veselul Alecsandri: „Românul e născut poet".

Ion Eliade Rădulescu: „Scrişi, băeţi!"

Meditând această antologie, nu pot să nu dau — şi fără rezervă — preferinţă preceptelor române. Oricât de vesel, Alecsandri e mult mai prudent şi, putem zice, mai ştiinţific, decât mondialii învăţaţi francezi. Generalizarea lui e cumpătată: înţelegem ca un popor, pe vremile acele numericeşte foarte modest, să fie compus numai din poeţi. Desigur trebue să admitem o specială favoare dumnezeiască, — dar, însfârşit, merge. Se cunosc dinastii de muzicanţi. Puţin, puţin optimism numai, şi putem crede — sau spera — că există popoare, sau popcraţii cel puţin, de poeţi. Iar imperativul lui Eliade Rădulescu e, în fond, un îndemn cuminte: scrieţi! Vedem noi pe urmă ce s'o alege. Vorba lui vine ca o completare a aforismului lui Alecsandri: ca să se verifice că Românul e născut poet, ce alta se putea face, decât ca toţi băeţii să scrie.

In comparaţie, generalizările lui Taine şi Renan, par nişte tarasconade. Insă negreşit, dacă un june cu entuziasm pentru literatură, ar face o sinteză cum am zice, din cele două afirmaţii române cu cele două franceze, efectul ar putea fi de o virulenţă blestemată.

* * *

Orice om deştept poate scrie un roman bun, — şi celelalte..., la aperitive, cărui cetăţean nu-i scapă formule de acestea generoase? — E uşor de înţeles, şi e totodată remarcabil, că sentinţele optimiste de această calitate, sunt luate ca bună teorie de către acei ce de din afară îşi tot întind gâtul peste gardul ghimpos al artei literare. Cu atât mai grav sunt luate drept bună teorie, când se întâmplă să fie tipărite sub iscălitură ilustră. Este un joc al probabilităţilor care face posibilă nenorocirea: unui om care scrie milioane de rânduri, îi este o fatalitate greu evitabilă, să-i scape din condei şi gânduri ce se zămislesc în optimismul propriu momentului cafelei şi a cognacului. Cetitorul agiamiu nu-şi poate numai decât aminti, că asemenea generalizări cheflii, sunt un joc natural al gloriei literare: Taine şi Renan, pot spune multe, din căldura comfortabilă a succesului fixat. D-ta nu trebue să te potriveşti lor numai decât.

Insă Renan şi Taine, au făcut, oarecum, şi poezie. Şi uite, poeţii de specialitate i-au maltratat pentru acest exces de optimism. Vezi prin urmare.

* * *

Mai demult se învăţa în şcoală: poeţii se nasc, oratorii se fabrică. Acest precept pare că vrea să comunice o distingere subtilă. Astăzi îl interpretăm ca un optimism pedagogic, propriu unei lumi unde oratoria era ca un serviciu general obligator. Iar altminteri, psihologia noastră actuală nu ne mai dă voie să stabilim asemenea împărţiri copilăroase: aptitudini care vin numai din născare, aptitudini care se învaţă. Calitatea oricărei activităţi este produsul unei înzestrări naturale şi al unei culturi corespunzătoare. De aceia noi astăzi nu suntem primitori de maxime joviale, ca: orice om deştept poate fi autorul câtorva romane bune — oricând vorbeşti de tine, faci poezie. Cuvântul *noi* în fraza precedentă, e pus pentru concizie, servind şi ca eufemism.

Sunt şi astăzi oameni entuziaşti de poetică jovială. Nu se poate epocă, să nu fie presărată cu indivizi şi idei anacronice.

Până la romantici, viaţa literară europeană a stat supusă unui dogmatism riguros. Se credea şi pe atunci că poetul „se naşte", dar acest adevăr era lăsat în seama Domnului; grija era, că omul trebue să înveţe, pentru a se putea dovedi că e născut poet. Insă învăţătura clasică s'a uzat ca toate învăţăturile, şi ajunsese a servi prea bine nerozilor rutinari şi prea rău oamenilor de talent.

Romanticii au avut funcţiunea istorică de a dovedi că acea învăţătură poetică mult prea uzată, era acum vătămătoare; şi, pentru a o anula, ei trebuiau să trîmbiţeze pe toate tonurile libertăţile diverse la care, din naştere şi prin superioară misiune, are drept artistul. Aceste libertăţi au circulat până prin cele mai novice teritorii ale culturii europene, şi o localizare a lor, nu din cele mai mediocre a fost desigur şi vesela noastră maximă: Românul e născut poet.

Insă nu trebuie să credem uşor svonurile populare. Artiştii romantici nu înţelesese deloc să suprime orice învăţătură poetică. In general, asemenea enormă prostie nu s'ar fi născut în Europa cultivată, şi mai puţin decât ori unde la Francezi, poporul cu cea mai rafinată conştiinţă literară din tot continentul nostru.

Dar sunt artişti, şi apoi este public. In public există o parte agresivă: diletanţii.

* * *

Din istoria literară ştim că romantismul s'a îmburghezit, când publicul a prins de veste că şi această nouă şcoală poate obţine glorie, adică poate să întunece şcoala veche. In lumea romantismului îmburghezit s'a fixat credinţa că arta e libertate pură, poezia afacere sentimentală, scrisul literar chestie de avânt. Aforismele: orice om deştept poate face romane bune — oricând vorbeşti de tine, faci poezie, sunt monumente de romantism îmburghezit. Vorba lui Téophile Gautier: Taine, vous donnez dans l'idiotisme bourgeois, — exprima o constatare obiectivă.

Romantismul autentic liberase arta de o anume rutină mucegăită. Diletantul burghez înţelesese că romantismul liberase pe literat de orice artă.

„Omul deştept şi destul de cultivat" al lui Taine crede fanatic, că poate face, oricând, un roman bun, pe lângă orice alte activităţi cetăţeneşti, pe care le practică sau le neglijează cu succes. Diletantul, pe vremea clasicismului, lucra după reguli, şi se justifica cu ele. Diletantul romantismului îmburghezit se bizuie pe o virtute foarte vagă, pe care îi place să o numească deşteptăciune, şi se justifică cu libertatea absolută a literaturii. Desfătându-se în această libertate, el „îşi adună experienţele", ca om deştept, cu personalitate interesantă. Un moment! Personalitate, prin urmare viaţă interesantă, sunt noţiuni specifice în estetica jovială. Când îţi scrii experienţele sub formă de personaje diverse, faci, după definiţia lui Taine, romane bune; când le scrii vorbind deadreptul de tine, faci, după definiţia lui Renan, ceeace se numeşte poezie.

Adevărurile mari sunt simple (e şi acesta un bun aforism de filosofie romantică îmburghezită). Te gândeşti, cum se crucea Monsieur Jourdain când i se dase definiţia prozei. Lucru de nimic. Ce ar fi fost, dacă i-ar fi dat Renan definiţia poeziei, şi Taine pe a romanului!

PAUL ZARIFOPOL

Ionescu-Sin — Şalul verde

Marius Bunescu — Vâlcov

Clopotele

Clopotniţi sure, cuiburi pentru vânt,
Cu trepte măcinate de vreme şi de cari
Săpate 'n inimi nouă de stejari
Şi-atât de vechi acum, că parcă 's de pământ.

In bolţile de piatră scunde,
Doar întunericul părăginit s'ascunde
Prin pânze de păinjen prăfuite, —
Subt grinzi pe unde trec, pe nesimţite
Fantome frânte, fumurii şi reci
De lilieci —
Şi stă acolo toată ziua neclintit,
Până încep să pâlpâie-amorţit,
In ţintirimul gol, cu lespezi şi cu scai,
Luminile verzui de putregai.

Atunci, clopotniţele vechi de scrum
Răstoarnă întunericul din ele peste drum...

* * *

Acolo sus, subt grinzile-afumate,
Dorm toată noaptea clopotele grele:
Flori mari şi negre de aramă, răsturnate.
Dar când se uită soarele la ele,
Incep, odată toate, să-şi clatine subt cer
Staminele de fier.

Şi cântecele lor de tuci
Intârzie prin bolţi, s'anină 'n cruci,
Trezesc ecouri vechi prin paraclise
Şi bat în toate geamurile 'nchise.

Apoi se 'ntorc, curate şi cuminţi,
Că le aşteaptă stranele cu sfinţi.
Şi Duhul-Sfânt, ce 'n chip de porumbel
Se leagănă 'n pridvor
Legat de-un lănţişor.

Iar Maica Domnului, fiindcă-i primăvară,
Intinde-o mână subţirică, bizantină,
Să prindă 'n vârful unei lumânări de ceară
Un pui de flacără, cât o albină.

OTILIA CAZIMIR

La Weimar [1]

II

de I. PETROVICI

A doua dimineaţă e tot aşa de calmă ca acea precedentă, numai că toamna milostivă a aşezat toată firea subt un clopot de sticlă fumurie. Fără să poată fi vorba de vre-o ameninţare apropiată, vălul acela de ceaţă vagă, distilează lumina solară, reţinându-i orice veleitate agresivă. E vreme ideală pentru turism şi cercetări.

Numai câţi-va paşi, adică un mic crâmpeiu de ulicioară, şi ajung din „Marktplatz", la palatul princiar. Ca să sosesc în faţa peronului, trebue să trec pe subt ganguri dosnice, unde cetesc pe firme de formă modestă: Ministerul de finanţe al Turingiei, Ministerul de finanţe al aceleiaşi regiuni... şi nu e vorba de servicii subalterne, ci de ministerele înseşi, care, cu toate progresele pe care le-a făcut unitatea Germaniei, s'au păstrat aparte pentru fie-ce vechiu principat.

In faţa palatului — cu mult mai monumental decât acela unde stă regele nostru — o statue nouă îmi opreşte privirea şi fixând-o îmi răscoleşte sufletul. Se comemorează războiul pierdut, subt chipul unui soldat cu ochii plini de suferinţă, care se propteşte pe armă ca pe un toiag. La spatele lui, se înalţă o columnă trunchiată, expresie a nădejdilor sdrobite, şi tot ansamblul este atât de mişcător, încât îmi uit de egoismul naţional, şi de toate foloasele pe care le-a avut ţara mea, de pe urma acestei înfrângeri, pentru a compătimi o clipă cu soarta învinşilor...

Palatul princiar de la Weimar se vizitează în permanenţă, de la detronarea dinastiei, care nu permitea odată vizitarea de cât în absenţa suveranului. O galerie somptuoasă de săli, cele mai multe goale, fiindcă la proclamarea republicii s'a făcut împărţeală între averea statului şi lucrurile care erau proprietatea familiei domnitoare. Au rămas totuş şi după plecarea suveranului, destule obiecte de preţ. Sunt admirabile bunăoară capetele celor doisprezece apostoli, din cina lui Leonardo da Vinci, desenate fiecare pe un ecran deosebit. Ghidul pretinde că acestea ar fi schiţele pe care genialul artist le făcuse el însuşi, ca pregătire, mai înainte de-a-şi realiza celebra-i compoziţie, pe zidul mănăstirii din Milan. Mai probabil însă sunt copii după Leonardo, făcute de şcolarii săi. O mică deosebire în succesiunea timpului, şi de aci, o sensibilă diferenţă de valoare.

De asemeni mă reţin multă vreme, sala Harder, sala Goethe, sala Schiller, sala Wieland, cu splendide picturi murale, înfăţişând personagii din operele acestor autori.

La eşire pornesc de-alungul parcului care-şi desfăşoară fluviul său de verdeaţă, neatins încă de avariile sezonului. Din distanţă în distanţă sunt semănate imitaţii de ruine romane şi în sfârşit şi-o casă de ţară, ca un conac modest de pe la moşiile noastre. Era refugiul de vară al lui Goethe, plantat aci, în mijlocul parcului, — o locuinţă cu mobile sumare şi cu scândurile albe, neoloite.

M'aşi duce într'una până la capătul parcului, subt lumina îmblânzită a cerului lăptos. Fără ca umbra să fie peste tot aşa de densă ca în preajma arborilor bătrâni, e totuş destul de bine ţesută, pentru a nu lăsa ochiuri de lumină galbenă, incomode în apropierea amiezii. Dar curiozitatea scormonirii trecutului mă face s'o apuc oblic şi s'ajung într'o stradă, de unde plec cu vehiculul acelor care fac economie, înspre „Wittumspalais".

După ce aştept câtva la intrare, până ce echipa precedentă a terminat ocolul odăilor, pornesc c'o altă ceată de vizitatori, condus de acelaş cicerone, care-şi reia de-acapul istorisirile, fără a da semne de oboseală.

Aci, în epoca de aur a Weimarului, a locuit ducesa Ana-Amelia, o luminată principesă, al cărei soţ a murit mai devreme de ceasul când urma să domnească, şi care făcuse din micul ei palat, unde nota intimităţii predomină pe-acea a luxului, un loc de întâlnire al acelei pleiade de scriitori iluştri, din a căror pomenire Weimarul trăeşte şi azi. Călăuza ne semnalează odaia lecturilor literare, cu masa ei rotundă, unde nu există loc de onoare, fiindcă toate locurile aveau aceiaşi proeminenţă. După ce străbatem mai multe încăperi ţinute în semi obscuritate, vizitarea se termină cu buduarul principesei, unde aurul obiectelor de toaletă, poleiala sclipitoare a ligheanului şi a canei de apă, nu pot ascunde barbaria confortului de-atuncea, aşa cum va părea desigur şi al nostru, acelora ce vor trăi peste un veac...

Imi termin ziua asistând la o reprezentaţie de operă, la teatrul cel mare al oraşului. Ideea cumpărării biletului n'a încolţit poate numai din perspectiva unei delectări muzicale, ci probabil ajutată şi de dorinţa,

1) Vezi „Adeverul Literar" No. 544.

(Continuare in pag. II-a)

de-a vedea o sală legată de istoria recentă a poporului german, — căci în ea s'a făurit Constituţia republicană a Reichului, dupăce se stabilise Weimarul ca locul cel mai prielnic pentru înodarea cu un trecut mai vechiu, de nobilă tradiţie sufletească. (A rămas şi expresia „Spiritul de la Weimar" ca o perfectă antiteză — cel puţin în intenţie — cu spiritul războinic şi imperialist).

Sunt bucuros totodată să ascult o operă mie necunoscută, a unui autor preţuit, acesta fiind romanticul Weber, autorul celebrului „Freischütz" şi al lui „Oberon", graţie căruia filosoful John-Stuart Mill, recunoaşte în Memoriile sale, c'a putut scăpa odată de-o teribilă neurastenie. Deşi german autentic, extraordinar de destoinic să exprime prin puterea muzicei, latura visătoare a sufletului germanic, care se înfundă în ceaţa legendelor şi amestecă lumea văzută cu regiunea invizibilă a duhurilor, Weber are totuşi în realizările sale, numeroase aspecte de universal-omenesc, care ajung să-l lipească de sufletul ori şi cui. Căci în definitiv nu trebue să aparţii numai decât rasei germane pentru a te îmbăta bunăoară de poezia pădurilor, şi de glasul cornului de vânătoare, în treptata lui creştere sau în lenta lui scădere, în depărtările codrilor seculari. Această redare poetică, în care Weber excelează totdeauna, ne-a dăruit-o în chip superior şi Eminescu cu mijloacele versului românesc:

. . . .

Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângăet
Indulcind cu dor de moarte.

Opera de Weber, care se juca în acea seară era „Euryanthe" şi fiindcă-mi era necunoscută, mă folosesc de minutele ce mai rămăsese până la ridicarea cortinei, pentru a-i parcurge subiectul şi-a ceti amănunte despre ea. Subiectul — o legendă întortochiată şi copilărească; cât despre detalii accesorii, programul teatrului ne încunoştiinţează, că opera aceasta se joacă din pietate, fiindcă nici odată nu s'a putut menţine pe afiş, iar ca încheere, se reproduce jocul de cuvinte al unui francez, care spusese odată:

„Euryanthe
l'ennuyante"

Ce e dreptul curios mod de reclamă şi straniu sistem de atracţie foloseşte programul oficial! Dar poate că sinceritatea brutală e o caracteristică a popoarelor cu civilizaţie mai veche, şi 'mi aminteam în aceiaşi ordine de idei, că la bicentenarul naşterii lui Kant, voluminosul număr al revistei „Kantstudien" cuprindea o mulţime de articole, unde se făceau rezerve hotărîte faţă de poziţiile filosofiei Kantiene şi se puneau aproape sadic în lumină lacunele pregătirii lui Kant. Noi concepem altfel jubileul, poate fiindcă avem glorii mai fragile, care ar aluneca de pe soclu, de nu le-ar propti puţin admiratorii...

Reflecţiile mi-au fost curmate de începerea uverturii, care mi-a plăcut în toată puterea cuvântului. Oare nu cumva rezervele programului, erau o tactică dibace, avantajându-ne impresia prin faptul că ne aşteptam la mai puţin? N'aş putea spune de altfel că am găsit opera extraordinară, dar las o parte de vină şi vocilor mediocre, care la fiece notă mai îndrăzneaţă te făceau să tremuri de frică. Este însă drept că şi muzica în sine nu are frăgezimea din Freishütz, afară de actul din pădure cu motivul cornului de vânătoare. Acesta este o minune şi are cu-adevărat putere vrăjitorească, fiindcă dacă până atuncea nici un moment nu uitasem că sunt într'un stal la teatru, de data asta, — cu sufletul regenerat şi proaspăt, trăiam aevea într'o poiană, „în mijloc de codru des"....

I. PETROVICI

A apărut
Magazinul
No. 6, pe Maiu 1931
cu următorul minunat sumar

Urare de bun sosit primăverii.
Logodnica regală (o ultimă fotografie a Principesei Ileana).
Voiţi să faceţi film sonor? (din culisele nouei arte internaţionale).
Eri... azi... mâine (câteva aspecte internaţionale).
Alfons şi galoşii de Josef Robert Harrer.
Aventurile lui Puff şi Muff (opt superbe planşe fotografice).
Alea jacta est! (Un nou joc de zaruri pentru societate, extrem de interesant).
Sinucidere... versuri de Silv. Sanin.
Poveste, sonet de George Silviu.
Pe Calea Victoriei, reportagiu bucureştean de senzaţie.
Antidot sentimental (celor romantici).
O iubire în Malaezia(o poveste toridă).
Limbagiul ţigaretei (cum pot raspunde femeile prin modul cum ţin ţigareta).
16 planşe pe hârtie chromo.
Humor internaţional.
Dacă automobilele ar putea vorbi (schiţă de un humor adorabil).
Actualitatea în ilustraţiuni.
Călăreţul legendar (aventurile unui cavaler al Evului Mediu)
Condiţiunile ce trebuesc îndeplinite pentru ca o femee să fie frumoasă.
Film şi Cinema (aspecte din Hollywood şi din lumea cinegrafică).
Expoziţia Nudului (un reportagiu ilustrat din ultima expoziţie).
Stiloul (o nuvelă de un dramatism puternic).
Corpul trădează sufletul (filozofie anatomică).
Lucruri neobişnuite de Masca de Satin.
Terapeutică mistică. Copii de negri, **La început,** piesă de Bernard Shaw, Vechimea fardurilor, Jocuri de cuvinte încrucişate, pagina şahului, anecdote istorice, precum şi o copertă extraordinară, tipărită pe hârtie de cretă, în cinci culori.

Un volum de 112 pagini pe hârtie cromo
De vânzare pretutindeni. LEI 40

Citiţi azi:
LECTURA No. 228
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
RUDOLF SIEBER
UN NEÎNCOVOIAT
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Caleidoscop intelectual

Vârsta oamenilor mari

Răsfoind biografiile femeilor celebre, vedem că vârsta a jucat aci un rol destul de secundar. Norocul nu ia în seamă anii, şi amorul pare că face şi el excepţii.

Frumoasa Elena avea, se zice, 48 de ani când a fost răpită de Paris. Aspasia s'a căsătorit cu Pericles la vârsta de 35 de ani, dar era ce-i drept cea mai frumoasă femee a Greciei de atunci. Cleopatra avea 40 de ani când a murit din pricina ei Antoniu. Diana de Poitiers a cucerit la 36 de ani iubirea regelui Henric al II-lea, care era cu 18 ani mai tânăr decât ea. Anna de Austria trecea la 38 de ani drept cea mai frumoasă femee a Europei, iar la 42 de ani a devenit amanta lui Mazarin. Marchiza de Maintenon a devenit la 43 de ani amanta lui Ludovic al XIV-lea, stăpânind cu farmecul ei nu numai pe rege, ci întreaga Franţă. Ninon de Lenclos avea la 70 de ani un roi întreg de admiratori şi era încă foarte frumoasă. Celebra actriţă franceză Mars se afla la 45 de ani la apogeul frumuseţii ei, constituind la Paris centrul vieţii mondene. La 34 de ani, Charlotte von Stein a fost femeea ideală pentru Goethe, mai tânăr cu şapte ani decât ea; era cea mai distinsă şi mai strălucitoare femee dela curtea din Weimar. George Sand avea 35 de ani când s'a îndrăgostit de ea Chopin. Şi, ca să luăm un exemplu contemporan, cine n'o cunoaşte pe Mistinguette, care spune cu multă mândrie că a împlinit de mult 60 de ani, şi care totuşi este încă atât de admirată?

Dacă pentru femee anii iubirii sunt apogeul vieţii, pentru bărbat contează anii de activitate creatoare. Dar şi aci vedem că cele mai mari opere au fost create după 40 de ani. Lesage şi-a scris romanul „Gil Blas" la 67 de ani. Defoe a scris „Robinson Crusoe" la 58 de ani. Minunatul personagiu al lui Don Quichotte, care va mai delecta încă multe generaţii de acum înainte, a fost conceput de Cervantes la 67 de ani. Recordul l-a atins Fontane, care şi-a scris toate operele, între altele cunoscutul roman „Irrungen und Wirkungen", la 68 de ani. Anatole France şi-a scris cele mai însemnate opere între 60 şi 70 de ani.

Originea populaţiilor băştinaşe ale Indiei

Profesorul Eickstedt, directorul institutului antropologic de pe lângă Universitatea din Breslau, a ţinut de curând la Viena o serie de conferinţe asupra cercetărilor întreprinse de dânsul timp de trei ani în jungla Indiei. Aceste cercetări n'au avut de obiect studiul raselor indo-germane, pe care antropologul le consideră prea „tinere". Ele au căutat să elucideze problema populaţiilor celor mai vechi ale Indiei. Tot ce cunoaştem din cultura indiană, templele brahmane, plastica veche budistă, sunt rodul civilizaţiei recente a unor seminţii stăpânitoare străine venite dela Miază Noapte. Săpăturile recente au dat însă la iveală obiecte din epoca de piatră, moştenirea altor seminţii mai vechi, pe care savanţii le credeau măturate de valurile imigranţilor mai puternici.

Profesorul Eickstedt arată acum că acele seminţii de baştină n'au pierit, ci mai există şi azi prin pădurile seculare ale Indiei. Indianul civilizat şi colonizatorul englez dispreţuesc însă pe omul primitiv, pe jumătate gol, lipsit de orice cultură în sensul apusean al cuvântului.

Moartea inventatorului compasului rotativ

Din Berlin vine ştirea morţii genialului inginer german Anschuetz-Kaempfe, inventatorul compasului modern. Această invenţie foarte importantă în istoria civilizaţiei a revoluţionat unul din cele mai vechi auxiliare ale tehnicei: acul magnetic, care se presupune că ar fi fost inventat de Chinezi. In secolul al 12-lea e sigur că exista, căci i-a servit lui Columb în călătoria spre America. Mai târziu, acul magnetic a călăuzit şi primul vas cu vapori al lui Fulton, rămânând indispensabil până la 1904. Fusese modificat în oarecari amănunte, dar în fond nu se deosebea de acela din vremea lui Columb.

In 1904 Anschuetz-Kaempfe construeşte primul compas rotativ, care remedia dintr'odată toate lipsurile acului magnetic .Intre busola magnetică şi compasul rotativ este cam aceiaşi deosebire ca între locomotiva unui Pacific şi prima maşină cu aburi a lui Stephenson.

Sufletul vechii busole, acul magnetic, avea defectul că pe vasele de metal oscila sub înrâurirea blocurilor de fier. Afară de aceasta, nu arăta exact Nordul. Se ştie că busola se îndreaptă spre polul magnetic al pământului, pe când cârmaciul are nevoe de direcţia polului geografic. Trebuiau deci calcule migăloase pentru găsirea diferenţei dintre aceste două poluri şi stabilirea direcţiei Nord-Sud. Noua invenţie a lui Anschuetz-Kaempfe a remediat dintr'odată toate aceste lipsuri. Sufletul noului aparat îl constitue o sfârlează de mari dimensiuni, care odată pusă în mişcare de rotaţiune, menţine neschimbată direcţia axei. Massele de fier ale vasului nu turbură aparatul şi nici polul magnetic nu mai face să devieze direcţia Nord-Sud. Compasul rotativ poate acţiona pe cale electrică o serie de compasuri secundare, între altele un compas-cârmă, care orientează automat vasul spre direcţia voită. Toate vapoarele transoceanice, năvile aeriene şi aeroplanele sunt înzestrate astăzi cu acest aparat, mult mai util decât simpla busolă magnetică.

Viaţa în Polinesia

D-na Elma Clavel, profesoară la *Ecole Française* din Budapesta, s'a întors acum în Europa, după o şedere de trei ani în Polinesia, unde soţul ei a făcut îndelungate studii geologice. Invitată de societatea literară ungaro-franceză, d-na Clavel a ţinut la Budapesta o conferinţă despre viaţa indigenilor din Polinesia.

Timp de un an şi jumătate, soţii Clavel au locuit pe insula Nuha-Hiva, unde nu erau decât trei Albi: guvernatorul, medicul şi un antreprenor. D-na Clavel era singura femee albă; indigenii o adorau ca pe o divinitate, numind-o *Teiki Kaetua,* adică stăpâna supremă, mai mare chiar decât Dumnezeu.

Femeile în Polinesia sunt fermecător de frumoase, dar de fidelitate nu se prea sinchisesc; de cum soseşte pe insulă vre-un bărbat alb, se porneşte după dânsul o adevărată vânătoare de întrecere. Bărbaţii nu fac prea mare caz de infidelitatea femeilor dacă rivalul e alb. Soţii femeilor care dau naştere la copii albi iubesc până la adoraţie pe aceşti intruşi. In genere, nu se pune prea mare preţ pe credinţa sexuală, pe care nici bărbaţii n'o prea respectă.

Locuitorii se ocupă cu pescuitul perlelor, o îndeletnicire foarte primejdioasă din cauza rechinilor din apele Polinesiei, dar foarte rentabilă, un om putând câştiga până la 20.000 de franci pe an. Prin locuinţe se pot vedea cele mai moderne obiecte, până şi gramofoane. Perlele se găsesc pe toate cărările, adesea se pot căpăta exemplare splendide în schimbul câtorva metri de mătase. Femeile sunt foarte vanitoase, adoră luxul, dar umblă desculţe.

Căldura este insuportabilă atingând uneori 50° C. Un flagel permanent sunt muştele, mult mai mari decât în Europa, şi insectele *moschitos.*

De boli nu duce lipsă Polinesia. Cele mai răspândite sunt tuberculoza, lepra şi boala, extrem de rară în Europa, numită *elefantiasis.* Băştinaşii trăesc laolaltă cu leproşii, căci nu se tem de contagiune.

In ultimii ani s'au stabilit pe insula Tahiti foarte mulţi Europeni. Astfel, preţul pământului a crescut mult. Solul este atât de roditor, încât face inutilă orice cultură. Poamele cele mai minunate, bananele şi cocosul, cresc din belşug în mod natural. Vânzarea alcoolurilor a fost interzisă de guvernul francez sub pedepse foarte aspre, pentru că ameninţa populaţia cu nimicirea rapidă. Civilizarea insulelor progresează repede; indigenii sunt consideraţii şi trataţi ca cetăţeni francezi.

Expoziţia colonială

Italia este reprezentată la Expoziţia dela Vincennes printr'o reproducţie a bisericii lui Septimiu Sever, ale cărei ruini au fost descoperite de curând la „Leptis Magna" în Tripolitania. Biserica e opera arhitectului Brasini.

In afară de acest monument Italia are la Vincennes şi alte două pavilioane datorite arhitecţilor Lombardi şi Fiorini. Picturile sunt executate de pictorul Prampolini.

In primul pavilion sunt adunate tot felul de documente privitoare la colonizarea italiană încă de la începutul erei creştine. Curtea interioară a pavilionului reproduce faimoasa alee a cavalerilor din Rodos, mărginită spre dreapta de o parte din casa cavalerilor francezi, iar la stânga de o parte din casa cavalerilor italieni. Pavilionul celalt este consacrat produselor coloniale moderne.

In ziua inaugurării Expoziţiei, prinţul di Scaela ministru de stat al Italiei, a vorbit, ca reprezentant al Ducelui, despre Italia ca de moştenitoarea istorică a gloriei romane, isvor nesecat de doctrine nepieritoare, chiar în domeniul politicei coloniale din lume.

Intre timp, jandarmii italieni, pe care-i delegase Italia, aveau aerul că se plictisesc. — *Z. N.*

A fost Tolstoi epileptic?

Această întrebare şi-o pune medicul din Moscova şi istoricul lui Tolstoi, *A. M. Evlachov,* autorul remarcabilei lucrări „Ciudăţeniile constituţionale ale sufletului lui Tolstoi". Evlachov nu e întâiul care s'a ocupat cu anomaliile sufleteşti ale scriitorului rus. In 1897 însuşi ilustrul Lombroso a pus aceiaşi întrebare scriind un studiu mai lung. In timpul congresului de psihiatrie din Moscova, Lombroso a făcut o vizită lui Tolstoi, mai mult ca psihiatru decât ca musafir. „Pe când studiam temeliile patologice ale geniului, am găsit în diferite scrieri ale lui Tolstoi îndreptăţirea teoriei mele (ascendenţă încărcată, extravaganţe, anomalii, accese de epilepsie, halucinaţii, impresionabilitate, etc.)". Rezultatul cercetărilor lui Lombroso a fost că Tolstoi trebue socotit un nevropat de geniu. Studiile lui Lombroso au fost continuate de dr. Segalin şi publicate în Arhiva clinicei din Moscova. Autorul descrie pe temeiul noului material biografic adunat, accesele de epilepsie ale lui Tolstoi, halucinaţiile şi leşinurile urmate de pierderea memoriei. Autorul ajunge la încheerea că Tolstoi suferea de aşa numita „epilepsie afectivă", în legătură strânsă cu emoţiile. Aceste accese se iveau, cum era de aşteptat, în deosebi după certurile şi discuţiile violente cu soţia.

Ultima lucrare a lui Evlachov caută să dea un tablou clinic complect şi definitiv al acestei epilepsii. După Evlachov, boala se ivise încă din 1867, când a atras atenţia celor din jurul romancierului, şi se manifesta prin accese de furie inexplicabilă, când Tolstoi devenea alb ca hârtia, cu ochii ţintă asupra unui punct. „Mi-a fost frică şi milă de el, nu-l văzusem niciodată în această stare, scrie doamna Tolstoi cu prilejul întâiului acces. Aceste accese începură să se înmulţească an cu an, devenind tot mai violente, cu deosebire în timpurile de criză sufletească şi concentrare artistică. In 1905 boala şi-a atins culmea, când Tolstoi a suferit de leşinuri, halucinaţii şi coşmaruri. Fuga lui Tolstoi de acasă e, după părerea dr. Evlacov, tot un acces al boalei. Autorul îşi pune diagnoza medicală în urma cercetării unei serii lungi de pilde.

Scrierile lui Tolstoi s'au resimţit de urmele boalei lui. „Felul deslânat de a gândi, acumularea neobicinuită de fraze secundare" atât de caracteristice la Tolstoi, sunt caracteristice şi pentru diagnosticul „epilepsiei afective".

Părerea medicului asupra lui Tolstoi e formulată astfel: Tolstoi e un psihopat, ale cărui suferinţi n'au fost din nenorocire băgate de seamă numaidecât de cei din jurul lui şi deci n'au putut fi lecuite printr'o grijă potrivită.

Părerea asupra materialului medical din lucrarea lui Evlachov trebue, desigur, lăsată medicilor de boli nervoase. Dar cum literatura lumii nu cunoaşte prea multe genii de mărimea unui Tolstoi, critica literară ar trebui pe drept cuvânt să regrete că maladia lui Tolstoi, critica literară ar trebui pe drept cuvânt să regrete că maladia lui Tolstoi nu face ravagii şi printre scriitorii contemporani.... *W.*

Filozoful Indiei a împlinit 70 de ani

Rabindranath Tagore a împlinit în luna aceasta 70 de ani.

Alături de *Gandhi* şi de *Chunder Bose, Tagore* este cel mai celebru indian al timpurilor noastre. Oricât de deosebite ar fi ţelurile imediate ale acestor trei indieni, — stâlpii vieţei spirituale indiene, — ei au acelaş mod de a gândi, viaţa lor spirituală se sprijină pe acelaş fundament solid, pe Upanişada şi pe Sutapitaca, cărţile sfinte pline de înţelepciune ale tradiţiei budiste.

Gandhi e revoluţionarul fără revoltă, care, credincios spiritului lui Budha, se străduește să-şi ducă poporul — fără mijloace violente — la libertate şi neatârnare.

Bose e învăţatul tăcut, care scotoceşte în laboratoriu tainele cele mai adânci ale naturii, îngrămădind dovezi peste dovezi în slujba credinţei intuitive a lui Budha, că plantele şi cristalele sunt tot atât de însufleţite ca şi omul şi animalul.

In sfârşit, filosoful şi poetul *Tagore* predică în alegorii pline de poezie puterea liberatorie a iubirii de oameni. Toţi sunt ramurile unuia şi aceluiaş trunchiu, ramurile copacului care i-a slujit lui Budha drept refugiu în pădurea Uruvela.

Tagore se trage dintr'o familie de filosofi; câţiva dintre străbunicii săi au ocupat ca preoţi înalte funcţiuni sociale. In mijlocul unei naturi idilice, pe moşiile tatălui său, Tagore şi-a petrecut tinereţea şi copilăria. A fost un copil-minune, care la vârsta de 17 ani şi-a publicat primele versuri sub titlul „Cântul serii şi al dimineţii". Au urmat repede poemele dramatice adânc simţite „Chidra", „Regele şi Regina", apoi romanul, scris în gen european. „Căminul şi Lumea". Moartea i-a răpit curând fiinţele cele mai dragi. O boală crudă i-a răpit soţia, fiul şi fiica. Durerea pricinuită de aceste nenorociri şi meditaţia necurmată au făcut din Tagore filosoful de azi, pătruns de spiritul lui Budha. După pilda marelui său învăţător, Tagore a înfiinţat o şcoală filosofică, pe care a numit-o şi el „Căminul Păcii". Această şcoală a atras la Bolpur, reşedinţa de atunci a lui Tagore, un mare număr de discipoli. Invăţăturile predicate de Tagore au fost cristalizate în splendida sa lucrare „Sudhana", pentru care marele filosof a primit Premiul Nobel, cea mai mare distincţie ce se poate conferi astăzi unui gânditor.

Descătuşare

Am rătăcit... Şi truda, ca pe-o pradă,
M'a prins şi m'a întors din cale, frânt.
Sunt singur în odaie ca 'n mormânt,
Căci sufletu-mi s'a risipit pe stradă.

Aştept în noapte... Nici nu ştiu ce-aştept.
S'a tupilat un foşnet prin perdele.
(Ce-ar fi să-mi intre 'n casă duhuri rele?)
Dar nu... Sunt jocul viselor, deştept...

Un om îmi bate 'n uşă... Un pribeag.
Mi-e prieten dedemult de bună seamă,
Căci mi-a zâmbit cu lacrimi şi cu drag,
Şi l-am cuprins în braţe fără teamă.

O clipă doar tăcerea ne desparte
Apoi drumeţul prinde rar să spună:
„Un tril pierdut şi-o undă de privire
„Mi-au rupt cătuşa şi-am răzbit departe
„Pe-un lac cu nuferi scuturaţi din lună.
„Cu stele, cu miresme, cu iubire,
„Ca să-mi astâmpăr patima străbună.

„Dar de pe stânca timpului, în zori
„Un vechiu blestem m'a prăvălit pe lut
„Ca să m'ascund în tine ca sub scut.
„Primeşte-mă în somn ca şi-alteori"...

... O zi de toamnă jalnică pătrunde
Prin geamul ud în gându-mi ce mă doare.
Hai, suflete, porneşte iar spre soare
Şi lasă trupu 'n neguri să se-afunde.

M. D. IOANID

A apărut
Intoarcerea de pe front
Noul roman al celebrului scriitor Erich Maria Remarque

După anii de sbucium şi de groază ai războiului, descrişi în romanul „Nimic nou pe frontul de vest", Remarque înfăţişează în *„Intoarcerea de pe front"* epoca de frământări care a urmat marelui măcel.

„Intoarcerea de pe front" e tragedia unei întregi generaţii, care — desprinsă ani de zile din cursul normal al vieţii — încearcă să-şi refacă existenţa sdrobită.

Dificultatea readaptării, decepţia pe care o încearcă cei demobilizaţi, deosebirea dintre imaginea ce-şi făurise în clipele de desnădejde petrecute în tranşee şi realitatea meschină din dosul frontului, peripeţiile dramatice ale revoluţiei germane din 1918, corupţia moravurilor, desfrâul şi imoralitatea îmbogăţiţilor de război, mizeria morală şi fizică a unei populaţii sacrificate, — toate acestea alcătuesc tabloul cel mai desăvârşit al epocii de după războiu, zugrăvită de Remarque cu acea putere de evocare şi de viaţă care l-a făcut celebru în lumea întreagă.

„Intoarcerea de pe front" a apărut în limba română (traducerea d-lor J. Byck şi Al. A. Philippide). Un volum de 320 pagini lei 120. La toţi librarii şi depozitarii de ziare.

NOU! A apărut
VIAŢA LUI DISRAELI
de André Maurois
Traducere de Tudor Teodorescu-Branişte
200 PAGINI — 70 LEI
Editura „ADEVERUL" S. A. Bucureşti

FEDRA
de J. RACINE
a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"
No. 135 Preţul lei 12

COZONACI FRUMOŞI
FAINĂ DE AUR HERDAN

„Bravos, dom'le! Bine vorbești!.."

PLASTICA

Pentru a doua oară caricaturistul *Aurel Jiquidi* încearcă să dea viață plastică operei lui Caragiale. După „Scrisoarea pierdută", de care ne-am ocupat la vreme în acest loc, domnul Jiquidi publică acum șaisprezece litografii originale, înfățișând personajele și epizoadele caracteristice din „Noaptea furtunoasă".

La „Iunion"

Transpunerea grafică a dinamismului dramatic caragialesc se înfăptuește de astădată din jocuri de umbre mari, din linii și contururi grele, din revărsări spontane și viguroase de lumină.

Spre deosebire de „Scrisoarea pierdută", unde grafica se ținea mai mult de interpreții creatori ai rolurilor din piesă, în „Noaptea furtunoasă" desenul nu face decât să urmărească pe autor și să dea însuflețire plastică — în pete expresive de alb și negru — textului dramatic.

Prima litografie introduce pe eroul principal, Jupân Dumitrache, Titircă Inimă-rea, cherestigiu, căpitan în Garda Civică. E gras, iritat, fioros, parcă mereu bănuind că cineva ar vrea să se atingă de *onoarea lui de famelist.*

...„Coate goale" după ei...

In gravura care urmează, artistul înfățișează o foarte sugestivă compoziție de grup. Jupân Dumitrache cu consoarta și cu coana Zița stau la masă în grădină la „Iunion", în ziua de lăsata secului. La masa vecină, Rică Venturiano...

Litografia a treia redă emoția și peripețiile urmăririi familiei lui Jupân Dumitrache pe câteva străzi întunecoase: *Toți trei o apucară pe la Sft. Ionică, ca să iasă pe Podul de pământ. „Papugiul" după ei. In dosul Agiei,... „Coate goale" după ei...*

Sunt prezentați apoi Ipingescu, Dumitrache și Chiriac cetind „Vocea Patriotului Naționale" (când Ipingescu exclamă entuziasmat: „Bravos ziar, dom'le. Asta știu că combate bine!"), — Rică Venturiano înmânând scrisoarea lui Spiridon, — Spiridon dând scrisoarea Ziței.

Toate încurcăturile comediei se precipită în rezumatul grafic al domnului Jiquidi cu o neînchipuită vervă și siguranță expresivă.

Scena dintre Zița și Chiriac („Vezi dumneata spanga asta?") sau aceia dintre Zița și Rică Venturiano („Angel radios!... când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară mi-am pierdut uzul rațiunii!"), apoi urmărirea lui Rică Venturiano, fuga acestuia pe fereastră („Pardon,... scuzați,... bonsoar!..."), — sunt litografiate cu o ingenioasă transpunere plastică a umorului pe care-l conțin atât de comprimat în textul lui Caragiale.

O scenă foarte bine prinsă e și aceia când Jupân Dumitrache, intrând cu Ipingescu, se adresează Vetei care lucrează ceva la lumina lămpii: „Mi s'a dus ambițul; nu mai vroi să știu de nimic; mi s'a necinstit onoarea de famelist!..."

In litografia următoare, Jupân Dumitrache, Ipingescu și Chiriac, înarmați, în fața ferestrei pe unde a fugit Rică Venturiano, sunt opriți de coana Veta: „Sunteți nebuni? Vreți să se rupă schelele cu voi?"

Spiridon și Coana Zița

Rică Venturiano e surprins apoi de artistul nostru în clipa când, scoțând capul din butoiul în care se ascunsese, exclamă „O! ce noapte frutunoasă!... Oribilă tragedie!..."

Urmează scena din fața ferestrei:
VETA. — *L-a prins!*
ZIȚA. — *Ah! mor!...*

In penultimul epizod, Rică Venturiano, cu hainele rupte, ciufulit, murdar, încolțit de cei trei care-l caută, e întrebat ritos de Jupân Dumitrache: „Ce poftești, mă musiu?..." Și replica lui în scena finală e atât de bombastic confuză, încât același Jupân Dumitrache nu se poate opri să nu-l felicitеze: „Bine vorbești, dom'le! Bravos!..."

Umorul caricaturistului se împacă în chip strălucit cu umorul scriitorului. E o adâncire minunată a înțelesurilor și situațiilor atât de umane în grotescul lor; — și e mai ales o îmbogățire pe care am dori-o practicată, în dimensiuni utile, și pentru ilustrarea operelor complecte ale lui Caragiale, a căror ediție critică și comentată ar fi astfel și mai desăvârșită.

H. BLAZIAN

Iașii 1)

de EUG. HEROVANU

Minunatul decor în care se așează mai toată poezia lui Eminescu, — îmi spunea odată eminentul critic care e d-l Ibrăileanu — e de sigur Natura, liberă și sălbatecă, natura noastră, cu aspectele și cu cerul ținuturilor noastre. Nu arare ori însă, peisagiul se schimbă iar fantezia vagabondă a marelui poet întârzie „pe aceiași ulicioară", „ pe lângă plopii fără soț", printre căsuțe albe unde „ramuri bat în geam...", în vechiul decor provincial, atât de familiar spiritului nostru, care evocă tihnitele orașe ale Moldovei. Dar după cum „Codrul" lui Eminescu, nu e decât codrul copilăriei lui, pădurea dela Ipotești crescută și idealizată în imaginația lui de poet, — tot așa dintre orașe, Iașul pare singurul care a vorbit sufletului lui. I-a vorbit, nu numai prin poziția sa încântătoare, dar mai ales prin atmosfera și prestigiul de capitală decăzută, prin ușoara-i melancolie și prin toată distincțiunea sa. Eminescu a venit în Iași, după ce s'a întors din Viena, la un timp când gândirea și sentimentele lui se găseau în plină desvoltare. Ochiul său era deja ochiul unui poet și pe atunci, Iașul era încă un oraș care avea tot ce poate încânta un suflet de poet.

— Nu-i așa, conchidea d-l Ibrăileanu, că numai Iașul cu zidurile lui vechi, cu întinsele lui grădini, cu bisericile lui, cu aspectele pe care în parte le-a conservat și azi, i-a putut inspira versurile cunoscute...?

„Intre ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!.."

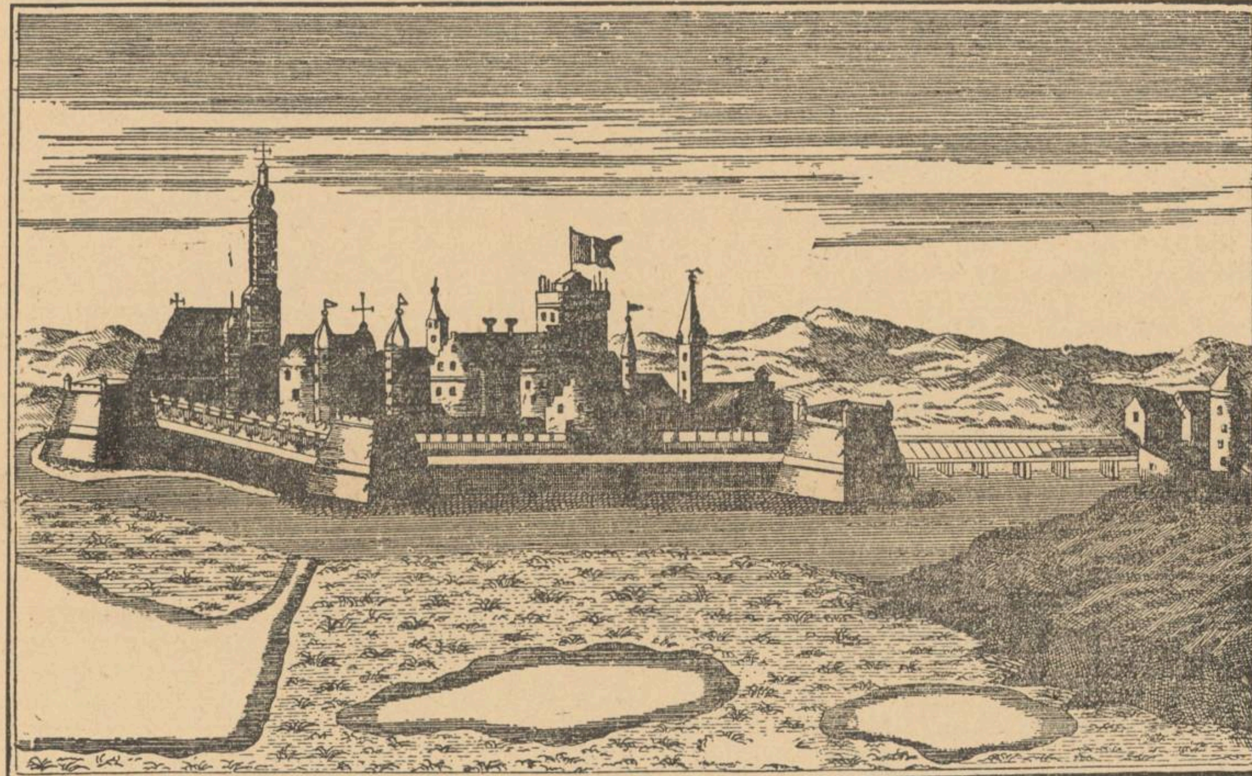
Căci aceasta e, fără discuție, o imagine din Iași, chiar dacă „Scrisoarea întâia" a fost scrisă aiurea (*căci* e știut că poetul a purtat-o multă vreme în el).

Ei bine, de câte ori gândul mi se întoarce îndărăt la oamenii, lucrurile și imaginile care nu mai trăesc de cât în șubreda noastră amintire, el se oprește în locurile și în epoca aceasta. Căci la fel cu toți cei care au trăit o parte din viața lor în viața lui, — port în mine, întotdeauna curată și clară, imaginea aceasta a Iașului de acum câteva decenii, — a Iașului din vremea Junimei, a lui Eminescu, a lui Creangă, a lui Panu, a unui Iași încă bogat, distins, aristocratic, pitoresc și romantic, cu ziduri peste care arborii își întindeau crengile în floare. (Ce multe ziduri avea altă dată Iașul!) E Iașul copilăriei și adolescenței mele, niri de viață comună, cu o administrațiune proprie. Ca și națiunea, orașul e o cristalizare a vieței colective, produsă în timp. De aceea importanța și individualitatea lui nu țin numai de felul organizației sale, de numărul locuitorilor și de întinderea pe care o ocupă, cât mai ales de trecutul, de tradițiile și tot ce exprimă continuitatea vieței sale colective.

Istoria Iașului este o lungă tragedie. Inaintea lui Alexandru Lăpușneanu, Iașul n'avea nici o importanță. Hârlăul, Cotnarii, Târgu Frumos, astăzi simple târgușoare sărace, treceau pe vremea lui Ștefan cel Mare, cu mult înaintea lui. Ales ca reședință domnească din motive strategice și politice, în timpuri aprige și nesigure, el nu se desvoltă decât cu greu și încet; căci distrus de numeroase incendii, cotropit de tatari și de alte neamuri dușmane, decimat în diverse rânduri de epidemii cumplite, el pare destinat să cunoască cele mai grele încercări ale soartei.

A rezistat totuși; a biruit. Și în cadrul incomparabil în care i-a fost dat să trăiască, s'a împodobit cu tot ce sufletul ales al poporului Moldovei a simțit nevoia s'așeze în el, ca mărturie de credință, de dragoste de viață, de elan către nedeslușite dar înalte idealuri. Nu cu lucrări compacte și monumentale, din felul celor care determină aspectul centrelor apusene și care disting în genere marile așezări urbane. Nu cu lucrări care atestă spiritul de ordine și de continuitate, care nu se poate întâlni decât acolo unde viața se dezvoltă normal, ferită de zguduiri prea mari sau prea dese. Dar cu cetățui de apărare și mai ales cu ziduri, cupole și turnuri de biserici, care exprimă pietatea și generozitatea, care mărturisesc grijile, speranțele și suferința, care arată comunitatea dintre om și divinitate. In aceste monumente, adevărate capod'opere de artă — poate cele mai de preț din câte erau în toată țara — sufletul Iașului s'arată în ceea ce are mai bun și mai caracteristic.

Apoi a venit Unirea Principatelor. Iașul a renunțat la situația sa de capitală — fără ezitare sau revoltă, ca la un lucru cu care trebuia să răscumpere ceva indispensabil, neprețuit. Dar în raport cu viața sa proprie, cu desvoltarea sa normală, schimbarea aceasta a venit mult prea devreme; căci din moment ce până atunci el nu parvenise încă să-și fixeze cadrul definitiv de oraș mare, noile condiții de existență și izolarea sa fatală, îl destinau unei decadențe sigure.

Cetatea Iași (Gravură din sec. XVIII-lea)

Câte odată, fantezia m'ajută să văd, închizând ochii, un altul încă, — alb, diafan, ireal, făcut din clar de lună, din umbre și din vis. E Iașul cu șterse contururi prin care trece palidul călugăr Dan din „Sărmanul Dionis", în drumul dela casa maestrului Rubin la chilia lui.

V'aduceți aminte de el, căci ați avut ocazia să-l evocați cândva, cu fruntea plecată pe aceleași pagini. Să v'ajut memoria:

„...Dan trecea iute printr'o parte din oraș, în care locuea boerimea. Curțile albe ca argintul, cu cerdacuri și scări, a căror scânduri curate și ceruite sclipeau în lună, pierdute în mijlocul unor pomete; pe marginea uliței, deasupra zăplazurilor, atârnau câte-o jumătate din ramurile arborilor grădinilor... șiruri de nuci cu frunze late, gutui și cireși..., pe ici pe colo se zăreau prin verdele întunerec al grădinilor, câte o zare galbenă prin obloanele închise... Iel mergea repede... Numai din când în când trecea pe lângă el câte-un tânăr cavaleriu cu căciulă țurcănească, înfășurat în mantaua a cărei poale dindărăt se ridica de sabia, pe care-și lăsa mâna. Pe alte locuri vedea pe cavaleri sărind gardurile și pătrunzând prin grădină până pe sub vre-o fereastră, care se deschidea apoi în fața lunei, lăsând să se ivească vre-o umbră albă, care-și pleca capul tânăr peste cercevele la umbra de sub fereastră.."

In fine, cei cărora le place să răsfoiască vechile ceasloave pentru a rătăci pe șerpuitele drumuri ale istoriei, au încă ocaziunea să cunoască un Iași scaun domnesc, plin de viață, de zgomot și de strălucire tulburat adesea de grele încercări, în care timp de trei secole au stăpânit voevozii Moldovei și care a adăpostit în el minunatele începuturi ale culturei noastre naționale.

De sigur, Iașul de azi nu mai corespunde cu nici una din imaginele acestea: nici cu alba cetate inundată de grădini, din vremea lui Alexandru Vodă, prin care trece Sărmanul Dionis întrupat în călugărul Dan; nici cu Iașul plin de strălucire din domnia lui Vasile Lupu; nici cu Iașul de după unirea Principatelor care a adăpostit pe Eminescu și care a dat Junimea...

Dar Iașul de azi e în cea mai mare parte produsul trecutului pe care-l rezumă acele imagini. Și cine vrea să-i ințăleagă sufletul de acum, care este puțin cel de totdeauna, trebue să simtă și să înțeleagă, cum s'a format sufletul acesta.

Căci un oraș nu e o așezare întâmplătoare de oameni și de case, cu mijloace de comunicație, cu înles-

Mult timp, Iașul a trăit totuși din resursele și din amintirile trecutului apropiat, bucurându-se de un prestigiu, de o demnitate și de o autoritate morală, de nimeni disputate. Mult timp a continuat astfel să păstreze încă, aerul de veche capitală, eleganța și distincțiunea unei aristocrații autentice, seninătatea și spiritul unei intelectualități alese. Mult timp în fine, a stat în fruntea culturei noastre contimporane, cu instituțiile, cu oamenii și cu toată opera sa.

In această epocă au trăit în el Eminescu, Hajdeu, Maiorescu, Conta, Creangă, care veneau după Asachi, după Negruzzi, după Russo și întrucâtva după contimporanul lor Alecsandri. Artele erau în plină înflorire. Teatrul cel mare dela Copou a cunoscut cele mai frumoase zile, cu cei mai mari artiști ai țării și ai Europei, iar interiorul său impunător, dacă n'avea decorațiunea somptuoasă a actualului teatru, era în schimb împodobit de o lume elegantă, distinsă, plină de gust și de pricepere artistică. Și în această Florență a Orientului, viața era încă ușoară, veselă și îmbelșugată. Firme solide, întrețineau o intensă activitate comercială. Printre acestea vechile case franceze Robert, Darmet, Georges, Petit, Alexandre, atestau preferința pentru produsele franceze, pentru artele sale decorative, pentru gustul, pentru spiritul, pentru distincția franceză...

Dar ceea ce era fatal să se întâmple s'a întâmplat. Incetul cu încetul, strălucirea aceasta s'a stins, precum altădată strălucirea falnicei Veneții; desvoltarea crescândă a capitalei, atracția centrului, spiritul centralist al vieței noastre publice, a făcut ca Iașul să rămâe din ce în ce mai sărac, mai izolat, mai șters.

Războiul cel mare i-a redat pentru un foarte scurt timp situația de metropolă. In condițiuni care păreau că indică o simbolică predestinație: pentru o țară în suferință, o capitală de sacrificiu. Și curând după aceasta, în condițiuni care păreau că-l indică unei misiuni nouă în noua stare de lucruri: centru activ de viață națională, centru de cultură și de lumină a Moldovei întregite. Nimeni n'a înțeles misiunea aceasta. Cu o nepricepere caracteristică, cu o rea voință pe care nimic n'ar putea-o legitima, organele de conducere politică nu numai că n'au ajutat Iașul să se organizeze, să se desvolte și să se pregătească pentru destinația sa nouă, dar au făcut parcă înadins tot ce puteau face pentru a-l împiedeca dela aceasta. Uitați-vă numai la situația pe care i-o creiază actuala lege administrativă,

1) Conferință rostită la Radio București, în seara de 23 Aprilie, ca introducere la programul consacrat „Iașului în literatură și în muzică".

(Continuare in pag. IV-a)

care are pretenţiunea de a marca o eră nouă în viaţa statului român şi ai cărei autori n'au înţeles că ciuntirea unităţilor provinciale vechi, ciuntirea Moldovei de pildă, nu e numai o greşală politică trecătoare şi reparabilă, ci în faza de tranziţie în care ne găsim, o cauză de grave şi nechibzuite neajunsuri în viaţa unitară a noului stat.

Ce a rămas din Iaşul de altă dată? Un simplu oraş al trecutului? Un muzeu de lucruri vechi şi de amintiri? In parte, da. Nu în totul însă.

Iaşul se preface — şi în rău şi în bine. Clădiri şi instituţiuni nouă s'aşează, impunătoare, alături şi în locul celor vechi; mai ales în locul lor, căci una din curiozităţile spiritului nostru e ca tot ce intreprindem nou, să fie aşezat pe ruinele a ceea ce a fost mai înainte. Ca să se clădească monstruosul edificiu al Facultăţei de medicină de pildă, a trebuit să se sacrifice, palatul sobru, masiv şi plin de armonie în simplicitatea liniilor sale, care adăpostise vechea Universitate a Moldovei. In schimb, au apărut: Teatrul cel nou, Universitatea cea nouă, Palatul de justiţie, care cu toate viţiile sale arhitectonice, rămâne o podoabă a ţării (cât timp bine înţeles va rămânea şi în picioare), Palatul fundaţiunii Ferdinand, care abea se înalţă acum la poalele Copoului.

Au dispărut însă instituţii, obiceiuri, oameni, locuri de întâlnire, grădini renumite. Au dispărut şi s'au risipit încetul cu încetul toţi urmaşii vechii protipendade a Moldovei, purtătorii numelor cunoscute: Roznovanu, Sturza, Sutzu, Moruzzi, Kogălniceanu, Ghica, Cantacuzino, Mavrocordat... S'au împrăştiat urmaşii celor mai vechi familii de boeri şi de sfetnici domneşti cum ar fi Tăutuleştii marelui logofăt. Pe străzile nu întotdeauna îngrijite, în sălile de cinematograf cu filme sonore, la festivităţi ocazionale sau în parcuri sportive, o lume nouă se întâlneşte sau se adună, — o lume care nu mai seamănă cu cealaltă şi care în mare parte venită de aiurea, e fără nici o legătură cu Iaşul de altă dată.

Nu e dar numai declinul — ci şi prefacerea naturală şi fatală. E opera timpului care a curs. E cochetăria Vieţei, care pentru a-şi diversifica monotonia eternităţii şi pentru a părea mereu nouă, îşi schimbă mereu înfăţişarea...

Nu vreau să mă întreb dacă vechea Cetate a Moldovei, îmbătrâneşte. Eu cred că oraşele nu îmbătrânesc nici odată. Existenţa lor are ceva continuu şi permanent. Un oraş e ca o apă care curge, ca o pădure care se regenerează [2]). Nu cred în special că Iaşul îmbătrâneşte, pentru că ştiu că chiar în criza, în suferinţa în abandonarea lui de astăzi, el şi-a păstrat frageda încredere în puterile şi în destinul său, tinereţea sentimentelor şi a idealului.

Unii au descoperit în această atitudine o notă de ridicol pe care s'au crezut datori s'o denunţe şi s'o blameze. Regret că în rândurile acestora se află tânărul meu amic Ionel Teodoreanu, care mustră pe Ieşenii ce nu ştiu să îmbătrânească — dar care prin exuberanţa, prin neliniştea, prin frumuseţea talentului său, dovedeşte tocmai vigoarea juvenilă a acestui oraş, capabil de a produce încă temperamente ca ale autorului Medelenilor şi al Bal mascatului. Alţii văd în Iaşi un oraş jovial de băutori împărăteşti, care întreţin faima locurilor unde a fost Bolta rece. E cazul d-lui Cezar Petrescu din Paradisul general. Aştept pe romancierul sau pe poetul tragediei Iaşului, pe artistul care va fi pătruns, cu înţelegere şi cu iubire, sufletul oraşului acestuia, încă mare. Nu insist. Ca situaţie, ca poziţie, ca rol în viaţa naţională, Iaşul e în scădere. Din cauza prefacerilor provocate de marile evenimente din ultimul timp, sufletul Iaşului se primeneşte, se transformă. Dar unde a rămas un colţ în lumea aceasta care să nu se fi schimbat încă sub efectul aceloraşi cauze?

Atâta timp însă cât viaţa Iaşului se va desfăşura în cadrul incomparabil în care a fost aşezat, în preajma acelor minunate şi numeroase opere de artă, pe care i le-a lăsat în pază trecutul, atâta vreme cât trecutul acesta nu se va fi şters din amintirea generaţiilor ce vin, sufletul Iaşului, forţa de gândire şi de creaţie a acestuia, predispoziţia sa la meditaţie şi reverie şi toate semnele vechii sale distincţiuni morale, nu se vor schimba prea mult. Căci toate cauzele care au determinat formaţiunea sufletului Iaşului de odinioară, s'au concentrat, s'au obiectivat în cadrul şi în ambianţa aceasta, în pietrele acestea, în toate mărturiile acestea ale trecutului. Astfel că acţiunea lor asupra vieţei oraşului, nu poate fi decât aceeaşi ca până acum, mereu aceeaşi.

Cum s'ar explica altfel că Iaşul, devenit un centru fără mare importanţă, continuă să dee ţării într'o proporţie impresionantă, elementele cele mai bune şi mai alese în toate ramurile de activitate? Cum s'ar explica altfel prestigiul moral pe care vechea capitală îl mai conservă încă în situaţia sa? Cum s'ar explica altfel creditul de care se bucură în genere toţi cei care părăsesc Iaşul pentru a se pune în serviciul patriei, aiurea, pretutindeni unde sânt chemaţi?

M'am găsit şi eu, nu de mult printre aceştia. Am părăsit oraşul meu, pentru a continua aici, o activitate începută acolo în cele mai fericite condiţii şi în mediul cel mai favorabil.

Plecând, am ştiut că duc cu mine fructul copt al vieţei mele, format, hrănit din seva solului Moldovei, în atmosfera şi sub cerul toamnelor Iaşului.

Şi-am înţeles că dacă vreodată cineva ar găsi că gândul meu, că sentimentele mele, că acţiunile mele, ar putea fi privite cu oarecare interes, că dacă cineva ar găsi în ele o aromă, o culoare, un farmec al lor propriu, — datoria mea va fi să arăt că gândul acesta, sentimentele acestea, actele acestea ale mele, sânt produsul mediului în care am trăit. Datoria mea va fi să repet şi să aplic ceeace Proust spune undeva într'un mod aşa de clar şi de simplu: Eu, nu sunt decât mediul acesta, gândul meu e gândul mediului acestuia, ceeace aţi găsit bun în mine, dacă aţi găsit cu adevărat ceva bun, e al Iaşului, nu e al meu.

EUG. HEROVANU

2) Crizele pe care le poate străbate, nu sunt numaidecât semne de îmbătrânire.

MARI PREMII LUNARE
oferă ziarul „DIMINEAŢA"
deslegătorilor jocurilor de cuvinte încrucişate, din senzaţionalu
„ALBUM REBUS"
PREŢUL 60 LEI

AL. KUPRIN

Caii bălţaţi

Sfântul Nicolae era Grec din Mira, cetate în Lichia. Dar Rusia noastră, bună, proastă şi ticăloasă şi-a însuşit atât de bine imaginea-i blândă şi frumoasă că Nicolae Milostivul a devenit sfântul şi mijlocitorul ei cel mai de seamă. Astfel dând înfăţişării sufleteşti a Prea-fericitului trăsăturile naive şi plăcute ale caracterului său, a făurit pe socoteala lui o mulţime de legende, minunate în naivitatea lor curată. Iată una din ele.

* * *

Sfântul Nicolae călătorea odată prin Rusia, colindând oraşele şi satele, străbătând codri deşi şi mlaştini neumblate, luând-o pe drumurile scurte şi potecile desfundate, pe ploaie şi ninsoare, pe ger şi căldură... Are totdeauna mult de muncă la noi, să înmoaie inimele celor mari şi tari, să arate pe judecătorii care nu-şi fac datoria, să mustre cu asprime pe negustorii prea lacomi după câştig, să libereze din închisorile reci şi umede pe nevinovaţi, să salveze pe cei ce se îneacă, să încurajeze pe desnădăjduiţi, să mângâe pe văduve şi să încredinţeze oamenilor buni pe bieţii orfani.

Poporul nostru e slab, neştiutor şi întunecat. Păcatul îl învăluie pe de-a'ntregul ca tina şi muşchiul pietrele drumului. Către cine să te'ndrepţi la nenorocire şi boală, ori în clipa groaznică din urmă, atunci când privirile străpung zidurile? Dumnezeu e prea departe şi prea temut. Se cuvine oare să ceară păcătoşii sprijin prea-curatei Mijlocitoare? Sfinţii şi fericiţii mucenici îşi văd fiecare de treburile lor. N'au timp de pierdut. Pe când cu sfântul Nicolae te simţi îndată la largul tău: el e milostiv cu cei sărmani. Din cauza asta clientela lui mai cuprinde, afară de ortodoxi, pe Moravi, Ziriani, Votiaci, Ceremisi şi alţi păgâni. Până şi Tătarii îl venerează. Şi nu se află nici printre tâlhari şi hoţii de cai — nişte răi şi nişte ticăloşi — vreunul care să nu îndrăsnească a-i cere sprijinul.

După cum am spus, sfântul Nicolae mergea prin nemărginita şi bătrâna Rusie, când deodată îi apare înainte un sol ceresc.

— Te-ai rătăcit prin ţinuturi atât de depărtate, sfinte Nicolae, că nu te-am putut găsi decât cu mare greu. Am venit să-ţi spun că uiţi de treburile bisericii. Află că o groasnică nenorocire o ameninţă. Nevrednicul Arie s'a ridicat contra ortodoxiei. Calcă în picioare cărţile slăvite ale Apostolilor şi ponegreşte sfintele taine. Se laudă în gura mare că are să apară în săptămâna Paresimii în mijlocul bisericii Sfântului Nichita şi acolo fiind de faţă întreg norodul are să dărâme pentru totdeauna legea cea adevărată... Grăbeşte-te, bunule şi milostivule sfinte Nicolae, ca să ne vii întru ajutor. Numai în tine mai avem nădejde.

— Bine, pornesc, răspunse sfântul.

— Nu întârzia, prietene. Timpul e scurt şi calea lungă.

— Chiar acum plec. Sunt gata în clipă. Zboară în pace...

* * *

Sfântul Nicolae cunoştea un căruţaş, anume Vasilie, om cu frica lui Dumnezeu şi cunoscând mai bine ca oricare meseria lui; pentru drum lung nu puteai găsi căruţaş mai bun. La el s'a dus în grabă Prea-fericitul.

— Imbracă-te, Vasilie, şi adapă caii. Pornim la drum.

Vasilie nici nu se gândi să întrebe de-i calea lungă. Nicolae Milostivul cruţa caii şi nu i-ar fi ostenit numai pentru o preumblare.

— La poruncă, răspunse el. Intră şi te încălzeşte, Prea-sfinte. Cât ai scăpăra am şi'nhămat!

In iarna aceia căzuse zăpadă mare şi drumurile erau încă nebătute. Vasilie înhămă cei trei cai, punându-i la şir; în frunte înaintaş un căluţ alb, bătrân şi slăbănog, foarte viclean însă şi destoinic la găsit drumul cel bun; după el, un mijlocaş negru ca pana corbului, cu trap bun, leneş însă şi obişnuit cu biciul caşi cu mâncarea, iar între hulube o iapă murgă, blândă şi bună trăgace la cale grea.

Vasilie aruncă un braţ de fân în sania cu margini late, puse un ţol deasupra şi aşeză cu băgare de seamă pe sfânt într'însa. Iară el se aşeză pe margine după obiceiul vizitiilor: cu un picior în sanie şi cu celalt spânzurând afară; ca să poată c'o lovitură să restabilească echilibrul în loc alunecos. Ţine în mână şase hăţuri împletite din frânghie, iar în cisma-i de pâslă are un biciu scurt. In pumnul drept strânge o biciuşcă lungă al cărei şfichiu şerpuieşte departe în urma săniei, pe zăpada albă.

Cu toate că n'au cine ştie ce înfăţişare, totuşi caii lui Vasilie nu-şi află păreche. Inaintaşii au la gât zurgălăi ce sună în cadenţă, iar la capul calului dintre hulube un clopoţel sprinten îşi leagănă sunetu-i dulce. Celui ce-i priveşte i se pare că merg alene, cu toate astea nu se află cai vestiţi pe lume care să se poată lua la întrecere cu ei la cale lungă. Căluţul cel alb pleacă capul, adulmecă urma şi cercetează zăpada: nu-i nevoie să mai tragi de hăţ la cotituri, găseşte el singur drumul cel bun.

Din când în când Vasilie aţipeşte la locul lui, urechea-i însă rămâne trează. Cum aude zurgălăii şi clopoţelul cântând cântec străin, numaidecât se deşteaptă. C'o lovitură de biciu aminteşte datoria celui care nu trage îndestul, lăsând pe ceilalţi să muncească pentru dânsul; o smucitură de hăţ domoleşte pe cel prea zelos; şi totul reintră în bună rânduială. Plecând urechile, cu însufleţire îşi reiau căluţii trapul lor ritmat. Şi'n lungul drumului nesfârşit şi alb, clopoţeii sună, sună fără încetare.

In multe rânduri au întâlnit hoţi stând la pândă pe sub poduri. Vameşii de drumul mare le ieşeau înainte aţinându-le calea.

— Opreşte, vizitiu! Pe cine duci cu tine? Boier bogat, negustor darnic sau călugăr burduhos? Răspunde numaidecât dacă ţii la viaţă.

Şi Vasilie le răspundea:

— Holbaţi ochii, blestemaţilor şi vedeţi cine-i cel din sanie!

Tâlharii priveau şi se închinau:

— Ce-am făcut, păcătoşii de noi? Ne rugăm de iertare, puternice sfânt al lui Dumnezeu.

— Dumnezeu să vă ierte! răspundea blând Milostivul. Numai băgaţi de seamă, fraţilor, şi fiţi mai zgârciţi cu sângele aproapelui... Aveţi să daţi groasnică socoteală la Judecata din urmă.

— Aşa este, Sfinte-Părinte, suntem tare ticăloşi. Nu ne uita însă nici pe noi păcătoşii în rugăciunile tale... Pacea să te întovărăşească la drum!

— Pace şi în ascunzătoarea dumneavoastră, domnilor tâlhari!

* * *

Duse astfel Vasilie pe Sfânt multe zile şi multe nopţi, oprindu-se pe la căruţaşi să-şi hrănească caii. Vasilie avea pretutindeni prieteni şi cumătri. Trecură astfel de Volga, străbătură toată Ucraina şi acum călătoreau în ţară străină.

In acest timp, uriaşul Arie scobori din palatul lui şi-şi lipi urechea de pământ. Vreme multă ascultă astfel, apoi deodată se ridică mai negru şi mai întunecat ca un nor, chemând cu glasul mare pe credincioşii lui servitori:

— Servitori şi slugi credincioase. Am auzit de departe venind spre noi pe Nicolae Făcătorul-de-minuni. Soseşte din Rusia adus de Vasilie căruţaşul. Dacă va ajunge aici înainte de săptămâna Paresimii vom pieri cu toţii ca nişte muşte. Faceţi tot ce vă stă în putinţă să-l opriţi o zi ori două în drum. De nu, unde vă stau picioarele are să vă stea capul! Niciunul nu va găsi cruţare... Iar pe cel ce-mi va îndeplini porunca am să-l dăruiesc cu aur şi pietre nestimate şi-i voi da de soţie pe fiica mea, frumoasa Eretica.

Cum auziră una ca asta servitorii o tulira la goană de parcă le crescuseră aripi la picioare.

* * *

Vasilie ducea acum pe Prea-fericitul prin ţinuturile străine. Oamenii erau din ce în ce mai sălbateci, mai neînţeleşi şi mai neprimitori. Peste putinţă să-i faci să rostească vreo vorbă rusească. Şi pe lângă asta, negri, zbârliţi, cu obrazul ras şi cu ochii înfundaţi în cap ca la lup.

Călătorii ajunseră la cel din urmă popas. Se opriră să doarmă la un căruţaş în marginea satului, fiind acela om întunecat, tăcut şi grosolan.

Cerură ovăz pentru cai: „Nu mai este". — „Nu-i nimic, Vasilie, spune Sfântul Nicolae, du-te şi ia sacul cel gol de sub capră şi scutură-l subt botul cailor". Vasilie îndeplini porunca şi'ndată curse din sac roiu auriu de grâu; şi corlata se umplu din belşug.

Cerură ceva de mâncare. Omul le răspunse prin semne că n'are nimic să le dea. „Bine, spuse Sfântul. De unde nu-i nici Dumnezeu nu cere. Mai ai pâne, Vasilie? — A mai rămas un codru, Prea-sfinte, da-i tare cremene. — Nu-i nimic, om muia-o şi noi în apă şi-om face-o papară".

Mâncară, îşi făcură rugăciunile şi se culcară. Prea-fericitul pe laviţă, Vasilie jos. Nicolae adormi îndată ca un copil. Vasilie însă nu-şi găsea somn; o nelinişte tulbure îi rodea inima. In timpul nopţii ieşi să mai vadă caii. Dar se întoarse alergând cu faţa înspăimântată, tremurând din tot trupul. Se repezi să deştepte pe Sfânt:

— Părinte Nicolae, scoală repede şi vină să vezi ce nenorocire s'a abătut asupra noastră!

Deschiseră porţile grajdului. Afară începuse să se zărească de ziuă. Sfântul se uita şi nu-şi putea crede ochilor. Caii zăceau la pământ, tăiaţi în bucăţi amestecate şi svârlite unele peste altele: trunchiuri, picioare, capete, piepturi, spete... Vasilie urla de durere. Erau nişte căluţi aşa de vrednici!

Atunci îl mustră blând sfântul:

— Nu murmura, Vasilie, şi nu desnădăjdui, am eu leac pentru supărarea ta. Repede, aşează fiecare bucăţică la locul ei şi fă-i pe cai aşa precum au fost.

Vasilie se supuse. Uni capetele cu piepturile, apoi piepturile cu picioarele la trunchiuri. Apoi aşteptă să vadă ce are să se întâmple.

Atunci, Nicolae Făcătorul-de-minuni ridică către Dumnezeu o scurtă rugăciune şi deodată cei trei cai se ridicară în picioare, ţanţoşi şi voinici de parcă niciodată nu li s'ar fi întâmplat nimic; îşi scuturară uşurel coamele, sforăind şi nechezând voios. Vasilie se prăbuşi la picioarele Sfântului.

Plecară înainte de răsăritul soarelui. Erau de mult pe drum când se ridică ziua. Tocmai începea să se lămurească în depărtare crucea bisericei Sfântului Nichita când Prea fericitul băgă de seamă că Vasilie se apleacă pe-o parte când pe alta şi pare a cerceta cu luare-aminte caii.

— Ce este, Vasilie?

— Nu mai înţeleg nimic, Prea-sfinte... Caii mei sunt acuma de mai multe culori. Inainte aveau părul fiecare într'un fel şi acum îs bălţaţi de parc'ar fi viţei. Oare nu cumva, din greşeală, le-am înperecheat rău bucăţile?... Prost lucru ar fi!

— Nu-i nimic, spuse Sfântul. Nu-ţi face sânge rău pentru asemenea fleacuri. Haide, prietene, mână mai iute. Altfel ajungem prea târziu.

* * *

Şi'n adevăr, cât pe ce era să fie prea târziu. La biserica Sfântul-Nichita slujba se începuse de mult. Arie apăru în amvon. Mare cât un munte, îmbrăcat numai în catifea şi diamante, pe cap cu o coroană de aur împodobită cu două corniţe. In faţa drept-credincioşilor, începu să spuie Crezul pe dos: „Nu cred nici în Tatăl, nici în Fiul, nici în Sfântul-Duh..." şi aşa mai departe. Era tocmai să rostească: „Să nu fie aşa!" când deodată uşa cea mare a pridvorului se deschise în lături şi Prea-fericitul Nicolae intră în biserică grăbit, călcând cu paşi mari...

Chiar atunci sărise din sanie şi deabea avusese vreme să-şi scoată haina de călătorie; fire de pae îi rămăseseră încâlcite în păr şi'n barba-i căruntă şi-i atârnau pe antereu-i vechi... Sfântul se apropie de amvon. Dar nu este adevărat ceeace spun unii cum că ar fi tras o palmă uriaşului Arie; nici măcar n'a ridicat mâna asupra lui ci numai i-a aruncat o privire plină de mânie. Uriaşul s'a clătinat şi s'ar fi dărâmat la pământ dacă nu-l prindeau de subţiori slujitorii. N'a avut putere nici să-şi sfârşească vorbele-i nelegiuite, ci şopti numai.

— Scoateţi-mă afară. Mă înăbuş, simţesc o durere grozavă la pântece.

L-au dus în grădina bisericii şi l-au aşezat pe iarbă subt un pom; îndată pântecele i-a plesnit şi maţele i s'au împrăştiat pe jos. Astfel a murit fără să se pocăiască.

* * *

De-atunci, Vasilie are numai cai bălţaţi. Şi toată lumea ştie că asemenea cai au răsufletul cel mai îndelung şi picioare de oţel.

In noaptea asta frumoasă de iarnă, să ieşim în drum. Nu se vede oare pe zăpadă urma şerpuită a biciului lui Vasilie? Nu se aud cumva clopoţei şi zurgălăi? — Nu, nu se vede nimic, nu s'aude nimic.

...Sst! Sst! I-auzi?...

In româneşte: de TEO MUSKI

In anul 2001

— *Fantezie literară* —

Vom trece. E sigur că vom trece. Normal şi rece. Fără entuziasm şi fără disperare. Bătrâni şi tineri, obosiţi de viaţă sau foarte obosiţi de o viaţă neîncepută, dar vom trece. E sigur, şi această siguranţă ne înspăimântă.

Şi nu prea. N'am pornit cu idealuri de cristal, care costă bani şi se pot sfărma la atingerea unui deget de femelă, şi nici cu idealuri de granit, pe care o dinamită le poate zvârli în cer, mai uşor decât un deget.

Nu ne-am întrebat câţi suntem. Nici nu ne cunoaştem. Probabil că suntem mulţi. Mai mulţi chiar decât ne credeam. Altmintrelea nici n'am simţi în noi mii de fibre nevăzute.

Teoriile lui Freud nici nu le-am cunoscut. Dar el ne-a cunoscut pe noi, i s'a părut că ne cunoaşte, a dat drumul unor cărţi plauzibile şi Viena şi-a recucerit, pare-se, un drept, care îi era tăgăduit.

Viena, o întâlnire a lumii germane şi franceze, un Anschluss al acestor două rase quasi-germanice, care şi-au dat şi numele, dar care, pentru a se putea mânca, şi-au făcut teorii de rase, isvorâte din talmud şi din poeme sanscrite.

I-am cetit şi pe unii şi pe alţii. Şi pe Anatole France, şi pe Romain Rolland, şi pe Remarque. Am cetit şi pe nişte slavi tătărizaţi, dar miros a cadavru aproape cu toţii.

Ni-i groază de cuvinte de descompunere. Sântem pentru viaţă, şi avem convingerea necesară că trăim, fiindcă ne repugnă mirosul civilizaţiei, al celei vechi, dela apus al celei mijlocii, care se zbate între teoriile unui Evreu genial şi rezidurile, mai mult decât mârşave, ale evului mediu, şi zvârcolirile din răsărit ale broaştei, care, cu întârziere, are zvâcnituri electrice din aşa zise picioare.

Noi trecem înainte. Nu prea întunecaţi, fiindcă ceiace lăsăm în urmă e o caricatură de civilizaţie, nici prea entuziasmaţi, fiindcă vedem rece înainte, dar un simţ al datoriei, pe care războiul n'a izbutit să ni-l plaseze în soţii şi copii, pe care îl cunoşteam înainte de Darwin, ne împinge mai departe.

Nu îndrăznim a spune: spre dezastru sau fericire. Pentru noi sunt acum cuvinte fără înţeles. Sunt generaţii în urma noastră — sălbatice, fiindcă nu sunt prea bine numerotate în puţinele muzee — sunt pete solare sau, cel puţin, unde hertziene, care ne împing, ce putem şti?

Dar nici nu vrem să ştim. Maşinile de războiu, demodate, de pe pământ, sau cele, mai moderne, din văzduh sau din apă, nu ne înspăimântă. Noi le-am creat, cu scepticism, şi le distrugem cu aceiaşi candoare. Doar mintea omenească — a noastră — nu s'a anchilozat la un anumit punct strategic.

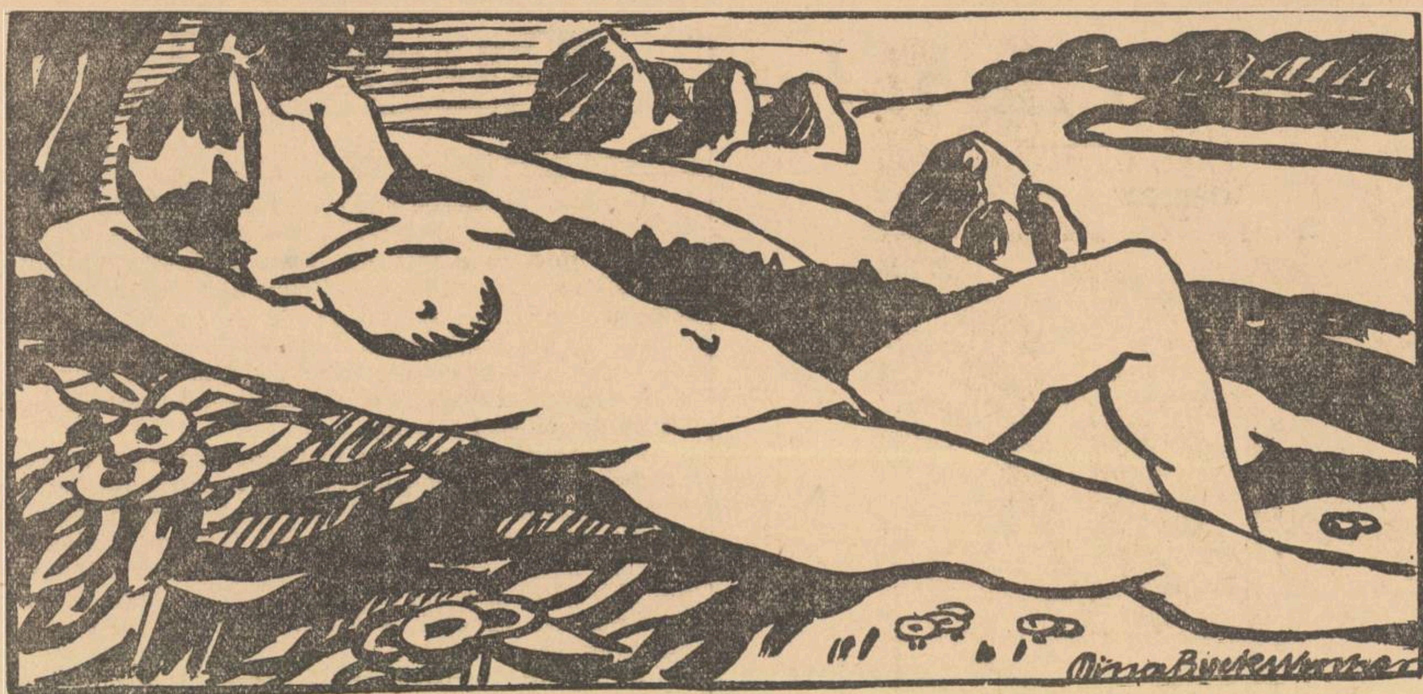
Şi poate aceasta ne este singura lacună: creerul nostru lucrează necontenit. Când picioarele au înţeles cele ce ne-au eşit, fără sforţări, din minte, acum cincizeci de ani, aleargă să le prindă, şi cad.

E o veşnică antinomie între ambele organe cerebrale. Unul din ele trebue să cadă învins, fiindcă altfel echilibrul nu se poate stabili.

Dar greşim... Şi echilibrul e o noţiune intelectuală, scornită de creerul omenesc.

Chişinău. C. ALEXANDRESCU

A apărut No. 136 din excelenta „Biblioteca Dimineaţa"
SIGRID UNDSET
„Maternitate"
85 de pagini Preţul 8 lei
De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

Amintiri din Kuty

Stau câteodată ca un prost şi mă minunez aducându-mi aminte de cele ce se petreceau în patria mea de origină Kuty, părăsită, după cum se ştie, din pricina unei afaceri de banane. Un exportator ingenios imaginase un sistem de fiole de cauciuc, care conţineau romul cel mai reputat şi afectând forma fructului erau deghizate în pielea lui ca de mănuşă şi treceau graniţa, fără taxe. Fusesem implicat în această contrabandă, relativ onorabilă, şi a trebuit să fug şi să mă stabilesc în Europa. Dar aceste evoluţii sunt fără importanţă...

Se introdusese şi la noi, printr'un alt soi de contrabandă, nepedepsită de legi, obiceiul partidelor politice şi sentimentul imposibilităţii de a trăi neîncadrat într'un partid, definiţia omului nemaiputându-se deosebi de o definiţie a exemplarului cromolitografic, care, ca să fie păstrat, trebuia dus la rămar. In două săptămâni s'au născut 18 partide şi în următoarele alte două s'au înmulţit prin scizparitate, separându-se din fiecare partid, subt-partid şi diviziune, câte un, ca să zic aşa, element mascul şi un element femel.

Interesant era că membrii unui partid făceau parte, fie succesiv, fie alternativ sau fie chiar paralel din toate celelalte partide, preferând să se alăture printr'un sacrificiu, curent la oamenii cu grije de ţară, partidului care era chemat la guvern. Un partid murea, intoxicat de scârba publică, de câte 3—4 ori în zece ani, ca să se facă din nou sănătos, în timpul morţii pardidului adversar. Căci ceeace deosibeau partidele între ele era şi idealul dar şi adversitatea mai ales. Partidul care pleca, după ce fusese profund iubit, era nevoit să treacă prin penibila încercare a huiduielii unanime. Sediul guvernelor găsindu-se în piaţă, partidul căzut trebuia să înfrunte, ieşind pe cai în goana mare, furtuna pătlăgelelor roşii, tempesta pepenilor stricaţi şi vijelia ouălor clocite. Dimpotrivă, noul partid, care mai fusese de câteva ori vechi, intra în triumf, cu steagurile desfăşurate subt bolţile şi arcadele de garoafe şi leandri aceleiaşi pieţi, fericită că oamenii se primenesc şi împrejurările s'au purificat.

Partidul nou, care sosea atunci, făcea abstracţie că mai trăise; şi oamenii lui, îmbătrâniţi în regiunile anterioare, căpătau o virginitate fragedă numai din faptul că se grupau din nou cu alţi bătrâni, cu care fuseseră în războî. In Kuty, probabil că şi din pricina climatului, favorabil înmugururilor la timp şi la netimp, orice om de 70 de ani, chemat la putere, îşi închipuia că în 24 de ore a scăzut la vârsta de 22 de ani, obţinând ceeace se chema la noi „mentalitatea" băeţilor de 18 ani, care cred serios că ei, cei dintâi pe faţa pământului, înlăturând şi cazul iniţial al lui Adam, cunosc dragostea, transporturile şi consecinţele ei. Lumea începea în fiecare an, odată cel puţin, cu partidul sosit cel din urmă. El rezuma toate aspiraţiile şi făcea toate începuturile. Apoi, intra şi el în fenomenul tomatelor, pepenilor şi ouălor. Dacă viaţa n'ar fi fost o rotaţie neîncetată, este adevărat că monotonia carateristică a regiunilor câmpeneşti din Kuty ar fi făcut pe locuitori să caşte de urît. Când nu merge negoţul, merge politica şi între şoseaua Portocalelor şi aleea Parlamentului, aflau la nevoile lor un surogat.

Partidul de care îmi aduc aminte cu mai multă plăcere a fost însă un partid cu adevărat nou. El se zămislise din necesitatea că toate celelalte partide dăduseră şi mereu dădeau greş, hotărît să îndrepte toate strâmbăciunile şi să arate odată pentru totdeauna ce însemnează o activitate închinată pe de-a 'ntregul intereselor patriei. Fără să poată fi acuzat că ar avea niscai aşa numite idei, noul partid se mulţumea să aibă oameni necunoscuţi şi cu atât mai decişi la plămădirea poporului din nou. In toate latifundiile marilor noştri producători de banane, partidul cel nou se strămuta cu oratorii şi cu executanţii lui, dovedindu-se necruţător în viitoarea lui guvernare şi aspru pedepsitor al marilor păcate ca şi al micilor abateri de la legi şi regulamente.

Şeful acestui partid, dovedea tăcând şi muşcându-şi dinţii, ca o moară care merge fără mălai, o virtute omiletică strict economisită şi mişcările muşchilor obrajilor lui arătau ce va putea energia omului în momentul când va fi deslănţuită. Tăcerile lui solemne, răzimate pe o avere considerabilă, din care nu prăpădea o lăscaie, lăsând grija cheltuelilor de partid în seama devotaţilor şi fervenţilor, se prezintau ca nişte mari ameninţări ale unui viscol mocnit.

— Nu vi se pare, a cutezat odată să întrebe un ucenic pe ucenicii adunaţi, că marele nostru şef ar fi ceva aşa, ca un mare prost? Intâi mi s'a părut un înger; am ajuns să văd în el o găină. Se suceşte mult şi face numai albuşuri fără coaje.

Comparaţia cu îngerul şi găina, şi cu produsele variate ale găinii sunt speciale limbii Kuty, vorbită de o ţară în care numărul pasărilor de ogradă e normal cu mult mai mare decât al vulturilor, luaţi ca punct de comparaţie într'alte limbi.

Trei sferturi din adunare s'a revoltat împotriva întrerupătorului şi numai aproape un sfert n'a manifestat, împărtăşind — evident — temerile aceluia. Sprânceana şefului s'a făcut şi mai groasă, fruntea lui s'a taciturnizat mai crâncen, fulgerul ochilor lui s'a aprins mai mare.

— Nu vă daţi seama cu ce neam necunoscut de vigoare ne-am asociat, zicea un adept. Când va fi chemat la guvern, şeful nostru va face patru veacuri de ruşine. Aşteptaţi.

Evenimentul cel mare din Kuty a fost când, într'adevăr, partidul cel nou a fost chemat la guvern. Trimişi după şef, oamenii Impăratului i-au adus răspunsul că şeful noului partid şi-a schimbat adresa.

— Duceţi-vă din nou, şi aduceţi-l aci, că vreau să-l fac numaidecât vizir, a trimis Impăratul. Măria-ta, i-au răspuns oştenii, l-am găsit şi nu vrea să fie vizir.

Se gândi Impăratul şi nu găsi ceva mai mare şi trimise din nou.

— Ne-a răspuns că vrea să taie şi să spânzure, aduseră răspuns cei trimişi.

— Bine! zise Vodă. Spuneţi-i să taie şi să spânzure.

— Nu mai vrea să taie şi să spânzure, fuse răspunsul. Acum cere să nu se mai coacă coacăzele.

— Voi porunci să nu se mai coacă, zise Impăratul. Să vie.

— Şi-a schimbat punctul de vedere, răspunseră trimişii. Intreabă acum de ce Iunie a căzut înainte de August şi e foarte supărat că treisprezece se scrie cu unu şi trei.

— Voi îmbunătăţi şi această stare de lucruri, hotărî Vodă. Spuneţi-i să vie la guvern.

— Nu poate, aduseră vorba oştenii. Are niţică treabă.

— Să şi-o isprăvească.

— Mai are niţică.

— S'a isprăvit? întrebă Vodă.

— Tot o să-i mai rămâie puţintică. Totdeauna o să mai aibă puţină treabă neisprăvită.

Impăratul atunci a înjurat şi a scuipat. Se întâmplă şi împăraţilor să scuipe şi să înjure, la necaz şi la greaţă — şi a chemat pe altcineva şi s'a încheiat în neființă ciclul noului partid şi cariera nădăjduitului mântuitor de rele.

Când am plecat din Kuty (fără paşaport) şeful rămăsese singur fără partid şi ţinea un discurs, desvoltând următorul principiu: „Sunt omul pe care l-a scuipat şi l-a înjurat împăratul de şapte ori. Trăiască Impăratul!"

T. ARGHEZI

Scrisoare

Cuvintelor din rândurile mici,
Inchise în scrisoarea de aici,
Dacă le-aş pune un cuvânt în plus,
Ţi-aş spune tot ce aş avea de spus.

Rămâne să-l găseşti... şi mă îndrum
Prin primăvara asta de acum,
Pe lângă liliacul înflorit,
Gândindu-mă că poate l-ai găsit.

Şi rătăcesc aşa până târziu...
Scrisoarea care pentru tine-o scriu,
Nu are zi, nici lună şi nici an.

Şi ţi-o trimit să-ţi fie talisman.

D. N. TEODORESCU

I. Teodorescu-Sion — *Prietene*

„Focare de lumină"

Oamenii şi-au ridicat biserică. Au muncit mult, au dat de la gură şi din pungă, dar au ridicat biserică în sat. Nu mai are cine să râdă de dânşii.

Catolicii aveau biserica lor, Evreii şcoala lor, o clădire mică, dar o aveau, măcar că ar fi putut face una, să se mire oricine-o trece prin sat.

Ce lucru mare, ce faptă dumnezeiască îşi ziceau oamenii, după ce şi-au ridicat biserica; nici n'au simţit când a fost gata. Parc'a crescut din pământ.

Pe urmă şi-au făcut şi şcoală.

Ce-i să faci o şcoală, şi-au zis, dacă ne punem cu toţii, în câteva zile o dăm gata.

Au trecut mai multe zile, o vară întreagă şi când a venit toamna, şcoala era gata.

Până să le vie învăţător, a trecut mai mult timp. Au trecut vre-o cinci ani de zile.

Ce-are de-a face? Şcoala functiona. Popa se făcuse învăţător. Copiii nu primeau certificate, dar ştiau să scrie, să citească mai bine decât la o şcoală unde se dau note şi certificate pentru copii, amenzi şi închisoare pentru părinţi.

Nici nu le trebuia oamenilor pentru copiii lor certificate sau alte asemenea lucruri. Ce să facă cu ele? Dacă ştii ceeace trebue să ştii, ce alta îţi mai trebue? Toate acestea erau lucruri care, neapărat trebuiau încadrate în mersul oficial.

* * *

In lume s'a auzit de sat, de popă, de şcoală. Autorităţile s'au interesat îndeaproape. Un subrevizor a venit în sat, a făcut statistica copiilor de şcoală, a constatat că „e cazul" a se înfiinţa o şcoală, a raportat şefului său direct, acesta şefilor săi, şi aşa mai departe.

Pe urmă a venit revizorul să se convingă „personal" la „faţa locului".

Iar rapoarte peste rapoarte, contra-rapoarte şi în sfârşit într'o bună zi a venit, „la faţa locului", inspectorul cel mare ca să constate adevărul, să confrunte dosarele şi să raporteze ministrului (care era al nouăsprezecelea, de când s'a început afacerea).

Ministrul a dat chestiunea în studiu unei comisiuni, comisiunea s'a adunat în vreo şaisprezece şedinţe şi astfel după mature desbateri s'a redactat un proces-verbal că în satul Isvorniceni „e cazul a se înfiinţa o şcoală primară".

De când au început a se petrece toate acestea au mai trecut cinci ani de zile. Cu ceilalţi cinci fac zece.

Mulţi copii erau în armată acuma, alţii o şi isprăvise, Popa continua să înveţe carte pe micuţii, care habar nu aveau că merg la şcoală, ei mergeau c'aşa au apucat de câţiva ani.

In procesul-verbal al comisiunii s'a dat delegaţie unui domn, pentru o mai deplină şi desăvârşită convingere, să meargă iar la „faţa locului", să se convingă „personal" şi numai după aceia să se înainteze raportul definitiv ministrului, ca nu cumva să fie indus în eroare cineva din cei cu mare răspundere.

* * *

Domnii sunt foarte scrupuloşi şi neîncrezători. Ei respectă litera scrisă a legilor şi regulamentelor de la care nu se pot abate, doamne fereşte; peste care nu se poate trece, chiar de-ar învia Isus sau Pestalozzi, această mană cerească pentru pedagogii noştri.

Zis şi făcut!

Domnul a mers în satul Isvorniceni, a constatat la faţa locului, a rămas „plăcut impresionat", (a scris în raport), a dat un interview gazetei locale, după ce a avut grijă să se asigure că „interview-ul" lui va apare şi'n gazetele din Capitală.

Interview-ul l-am cetit cu toţii, că deaceea doar sunt gazete. Am cetit, ne mai aducem aminte, parcă acum un ceas l-am fi cetit:

„Domnul Ogradă Ilie membru în consiliul permanent, unul din cei mai importanţi factori pentru promovarea culturii la sate, a binevoit a inspecta judeţul şi şcolile, în deosebi domnia-sa s'a interesat de localităţile unde avem numărul suficient de copii de şcoală fără a avea şcoli şi personal necesar. Din constatările sale reese că se va înfiinţa o şcoală primară în satul Isvorniceni".

— Ce părere aveţi, mi-am permis a-l întreba, (continuă interview-ul).

— Trebue să luminăm satele, mi-a răspuns domniasa cu convingere. Cultura constitue sufletul unui popor. Fără cultur ărămânem în urmă şi noi trebue să devenim pionerii culturii balcanice. Aceasta era înainte de războî. Azi trebue să iradiem cultura în Occident. Rolul nostru este imens de mare. Avem de luptat cu minorităţi, care au o spoială de cultură. Rezervoriul ţării noastre este imens. Cultură şi democraţie! Educaţie permanentă, front la front. Pestalozzi şi Gebauer, — iată două extreme, două puncte cardinale de orientare, de progres, de factor cultural în dominaţiunea democratică care trebue să fie explicată tinerelor vlăstare.

— Am mulţumit pentru savantele păreri şi celelalte, termina interview-ul".

* * *

In toamnă s'a prezentat la şcoala din Isvorniceni un domn: învăţătorul. Şcoala s'a oficializat. Incepea din ziua aceia chiar, şi numai din aceia.

Noul venit avea planuri mari. A 'nceput alt recensământ al copiilor în faţa părinţilor care îl priveau, măsurându-l.

Cum intra în casa unui om, îl întreba:

— Eşti înscris în vre-un partid? — Nu? Te'nscriu la noi.

La sfârşitul săptămânii, noul venit raporta la centru: Am organizat sectorul. Toată comuna e a noastră, puteţi **conta** pe ea. Nu mai există picior de adversar. Popa trebue mutat, adversar hotărât.

Pe hârtie, anul şcolar începuse de mult. In şcoala **nou** înfiinţată, încă nu. Invăţătorul era departe de şcoală, pe la revizorat, la club sau şi mai departe. Popa continua şcoala, cum o începuse de mult, şcoala neoficială, ca o veche datorie.

* * *

S'a întâmplat însă ceva. Când a venit în sat învăţătorul cel oficial nu s'au mai dus copiii la şcoală. Bucuria învăţătorului. A avut timp să scrie rapoarte în toate părţile, că popa-l „sabotează", copiii sunt aşa şi pe dincolo, că el cere mutarea, că oamenii sunt „recalcitranţi". A reuşit. A fost permutat, dându-i-se drept recompensă, pentru munca depusă, un post de subrevizor şcolar.

A venit alt învăţător în sat. S'a dus deadreptul la preot şi i-a spus:

— Părinte, învaţă-mă ce să fac, am auzit că'nveţi lumea de ani de zile; eu nu ştiu cum să încep. Eu de curând am eşit din scoală.

Părintele l-a învăţat, i-a arătat cum trebue să înceapă şi lucrurile au mers bine până într'o zi. Până în ziua când a venit un inspector cultural să vorbească oamenilor. Bun! S'au adunat oamenii la şcoală, mulţi, aproape toţi.

Inspectorul a început să le vorbească:

— „Oameni buni, aveţi biserică, aveţi şcoală. Guvernul s'a îngrijit de dumneavoastră, vă poartă toată solicitudinea. Ceiace lipseşte satelor noastre nî general şi dumneavoastră în special, este nevoia creerii de focare puternice culturale. De aceia am venit la dumneavoastră. Nu-i aşa că vreţi să fiţi un puternic focar intelectual?

— Nu ni **trebui,** izbucniră câţiva mai în vârstă.

— Dumneavoastră cei bătrâni, continuă inspectorul, nu ştiţi ce-i aceia un focar de cultură. Este însăşi puterea naţiei; este focul sacru de la care ne adăpăm cu toţii, este făclia aprinsă pe care o aprindem în toate casele.

— Nu ni **trebui,** izbucniră toate glasurile deodată.

— Cum, nu ştiţi dumneavoastră ce e lumina, fugiţi de lumina focarelor noastre culturale?

— Nu ni **trebui,** izbucniră hotărât oamenii. Vrei să dai foc satului ,să ne ardă casele şi biserica, vorbi un bătrân, nu ni trebui? Ce zici, părinte?

Părintele se sculă în picioare şi vorbi:

— Dumnealui ar vrea să spuie că avem nevoie de mai multă învăţătură; ar vrea să facă o cooperativă...

— Păi asta o ştim noi, răspunseră oamenii...

— O bancă...

— Da'n'am mai sfătuit noi, părinte!

— Să dăm copiii la şcoli mai înalte...

— Şi astea le ştim. Da'dumnealui dece nu vorbeşte limba noastră? Auzi, Doamne, să pue focare ,să ne dea foc, asta ne trebue nouă? Iartă-l Doamne, iartă-l că nu ştie ce spune...

* * *

Adunarea a trebuit să se sfârşească. Reprezentantul guvernului a plecat furios pe popă, zicea că-l rămase. Să-i facă tocmai lui „figura" aceasta? Are să-l înveţe minte! Il mută. Un demagog, îşi spuse, urcându-se în trăsura cu care venise ,petrecut de feţele celor care erau bucuroşi că au scăpat cu casele nevătămate, că cine ştie ce-avea să se întâmple cu „focarele" lui pe care le plimbă prin toată ţara din ordin ministerial.

După plecarea inspectorului, oamenii s'au liniştit, ca după furtuna care a trecut. Discipolii lui Pestalozzi şi Gebauer îşi transportă aiurea învăţăturile lor.

VASILE SAVEL

Din Literatura Persană

— *Omar Khayyam* —

Olarule, dacă eşti isteţ, fereşte-te să sdrobeşti lutul din care-a fost creiat Adam! Văd pe calupul tău mâna lui Feridun, *) inima lui Khosru *)... Ce-ai făcut ?!

* * *

Ce suflet uşor are vinul! Olari, pentru sufletul lui, pereţii ulcioarelor să fie foarte netezi! Cizelori de cupe, rotunjiţi-le cu dragoste, ca sufletul lui voluptuos să se poată scălda liniştit în azur.

* * *

Mulţumeşte-te să ştii că totul e mister: creaţiunea lumii şi-a ta, destinul lumii şi al tău. Surâde acestor mistere ca unui pericol pe care l-ai dispreţui. Nu crede că vei afla ceva când vei fi trecut poarta Morţii. Pace Omului în neagra tăcere de Dincolo!

* * *

Ce-am să fac astăzi? Am să intru într'o tavernă ? Am să mă duc într'o grădină sau am să deschid o carte? O pasăre sboară. Unde se duce? N'o mai văd. Beţia unei pasări în azurul de flacări! Melancolia unui om în umbra răcoroasă a unei moschei!

* * *

Servitori, n'aduceţi lămpile fiindcă oaspeţii mei, sfârşiţi de oboseală, au adormit! Văd destul ca să le zăresc paliditatea. Intinşi şi reci, astfel vor fi în noaptea mormântului. N'aduceţi lămpile, căci morţii n'au deşteptare!

* * *

Când te clatini sub povara durerii, când nu mai ai lacrimi, gândeşte-te la iarba care străluceşte după ploae. Când splendoarea zilei te 'nebuneşte, când doreşti ca o noapte fără sfârşit să se 'ntindă peste lume, gândeşte-te la deşteptarea unui copil.

* * *

Doamne, ai întins mii de curse pe drumul pe care mergem şi-ai zis: „Vai de-acei care nu le vor ocoli!". Tu vezi totul, tu ştii totul. Nimic nu se 'ntâmplă fără voia ta. Suntem oare răspunzători de greşelile noastre? Poţi oare să mă 'nvinueşti de revolta mea?

* * *

Am învăţat multe şi multe am şi uitat de bună voe. In mintea mea, fiecare lucru era la locul lui. De exemplu: ceeace era la dreapta nu putea să fie la stânga. N'am cunoscut liniştea decât în ziua în care am aruncat totul cu dispreţ. Inţelesesem însfârşit că e cu neputinţă să afirmi sau să negi ceva.

* * *

Pentru înţelept, tristeţa şi bucuria se-aseamănă, tot aşa: binele şi răul. Pentru înţelept, tot ceeace a început trebue să sfârşească. Atunci, întreabă-te dacă trebue să te bucuri de fericirea care te întâmpină, sau să te 'ntristezi de nenorocirea la care nu te-aşteptai.

* * *

Fiindcă soarta noastră pe pământ, e să suferim şi pe urmă să murim, n'ar trebui să dorim şi să redăm cât mai curând pământului mizerabilul nostru corp? Dar sufletul nostru, pe care Dumnezeu îl aşteaptă să-l judece după faptele sale? Iţi voi răspunde atunci când voi fi lămurit de cineva care s'a întors dintre morţi.

Traducere de AL. T. STAMATIAD

*) Regi din epoca legendară a Persiei.

A apărut în Editura „Cugetarea"

FETE şi VADUVE

Roman de dragoste din viaţa dela ţară, de

DAMIAN STANOIU

Cronica cinematografică

„Suzana face ordine". Iacă o operetă germană.

Există ceva şi mai stupid decât operetele germane, şi anume: operetele americane. In schimb, acestea din urmă sunt mai puţin periculoase. Căci toată lumea ştie că-s stupide. Pecând în ce priveşte operetele nemţeşti s'a format în opinia publică un fel de curent favorabil, provenit dintr'o simplă confuzie. S'a crezut că filme ca „Ein Tango für dich", „Zwei Herzen in ¾ Takt", „Das Lied ist aus", sunt operete, şi asta pentru bunul motiv că-s vorbite şi cântate. In realitate aceste bucăţi *nu sunt operete.* Asupra acestui punct am insistat destul, şi încă dela prima apariţie a lui „Zwei Herzen". Aci vorba, „witz"-urile, cântecele sunt simple accesorii ale jocului pur cinematografic al actorilor. Afară de asta, toate filmele de care vorbeam (provenite din colaborarea Bolvary-Stoltz-Forst) au un subiect unic: *Tinereţea.* Mi-aş închipui foarte bine o reprezentaţie unică, în care să se joace toate trei aceste filme, subt titlul general *Tinereţea,* cu subtitlul: interpretat de Willy Forst, etc.

Dar cu asta, basta !Celelalte filme provenite din imitarea lor sunt simple operete, inferioare deci ca tot ce este operetă. Sunt de altfel încredinţat că publicul a început de mult să se plictisească de ele. Decât această legitimă plictisire nu trebue să-l facă să uite că filme ca cele trei pomenite mai sus sunt cu totul altceva, şi să nu le amestece cu fadele imitaţiuni pe care le-au inspirat.

Manechinul dragostei, Flagrant delict, Fetiţa dulce, Trei băeţi şi o fericire, Suzana face ordine, toate aceste bucăţi, deşi uneori bine regisate şi corect jucate, nu se pot feri de a da o categorică impresie de nulitate şi anosteală.

* * *

S'au reprezentat cele două versiuni: franceză şi germană, ale filmului tras după romanul şi piesa de teatru „L'homme qui assassina" de Claude Farrère. Amândouă producţiile mărturisesc o preocupare foarte sinceră şi serioasă de a face lucru bun artistic. Tratarea subiectului, decorurile, înscenarea, alegerea capetelor, toate acestea sunt extrem de îngrijite. Eroina germană este în deosebi impresionantă. Are exact expresia permanent desnădăjduită care trebue. Nici Heinrich George nu e rău. Decât impresia generală care se degajă din ansamblul filmului este aceea de lucru ratat, de ceva din care par'c'ar lipsi ceva... Şi este foarte uşor de înţeles de ce. Tot acest film nu e... film. Este teribil de teatru. Suntem în continuu exasperaţi de lungimea interminabilă a fiecărui dialog, de inutilitatea intrinsecă a vorbelor pe care le auzim.

Bine-înţeles, nu avem ce face. Trebue să aşteptăm. Filmul vorbitor n'a murit încă. Va veni cu siguranţă şi momentul acela. Deja acum nu mai sunt mulţi oameni de gust pe care să nu-i exaspereze pseudo-piesele de teatru puse în scenă de casele de cinematograf. Deja s'a început a se vedea ce antinaturale sunt toate aceste „talkies" şi ce regres artistic reprezintă ele faţă de filmul nevorbitor. Deja s'a început a se vedea că singurele filme vorbitoare bune sunt acele unde, dacă scoatem cuvintele spuse tare, filmul rămâne exact tot aşa de bun. Aşa a fost Marocco, Blaue Engel, Procurorul Hallers, Dawn Patroll.

De altfel, recunoaştem că apariţia vorbitoarelor poate avea şi un efect bun asupra cinematografiei, în sensul că va obliga din ce în ce mai mult pe autorii de filme mute (adică doar sonore) să dea numai lucruri de mâna întâi. Şi filmul „Luminile oraşului" al lui Charlot a readus multora aminte ce mult mai mult mister este într'un film mut.

Dar să avem răbdare. Cusururile vorbitorului — care-s în mare parte identice cu acele ale teatrului în genere — vor sfârşi prin a avea acelaş efect. Nu-s azi atâţia oameni (şi subsemnatul e unul dintre aceştia) care nu se duc aproape niciodată la teatru? Şi asta numai din cauza exasperării pe care nu pot să nu o provoace acele nesfârşite conversaţii, acea trăncăneală indefinită care a compromis genul dramatic. Azi se vorbeşte de o criză a teatrului. Şi criza a ajuns să fie şi material-economică. Sălile de spectacole, chiar în oraşe ca Paris, au ajuns pustii.

Publicul a înţeles ce-i prost. Şi nu mai consumă. Publicul va înţelege în curând aceasta şi pentru teatrul cellalt, pentru teatrul de celuloid. Până atunci să aşteptăm.

* * *

Vreţi o probă oarecum experimentală a superiorităţii nevorbitoarelor? Duceţi-vă, când se va mai relua, la filmul „Soţia lui Stephan Tromholt" (Metro Goldwin, cu Lewis Stone, Leila Hyams, etc.). Doar spre sfârşit actorii încep a vorbi. Actorii sunt buni, cuvintele-s puţine, conversaţii de acelea retorice şi exasperante lipsesc. Şi totuşi, avem net impresia că era mai bine când toţi jucau mut.

De altfel trebue să atrag atenţia cu deosebire asupra acestui film. Mai întâi subiectul e foarte interesant (Subiectul, adică *ideea* filmului, nu anecdota). Este vorba de un om avid de libertate şi totuş ciuruit de scrupule morale. Rezultatul este că mereu fuge de obligaţiuni, căci are oroare să fie robit, dar fuge cu conştiinţa sfâşiată de remuşcări. Dar tot fuge. Iar în momentul când, prin moartea soţiei sale *poate* fugi, nu mai fuge! Tocmai pentrucă nimic nu-l mai obligă să stea. Şi atunci stă. Işi inventează el tot soiul de obligaţii.

Lewis Stone joacă foarte bine acest rol subtil (filmul e tras după un roman de Sudermann). Actriţa (am uitat cum o chiamă) care face pe soţia lui Stephan Tromholt joacă de asemeni în chip magistral. Fireşte, cu toţii sunt ajutaţi de o regie excelentă, care le permite să joace numai în nuanţe, în imperceptibile transformări fizionomice şi mişcări corporale, într'un cuvânt prin mijloace eminamente cinematografice. Este păcat că acest film n'a ţinut afişul mai mult de o săptămână. Suntem siguri însă că va fi în curând reluat, şi îl recomandăm călduros tuturor acelora care suferă de indigestie în urma abuzului de operete germane.

A nu se confunda cu o operetă excelenta producţie a lui Roda-Roda, jucată de Vlasta Burian. Ni se dă, sub titlul de „Falşul Mareşal", o minunată şarjă, o foarte spirituală caricatură a moravurilor de garnizoană din Austria de înainte de războiu. Sunt vre-o cinci dintre personagii care au nişte capete absolut formidabile: colonelul ,ordonanţa, cei doi mareşali, toţi sunt parcă scăpaţi din „Fliegende Blätter".

Dar principalul e jocul. Toţi joacă perfect cinematografic. Cuvintele n'au importanţă. Adică doar, pe ici-pe colo, câte un „witz". Dar acesta e scurt şi, (lucru simptomatic), tipărit în româneşte înainte de a fi fost pronunţat în nemţeşte. Cu această ocazie putem constata cum actorul (în special Vlasta Burian) *joacă „witz-ul,* îl joacă printr'o serie de mişcări pur cinematografice. Ceiace pune şi mai mult în valoare vorba de spirit.

In rezumat, a fost un delicios spectacol. Fireşte, o simplă satiră humoristică uşoară ca aceasta nu are prea mari pretenţii de artă profundă. Dar este în schimb artă adevărată.

* * *

Imi pare rău că nu mai am loc pentru a vorbi despre „desenurile animate" cu ocazia uneia din cele mai reuşite producţii ale genului, care a fost rulat odată cu „Falşul mareşal". O voi face poate data viitoare.

D. I. SUCHIANU

„Aş vrea să ştiu"

M. WOLF-Loco

Ce se înţelege în ştiinţele oculte prin „clarviziune?"

Clarviziunea, în sensul aşa ziselor „ştiinţe oculte", este o facultate excepţională, proprie unor anumite persoane, recrutate deobicei dintre medium-urile telepatice şi care, printr'un îndelung exerciţiu, reuşesc să vadă la distanţă obiecte şi scene inaccesibile vederii cu ochiul liber.

Majoritatea experienţelor de clarviziune au loc într'o stare de transă hipnotică a mediumului, alteori, ele se obţin chiar şi în stare de veghe. Fenomenul clarviziunii, a cărui existenţă este în afară de orice îndoială, nu a primit încă o explicaţie ştiinţifică satisfăcătoare.

Unii cercetători interpretează aceste manifestări bizare, întocmai ca şi fenomenele de telepatie, asimilându-le cu un mecanism de comunicaţie prin unde analoage cu cele care fac posibilă telegrafia fără fir. Persoanele, înzestrate cu facultatea clarviziunii, ar poseda, după aceştia, în organismul lor, un sistem de recepţie foarte sensibil, capabil de a capta asemenea unde speciale emise de diferitele obiecte şi persoane din spaţiu. Ipoteza este interesantă, dar pentru moment nu are încă valoarea unei teorii ştiinţifice.

F. I. VICTOR-Botoşani

Ce se înţelege prin „transcendent"?

Atributul „transcendent", derivat de la cuvântul latin **transcendere** (a străbate limitele), este utilizat în limbajul filosofiei scolastice, pentru a desemna noţiuni, ce depăşesc orice gen şi categorie şi cuprind un tot absolut, cum ar fi de exemplu fiinţa, unitatea, adevărul.

In filosofia lui Kant, se înţelege prin **transcendent,** ceiace nu poate fi atins printr'o experienţă oarecare, ceva ce depăşeşte fenomenul sau aparenţa, şi a cărui cunoştinţă este iluzorie şi chimerică. Pe de altă parte, **transcendental** este orice element, **a-priori,** al cugetării şi care, neputând depăşi cercul experienţii, o condiţionează totuş.

Ceiace este transcedental nu este implicit şi transcendent, căci transcendentul este **în afară** şi **dincolo** de experienţă, pe când transcedentalul este perceput **în** experienţa totală şi nu **depăşeşte** decât experienţa simţurilor.

După cum se vede, în terminologia kantiană, transcendentul e opusul **imanenţei şi empiricului.** Acelaş înţeles îl are acest termen şi în limbajul curent filozofic.

Aşa de exemplu Dumnezeu este considerat ca transcendent şi nu numai imanent, atunci când afirmăm existenţa lui, în afară de lume; iar imanent, când îl identificăm cu lumea.

LIVIU ARĂMESCU-R. Vâlcea

a) Care sunt operele cele mai caracteristice ale lui Anatole France?

Anatole France a atacat cele mai variate genuri: nuvela, romanul, esseul critic, maximele, discursurile de propagandă, etc. N'au lipsit nici versurile (un volum la debutul carierei literare) şi teatrul (o dramatizare a nuvelei sale „Crainquebille").

Genul, în care excelează, este incontestabil romanul. In această direcţie, el ne-a dăruit o serie de capodopere, remarcabile prin jocul ideilor şi eleganţa formei.

Temele lor sunt din cele mai variate.

Dintre cele mai caracteristice romane citām:

„La Rôtisserie de la Reine Pédauque", care deşteaptă o atmosferă specială de mistică şi grotesc a spiritului medieval, **„Thaïs",** o analiză pătrunzătoare a ascetismului creştin, **„Les dieux ont soif",** un tablou extrem de sugestiv al psichologiei marei revoluţii franceze, **„Le lys rouge",** analiză subtilă a pasiunii geloziei retrospective, **„Sur la pierre blanche",** o evocare a cugetării romane în preajma apariţiei creştinismului, **„L'île des pingouins",** satiră muşcătoare, a aşezămintelor sociale şi politice, şi **„Le livre de mon ami",** duioase amintiri din copilărie.

Nuvelele din **„L'étui de nacre"** şi **„Crainquebille",** maximele şi paradoxele din **„Jardin d'Epicure"** şi unele esseuri critice din **„La Vie littéraire",** întregesc aspectul atât de complex şi de variat al operei literare a lui Anatole France.

b) Ce opere pot consulta asupra vieţei lui Anatole France?

„Les matinées de la Villa Saïd" de P. Csell şi **„Anatole France en pantoufles"** scrisă de fostul său secretar Jean Jacques Brousson.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 363 *)

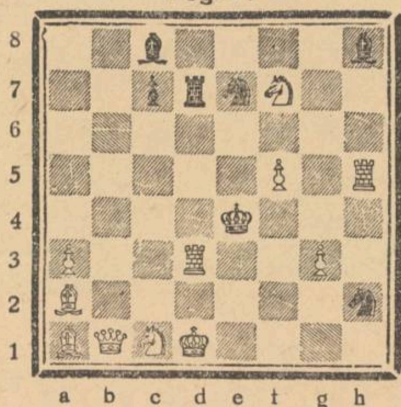
— Din concursul nostru de probleme —

Mottto : „Pi.."

(inedită)

Ré4, Td7, Cé7 şi h2, Nc8 şi h8, Pc7 (7).

Negru :

Alb :

Rd1, Db1 Td3 şi h5, Cc1 şi f7, Na1 şi a2, Pa3, f5 şi g3 (11).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 166

Jucată la Barcelona în matchul pentru campionatul de şah al Spaniei în ziua de 12 Decembrie 1930.

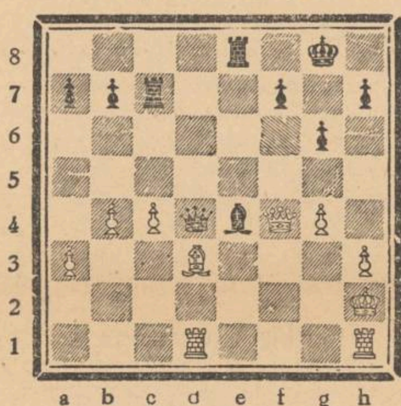
Alb : R. Rey **Negru : M. Golmayo**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. Dd1—c2, d7—d5; 5. a2—a3, Nb4×c3+; 6. Dc2×c3, Cf6—é4; 7. Dc3—c2, 0—0; 8. Na1—f4. Cé4×f2?; 9. Ré1×f2, Dd8—f6; 10. Rf2—g3, Cb8—c6; 11. Cg1—f3, Cc6×d4; 12. Cf3×d4, Df5×d4; 13. é2—é3, Dd4—c5; 14, b2—b4, Dc5—é7; 15. Dc2—c3, Tf8—é8; 16. Rg3—f2, é6—é5; 17. Nf4—g3, Dé7—f6+; 18. Rf2—g1, d5—d4!; 19. é3×d4, é5×d4; 20. Ta1—é1, Nc8—f5; 21. Dc3—f3. d4—d3!; 22. h2—h3, g7—g6; mai bine pare a fi fost d2; Td1, Tad8. 23. Té1—d1, Ta8—d8; 24. Nd3×c7, Td8—d7; 25. g2—g4, Df6—d4+; 26. Rg1—h1, Nf5—é4; 27. Df3—f4, Td7×c7!; 28. Nf1×d3, Dd4—b2+? merge la dezastru. Dacă negrul ar fi jucat Dé5!, atunci ar fi putut uşor face remis. 29. Td1—d2, Db2—c3; 30. Nd3×é4, Té8×é4; 31. Td2—d8+, Rg8—g7; 32. Df4×é4 şi negrul abandonează.

Situaţia partidei după a 28-a mutare a albului

Negru : Golmayo.

Alb : Rey.

*) Publicăm dis nou această problemă care a apărut greşit tipărită într'un număr anterior.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

A apărut :

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ
Anul XXIII. No. 4

CU URMATORUL SUMAR :

Demostene Botez . . *Călătorii (Alexandria).*
Al. Claudian . . . *Revoluţia germană din 1916.*
Ion Minulescu . . . *N'a fost nimic (Versuri).*
A. Cehov . . . . . *Spre cămin (Trad. de A. Frunză).*
A. Boldur . . . . . *Ideologia politică a emigraţiei ruse.*
Zoe Verbiceanu . . *Casa cu minuni.*
Yacassa . . . . . *Eu sunt un primitiv (Versuri).*
Petre Pandrea . . . *Determinarea stilului de viaţă socială.*
Alexandru Nanu . . *Cronica ideilor (Bergsonismul şi poezia pură).*
Victor Godeanu . . *Cronica socială (Politica salariitor urcate).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Calamitatea memoriilor. — Pe marginea arestării lui Unamuno. — Al. Capone et Comp.).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Intrebuinţaţi numai

excelenta lamă de ras

Curiozităţi

Un spărgător, poet liric.

Cunoscutul escroc şi aventurier parizian Francis Roche a fost din nou arestat. De astă dată a jefuit de bijuterii şi bani o vilă din Bois de Boulogne, furând între altele economiile cameristei. Citind apoi prin jurnale că logodnicul fetei voia s'o părăsească, s'a înduioşat atât de mult, încât a trimis înapoi banii prin poştă. Actul acesta cavaleresc i-a fost însă fatal, căci graţie stampilei poştei, poliţia — pusă pe urmele unuia din complici — l-a prins.

Primul interogatoriu a fost foarte amuzant; la toate întrebările Roche răspundea în versuri improvizate, cu o repeziciune demnă de cel mai talentat conferenţiar de cabaret. Roche a studiat doi ani medicina şi în orele libere este poet liric; el a publicat şi un volum sub titlul „Glasul Sufletului", care deşi fără prea mare valoare estetică, e destul de bun pentru un simplu spărgător.

In cursul interogatorului, Roche a fost de două ori amendat, fiindcă nu voia să răspundă în proză. Dintre spargerile de până acum, majoritatea au fost făptuite prin case locuite de femei în vârstă, fără familie. Ori de câte ori era silit să intre în dormitorul proprietarei, Roche o copleşea de complimente galante, tratând-o cu menajamente de neurolog. El are asupra sa întotdeauna calmante şi se înfurie când victima — de frica otrăvirii — refuză să ia medicamentul. Il jigneşte bănuiala că ar putea otrăvi pe cineva, căci spune că una e să fii criminal, şi alta să fii spărgător. Din prima zi a detenţiunii, i s'a permis să-şi vadă soţia, cu care e căsătorit din timpul ultimei pedepse.

Divorţul în Statele Unite.

Cererile de divorţ sporesc în Statele Unite din an în an; în 1887 se înregistrau 47 de divorţuri la 50.000 de căsnicii; această cifră sporise peste 10 ani la 62, peste alţi 10 ani la 86, pentru a atinge în 1916 cifra de 113 şi în 1926 aceea de 154. In genere, tribunalele din Statele Unite desfac uşor căsătoriile, admiţând cele mai ridicule infracţiuni drept „cruelty" (cruzime) sau „neglect to provide" (neglijarea gospodăriei). Primul motiv se invoacă de femei, dela care provin 75 la sută din cererile de divorţ, iar de al doilea fac uz bărbaţii. Bărbatul care şade posomorît la masă sau critică mâncarea se face vinovat de „cruzime"; la rândul său el acuză de „cruzime" pe soţia care-i pretinde să-şi sărute soacra. Singura piedică pe care o pun mai toate statele din federaţia U. S. A., este ca părţile în divorţ să fi domiciliat cel puţin un an în circumscripţia tribunalului respectiv.

Din acest impediment, legiuitorii statului Nevada au ştiut să tragă profit, scurtând la 3 luni termenul de un an. Cât ai clipi din ochi, oraşul Reno a clădit câteva hoteluri luxoase, unde vin să domicilieze trei luni oamenii bogaţi care vor să-şi accelereze divorţul. Deşi situat în mijlocul unei regiuni sterpe, cu ierni geroase şi veri tropicale, Reno a devenit curând un fel de Mecca a candidaţilor la divorţ, care-şi omoară cele 3 luni prin teatrele şi cinematografele fastuoase înfiinţate anume pentru distracţia lor, prin magazinele îmbelşugate şi — bine înţeles — prin tripourile secrete şi barurile tainice cu alcooluri de contrabandă. In scurtă vreme, Reno a devenit un oraş înfloritor, unde fac afaceri minunate zeci de avocaţi, hotelieri, comercianţi şi restauratori. Norocul acesta a stârnit însă invidia altor state. Astfel, Idaho, situat şi el la Apusul Federaţiei, a promulgat o lege nouă, care scurtează şi aici termenul domiciliar la trei luni.

Oraşul Coeur d'Alene, situat în mijlocul unei splendide regiuni păduroase, la ţărmul unui lac minunat, a organizat concursuri de regate şi canotaj, amenajând şi splendide terenuri de golf şi construind şosele minunate pentru automobilişti. Această regiune, cu climă dulce iarna şi răcoroasă vara, constitue o concurenţă de temut pentru Nevada care, pentru a-şi salva situaţia, s'a grăbit să scurteze şi mai mult termenul, reducându-l la şase săptămâni. Idaho se va grăbi probabil să-i imite exemplul şi nu se ştie unde va duce lupta dintre cei doi concurenţi. In Senatul din Nevada un glumeţ a propus să se admită pe viitor desfacerea căsătoriei prin corespondenţă.

In urma scurtării termenului la şase săptămâni, numărul vizitatorilor s'a întreit la Reno. Hotelurile nu mai au camere. Tribunalul, copleşit de cereri de divorţ, lucrează cu două complecte, pronunţând câte 80 de divorţuri pe zi. Imediat după scurtarea termenului de aşteptare, s'a scurtat şi termenul premergător încheerii unei noi căsătorii.

UN EVENIMENT LITERAR !

A apărut :

MI-E FOAME

Celebrul roman social al lui GEORG FINK

...„Toate icoanele celorlalte romane pălesc în faţa acestei cărţi".

(Paul Baumann, Germania)

„MI-E FOAME!" Vastul strigăt dureros al zilei! Romanul social al vremei noastre de şomaj! Dar nu numai romanul foamei de pâine, ci şi al foamei de dreptate, de frumos, de dragoste, de viaţă!

„MI-E FOAME" e autobiografia unui tânăr proletar de 23 ani, om nou, fiu genial al marilor mulţimi palide, fără pâine, fără lucru, care cu sângele inimii lui a scris o carte, ce răscoleşte sângele şi înmoaie inima în lacrămi. Căci e mai mult decât un roman: e o operă care cuprinde în ea toată jalea umanităţii de azi.

...„MI-E FOAME" e o operă de cel mai adânc adevăr şi de cea mai teribilă revelaţie (scrie *Berliner Tageblatt*). Iar criticul Vichert exclamă: „O, mi-aş dori o elocvenţă înflăcărată, ca să vestesc frumuseţea şi măreţia acestei cărţi, — elocvenţa unui călugăr fanatic sau aceea a unui profet".

Sute de mii de cititori îşi smulg acum din mâini acest captivant roman în Germania, unde a apărut.

Tradus în mai toate limbile „MI-E FOAME" a apărut zilele acestea şi în limba română (în traducerea măestrită a poetului A. TOMA.

Un volum de 300 pagini. Lei 80. La toţi librarii şi depozitarii.

INDISCUTABIL PÂINEA **HERDAN** E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

J. RACINE: Fedra

Traducere de D. Nanu. Biblioteca Dimineaţa

Ultimele două numere din Biblioteca Dimineaţa ne aduc, în traducere românească, două celebre opere ale literaturii clasice franceze, care sunt în acelaş timp două capodopere ale literaturii universale: *Fedra* lui Racine şi *Candide* al lui Voltaire (tradus cu titlul de *Naivul)*.

In opera lui Racine Fedra reprezintă un punct culminant. Ea a fost scrisă în epoca de maturitate a poetului. Este, fără îndoială cea mai complexă şi cea mai puternică tragedie a lui Racine. Subiectul este, prin el însuş, îndrăzneţ şi adânc omenesc. Iubirea incestuoasă a Fedrei pentru Hipolit, fiul ei vitreg, poartă în ea un blestem şi o ispăşire. Racine a făcut din nenorocita Fedra o figură chinuită şi fatală, simbol al amorului-patimă, al amorului tragic, care nu se poate îndestula şi care e sortit să piară consumat de propriile lui flăcări.

Fedra conţine unele din cele mai frumoase versuri ale lui Racine — unele din cele mai frumoase versuri din literatura franceză. Versurile lui Racine sunt de-o mare muzicalitate. Traducerea lor este o întreprindere dificilă. Orice traducere în versuri nu poate fi decât o transpunere, o creaţie nouă, o adaptare la firea limbii în care traduci. Limba lui Racine este o limbă ajunsă la maturitate, plină de infinite posibilităţi şi capabilă să realizeze mari perfecţiuni de expresie.

D. D. Nanu a ştiut să evite, în traducerea d-sale, o fidelitate prea servilă a originalului, care ar fi riscat să dăuneze armoniei şi muzicalităţii. Fiind d-sa însuş poet de talent a ştiut să transpună, potrivit firii limbii române, tragedia lui Racine în versuri melodioase, pline, bine construite. A dat dovadă de mult meşteşug şi de mult tact.

AL. A. PH.

MARIA-LUISA FIUMI: Sa Femme

Roman tradus din italieneşte în franţuzeşte de LA BARONNE D'ORCHAMPS

(Ed. ALBIN MICHEL-Paris)

„Sa Femme" este soţia unui bărbat mediocru, simplu şi primitiv; ea însă este o îndrăgostită de acelea rare, ale căror idealuri şi orizonturi încep şi sfârşesc cu iubirea lor.

Succesul pe care-l are acest roman atât în Italia cât şi în Franţa se explică, mai ales, prin originalitatea subiectului, ale cărui aspecte principale sunt două:

Viaţa de provincie italiană este cu mult alta decât acea fixată în formulele admise pentru viaţa de provincie de pretutindeni în Europa. Patimile omeneşti prea puţin stilizate de civilizaţie, sunt acolo, încă şi mai puţin încătuşate de legea morală ce s'ar putea numi: ce va zice ipocrizia vecinului. Preocuparea constantă a burghezului.

Dar cartea este cu deosebire interesantă prin revalorificarea izbutită a adevărului, că amorul este mai ales o patimă trupească. Febră fiziologică ce atingând o mare intensitate, dă naştere florilor spirituale. „Sa femme" ajunge până la a-şi da viaţa ca să nu mai fie de prisos în viaţa lui, dar iubirea şi geloziile ei, nu erau decât simţuri chinuite.

Traducerea este excepţional de bună; ar putea satisface desigur, chiar pe *Lucien Descaves* care de curând scria într'o mare revistă că traducătorii strică limba cititorilor.

Insă traducerea aceasta este o excepţie, pentrucă d-na *d'Orchamps* înainte de a fi traducătoare, este d-sa însăşi o apreciată scriitoare.

D. *Albin Michel*, editorul, consecvent programului său a dat un volum „în aceleaşi condiţii tehnice de înainte de războì". Ceeace este un sacrificiu.

D. V. B.

Arta Europei

S'a scris foarte mult în anii din urmă despre originile şi caracterele specifice ale culturii europene. Dialecticienii cei mai eruditi au analizat şi pus la punct părerile cele mai contradictorii, şi ultimele cercetări întreprinse în această direcţie au îndreptăţit determinarea precisă a fenomenelor care stau la temelia specificităţii manifestărilor spirituale ale continentului nostru.

In ultimul volum al revistei de sinteză culturală „Minerva", care apare la Iaşi sub priceputa conducere a d-lui profesor Petre Andrei, d. N. Bagdasar publică un judicios şi foarte documentat studiu asupra culturii europene, în care înfăţişează succesiv categoriile de valori ştiinţifice, literare, artistice, religioase, psihologice care alcătuesc tezaurul spiritual al Europei.

Sunt extrem de interesante constatările d-lui Bagdasar în legătură cu arta europeană. D-sa citează argumentaţia strânsă a sociologului german Max Weber, care arată cum muzica europeană prezintă o structură particulară pe care n'o întâlnim nicăeri aiurea.

Şi alte popoare, spune Weber au avut un simţ muzical desvoltat, ba poate chiar mai desvoltat decât popoarele europene; şi alte popoare au cunoscut polifonia, colaborarea dintre mai multe instrumente şi sopranul, precum şi calcularea intervalelor de sunet. Dar numai cele europene s'au ridicat la o „muzică armonică raţională", la contrapunct şi armonie, la plăsmuirea sunetelor servindu-se de triplul acord cu terţa armonică, la cromatica înţeleasă armonic şi la enharmonică; numai popoarele europene cunosc orchestra având ca element principal cvartetul din instrumente cu coarde şi organizarea ansamblurilor cu instrumente de alamă; numai popoarele europene posedă notele scrise care au făcut posibile sonatele, simfoniile, operele, şi le-au asigurat o existenţă durabilă; în sfârşit, instrumentele muzicale ca orga, pianul, vioara şi contrabasul sunt o cucerire a popoarelor europene.

In arhitectură deosebirile nu sunt mai mici. Tot Max Weber spune că ogiva a fost cunoscută ca mijloc de decorare şi de alte popoare, ba chiar ogiva în unire cu bolta în cruci; dar că numai popoarele europene au ştiut să-i dea o aplicare raţională, aşa cum o găsim la bolta gotică, unde ea serveşte ca mijloc de împărţire a interiorului şi ca suprabolta pentru încăperi de forme foarte variate; că numai în Europa ea se găseşte întrebuinţată „ca principiu constructiv pentru clădiri monumentale şi ca bază a unui stil care include sculptura şi pictura, aşa cum a creat-o Evul Mediu". Nu se întâlneşte iarăşi decât în Europa felul cum Renaşterea a rezolvat problema cupolei şi a imprimat întregii arte acea raţionalizare „clasică" pe care ne-o revelează în pictură perspectiva lineară.

D. Bagdasar aduce cu aceste interesante precizări o contribuţie preţioasă într'un domeniu de preocupări care nu ispiteşte pe prea mulţi cercetători dela noi. — *h. b.*

Istoria războiului mondial

Istoria monumentală a războiului mondial, o lucrare gigantică întreprinsă sub auspiciile institutului *„Carnegie Endowment for International Peace"*, e aproape terminată.

Cunoscutul istoric american James T. Shotwell, conducătorul secţiunii de economie politică şi istorie a Institutului Carnegie, a anunţat, dăunăzi, că monografiile principale, tratând despre istoria războiului, sunt gata.

In cursul ultimilor unsprezece ani s'au scris nu mai puţin de 300 de monografii cu caracter economic, tehnic şi istoric, care au fost adunate în 155 de volume. Colaboratorii n'au făcut decât analiza materialului enorm. Pe baza acestor lucrări de specialitate, istoricii institutului vor purcede de abia la elaborarea unei opere de sinteză.

Din această colecţie de monografii se semnalează studiul d-lui dr. Wilhelm Winkler despre schimbarea veniturilor în Austria în cursul marelui război. Despre urmările războiului în Austro-Ungaria au scris un volum d-nii dr. Richard Schneller şi Gustav Gratz, în care fac o expunere a „tragediei extenuării" pe teren economic, politic şi moral.

Colaboratorul lui Rathenau, dr. Otto Goebel, a scris istoria mobilizării economice a Germaniei. Eruditul criminalist prof. Moritz Liepmann a scris un studiu despre influenţa războiului asupra criminalităţii.

Seria publicaţiilor franceze e condusă de prof. Charles Gide şi W. M. Qualid (dela Ministerul Muncii) cu colaborarea d-lui Etienne Clementel care a scris câteva studii foarte importante.

Intre colaboratorii ruşi figurează dr. Michael Florinsky care a publicat un volum despre *„Sfârşitul imperiului ţarist"*.

Influenţa războiului în celelalte ţări va fi deasemenea tratată în studii speciale de către reprezentanţii indicaţi ai ţărilor respective.

Marile biblioteci din lumea întreagă vor obţine gratis întreaga colecţie. Până în Octombrie anul trecut au şi fost împărţite 87.000 de volume. La particulari s'au vândut până acum 27.300 de volume.

O carte despre viaţa ţiganilor

Mally Wild de Villareal din Ford Wadsworth (Statele Unite) a stat anul trecut câtva timp printre ţiganii din satul Banka de lângă Pistyan, pentru a le studia obiceiurile şi moravurile.

Doamna Wild era însoţită de fiul ei şi de un ziarist ungur care ştie ţigăneşte. Ea a locuit prin colibele ţiganilor, îmbrăcată la fel cu dânşii, reuşind astfel să le câştige încrederea. Este de părere că Europenii nu înţeleg de loc firea, morala, psihologia şi mai ales mândria neţărmurită a ţiganului. Dispreţul Europenilor nu-i jigneşte pe ţigani de loc, fiindcă ei se consideră de rasă mai curată şi de sânge mai nobil, privind pe Europeni ca pe nişte corcituri. Ei nu se simt nenorociţi, nu invidiază belşugul şi confortul, atotputernicia şi cultura, pe care le dispreţuesc din fundul sufletului. Singura lor revendicare este să-şi poată păstra tradiţiile, obiceiurile şi legile.

Guvernele ungare şi cehoslovace au încercat să-i aşeze, le-au construit case moderne, higienice, le-au dat pământ şi unelte agricole, în credinţa că le fac un mare bine şi că-i pot converti la viaţa cetăţenească aşezată. Dar toate încercările au dat greş. A fi legat de brazdă este pentru ţiganul nomad egal cu moartea.

Americana mai descrie măestria cu care ştie ţiganul să fure, ridicând furtul la o adevărată artă. Ea lucrează la o carte care va apărea în curând în limba engleză şi pentru a cărei desăvârşire vrea să cutreere acum, în tovărăşia unei bande nomade, ţinuturile pitoreşti ale Cehoslovaciei, pentru a studia obiceiurile ţiganilor şi în timpul călătoriei.

Curier literar

La Praga a apărut No. 2, din anul curent, al revistei trimestriale *„Bulletin du Bureau International Agraire"* de sub conducerea d-lui Charles Meeir.

Primul articol se ocupă cu criza agricolă din România. E raportul pe care d. Ghelmegeanu, fostul deputat ţărănist, l-a prezentat Conferinţei Biroului International agrar din Praga. Lucrarea destul de voluminoasă, a d-lui Ghelmegeanu, pe lângă o sumedenie de consideraţii teoretice, încearcă să expună programul agrar şi economic al partidului naţional-ţărănist.

Pe lângă articolul d-lui Ghelmegeanu, revista mai aduce o expunere amănunţită a evenimentelor economice şi politice, care s'au desfăşurat în cursul celor doi ani de guvernare naţional-ţărănistă.

Consilierul naţional Staehli, preşedintele fracţiunii ţărăneşti din Consiliul Naţional elveţian contribue cu un raport foarte documentat despre criza agricolă din Elveţia.

Restul revistei conţine multe date interesante cu privire la situaţia economică, politică şi financiară din ţările baltice, Finlanda şi Polonia.

* * *

In editura S. Fischer va apare, în curând, un volum de proză, cuprinzând o serie de articole inedite ale lui Hugo von Hofmannsthal.

Volumul, care apare sub titlul *„Die Beruehrung der Sphaeren"*, va conţine diferite conferinţe şi eseuri despre Grillparzer, Goethe, Balzac, Manzoni, Barbusse şi Max Reinhardt, deasemenea articole despre teatru şi ziaristică, balet, grădinărie şi altele. —*D.*

* * *

„Problèmes d'aujourd'hui" de Jules Romains. Cartea lui Jules Romains este o culegere de articole şi conferinţe cu caracter politic şi social.

Ca şi colegul său Duhamel, Jules Romains este şi vrea să fie înainte de toate european.

Autorul volumului *„La vie unanime"* dă doctrinei şi sistemului său o destinaţie mai vastă decât încape într'o doctrină şi într'un sistem

„Unanimismul. — scrie Romains, — tinde să fie mai mult o atitudine generală a oricărui ins care cugetă, atitudine capabilă de-a produce cele mai diverse roade — sau un stil al spiritului, care se manifestă în tot felul de opere".

In articolul *„Pour que l'Europe soit"*, scris în 1915 pentru un ziar american, Jules Romains prevede, cu o intuiţie extraordinar de lucidă, omogenitatea civilizaţiei şi unitatea intereselor europene. „Din războiul european va decurge sau unificarea sau dizolvarea Europei".

Jules Romains crede în omogenitatea etnică şi socială a Europei. Origina războiului trebue căutată în maladia delirantă de care suferă continentul european şi care se numeşte istorie: Europa e intoxicată de istorie. De câte ori încearcă să păşească spre forme noui de viaţă e apucată de un acces care o trânteşte la pământ.

Pentru întronarea păcii, Romains propune înfiinţarea unui partid european, independent de diversele partide politice locale şi deasupra lor, care să facă din ideia europeană o ideie positivă şi eficace. De această ideie trebue să se pătrundă toate conştiinţele europene.

Iar programul acestui partid trebuie să fie: uniunea vamală pan-europeană; unificarea tarifelor postale; adoptarea unui sistem monetar uniform; înfiinţarea unei bănci a Europei.

De remarcat — că toate aceste idei, Jules Romains le-a emis în 1915.

Foarte multe lucruri instructive ne spune Romains şi despre Liga Naţiunilor. Cum priveşte omul din stradă *(l'homme dans la rue)* Adunarea dela Geneva — este, poate, partea cea mai delicioasă din volumul lui Romains.

Esseurile se termină cu un apel către imaginaţia şi geniul oamenilor de stat. Jules Romains îi roagă să nu ne menajeze prea mult. Să nu abuzeze de tranziţiuni şi precauţiuni dilatorii. — Uimiţi-ne puţin! — îi îndeamnă, cu tot dinadinsul, europeanul Jules Romains.

Dacă oamenii de stat ar ceti cartea lui Romains ar putea să le inspire câte-va idei inedite.

* * *

„Bauern, Bonzen und Bomben" de Hans Fallada. Nu este un roman, ci romanul oraşului de provincie. Oglinda Germaniei provinciale. Cine vrea să cunoască această ţară până 'n măruntaiele ei — să citească cartea lui Hans Fallada. Politica şi intriga joacă un rol deosebit. Descrierea vieţii provinciale e de o veracitate înspăimântătoare. Fallada nu scrie, ci sculptează; fiecare scenă, fiecare peisaj, fiecare tip, are relief şi perspectivă.

Inchizi cartea exclamând: asta-i oraşul, asta-i satul, asta-i politica din Germania... şi te bucuri că ai plecat de-acolo.

* * *

„Geschichte der russischen Revolution" de Leo Trotzki. Istoria revoluţiei ruseşti de Trotzki, de mult anunţată, a apărut în limba germană. Probabil că vom avea în curând şi o traducere franceză.

Importanţa documentară a acestei lucrări este indiscutabilă. Deasemenea nu încap discuţii cu privire la talentul lui Trotzki ca publicist. Dialectica şi stilul lui sunt recunoscute chiar de adversarii săi cei mai cranceni.

Discutabile sunt numai tendinţa şi concluziile la care ajunge. Cu toate acestea, critica burgheză germană consideră lucrarea lui Trotzki ca una din cele mai bune cărţi de istorie, în genere, care au apărut în ultimele decenii. Un critic nu se sfieşte să-l recomande ca pildă instructivă profesorilor de istorie dela universităţile germane. — *D.*

* * *

In Lituania se pregăteşte un film interesant care va purta titlul de *„Pionerii presei"*. Acţiunea se desfăşoară pe timpul interzicerii presei lituaniene sub regimul ţarist. Filmul va reda viaţa pionerilor presei şi a contrabandiştilor politici care introduceau, în mod clandestin, în Rusia (în speţă Lituania) ziarele şi cărţile interzise.

Regia filmului a fost încredinţată artistului Laucius, dela Teatrul Naţional din Kovno. — *D*

* * *

In cursul anului curent vor fi decernate cinci premii Nobel, fiecare în suma de 177.200 de coroane suedeze.

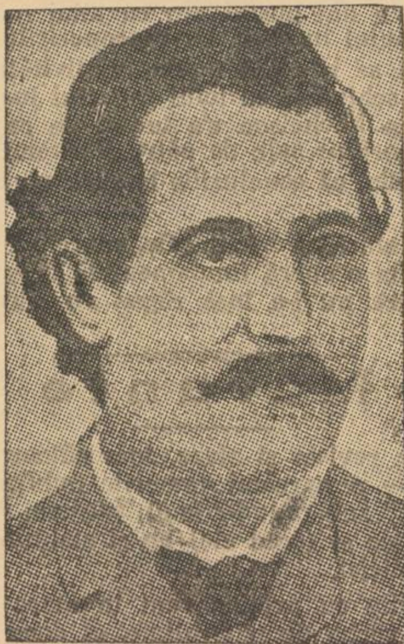
Pentru Mihai Eminescu

Studiile eminesciene au început — se pare — să aibă astăzi un caracter cu totul altul decât cele din trecut. De unde până mai acum ele reprezentau glasuri izolate de amatori sau admiratori care încercau, cu simple impresii, zadarnice lucrări de ansamblu asupra acestei uriaşe personalităţi, ale cărei producţii erau în parte necunoscute sau rău cunoscute, — au fost însă şi unele excepţii fericite, — de vreo câţiva ani încoace studiile eminesciene au intrat pe făgaşul adevăratelor cercetări ştiinţifice, care adună şi explică element cu element, fiecare moment din viaţă şi fiecare expresiune sau realizare poetică, pentruca lucrarea de sinteză ce le va urma — marea monografie eminesciană — să poată îmbrăţişa explicarea cât mai largă, deci cât mai aproape de adevăr, a personalităţii sale literare şi omeneşti.

Cercetătorii de astăzi ai lui Eminescu, puţini câţi sunt şi-au dat seama că încercările izolate nu pot da totdeauna rezultatul aşteptat, mai ales când ele se referă la o operă şi o personalitate atât de complexe ca ale lui Eminescu şi când fiecare atitudine, vers sau expresie aduc idei ce trebuesc explicate sau nasc probleme cărora trebue să li se găsească soluţiile cele mai fericite.

Studiile de acest fel cer prin urmare o lucrare colectivă, pasionată şi răbdătoare, fără concluzii şi generalizări pripite. Din asemenea preocupări a luat naştere, la Cernăuţi, un periodic special, închinat studiilor şi cercetărilor eminesciene, redactat de profesorul Leca Morariu, cu concursul altor doi pasionaţi cercetători eminescieni, profesorii: G. Ibrăileanu şi G. Bogdan-Duică. Periodicul se numeşte „Mihai Eminescu" şi este în al doilea an de apariţie.

Cele două numere apărute anul acesta cuprind câteva studii pline de interes, datorite d-lui G. Bogdan-Duică, asupra unora din capitolele recentei cărţi a

Mihail Eminescu

d-lui Tudor Vianu despre poesia lui Eminescu; ridicându-se în contra argumentelor estetice ale d-lui T. Vianu, d. G. Bogdan-Duică stabileşte adevărata geneză a multora din poemele eminesciene, influenţele culturale sau intelectuale ce-au suferit în procesul lor de creaţiune precum şi înrâuririle de natură socială ce-au acţionat asupra formării şi desvoltării spiritului poetului. Cele mai multe din discuţiile susţinute în aceste studii d. G. Bogdan-Duică le face întemeiat pe lectura şi descifrarea numeroaselor manuscrise ale poetului, păstrate la Academia Română. D. Leca Morariu continuă publicarea unui studiu asupra vieţii lui Eminescu, punând în contribuţie întreaga literatură biografică şi bibliografică cunoscută sau inedită, isbutind astfel să aducă multe puncte luminoase pentru negura anilor 1865-1869; d. D. Murăraşu „descoperă", din paginile „Timpului", un articol necunoscut al lui Eminescu despre Nicolae Bălcescu, iar d. Victor Morariu se ocupă de traducerile în limba germană a poemei „Luceafărul".

Un alt studiu interesant, prin noutatea lui, este acela publicat de d. N. Laslo, intitulat: „Din Eminescu inedit". Este vorba aci despre traducerile lui din clasici. Se ştie că Eminescu a avut o cultură clasică solidă şi că a încercat să împământenească, la noi, anumite forme şi ritmuri ale poesiei vechi, ca în acea „Odă în metru antic", în care saficul este redat prin nemuritoare versuri, ca acestea:

Nu credeam să 'nvăţ a muri vr'odată
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei 'nălţam visători la steaua
Singurătăţii...

Dar nu numai a imitat; Eminescu a şi tradus din clasici. D. N. Laslo a descifrat din manuscrisele poetului traducerea, în versul originalului, a odei a 11 din cartea a III-a, a lui Horaţiu: „Ad Mercurium", traducere din care dăm aci, la întâmplare, câteva strofe:

Ea ca mânza tretină 'n câmp se joacă
S'o atingi chiar ne 'ngăduind. Nu ştie
Rostul nunţii: crudă rămâne pentru-a
Soţului patimi.

Tigri după tine se iau şi codri,
Râul care fuge spumând, opri-l-ai
Mintându-l fere 'ndărăt portarul
Orcului groasnic,

Cerber ce cu suta de şerpi în creştet
Ca al furiilor exalează ciumă,
Pe când spumă fac şi venin tustrele
Limbile gurii.

Chiar Ixion, Tytios chiar în silă
Au zâmbit şi deşartă rămas-au urna
A lui Danau fiici auzind cântarea-ţi
Fermecătoare.

Lyde-ascultă crimele-acelor fiice,
Căci pedeapsa lor e să umple vasul
Ce de-apururi fără de fund se scurg
Soarta 'ndelungă.

Urmăreşte crimele mari în iad chiar
Căci păcat mai nelegiuit putea-s'ar
Decât moarte soţilor lor cu aspru
Fier să le deie?

Una numai, demnă de-a nunţii facla,
Viclenì frumos pe cumplitu-i tată
Strălucind vestită de-atunci prin secoli,
Nobilă fiică!...

Se poate observa destul de bine, din fragmentul de mai sus, câtă grijă punea Eminescu (ca odinioară Odobescu în traducerile lui din clasici), în alegerea celor mai proprii şi mai frumoase expresii cu care să poată da în româneşte graţioasele versuri ale lui Horaţiu.

Continuându-se astfel cu desvăluirea şi studiarea a tot ceeace a gândit, a încercat şi a realizat Eminescu, ca om şi poet, se va putea ajunge cândva la cunoaşterea adevărată a poetului care încă mai păstrează taine ce, pentru buna lui înţelegere, se cer lămurite. Rolul acesta şi l'a asumat, încă de la apariţia lui, buletinul „Mihai Eminescu".

GEORGE BAICULESCU

INSEMNĂRI

Cântăreţele şi serafimii

Intr'o cronică a spectacolelor, revista „Gândirea" vorbeşte de concertul unei cântăreţe — „înzestrată cu aparat vocal de-adreptul monstruos", ea reprezentând „o forţă naturală din cele mai excepţionale". „Despre ea se poate spune, — vorba revistei d-lui Nichifor Crainic, — că e incomparabilă". „In partea doua a concertului, mai ales dupăce vocea s'a încălzit", artista „ne-a urcat lângă serafimii cei cu o mie de ochi, cu o mie de glasuri şi cu multe aripi".

Acum vedem şi noi că spiritul religios al „Gândirii" nu-i o prefăcătorie — ci-i infiltrat în toţi porii gândiriştilor.

Vezi o cântăreaţă — îţi vine în minte trupul cu aripi al serafimilor.

Bei un pahar de vin alb — şi rămâi cu privirile ţintă în ochii limpezi ai aceloraşi serafimi.

Ferească Dumnezeu de-o petrecere cu cântăreţe şi cu vin — că atunci nu te mai descurci dintre panglicuţe şi patrafire...

Actorii buni

In ultimul timp, Teatrul Naţional şi Teatrul Ventura au reprezentat „Mezalianţa" de Bernard Shaw şi „Balthazar", de Leopold Marchand — piese foarte bine jucate sub conducerea d-lor Paul Gusty şi Victor Ion Popa.

In „Mezalianţa" d. I. Manolescu a „debutat" la Naţional. Vedeţi — trecerile dintr'un teatru în altul dau actorilor iluzia tinereţii... D-sa a creat o figură de nobil bătrân, cu distincţie, sobrietate şi eleganţă.

D. Soreanu a redat, natural şi cu vervă, rolul unui bogătaş — atins de mania culturală.

Dintre tineri, d. I. Finteşteanu a făcut o creaţie desăvârşită în rolul revoluţionarului.

D-na Marioara Zimniceanu a interpretat perfect tipul fetei moderne, sportive, „crude şi brutale" — în antiteză cu bătrânii... „sentimentali şi delicaţi".

O piesă de Bernard Shaw, cu atâta spirit şi ironie, este foarte greu de jucat — pentruca publicul să poată fi ţinut cu atenţia încordată dela început la sfârşit.

Actorii dela Naţional au reuşit, deşi pe scenă se reprezenta o piesă — nu de acţiune, ci de replici ascuţite între parteneri.

La Teatrul Ventura, în „Balthazar", — d. G. Timică — într'o serie de tipuri admirabil reuşite — a dat viaţă, cu o nedesminţită naturaleţă, unui bătrân rentier. Deşi în toate rolurile, talentul d-sale cumpănit şi variat găseşte linia exactă şi prinde nota justă, — cu deosebire d. Timică izbuteşte în rolurile de bătrâni. Personajul jucat de el deunăzi e atât de tacticos, cu gesturi şi cu intonaţii atât de potrivite — încât spectatorii uită uneori că se găsesc în faţa unei realizări teatrale.

Tipurile din galeria de bătrâni interpretaţi de d. Timică nu seamănă unul cu altul.

Iar variaţie în redarea bătrânilor e mult mai greu de realizat — căci trăsăturile caracteristice, foarte pronunţate, ale oamenilor se tocesc spre bătrâneţă. Parcă toţi bătrânii cam seamănă puţin (ceiace nu se întâmplă cu tinerii). Parcă totul se unifică — ca o pregătire pentru uniformul etern.

Meritul d-lui Timică e cu atât mai mare, cu cât d-sa descoperă trăsăturile caracteristice — tocmai pe figurile şterse de suferinţi şi de vreme. — *M. Sevastos.*

Jules de Goncourt

Nu de mult s'au împlinit 100 de ani dela naşterea lui *Jules Goncourt,* unul din cei doi iluştri fraţi ai literaturii franceze, întemeetorii premiului *Goncourt,* singurul premiu literar care şi-a păstrat prestigiul şi deci decerne adevărata glorie, şi autorii unui „Ziar intim", nepublicat în întregime, care e aşteptat de ani de zile cu o curiozitate tot mai vie.

Jules de Goncourt a fost mezinul.

Fraţii Goncourt nu se trăgeau dintr'o nobilime autentică; străbunicul Antoine Nuot a cumpărat senioria Goncourt (Vosges) de la cavalerul de Monginot. Tatăl a fost ofiţer şi moşier, a trăit la Nancy apoi la Paris. Jules, născut în 1831, opt ani după Edmond, e un copil firav, iubitul mamei. Delzant scrie despre el mai târziu: „Era mai mic ca Edmond, cu piele alb-trandafirie; o mustaţă lungă, fină, blondă, se născuse deasupra buzelor. Punea uneori un monoclu în ochiul stâng, care-i da un aer de nobleţe". N'are nevoe să facă nimic, având o rentă; şi mai înainte de a intra în literatură, s'a ocupat cu desenul şi pictura. Intr'unul din romanele pe care le scrie cu Edmond, „Renée Mauperin", el e Denoisel, amicul delicat şi ironic. Mai mult decât Edmond poartă 'n el nervozitatea şi melancolia. Zile 'ntregi sunt amândoi îngropaţi de vii în „febră halucinatorie". Caută, muncind din greu, ritmul frazelor, expresia lucrurilor şi a „senzaţiilor moderne"; Jules, cel dintâi, îşi pierde puterile. Şi tot pe el îl irită mai mult, după decenii de încordare literară, căderea pieselor lor „Henriette Maréchal" şi „Patria în pericol"; căci plănuia comedii mari, satirice. Burty descrie locuinţa celor doi fraţi în Rue Saint-Georges unde plătesc numai 1200 franci chirie pe an şi pe care au umplut-o de colecţii: „Jules şedea pe patul însemnat cu lovituri de floretă, fuma, răsfoia broşuri cu ochii albaştri învăluiţi în vis".

In 1870 se bagă de seamă că e cam „dezechilibrat". Işi pierduse conştiinţa realităţii.

— Unde eşti Jules? întreabă Edmond.

— In spaţiu gol, răspunde el.

In caută medicul Béni-Bard: excese sexuale, nu, dar excese mintale. Edmond îl duce la preumblare; bolnavul tot mai bagă de seamă un amănunt pictural la un trecător, sau o nuanţă a luminii. Agonia lui ţine cinci zile. Vedeniilor care-l năpădesc, le strigă: plecaţi!" Bâlbâe silabe, face gesturi de parcă ar ridica greutăţi, şi-ar pune monoclul sau ar măzgăli hârtia. Edmond după moartea lui Jules, e doborât. După şase ani salvează amintirea fratelui scriind romanul celor doi artişti de circ Zemganno, din care Jules e frumosul „ştrengar" Nello.

Semnificaţia fraţilor Goncourt e complexă. Nu sunt numai fanaticii „ineditului", cu ambiţia de „a vedea istoria în chip nou" dispreţuind „cunoştinţele şi cărţile vulgare". Occidentali ca nici unul din contemporani, ei sunt purtătorii ideii prozei poetice. Puterea lor de creaţie fiind subţire, jertfa vitalităţii lor e şi mai evidentă ca la Flaubert şi Zola. Şi se ascund. In „Charles Demailly" se exprimă direct; căci redau ceiace colcăia de mult ir Jules, isteria literară. (Femeia e, întocmai ca în romanul vieţii pictorilor „Manette Salomon", elementul distructiv care trebue înlăturat). „Sora Filomena", roman din viaţa de spital, e, după Jules, opera lor cea mai „impersonală". In „Madame Gervaisais", romanul unor evlavioşi autorii îşi arată „nepăsarea" faţă de Dumnezeu. Dar Zola simte, „în această fierbinte, mistică poveste. horcăelile unui muribund". „Germinie Lacerteux", romanul unei slujnice pe care fraţii Goncourt au ţinut-o cincisprezece ani, e un chin: „E o carte dureroasă, smulsă din măruntaele noastre", mărturisesc autorii.

Fraţii Goncourt s'au tăiat de vii pe ei şi pe alţii. Işi cântau „impresiile". Dar acest impresionism e departe de a fi un joc. Ca orice creaţie, e plătit foarte scump. E adâncire şi îmbogăţire, moştenirea pe care Fraţii Goncourt şi generaţia lor au lăsat-o Europei veacului douăzeci. — *W.*

Călătorii

In ultimul număr al revistei „Viaţa Romînească" cetim continuarea unei admirabile serii de note de călătorie datorite domnului Demostene Botez.

După ce ne-a zugrăvit cu o deosebită măestrie cele mai caracteristice colţuri ale Franţei de sud, scoţând în relief preferinţele meridionalului pentru anumite mâncări, — a căror faimă atrage pe cei mai pretenţioşi „gourmets", — şi pasiunea cu care se dedau marsiliezii la jocuri din cele mai primejdioase, ca acele lupte cu taurii, la care profesionişti şi neprofesionişti iau parte cu acelaşi interes; după ce ne-a evocat fermecătoarele imagini ale Mediteranei, prezentându-ne totodată societatea pestriţă în mijlocul căreia a călătorit, — d. Demostene Botez ne conduce în ţara faraonilor.

In acest capitol întâlnim acelaşi pătrunzător spirit de observaţie, care ne-a făcut să urmărim descripţiile d-lui Demostene Botez cu tot mai mult interes. Curiozitatea d-sale nemărginită ne subjugă şi pe noi, şi simţim împreună cu d-sa cătuşele unei societăţi al cărei program nu-ţi dă răgaz să te opreşti unde-ţi place şi să stărui în observarea unor amănunte ce scapă de obicei organizatorilor de excursii.

„Incep să mă simt constrâns şi stingherit de spiritul de grup şi de disciplină al organizaţiei noastre. Aş vroi să sar din automobil şi să pornesc singur pe aceste străzi, să mă uit în case pe ferestre, să dau înlături perdelele albe care ţin loc de uşi, să văd oameni tipuri, să-mi intre în nări mirosul altei rase, să mă integrez în atmosfera aceia, să nu mai fiu numai un trecător grăbit..."

giptul e ţara piramidelor şi a sfinxului uriaş, a Nilului şi a irigaţiilor minunate. Aşa ne-am deprins să-l vedem de departe, pentrucă aşa ni l-au înfăţişat călătorii. Dar aceştia s'au oprit numai la pitoresc şi la ceiace i-a impresionat prin imensitate. D. Demostene Botez ne arată ceva mai mult, ceva mai interesant, deşi mai puţin pitoresc: satul egiptean cu casele şi mizeria lui...

„Iată şi un sat în Egipt; primul sat. Locuinţele cele mai primitive de pe lume. Ceva ca un trunchiu de con făcut din pământ lipit, aşa cum se fac, în satele noastre de ţărani, bucătăriile de vară. O casă e ca o căpiţă de pământ cu o gaură laterală de intrat înăuntru şi una în vârf, pe unde iese fumul. Toate sunt la fel, fără erarhie, fără stil. Nu sunt nici drumuri, nici copaci. E o adunătură neagră şi sinistră de asemenea căpiţi din care unele fumegă pe „atrium". E mult mai tragic şi mai primitiv decât bordeiul nostru acoperit cu stuf. Intr'un sat egiptean nu se vede nici un alt element decât pământul. Nici vitele, nici porcii nu stau la noi în asemenea încăperi. Şi asta în mijlocul acelui belşug fecundat de Nil. Vreau să fotografiez din fuga trenului şi este imposibil. Am căutat în Cairo fotografia unui sat şi nu am putut găsi. Şi-i mult mai interesant decât nebunia inutilă şi lipsită de artă a piramidelor. Nu cred că există mizerie umană mai manifestă decât aceia pe care o exhibă satele din Egipt.

Dacă aş fi fost singur, fără pensionatul acesta de fete bătrâne care se chiamă „croisiera Fabre", aş fi coborît între două trenuri la o gară, şi aş fi vizitat cu deamănuntul un sat. Aş fi vroit să văd deaproape oamenii care-l locuesc, să văd ce există în movilele acelea negre de pământ, pe care au rămas urmele degetelor ce-au lipit lutul ud.

Probabil nu este nimic în interior. Oamenii aceia au numai halatul de pe ei".

„Călătoriile" domnului Demostene Botez nu sunt numai impresii. Ele constitue, în mare parte, o serie de preţioase documente psihologice şi etnografice, contribuind la o mai bună cunoaştere a ceiace e omenesc.— *J.*

O scrisoare

Primim din partea d-lui D. V. Barnoschi, cu rugămintea de publicare, următoarea scrisoare către o corespondentă:

Scumpa şi unica mea
„admiratoare" expansivă,

Adică singura care-mi scrie; că doară n'aşi putea admite că n'am sute, mii de admiratoare! Numai că una singură mi-o spune: Mata! Ca să întrebuinţez şi eu acest dulce cuvânt al matale.

Eşti *moldovancă?* Ori ştiindu-mă moldovean, care ar voi să moldovizeze totul, toate şi lumea întreagă, *vrai* să-mi *faşi plăşere?*

Te plângi de „ingratitudinea" de „nerecunoştinţa" mea, şi te proclami „ultrajiată". Nu cumva eşti o soţie părăsită, ori vreo ibovnică înşelată? Am constatat că numai aceste două categorii de femei au în vocabularul lor vorba ultraj.

Va să zică: Te-am „ultrajiat" şi sunt „ingrat", pentru că din articolul meu din numărul precedent rezultând că n'am primit niciodată vreo scrisoare dela cititori, s'ar părea că te-aşi fi uitat pe mata „total şi definitiv", cum zici atât de energic şi de dramatic.

Bine dragă dudue (ştii că la noi în Moldova se spune dudue dela fetiţele care n'au încă nimic de ascuns, până la bunicele care nu mai au nimic de arătat — aşa că nu trebue să-ţi fie teamă că te-aşi fi identificat, ceiace zici mata că ar fi „un mare bucluc"). Te-ai supărat degeaba, dudue dragă. Stai binişor şi judecă *olecuţă.* Cum aşi fi putut să-mi arăt recunoştinţa în acel articol? Oricât mi-ar fi de sfântă; şi să crezi că o păstrez în colţul cel mai azuriu al sufletului meu. Dar dacă-ţi arătam gratitudinea mea, sau măcar mărturiseam că pe mine mă „alintă" cu scrisori o cititoare, trebuia — ca să mai pot scoate la capăt articolul — să spun că cu o floare nu se face primăvară. Şi te-ai fi supărat şi mai rău, desigur. Am băgat de seamă că mata ai logica puţin cam... pătimaşă. (Poate, Doamne fereşte!, să fii din acelea ale căror puteri de patimă li s'au adunat toate în creer).

Totuşi, cu o floare nu se face primăvară, nici dacă floarea ar fi o minunată *catleya.* Ba chiar nici dacă această catleya ar fi între cititoare şi scriitor (nu îndrăznesc să zic de-adreptul: între mata şi mine) ceiace era între Odette de Crécy şi Charles Swann...

Relaţiile dintre noi ar fi divine; dar relaţia scriitorului cu societatea ar rămânea tot ceiace spuneam eu în articolul care te-a supărat.

Primeşte te rog, scumpă „admiratoare" anonimă, omagiile mele. — *D. V. Barnoschi.*

Civilizaţia engleză

In editura „Naţionala" S. Ciornei a apărut o nouă ediţie a „Aspectelor din civilizaţia engleză", lucrarea de multă pătrundere psihologică şi de înaltă valoare educativă a d-lui profesor I. Botez, decanul facultăţii de litere din Iaşi.

Cartea cuprinde capitole extrem de instructive asupra instituţiilor engleze, asupra şcoalei în deosebi, dă principii utile de *self-gouvernement,* de disciplină, de îmbărbătare, de educare a sufletului.

Scrisă într'o formă foarte îngrijită şi atrăgătoare cartea aceasta este opera unui om de aleasă cultură şi de mult bun gust.

Precizia, claritatea şi eleganţa expunerii o fac deopotrivă accesibilă şi celor mai pretenţioşi oameni de cultură ca şi acelora care vor să-şi complecteze cunoştinţele. — *h. b.*

Premiul literar „Mihail Sadoveanu,

Societatea culturală „Dimitrie Cantemir" din Iaşi a instituit un premiu anual de 10.000 lei, pentru cea mai bună lucrare critică apărută în cursul anului — studiu, articol, recenzie — despre opera d-lui Mihail Sadoveanu (cu preferinţă, anul acesta, despre ultimele sale romane Baltagul şi Măria Sa Puiul pădurii).

Premiul va fi decernat în toamna fiecărui an, în ziua Sfântului Mihai, de către un comitet alcătuit din câţiva scriitori şi oameni de gust, care vor fi călăuziţi în alegerea lor de un spirit de imparţialitate tot atât de curat, ca şi intenţia admiratorilor care au instituit premiul.

Lucrarea cea mai bună va fi premiată, fără ca autorul ei să se fi înscris anume la concurs. Totuşi, pentru a uşura sarcina comitetului, domnii autori sunt rugaţi a-şi trimite lucrările (sau a semnala titlul şi data publicaţiei unde au apărut pe adresa: d-lui Nicu Gheorghiade, directorul Creditului Urban, Iaşi.

Moartea lui Abert Michelson

Din San Francisko se anunţă că celebrul profesor de fizică, Albert Michelson, laureatul premiului Nobel, a încetat din viaţă la vârsta de 79 de ani.

Profesorul Albert Abraham Michelson este evreu, născut la 19 Decembrie 1852 în oraşelul polonez Strelno din Poznania. Şi-a făcut studiile la universităţile germane şi americane. La 1892 a fost numit profesor de fizică la Universitatea din Chicago.

S'a ocupat, în deosebi, cu teoria luminii şi a inventat un aparat special numit Interferometrul lui Michelson, care a dat posibilităţi cu totul noui de cercetare în domeniul luminii. Pe descoperirile epocale ale lui Michelson se bazează teoria relativităţii a lui Einstein, care a schimbat cu totul aspectul lumii fizice.

Mult timp Michelson s'a îndoit de exactitatea interpretării teoriilor sale de către Einstein. S'a convins însă, mai târziu, că concluziile la care a ajuns Einstein sunt exacte.

Până la sfârşitul vieţii sale, marele erudit american a lucrat la o operă fundamentală despre viteza luminii; moartea nu i-a însă răgaz s'o ducă la bun sfârşit. D.

Mărunte

— Unele reviste şi ziare, încrezătoare în flairul lor artistic, — remarcând versurile publicate în „Adevěrul Literar" sub pseudonimul Yacassa, — le-au căutat paternitatea şi (cred ele) au şi stabilit-o în persoana unui publicist.

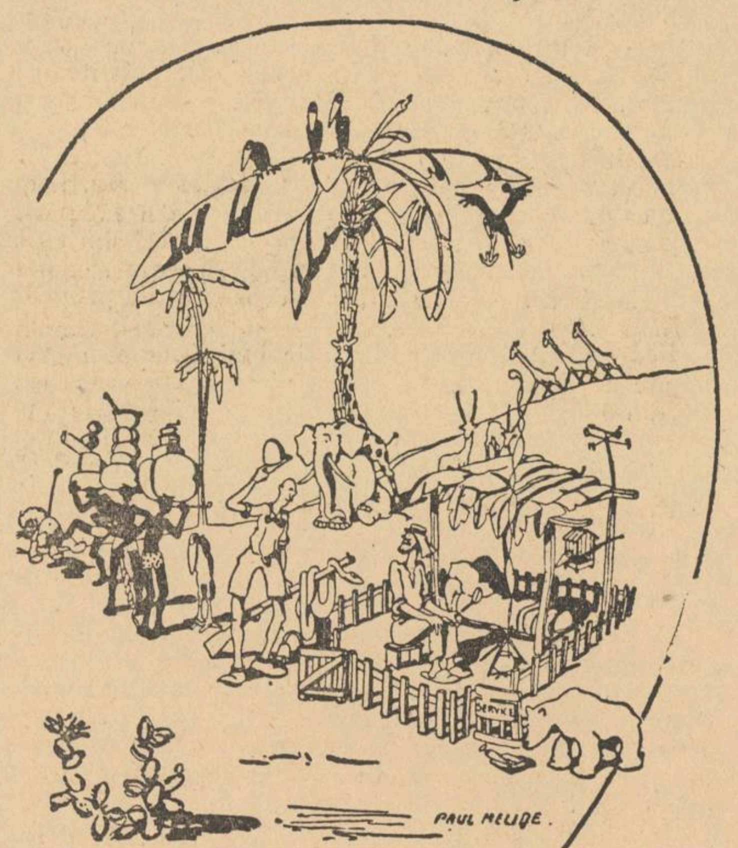
Publicaţiile cu pricina sunt în mare eroare. Nici nu poate fi vorba de paternitate, ci doar de maternitate — întrucât (dacă confraţii vor cu orice preţ să afle ceva) cu pseudonimul Yacassa iscăleşte o femee.

Şi dacă nu sunteţi mulţumiţi cu atât, — vă dăm un amănunt: o femee chiar foarte nostimă.

Urmează ca Siguranţa literară s'o descopere. Parcă s'a şi făcut printre scriitori o secţie de spionaj — sub direcţia d-lui Romulus Voinescu, agent secret la pensie...

— Poetul şi colaboratorul nostru *Al. T. Stamatiad* a fost premiat de Societatea Scriitorilor Români pentru volumul său de poeme: *„Din trâmbiţe de aur",* apărut în ediţia IV la „Cartea Românească".

Totul plictiseşte

Vânătorul european (în ţările tropicale): — Ertaţi-mă, dar v'aş ruga ceva: pe-aici n'aveţi ciocârlii?

In tren

— Pot îndrăzni să vă rog să-mi daţi pălăria cu care am încercat să-mi păstrez locul acesta?

Puterea obişnuinţei

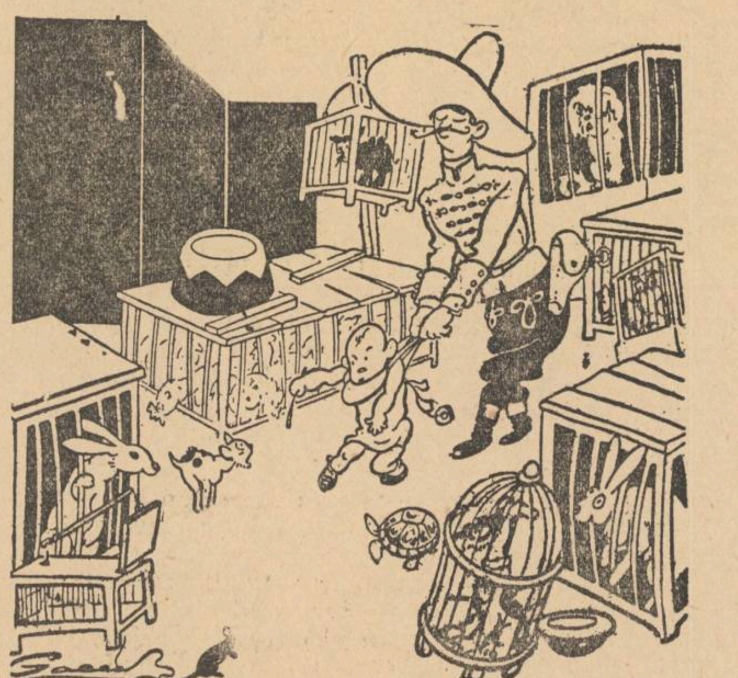

— Aştia-s strămoşii mei.

— Dar nu sunt aşezaţi în ordinea cronologică, d-le colonel.

— Nu; i-am aşezat după înălţime!

Imblânzitorul de fiare

...începe educarea fiului.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 547

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 31 Mai 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Siropuri trezite

Calmann-Lévy a înlocuit copertele uniforme, care atâţia ani au umplut vitrinele librăriilor pământului cu reflexele gălbenuşului de ou neproaspăt: acum scoate cărţi cărămizii şi smeurii, sau de un verde ieşit de soare, sau, însfârşit albe-gălbui, ca îngheţata de vanilie stătută, cu titlu roşu însângerat şi chenar nuanţa ierbei ude. Sub această haină tinerească, ne zâmbeşte cu toamnatică dulceaţă *l'Auteur d'Amitié Amoureuse*. Gingaşa autoare are încă gingaşe cetitoare, care va se zică; altminteri o prăvălie serioasă nu s'ar arunca în cheltueli de costum.

Femeile tinere pe care le-a îmbătat farmecul d'intâi al dramei atât de elegant dureroase între Philippe de Luzy şi Denise Trémors, sunt astăzi bunice. Nişte bunice adorabile încă, şi în stare să explice, cu temperament, nepoatelor minunata carte plină de pasiune bine crescută. E literatură feminină de cea mai curată esenţă. Femeile între dânsele! Ai zice, ca bărbaţi: să nu ne amestecăm — e ceva superdelicat; spiritul masculin să admire în tăcere... Dar, gândind mai adânc, mă întreb: putem impune unei admiraţii tari să rămâie mută pân'la capăt? Şi în definitiv, mă 'nţelegi: cine va admira, activ, „eternul feminin", dacă nu bărbaţii? Insuşi maistrul Caragiale ne învaţă:

„Femeile ştiu să spună o mie şi o sută de nimicuri într'un mod mult mai interesant decât spun bărbaţii lucrurile cele mai serioase... O floare, o panglicuţă, o deosebire d'abia simţită între două nuanţe, un nimic, distilate prin mintea subtilă a unei femei şi exprimate prin acele dulci modulaţiuni de voce şi prin jocul acela încântător al luminilor ochilor, capătă, pentru mine cel puţin, un farmec indicibil". Clasicul nostru vorbeşte, patern, de „nimicuri". Dar când graţia subtilă a spiritului feminin se coboară asupra unor subiecte aproape tragice, fi-va acel farmec mai puţin „indicibil?"

Amitié amoureuse e o lucrare împărţită în cinci *cărţi*, — împărţire consacrată din vechime pentru lucrările serioase. Fiecare carte are o mică întroducere formată cu bucăţi alese din Stendhal, *de l'Amour*. In fruntea operei, o prefaţă ceva mai mare, tot din bucăţi alese din *de l'Amour*. Ca român, mi-a fost irezistibil să transcriu, în exemplarul meu, pe foaia albă de d'inaintea prefeţei, bucata lui Caragiale citată mai sus.

* * *

Este un roman în scrisori. Ficţiunea aceasta se potriveşte minunat în povestirea afacerilor de inimă. Şi stilul epistolar e al femeilor, — s'a isprăvit.

Chestia începe ca un mic schimb de amabilităţi — afectuoase, nu zic din contra, dar orişicum, nimic alta decât amabilităţi pure. Asta e prin Noemvrie în 12. Trece toată iarna, toată primăvara şi toamna, în care timp Philippe de Luzy ajunge să se îndrăgostească mort de Denisa (bănuisem aceasta de prin Ianuarie), iar Denisa rămâne, strictissim, pe punctul amabilităţii afectuoase (Denisa era bună prietenă cu Maupassant, şi Maupassant, când îi scria, o numea; *ma chère sagesse)*. In 29 Ianuarie, anul următor — ce să te pomeneşti! — Denisa isbucneşte: Oui, je vous aime. Cela est fou, mais cela est... N'avez-vous pas vu, n'avez-vous pas compris quel amour insensé est en moi? Je suis éprise de votre allure, de la forme de votre main, de celle des vos pieds; quand je vous vois entrer, l'harmonie de votre corps élégant m'éblouit et m'attire. Vos yeux me font frissonner... Le mouvement de vos lèvres, quand vous parlez, semble attirer mes lèvres...

A turbat Denisa.

Şi Philippe, nimic.

Philippe e „bouleversé", dezolat, dar nu ia din loc. Nu se poate mai delicat îi scrie: „Denise, chère âme fine, cher esprit d'élite" (să spunem drept: tot e mai bine să ai aface, literar, cu subiecţi din lumea bună, decât cu brutele romanelor naturaliste) — dar atât. Vă închipuiţi că „le cher esprit d'élite", odată pornit la vale, nu poate frâna brusc, deşi răceala lui Philippe e o grozăvie, mai cu seamă pentru „une chère âme fine"...: Ah! aimez-moi! aimez-moi! ce cri je le jette, douloureux vers vous... Philippe, mon bien-aimé, donez-moi la vie d'amour... je l'implore à vos pieds, défaillante.

Ca să vezi că e în adevăr diabolic: când vrea dumnealui, nu vrea dumneei; când vrea dummeei, nu vrea dumnealui.

Poate că unii cetitori sau cetitoare (nu cred să fie mulţi) vor fi mirosit, cine ştie de când, ce se va întâmpla cu Denisa. Sunt sigur că majoritatea, caşi mine, nu bănuie nici cu spatele. Să mărturisim franţuzeşte: *c'est le comble de l'art*. Insă un istoric literar de manieră modernă, cu spiritul minuţios, deşi ar admira cât trebuie lovitura autoarei, vă va atrage mai mult atenţia asupra unei alte inovaţii, despre care vă va proba că, în adevăr, face epocă: Denisa e îndrăgostită de picioarele lui Philippe. Pentru întâia oară, în literatura europeană, se răstoarnă, în acest amănunt erotic, raportul tradiţional între sexe. De miliarde de ori au cântat bărbaţii picioarele femeilor iubite. Ajunge. Trebuia schimbat odată. Prejudecata ajunsese plicticoasă... Veţi zice: apoi aşa, e uşor. Da! Oul lui Columb.

...Mai departe, Philippe devine niţel odios: J'ai voulu que vous fussiez mienne ainsi que l'oeuvre d'un artiste est sienne; j'ai animée ma Galathée d'une vie de tendresse intellectuelle que je n'ai pas vue se transformer pour elle en vie d'amour. Vous avez été le bibelot rare dont s'éprend jalousement l'amateur et vers lequel il reporte ses plus fines sensations. J'ai été dilettante et cruel...

Auziţi: ea moare adorându-i picioarele, şi el —: tendresse intellectuelle.

Ei cum aşa?

Iată.

Denisa îi scrisese din capul locului: vous êtes remarquablement intelligent, mais vous n'êtes pas simple. — Asta e cusurul lui Philippe: nu e simplu. Prin urmare, e complicat; şi — se analizează. Denisa spune, şi desvoltă: fiindcă te tot analizezi, îţi pierzi toată verva, tot elanul. (Săraca de ea! a văzut ea, pe urmă...) Şi Denisa continuă să ni-l prezinte: inteligenţa d-tale e subtilă, adâncă, bărbătească şi rece, şi cam *„dédaigneuse"*. Din faptul că inteligenţa lui Philippe e dédaigneuse, îşi explică Denisa că ea s'a înşelat, o bucată de vreme, în privinţa „inimii nehotărîte" şi a „voinţei slabe" a tânărului complicat. Femeia aceasta avea puţintel spirit profetic; însă nu putea presimţi cât de slabă voinţă, cât de nehotărâtă inimă îi va arăta el, când îi va cădea ea la picioare. Insă Denisa mai mult e fată bună, şi entuziastă. Descopere într'una minuni în Philippe, şi asta cu mult înainte de a o birui dragostea. „Vorba d-tale mă încântă — tout impregnée de philosophie caressante; vos paradoxes les plus décevants me semblent choses naturelles". Şi ajunge să omoare modestia băiatului. „Am, îi scrie Philippe, înălţare de spirit; simt în mine calităţi superioare, dar n'am puterea să-mi realizez concepţiile... Sunt — *„un rêveur impatient"*. — Denisa îl definise, sintetic intuitiv: vous êtes si étrange... Şi încă pe atunci, ea habar n'avea cât de *étrange* poate fi tânărul. (Câteodată Denisa îmi pare cam simplă; şi fără să fie amorezată. Iar de Philippe, mă întreb la anume ocazii, dacă nu cumva e chiar *sale type*. Denisa îi mărturisise odată că e niţel cochetă— cum să nu fie, când era plină de calităţi frumoase? Zisese: am spiritul cochet; aceasta mă face uneori să acord unor oameni indiferenţi „de petites choses intellectuelles pimpantes". Ei bine, Philippe, când Denisa se prăjeşte de dragoste, îi întoarce vorba, întocmai, îi oferă: une vie de tendresse intellectuelle... Ce maţe pestriţe! — Jumătate glumă, jumătate serios, biata Denisa pare să fi simţit că Philippe nu e, adevărat, om cum se cade, când îi zicea: Mon cher clair obscur).

Dreptatea cere să zicem că şi Denisa e, pe unelocuri, *aguicheuse*. De exemplu: Que de tendresse, pourtant, je me sens au coeur, et comme j'aurais su aimer, il me semble... Dar nu poate, zice, fiindcă fusese nenorocită cu bărbatu-său. Par'că n'am şti noi, ce 'nseamnă vorbe d'astea...

Epigraful cărţii e scos dintr'un studiu al lui Lemaître despre Sully-Prudhomme: l'amitié amoureuse qui est plus que l'amour. — O fi...

După ce mă uit bine-bine la scrisorile astea între Denise şi Philippe (ma chère intellectuelle — mon cher clair obscur), îmi pierd răbdarea: ce moft cusut cu frânghie roşie! Aştia nu sunt nici oneşti, nici destul de şireţi. Sunt nişte rentieri nesăraţi cari se cred intelectuali, problematici, stranii, complicaţi. Se strâmbă burgezii să-şi dea stil pasionat şi pe 'nconjur.

De pe vremea lui Corneille se tânguie literaţii şi o parte din publicul francez, ce e de făcut să mai scape literatura de dragoste. Şi ce mai dragoste! Un cerc viţios de grimase: din marafeturi de salon în tragedie şi în roman, din tragedie şi roman înapoi în salon. Ştia bine Pariziana lui Becque, de ce-i vine să strige: Oh, il est embêtant, l'amour!...

De sigur, se strâmbă. Vor să inventeze piedici rafinate dragostei, nişte oameni care ştiu bine tot timpul, că n'au nici un motiv serios să nu se întâlnească sub plapomă. — Problema rezistenţelor în dragoste, căutaţi-o, de pildă, în *Pan* al lui Knut Hamsun. De ce nu vrem să înţelegem că, în anume societăţi, anume motive ajung râncede? Il est embêtant l'amour, — când l'ai tot muiat şi răsucit pe aceiaş vârtelniţă strâmtă, dela bătrânul Corneille până la *Amitié amoureuse*—care, acum, se pierde şi ea aproape în egală bătrâneţe.

* * *

Se impune o adnotaţie literară.

Amitié Amoureuse este un comentar util pentru *Notre Coeur* al lui Maupassant. Philippe de Luzy este, cap tăiat, André Mariolles, — un Mariolles cu revanşă.

Şi întocmai a lui Maupassant e şi metoda curioasă: personajele, în *Amitié amoureuse*, sunt prezintate, în abstract, ca „intelectuale", rafinate, complexe, stranii, clar-obscure, spirituale, paradoxale. Pe credit. In text nu e nici spirit, nici paradox, nici complexitate. Vorba Denisei: în adevăr, asupra acestei chestii, „le psychologue délicat qu'est Bourget devrait faire marcher son prochain roman".

Şi, de: mai bine unul mai puţin, decât unul mai mult, dacă e vorba.

PAUL ZARIFOPOL

Julietta Orăşianu — Peisaj dobrogean

Iluzia

de MIHAIL SADOVEANU

Nu putea fi nici o îndoială. Numai o întâmplare, absurdă ca toate întâmplările, îi pusese alături şi-i adusese la malul mării în ziua aceia de Aprilie. Era început de primăvară. Nouri alburii de scamă fugeau de la răsărit spre apus, pe sub un cer adânc şi umed albastru, ca o floare de toporaş. Iarna nu fusese grea, dar sfârşitul i se prelungise duşmănos în tot lungul lui Martie şi 'n jumătatea lui Aprilie. După acalmii şi călduri pripite, năvăliseră în trei rânduri sloate, ninsori şi viscole, frământate de balaurii vânturilor. Anotimpul rău îşi cerea drepturi nouă, se prindea parcă în rădăcini şi 'n ancore. Toate se orientau şi se sbârleau spre miază-noapte. Duduia Nuşa ajunsese la un fel de disperare. Avusese crize de lacrimi; era sigură că blăstămul iernii n'are să mai ia sfârşit. Ca 'n vechile ritmuri de mâhnire ale lui Ovidiu, ţărmul era sur până în depărtări negre şi Pontul Euxin cu ghiare de spumă.

Mihail Sadoveanu

Şi totuşi, iată, venise cea dintâiu zi a luminii. Intre plantaţiile de lângă dig, înspre Casino, se deschiseseră flori — modeste şi fragede, însă flori adevărate, care priveau ca nişte ochişori plini de uimire marea nemărginită. O vedeau întâia oară. O priveau într'o zi strălucită şi pe urmă n'aveau s'o mai vadă. N'aveau a-i cunoaşte furiile şi zbuciumele. Pentru ele Marea Neagră era o arie lină, într'o zi blândă.

Doamna Costinescu, sau duduia Nuşa cum i se spunea în intimitate, culesese una din aceste floricele albastre şi şi-o fixase în corsaj în stânga, c'un bold englezesc, privind uşor-ironic pe tovarăşul ei. Nici nu se aştepta ea de la acest tovarăş la o atenţie delicată şi mai ales poetică. Era un om hursuz şi străin.

Nu un străin în înţelesul propriu al cuvântului, căci era dobrogean de baştină şi chiar constănţean, urmaş de oieri de peste munţi. Era străin prin felul lui de a se ţine în lume şi 'ntre oameni. Cu ochi trişti şi neatenţi pentru frumuseţile vieţii, pentru câmp înflorit, pentru marea în mişcare, pentru femei, — domnu-Ambrozie ajunsese la cărunţie fără o aventură cunoscută, fără familie, fără bucurie, ţărcuit numai în laboratorul lui de ştiinţe naturale de la Bucureşti. Ieşea de-acolo ca să fugă la Constanţa, ori la Balcic, ori la Caliacra, spre a-şi verifica unele cercetări şi observaţii. După ce sonda marea şi aducea în fileurile lui câteva dihănii cu forme ciudate dela adânc, îşi închidea zilele într'aceiaşi melancolie de odăi înalte şi fumurii.

Era prietenul lor de casă, al duduii Nuşa şi al domnului Oreste Costinescu, advocat briliant şi fost ministru. Erau vechi prieteni dela Constanţa, încă dinainte de războiu. Erau de loc toţi de-aici şi puţintel neamuri. Şi Oreste şi duduia Nuşa erau legaţi de profesor nu numai prin aceste împrejurări de ordin secundar, dar şi printr'o serie de fenomene disparate şi bizare.

Profesorul era mai în vârstă decât ei. Cu mult mai în vârstă. Decât doamna Costinescu era mai în vârstă cu cincisprezece ani. Ii fusese profesor şi învăţase de la el multe despre natură, multe lucruri fără îndoială frumoase, pe care însă le uitase cu desăvârşire. Mai întâiu n'avusese nevoie de ele; al doilea, se măritase; al treilea, în complexitatea vieţii ei bucureştene, asemenea preocupări ar fi avut ceva ridicol.

Era mai în vârstă şi nu-l chema numai Ambrozie. Numele de botez îi era Atanase. Un om pe care-l chiamă Atanase Ambrozie şi care-i situat cu cincisprezece ani mai departe în viaţă, nu poate în adevăr să-ţi fie decât un bun prieten. Când îi spunea, cândva, demult, lucrurile cele frumoase pe care le uitase cu desăvârşire, îl iubea şi-l admira. Acuma, duduia Nuşa zâmbea îngăduitor pentru acel romantism dela şaisprezece ani. După alţi şaisprezece ani, Atanase Ambrozie se uita tot aşa de distrat şi avea, în plus, un păr sbârlit şi cărunt. Nu erau displăcute buclele acelea înflorite argintiu, dar ar fi putut să le îngrijească mai bine cu pieptenele. Ar fi putut să-i dea ea acuma, lui, lecţii într'un domeniu mai interesant decât al dihăniilor mării, dar se mulţămea să zâmbească. Era inaccesibil realităţilor vieţii. Asta alcătuia una din faţetele lui de străin.

Mai erau şi altele. Acest Atanase Ambrozie, de profesie profesor şi savant, avusese neşansa să devie, într'o epocă a vieţii, militar. In timpul catastrofei celei mari a războiului european, îl găsise, în laboratorul lui, un ordin de chemare. Prietenii lui îl văzură îmbrăcat în straie de ofiţer, încins cu sabie, cu revolver la centură — foarte nedumerit de meseria sângeroasă care i se impunea. Zâmbise cu mâhnire lui Oreste şi duduii Nuşa şi se dusese la regimentul lui, fără să protesteze, fără să facă intervenţii, fără să se mire, acceptând un eventual sacrificiu. Oreste găsise, în asemenea atitudine, ridicolul cel mai primejdios al individului şi se hotărî să stăruiască, între prieteni şi cunoscuţi, aducerea naivului aceluia în dosul frontului, la o îndeletnicire mai potrivită cu aptitudinile lui.

Ordinul de chemare înapoi îl căută, cu ezitări şi cotituri, prin cotloanele munţilor, înaintând şi retrăgându-se, fără să-l găsească. Oridecâteori plicul oficial ajungea într'un loc, tipul plecase spre alt destin c'o zi ori c'un ceas mai devreme.

Duduii Nuşa îi venea a râde şi de asta; şi ar fi râs dacă nu i s'ar fi strâns atunci inima. Insfârşit hârtia se întoarse fără căpitanul de rezervă Atanase Ambrozie. Ordinul venise încoace; iar căpitanul Atanase Ambrozie, — dupăce se luptase cu înverşunare, zbătându-se şi răcnind într'un chip nepermis unui om cuminte, într'o serie de recunoaşteri, atacuri la baionetă şi retrageri subt focuri de artilerie,—căzuse rănit şi fusese luat prizonier de inamic. Din munţi fusese dus la o câmpie şi vegetase într'un spital. Nu cunoştea numele localităţii, nu-şi aducea aminte de nimic. Prin ingenioase deducţii advocăteşti, Oreste ajunsese la concluzia că prietenul lor pâlpâise între viaţă şi moarte patruzeci de zile. Şi acuma veselul soţ al duduii Nuşa râdea punând întrebări profesorului despre acea epocă situată între 17 Decembrie 1917 şi 20 Aprilie 1918. Ambrozie strângea din umeri. Era străin. Atunci îi încăruntise părul.

După 20 Aprilie 1918, amintirile lui se precizau din ce în ce. După o lungă convalescenţă, urmase o tot atât de lungă captivitate într'un lagăr foarte sever, unde camarazi, de al căror nume nu-şi mai aduce aminte, se plângeau într'una de foame. Acele nedemne zile de suferinţă tot Oreste le descoperise prin deducţiile lui. Ambrozie socotise că nu trebue să le mărturisească. Duduia Nuşa îl revăzuse palid şi stins; totuşi îi zâmbise. Fără îndoială, suferise. S'ar fi cuvenit, dacă nu să protesteze, cel puţin să se tânguie. El se mărginise să intre în laboraturul lui

Era un om nesuferit.

Oreste Costinescu găsise, în suferinţa colectivă a anilor tragici, material fulminant pentru discursuri. Inteligent, dibaciu şi pasionat, repede ajunse în anii cei dintâi de după războiu în situaţii strălucite. Fusese de două ori ministru. Ii mergeau foarte bine şi toate celelalte afaceri. Clădise două case; vârîse sume importante în afaceri de petrol; îşi mobilase locuinţa regeşte. Făcuse mai mult decât atât. Urmând impulsiunea freneziei obşteşti, devenise mai tânăr şi mai elegant decât totdeauna. Ducea pe duduia Nuşa la toate ceaiurile dansante dela ora cinci, la localurile de noapte şi la toate petrecerile la modă. O făcu să iubească muzica zgomotoasă şi dansurile moderne, să-şi tundă părul şi să guste băuturi tari din pahare mici. Işi găsi foarte curând nu numai un flirt şi nu numai o amantă, supărând-o întrucâtva pe duduia Nuşa, dar nu prea mult, căci şi ea se simţea tânără şi în stare să-şi aibă drepturile ei de represalii.

Ambrozie urma să le fie prieten şi străin în acelaşi timp. Duduia Nuşa încercase să-l puie în curent cu micile ei suferinţi. Poate nu-i înţelesese castitatea ei firească şi respingerea pe care ea o găsise în fiinţa ei pentru viaţa de febră a generaţiei nouă.

Neînţelegerea ori indiferenţa lui o jigniseră întrucâtva. Totuşi nu-i displăca că-l revede.

Acuma avânturile şi prostiile lui Oreste se domoliseră. Era un om bogat şi încă splendid, care îşi vedea atent de afaceri şi nu-şi pierdea niciodată orele de club. Era atent şi amical cu duduia Nuşa; şi ea zâmbea fără durere pe ruinile unei legături care, în realitate, nu fusese niciodată iubire. La vârsta de treizeci şi doi de ani îşi dădea ea foarte bine seama de asta. Era dealtminteri hotărâtă să se resemneze, urmând înţelepciunea vârstei care-i scosese de-asupra ochilor castanii şi de-asupra frunţii, cele dintâi firişoare de nea.

Ziua a treia a Paştilor hotărîseră s'o petreacă la Constanţa. Trimiseseră o telegramă madamei care le

(Continuare în pag. II-a)

îngrijea vila, o poloneză bătrână şi simpatică, o nobilă scăpătată care vorbea foarte distins şi muzical franţuzeşte. Sosiseră pe ploaie şi pe învăluiri de sloată, şi petrecuseră plictisiţi ziua aceia în salonaş. Duduia Nuşa urmărea pe gânduri negurile mişcătoare ale mării. Madame Eugènie Kovalski trecea, prin colţuri, în umbra cărora părea că dispare, apoi apărea zâmbind, subţire şi palidă, cu pieptănătura-i cu bandouri şi cu rochia-i de mătasă veche — prezentând Nuşei, pe o farfurioară, o prăjitură creată de mânile-i transparente. Nuşa zâmbea. Bătrâna poloneză îi prezenta bunătatea aceia de spumă şi zahăr ca unei pisicuţe.

— Vai, Madame, — să tânguia doamna Kovalski, — aşteptăm de atâtea săptămâni primăvara şi tocmai când aţi sosit d-voastră, s'a deslănţuit afară o vreme oribilă. In toată afacerea asta eu n'am nici o vină; totuşi vă rog foarte mult să mă iertaţi.

De după gazeta lui, Oreste Costinescu o privi o clipă amuzat, însă fără simpatie.

Poloneza îşi urmă tânguirile ei în şoaptă, apoi ispiti cu viclenie pe Nuşa spre o odăiţă prietenoasă şi mai puţin rece, de unde nu se vedea marea şi se auzeau numai mugetele vântului. In acel cotlon tainic doamna Kovalski făcu zâmbind o observaţie asupra privirii ostile a domnului Costinescu şi rugă pe Nuşa să intervie la stăpân spre a fi iertată de indiscreţia ei. Avea o delicateţă deosebită în vorbire şi în mişcări, şi Nuşa, ca şi în alte dăţi, era mai ales mişcată că se simţea subtil înteleasă în singurătatea ei sufletească. Acea străină, care venea din regiuni de nefericire şi dramă, avea o profundă înţelegere a vieţii feminine; simţea o durere stăpânită subt strălucirea în care se desfăşura viaţa aparentă a duduii Nuşa.

In noaptea zilei a treia de Paşti, vântul îşi sporise presiunea. Dimineaţa, marea se zbătea într'un clocot de ură şi o geamandură striga cu o spaimă prelungită dinspre digul portului. Indatăce apăru acest suspin al adâncurilor mării în ziua cenuşie a odăilor, doamna Kovalski intră zâmbind în iatacul Nuşei şi anunţă vreme bună pe curând.

— Madame Kovalski, — îi răspunse puţin speriată duduia, — siguranţa d-tale mă nelinişteşte. Mă faci să am o speranţă, care poate fi din nou înşelată.

— O, nu, Doamnă, puteţi fi sigură. Ploaia a stat; şi chiar acum o jumătate de ceas am schimbat două vorbe cu domnul profesor. Trecea cu seminţe spre căsuţa lui de sus de deasupra mării. Ca'n toţi anii, îşi aranjează grădinuţa. El mi-a explicat că vântul s'a întors dela sud. V'a lăsat d-voastră şi domnului salutări şi vă sfătueşte să ieşiţi mâne pe mare.

Doamna Costinescu se interesă cu seriozitate:

— A spus Ambrozie asta? De când e în Constanţa?

— A sosit chiar acum. S'a bucurat că sunteţi aici. Aşi putea zice că s'a bucurat în chip deosebit. A, domnul Ambrozie e un om pe care-l admir.

— Cum se poate? — se veseli Nuşa. Pentru că prevesteşte vremea? Sunt sigură că se înşeală.

— Ba să fiţi sigură că marea va fi lină şi vom avea, cum spune d-sa, o adevărată zi de primăvară. Comunicaţi şi domnului asta şi mâne la amiază faceţi plimbarea pe care o obişnuiţi în toţi anii. După ce vă faceţi această datorie şi luaţi puţină provizie pentru suflet, vă puteţi întoarce iar la Bucureşti.

— Nu cred nimic, — se scuturase duduia în aşternutul ei.

Vestea doamnei Kovalski îi sunase totuşi plăcut în toată fiinţa. Cum văzu pe soţul ei, îl hotărî să aştepte buna dispoziţie de-a doua zi a mării. Oreste Costinescu nu putea să aibă, fireşte nicio încredere în profeţiile lui Ambrozie; îi trimise cu toate acestea un bilet prin servitorul tătar Mahmud, poftindu-l şi pe d-sa la minunata excursie — care poate va fi, poate nu va fi. Mai degrabă nu va fi. In acest caz vor lua masa împreună cu un vin bun de Dealu-Mare şi vor saluta cu pahare înflorite chilimbariu speranţa unei primăveri, pe când afară, desigur, va ninge.

— Totuşi e mai bine să credem în prognosticul lui Ambrozie, — interveni duduia, făcând botişor şi o mutră de copil întristat.

— Aşteaptă şi speră, — îi răspunse râzând Oreste, — eu în vremea asta îmi fumez ţigările şi-mi citesc gazetele. După asta trimit pe Mahmud să dea răspuns unui barcagiu. Trebuie să ne facem toată datoria. Are să ningă, avem să râdem de Ambrozie, însă barca o comandăm. Aşa toate sunt mai cu haz.

Către sară vântul stătu. Sosi în această odihnă a stihiilor o adiere călduţă — veste de pe foarte depărtate ţărmuri şi, odată cu înserarea, trecu aproape, deasupra mării calme, un convoiu de cocori, vâslind spre miază-noapte. Stelele luciră ca flori umede de aur în lacuri albastre.

După ce se întunecă bine, bătu un curier la poartă. Oreste Costinescu primi o telegramă care-l făcu să râdă maliţios.

— Imi pare foarte rău că nu pot sta mâne, ca să-l văd pe Ambrozie intrând cu căciulă şi palton nins. Trebuie să plec.

— Numaidecât?

— Fără îndoială. Până ce mă întorc eu, va trece şi iarna lui Ambrozie şi-ţi vei putea face vizita în larg cu asistenţa mea.

— Dar poate să fie vreme bună. Doamna Kovalski este absolut sigură.

— Se poate; de aceia e bătrână şi înţeleaptă ca să fie sigură de copilării. Dar în sfârşit, dacă, prin imposibil, mâne e aşteptata zi de primăvară, atunci roagă-l pe profet să-ţi ţie tovărăşie. Pedeapsa aceasta va fi răsplata lui.

Duduia Nuşa se simţi oarecum jignită nu de părăsirea ei, ci de tonul lui Oreste în care stăruia o obişnuită persiflare la adresa vechiului lor prieten. Totuşi în conversaţiile şi discuţiile celor doi bărbaţi, destul de puţine şi destul de rare, atitudinea aceasta de superioritate a lui Costinescu nu exista.

Cu un accelerat de dimineaţă Oreste plecase. Ambrozie sosi la ora zece. Cerul era curat, flori proaspete se deschiseseră între plantaţiile de lângă Casino. Marea era alinată ca de un farmec. Oraşul deodată desfăşurase în soare rămăşiţele-i orientale.

Ambrozie se oprise ca să privească o clipă farul cel vechiu, de pe când Kiustengè era un sătuleţ turcesc. Apoi venise după Nuşa. In pelerina-i cafenie şi cu basca îndesată pe păru-i des şi cărunt, profesorul îşi lăsă cuprins braţul fără nici o jenă şi fără stângăcie. Duduia era mai nedumerită decât el. Niciodată nu se aşteptase la această întâlnire, la această întâmplare pe care continua s'o califice în sine de absurdă.

Ar fi putut să amâne plimbarea cu barca. N'o a-...e şi avea o bănuială că tovărăşia omului impo...i va fi displăcută.

— Am trecut întâi pe sub Casino şi m'am încredinţat că barca aşteaptă, — zise Ambrozie.

— Da? S'ar fi putut într'adevăr să nu ne aştepte.

— S'ar fi putut; dar aşteaptă.

— Dece?

El o privi pieziş. Era o întrebare fără noimă.

— E un barcagiu bătrân, — urmă Ambrozie. După o iarnă aşa de grea, era bucuros de cel dintâiu câştig.

— Intr'adevăr, — observă duduia, — el nu se putea să lipsească.

— Negreşit. Putem lipsi noi, dar el, pe o vreme dumnezeiască, ar mai fi numărat o zi de foame.

— Atunci sunt bucuroasă că am venit, — suspină duduia.

Părea a se gândi la altceva. Incepeau să clipească în afundul fiinţei ei izvoare interioare, a căror existenţă n'o bănuise.

Barcagiul cel bătrân, cu obrazul boţit de dureri vechi şi oblojit de o barbă albă, îi primi cu cuşma în mână şi o ajută să intre şi să se aşeze. Ii zâmbea mai ales ei, ca unei bucurii. Incepură a pluti spre înălţimea orizontului. Marea avea încreţiri pripite, parcă treceau la faţa ei săgetări de vânt. Intre încreţituri se desluşeau ochiuri calme, de altă coloare, mai întunecată. In fund către Asia, aria era indigo. Spre miezul nopţii apăruseră perdele de ceaţă, care atârnau neclintite subt sborul pescăruşilor şi larilor. Soarele vibra puternic în tot acest cuprins de primăvară bruscă şi violentă, pe o apă în aparenţă pustie, fără verdeaţă, fără flori.

Amândoi tăceau alături. Barcagiul bătea apa cu vâsle moi. Sunau din când în când zurgălăi de picături.

Duduia Nuşa urmărea gânduri ciudate, care eşeau din necunoscut, ca bulbucii în jurul vâslelor.

— Eu cred că poţi să-mi spui ceva... zâmbi ea, fără să privească pe domnu Ambrozie.

— Fără îndoială, răspunse el, aşi putea să-ţi spun ce ţi-am mai spus şi altădată — de atuncea e destul de mult — despre marea aceasta pe care plutim.

— Mi-ai vorbit despre Marea Neagră?

— Ţi-am vorbit. Dumneata ai uitat.

Ea nu răspunse.

— Ţi-am spus, atunci, duduie, că apa asta e a morţii. Izolat spre pustiul scitic şi despărţit de Mediterana prin pragul Bosforului, Pontul Euxin îşi depune la fund generaţiile. Din pieirea aceasta naşte otrava care alungă din adâncime viaţa. Acolo jos e pustie neagră. Odată moartea va birui tot şi viaţa apei aceştia va sta.

— Mi-ai spus acest lucru trist? întrebă duduia Nuşa.

— L-am spus.

— Atunci trebuia să-l uit, căci eram o copilă. Ştii, domnule Ambrozie, că în vremea aceia eu aveam un puternic sentiment pentru dumneata. Uitasem şi asta, dar mi-am adus aminte. De ce râzi?

— Nu râd. Zâmbesc cu oarecare tristeţă. Intre noi a fost într'adevăr ceva. Nu numai dela dumneata la mine. Pe urmă viaţa şi-a urmat cursul, întâmplările au avut altă logică, şi am rămas despărţiţi.

Duduia îşi plecă fruntea, caşicum o orbise un fulger de soare.

Tăcură o bucată de vreme, părând că ascultă bătăile moi ale vâslelor. Duduia tresări. Vorbea barcagiul:

— Domnule profesor, te rog să mă ierţi; nu ştiu dac'am înţeles bine. Dumneata spui cum că Marea asta n'are la fund viaţă şi se otrăveşte?

— Aşa am spus.

— Apoi eu n'oiu crede, domnule profesor. Nici îmi place una ca asta şi nici nu-mi vine a crede. Las-o să trăiască şi să fie frumoasă cum a făcut-o Dumnezeu.

— Ai dreptate, Avrame, zise profesorul. Moartea asta a Mării Negre, e mai mult în mintea noastră; vorbim despre ea mai ales când suntem mâhniţi. Dar dacă vine o bucurie, trebuie să ne schimbăm şi gândurile. Aşa încât într'o zi ca asta, pe care ne-a dat-o Dumnezeu nu spre întristare, eu îmi aduc aminte de ce-mi spuneai tu altădată cum că s'ar fi aflând sub luciu palate şi fiinţi minunate.

Barcagiul stupi pe rând în palme şi se lăsă mai cu tărie pe lopeţi.

— Asta mai cu samă s'o crezi, domnule profesor.

— Cred.

Ambrozie simţi la cotul lui drept braţul Duduii. Se întoarse spre dânsa, dar n'o privi nici de data asta. Ii înţelese dorinţa de a asculta.

— Acuma, în ziua asta întâia de primăvară, zise Ambrozie, soarele cântă şi vibrează pe toată aria Mării. Oamenii care intră subt el, cum am făcut noi acuma, îl primesc ca pe o băutură tare. Inspre miazănoapte se aşază, precum se vede, perdele. Sunt răsfrângerea valurilor şi a tainelor dedesupt. Tot aşa înaintea noastră în fund nălucesc alte porţi tainice. Din când în când trec pe deasupra lari şi pescăruşi. Se uită când c'un ochiu, când cu altul. Ei văd subt limpezimea undei minunile care numai astăzi se arată. Fiinţi necunoscute, cu ochi de om şi cu trupuri prelinse de alge, plutesc dela mari adâncimi spre soare, ca să ieie viaţă. Desară se întorc iarăşi la palatele lor de întuneric. Acum umblă pe supt florile de lumină ale luciului, privesc cerul albastru şi aşteaptă să treacă oameni, către care îi poartă o veche amintire, ca o veche dragoste...

Acuma fiinţele acelea ne văd, urmă mai încet Ambrozie şi-şi simţi cotul mânii drepte mai greu, — ele ne văd de supt undă; îşi înalţă fruntea şi-şi rotunjesc ochii. S'adună într'o rază, trec supt o încreţire de luciu.

Duduia suspină. Ambrozie îi privi ochii şi-i văzu pe jumătate închişi. Văzu în ei tinereţă şi nemurire.

De mult clocotea în el o bucurie ş'o îndoială. Putea să nu vie la Constanţa, ca să-şi aducă seminţe pentru grădinuţa lui de deasupra mării. Putea să nu-i iasă în poartă Madame Kovalska. Putea să nu facă niciun fel de profeţie. Se putea să n'aibă loc acum, şi niciodată, această întâlnire extraordinară. Iată a născut brusc, ca o floare a minunilor, în cel dintâi soare, acest raport sentimental care trăia latent şi'n el şi'n această târzie şi dulce prietenă. Se deschideau în blândeţea acelei zile perspective de fericire şi tragedie. Duduia nu mai era o copilă. El nu mai era un tânăr. Nu stăpânea între ei tirania instinctului. In toată neagra veşnicie puteau să-şi stabilească, cu conştiinţă şi cu durere, dreptul acestei clipe rare, şi ale puţinelor care le mai rămâneau. Cuvintele stăteau gata şi pe buzele ei şi'n pieptul lui ca să facă mărturisiri şi legăminte. Inainte de a le rosti, stăteau încă într'un fel de aşteptare, fulgeraţi de zeul primăverii; şi fiinţele misterioase ale închipuirii priveau furiş la ei de supt luciul înşelător.

MIHAIL SADOVEANU

Caleidoscop intelectual

Obiceiul pământului românesc

D. Ştefan Gr. Berechet publică în revista „Minerva" o interesantă încercare de studiu juridico-etnografic despre „Obiceiul pământului românesc".

Autorul studiază câteva obiceiuri juridice care se găsesc fixate numai prin documentele slave şi româneşti şi arată originea lor, punându-le în legătură cu popoarele slave.

Obiceiurile juridice-etnografice enumerate şi descrise de d. Berechet sunt: jurătorii, legătura şi fierăia, adălmaşul, calul de ginere, darea colacului şi plata ciubotelor, megieşii ca martori, aruncarea cu măciuca, toporul sau săgeata la hotărnicia unei moşii, păruiala şi bătaia, îmbourarea şi sădirea de copaci seculari şi pomi roditori, răspunderea pentru altul, privilegiul masculinităţii, înfrăţirea pe moşie, frăţia de cruce.

Despre „darea colacului şi plata ciubotelor" ni se spun următoarele:

„In adânca vechime când se răznea de cârd vre-o vită, stăpânul vitelor acelora trimetea un tânăr cu câte un colac în traistă peste dealuri în căutarea vitei pierdute. Colacul este mai vechiu decât pâinea şi pâinea decât mămăliga, căci la biserică se aduce colac de grâu, iar nu mămăligă. Acest colac mai târziu s'a schimbat în taxă de bani, cum tot în bani se plătea mai târziu aprodului de divan, care trebuia să aducă la judecată pe cineva, ceiace mai înainte se făcea răsplătinduse *trepădarea* aceasta în natură prin „câte o pereche de ciubote". Cel ce ţinea pe mâncare vita răznită cerea stăpânului vitei „colacul cheltuielii". Dacă colacul acesta al cheltuelii nu a intrat în vreo legiuire, apoi nu tot astfel s'a întâmplat cu plata ciubotelor, care sub denumirea de *treapăd* a fost înserat în legiuirea lui Alexandru Ipsilante. Cuvântul „treapăd" îl întâlnim dela începutul secolului al XVII-lea".

In legătură cu delimitarea moşiilor în vechimea noastră istorică, d. Berechet citează un obiceiu destul de straniu — „păruiala şi bătaia" — care exista atât în lumea civilă cât şi prin mânăstiri:

„Intre profani, atunci când se făcea delimitarea unui loc sau când se alegeau hotarele unei moşii încălcate de cineva, se luau copii cam până la 10—12 ani şi li se trăgea o bătaie bună sau se păruiau deabinelea pentru ca atunci când vor fi bătrâni şi vor mai fi întrebaţi asupra acestui hotar să-şi aducă aminte".

După aceste obiceiuri procedurale şi civile sunt descrise următoarele obiceiuri penale: bătaia sub diferitele ei forme, tăerea capului, tăerea trupului celui condamnat în patru bucăţi, confiscarea averilor, hatalmul, canonul la mânăstire, surghiunul, mijloacele de constrângere, instrumentele de tortură şi locurile de pedeapsă, arestarea reclamantului, plata pentru crima slugilor, întreţinerea victimei de către cel care a rănit-o, răscumpărarea unei ucideri.

Toate aceste obiceiuri sunt documentate cu un bogat material informativ. Autorul indică apoi un nou plan după care s'ar putea aduna mai cu folos acest *obiceiu al pământului.*

D. Berechet preconizează organizarea unui cerc al tuturor profesorilor facultăţilor de drept din ţară şi din ţările vecine, care să procedeze la întocmirea unui chestionar amănunţit, pentruca astfel să se poată întreprinde un studiu metodic. De-asemeni, studenţii facultăţilor de drept, magistraţii şi avocaţii s'ar putea constitui în societăţi, unde fiecare să aducă din satul, târgul sau oraşul în care trăeşte, material pentru închegarea „obiceiului pământului".

„Lucrând astfel un şir de ani, spune d. Berechet, am ajunge să avem tot dreptul cutumiar adunat prin munca tuturor profesioniştilor din cuprinsul ţării. Ceiace putem face acum cu puteri unite, nu puteam face înainte când hotarele noastre nu îmbrăţişau toată suflarea românească. Cu iubire de acest studiu şi cu forţe înzecite, vom putea face ceiace nu a fost în stare să înjghebeze dragostea şi munca celor puţini de acum 50 ani. Astfel am ajunge să vedem opere ca acelea pe care le-au dat atâţia etnografi şi jurişti vecini şi apuseni". — *h.*

Pelerinajul dela Mecca

Marele pelerinaj dela Mecca şi-a pornit caravanele nesfârşite de credincioşi către Oraşul Sfânt.

In cinstea acestui pelerinaj, Moscheia din Paris a celebrat zilele trecute Aït-el-Kebir, — ceremonie care, prin sacrificarea celor nouă miei, simbolizează jertfa lui Abraham.

Trei-patru sute de mii de oameni merg acolo, după dorinţa profetului, să bea apă din izvorul Zem-Zem şi să sărute piatra neagră dela Kaaba, adusă acolo, — se zice, — de ingerul Gabriel.

Musulmanii aceştia veseli, care dau suflet Expoziţiei coloniale prin graiul lor pitoresc, n'au deloc aerul să regrete că sunt la Vincennes, în loc de a traversa cu greutate, printre coreligionari, nisipul deşert al Arabiei.

Călătoria dela Mecca necesită în adevăr o mare cheltuială şi 'n aceleaşi timp constitue o epocă de viaţă chinuită.

Pelerinul are o serie de plictiseli administrative; dupăce a fost exploatat de negustori, el are de suportat şi pe hoţii beduini. Slăbiţi de privaţiuni nesfârşite şi de exaltarea fanatică la întoarcere, pelerinul este tiranizat de poliţia sanitară, paznică atentă la Marea Roşie.

E supus pe deasupra la o vizită medicală amănunţită, la o desinfectare energică şi la o carantină de 11 zile în lazaretul dela El-Yor, situat la intrarea în golful de Suez, la picioarele muntelui Sinai.

Rugăciunile Musulmanilor la Mecca urmează un program fix, impus de o tradiţie foarte veche.

De cum ajunge acolo, credinciosul e dator să facă o vizită la Kaaba, — un fel de sanctuar cubic, construit de Abraham şi situat în curtea marei moschei.

Sanctuarul e acoperit cu o învelitoare foarte mare de mătase neagră. Invelitoarea se numeşte Kessouah şi e schimbată în fiecare an. Bucăţi din cea veche sunt vândute ca relicve.

Credincioşii înconjoară de şapte ori Kaaba psalmodind conform ritului: „Nu există alt Dumnezeu în afară de Alah (La'lla, illa'lla), iar Mahomet este profetul său!" Se duc, apoi, să bea apă din fântâna lui Zem-Zem. A doua zi începe procesiunea la Kessuah cea nouă trimisă dela Cairo şi împărţirea celei vechi.

Urmează alte pelerinagii în împrejurimile oraşului Mecca — unul la muntele Arrafa, unde ascultă cu toţii noaptea nesfârşitul Khatib (jurământ) al şerifului. Procesiunea a doua are loc în valea dela Mina, unde pentru alungarea demonului trebue să arunci şapte pietre îndărătul tău strigând: „Bismillah" (In numele lui Alah).

Convoiul de pelerini se reîntoarce de două ori la Mina, unde sacrifică miei (Ait-el-Kebir). După o nouă vizită la Kaaba, şi la fântâna lui Zem-Zem, care e alături, toţi se grăbesc să părăsească Mecca pentru a nu face şi acolo un păcat.

Hagiii se reîntorc în portul dela Djeddah, unde găsesc corăbiile pentru înapoiere. Desigur nu se reîntorc cu toţii, fiindcă pelerinajul acesta greu omoară foarte mulţi oameni — 10 până la 14%.... Supravieţuitorii se reîntorc fără nici un ban, rupţi, morţi de foame, adesea ori muribunzi... dar aprinşi de o credinţă impresionantă şi demnă de respect, care a avut puterea să convertească la Islamism câţiva occidentali. Intre aceştia sunt doi artişti, bine cunoscuţi la Paris, înainte de războ; caricaturistul Jossot, devenit Abdou'l-karim, şi pictorul Dinet mort anul trecut. — *Z. N.*

Cleopatra

Strămoşii Cleopatrei purtau nume pitoreşti. Alexandrinii numiau pe străbunicul său: „le Bouffi", Umflatul, căci era într'adevăr de o grosime neobişnuită, gâfâia şi zilnic se ameţea la mese copioase. Tatăl Cleopatrei se bucura de o poreclă mai îngăduitoare. I se zicea: „Cântăreţul din flaut", instrument cu care realiza sunete plăcute atunci când perdea simţul echilibrului.

Pe ceilalţi membri ai familiei îi caracteriza o poftă caracteristică de sânge; dar toţi erau rafinaţi în felul lor şi personalităţi distincte.

Din această tulpină a eşit cea mai bizară creatură care a jucat în istorie rolul unei vedete incomparabile.

Figura aceasta extraordinară este evocată cu multă precizie. Arthur Weigall în cartea sa: „Cléopatre", povesteşte istoria Cleopatrei cu o simpatie profundă. Ghiceşti repede că prinţesa este eroina sa de predilecţie, o condiţie esenţială pentru a scrie o carte bună.

Ce culoare aveau ochii Cleopatrei? Istoria nu ne indică acest amănunt esenţial. Ceiace-i sigur e faptul că regina avea în vine sânge macedonean şi nici o picătură oriental.

Să-i dăm o figură curat grecească, un nas acvilin, cu nările accentuate, o gură bine desemnată, trupul de o supleţe felină, fără îndoială cu încheeturi mici şi s'o plasăm în amestecătura din preajma anului 60 în. Ch.

Cleopatra — asupra acestui punct nu există contradicţie — avea un farmec irezistibil. Era capabilă să cucerească inimile cele mai refractare dragostei şi chiar pe cele care vârsta le răcise complect.

Politica o va pune faţă în faţă cu oamenii zilei cu cei care distribue tronuri.

Felul cum a intrat Clepatra în relaţii cu primul dintre aceştia e minunat.

In palatul din Alexandria, Cezar e caşi prizonier, blocat de armatele egiptene. Cleopatra vrea să se înţeleagă cu marele om, sportivul minunat, numai nerv şi inteligenţă — atletul, înotătorul, şeful, în sfârşit tot ceiace putea pasiona pe o tânără prinţesă. Ea dă ordin să fie legat într'o cuvertură şi dusă în palat ca un pachet oarecare. Cezar a fost cu adevărat captivat de frumoasa apariţie.

El a admirat-o atât cât i-a permis demnitatea, şi a iubit-o sincer.

De la el, Cleopatra a avut cel mai frumos dar — un copil, Cezarion.

Odată cu moartea lui Cezar, visul lor de fericire s'a spulberat şi Cleopatra se vede faţă 'n faţă cu Antoniu. Contrastul era izbitor. Dela dictatorul slab şi fin, prinţesa se vede în faţa soldatului colos.

Ea ştie să procedeze şi 'n acest caz. Tactica ei e schimbată. Cleopatra îl umileşte cu fastul, cu aurul şi bijuteriile sale. Sfârşitul merge de la sine: dragoste şi căsătorie. Dar Antoniu are obiceiuri rele, se îmbată adeseori, iar curajul nu e acelaş în chip continuu. Aceste defecte nu sunt în vederile prinţesei-regină sau mai curând ale prinţesei-zeiţă.

In adevăr Cleopatra este acum atât Isis egiptean, cât şi Afrodita greacă. Fiul său e Cezarion-Eros. Divinitatea se leagă de fiinţa muritoare şi de decendenţa sa.

Antoniu ori cât s'ar numi Bachus nu are nimic cocum cu divinitatea şi proba este înfrângerea suferită.

Atunci Isis-Afrodita se desgustă; ea-şi aminteşte de Cezar, conducătorul admirabil şi omul superior. Păstrează dragoste şi lui Antoniu.

După înfrângerea de la Actium când comandantul se sinucide, Cleopatra dă ordin să fie adus în palat ca să moară în braţele sale.

Cleopatra rămâne singură în faţa lui Octaviu, viitorul Impărat, un om lipsit de orice atracţie. Adversarul o intimidează. Ea încearcă să-l seducă dar fără dragoste, dându-şi perfect seama că nepotul lui Cezar nu visează decât s'o arate în triumful dela Roma.

Gândul acesta o înebuneşte: învinsă, ea nu suportă umilinţă; şi atunci cu toată conştiinţa şi calmul necesar se pregăteşte să moară. Octaviu nu poate să ducă după carul triumfal decât o statue, iar nu pe mica prinţesă împodobită cu lanţuri aurite.

Moartea ei a fost lipsită de orice urmă de vulgaritate. A fost demnă de viaţa ei. Figura Cleopatrei a rămas până azi vie în istorie. — *Z. N.*

FEDRA
de J. RACINE
a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"
No. 135 Preţul lei 12

COZONACI FRUMOŞI
FAINĂ DE AUR HERDAN

Manual de Morală Practică

Rețete

„Lingăul" și „Licheaua" sunt două din rolurile unui aceluiaș personagiu numeros, hotărât de evenimentele unei epoci să ia asupră-și terminologia deficitară a vocabularului social. Și amândoi, și licheaua și lingăul, sunt mai repede niște bolnavi ai unei epoci, decât niște temperamente, ne-născuți, numai făcuți. Făcuți nu în sensul creațiunii, ci obținuți prin deșet. Uleiul de motoare e o creație, însă rămășița lui puturoasă, din asudarea părților murdare ale carterului, e o mocirlă, care în atelier se aruncă, pe când în societate se păstrează. Imputirea echivalează cu experiența și cum acțiunile în care mocirla e utilizată sunt murdare și clasic murdare, pentru așa trebuință nu e nevoie de ulei luminos, căci nu costă moralmente ieftin.

Personagiul lingău și personagiul lichea nu vin în viață niciodată singuri ci recomandați, ca slugile care nu dispun de un prestigiu propriu, fie și detestat. Recomandația nu a precedat personagiul și întâi a trebuit să fie lingăul și apoi referența. O civilizație superficială, de forme, promovează totdeauna însușirile lingăului și ale lichelei. De pildă, examenul și certificatul, unul stabilind selecția și altul consemnând-o într'un act, în asemenea civilizație degenerează și decad, dela valoare la conduită. In definitiv, valoarea e incomodă căci concurează, imediat ce se naște, o seamă de false valori, și le ridiculizează numai prin simpla prezență între ele; pe când conduita, raportându-se la individ și slujind fără simbrie industrială ci excluziv pe bacșiș, flatează și mulțumește. In cursul primar, învățătorul distinge pe băiatul care îi va căra lemnele din pivniță și va da o mână de ajutor la spălatul vaselor, în bucătărie. In școala secundară dascălul preferă pe băiatul care-l va secunda în facerea fișelor necesare unei opere documentare. In universitate ochiul alege un viitor ginere pentru o fată, care trebuie măritată cu un succesor. Bastonul de mareșal cu care orice soldat trebuie să plece, după o vorbă a lui Bonaparte, pe câmpul de luptă, în viața civilă poate să fie găsit între umbrele, mături și perii.

Sunt, într'adevăr, momente, lungi momente uneori, foarte lungi, în istorie, când o lume întreagă poate fi atinsă de morbul lingăului și de febra lichelei, fiecare individ silindu-se să se supuie unui lucru și să-i facă o declarație publică: profesia de credință din timpurile inchizitoriale. Psicologi, bacii pun în rândul turmei câte unul, doi măgari, ca să-i vadă oile, obicinuite să se uite în pământ și să zărească la doi coți de lungul nasului, și să se ia după ei. Pe măgar îl poartă baciul și măgarul, fără să știe, poartă berbecii. Momentele culminante ale lingăului și lichelei sunt momentele de admirație, ceeace în viața mecanică este griparea motorului. A intrat ulei prea mult în cilindri, de calitate ieftină, nerezistent marilor temperaturi de explozie și a șchiopătat armonia mișcărilor. In atelier, un motor gripat se demontează, se scoate și se pune pe banc. In viața socială reparațiile fiind necunoscute și tendința intimă a mișcării fiind înlocuirea cu piese noi, admirația merge până la consecința ei tocirea și plesnirea.

Deci, iubitule, dacă nu te simți în stare să-ți duci încheieturile și scheletul până la capăt și dacă viața cu orice preț te tentează mai mult decât căpătarea ei prin efracțiunea de toată clipa a individualității, cată din vreme să pui mâna pe un tutore. Franțujii numesc tutore și bățul care se înfige odată cu sămânța, ca să se urce pe el, ca un zuluf, firul gingaș de fasole. Dacă nu-ți iese dela sine protectorul înainte, caută-l căci îl găsești întotdeauna, undeva pe lângă tine. Intâi, nu are de unde să te cunoască: salută-l. Ține-i calea și salută-l până ce va începe să te cunoască. Poți să-l saluți și numai în scris, dacă faci una din meseriile scriitorului public. După trei saluturi nu mai rezistă decât acela — un ins foarte rar — care după repetarea salutului se simte nervos și gata să te ia la palme. Asta e o intrare în materie și o acomodare cu un stadiu preliminar. O dată intrat, te orintezi mai departe și progresiv mai departe, abandonând, rând pe rând, fazele precedente și eventual contestându-le.

Ți-am mai spus că pentru a deveni lingău și lichea cu oamenii, de care îți atârnă o situație, este util să fii așa cu instituțiile și cu concepțiile curente. Unora, mai delicați și mai discreți, le va fi rușine să se declare de pildă patrioți și iubitori de Dumnezeu, socotind că, asemenea gingășii suferă să fie dobitocește parcurse cu copitele și cu coada ridicată. Nu te sfii; fii ostentativ creștin și mai ales ostentativ de nuanța adoptată prin capriciul evenimentelor, de locul unde te găsești. Adoră cu o sfidătoare nerușinare publică pe Dumnezeu, pe Christ, pe Maica Domnului; urlă pe dinaintea icoanelor, dă fuga după popi și sărută-le marginea vestmântului; mănâncă prescură, cu apă, cu vin și țuică, indiferent. In aceste lucruri pe care bieții oameni le cunosc de câteva sute de ani, fă-te cel dintâi care le-a descoperit. Și ca să intimidezi pe cei distrați de obicinuință, ia și pietre și dă, pe subt perdeaua lăsată pe Sfintele Daruri. Acest accent de violență vei ști bine că nu-ți procură nicio complicație: căci faci revoluție cu apă și sifon, aperi ceva care nu mai are nevoie de apărare, roata, răstignirea și alte canoane fiind înregistrate de acum aproape 20 de veacuri, de niște predecesori nesubvenționați.

A! și vorbește gălăgios de morală, când toată lumea afară de puturoși, preferă să nu insiste. Morala, moralitatea, Dumnezeu, nația, poporul, neamul, pământul — chiuie cu atât mai strident că îți aparțin, cu cât te vei îmbăta mai des și vei vomita mai des. Vărsătura ta nu se aseamănă cu a câinelui; din ea trebuie să se împărtășească intelectualii, preoții, copiii. Singurul inconvenient al prozei tale, fiule, când vei face și în scris asemenea proză, va fi insonora ei banalitate, dacă nu vei ști să te oprești la timp și identificându-te prin repetire și stăruință cu un subiect mediocrizat, vei crede că obții lacrimi din niște ochi cu scuipat.

Evident, vei evita din răsputeri ideile și durerile timpului tău viu și aspru, ca să nu te strici cu lumea și să nu fii nevoit să-ți constrângi viciile la răbdare și abnegațiune. A raporta toate chestiunile la trecut, a masca ziua de azi, înăbușită în eclipsa veacurilor de almanach pe care nu le-ai trăit, și a le oferi soluții pentru acum o mie de ani, este a fi un bun lingău și o lichea bine venită.

T. ARGHEZI

PLASTICA

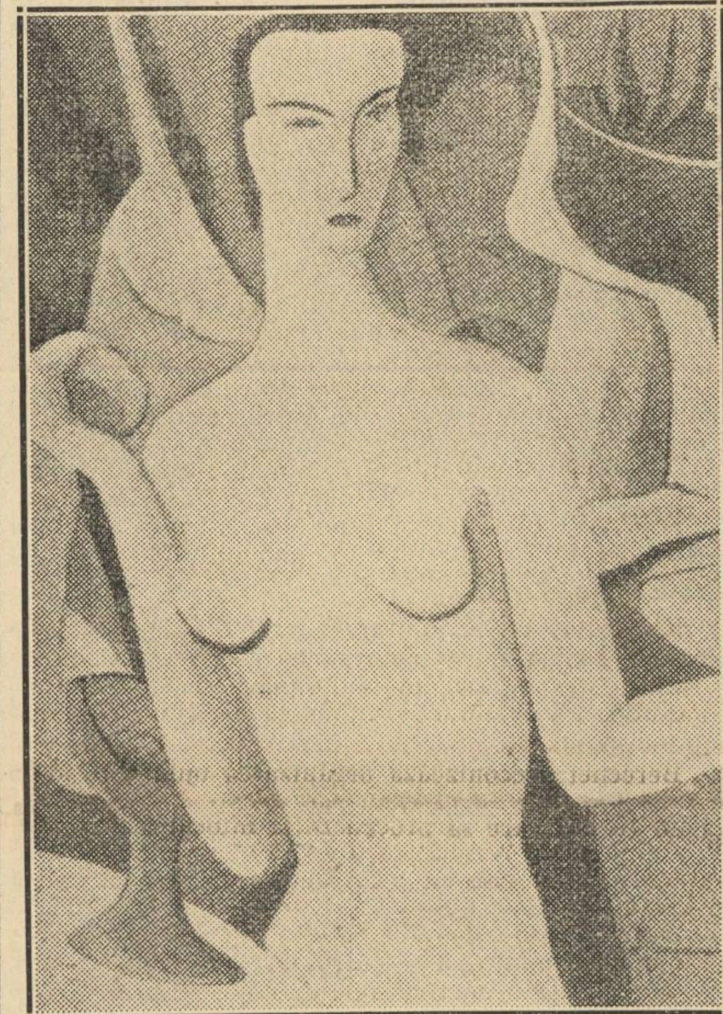
Pictorul *Eustațiu Stoenescu* expune la „Universul" o serie de portrete pe care le plimbă de câțiva ani prin țară și prin străinătate, în căutarea celebrității.

Literatura coloristică a dilentanților pretențioși, însoțită totdeauna de sgomotoase certificate estetice străine, bune pentru Orient, a găsit rare ori ecou între amatorii și criticii noștri de artă, care s'au obișnuit să distingă și să prețuiască singuri valorile. Greșelile de apreciere la care ne referean într'o cronică anterioară vizau pe amatorii ocazionali, care sunt destul de numeroși, dar gustul lor e atât de șovăitor încât ei nu pot influența sau crea o reputație.

In cazul domnului Eustațiu Stoenescu lucrurile s'au petrecut altfel. In jurul unor tablouri care nu depășeau aproape niciodată nivelul modest al mediocrității s'a întreținut, de către nechemați mai ales, o atmosferă de entuziasm nejustificat și cu totul străin de artă.

Monotonă și superficială, pictura d-lui Eustațiu Stoenescu a putut îndreptăți cel mult așteptări optimiste, dar nicidecum o recunoaștere elogioasă și definitivă.

Semiobscuritatea sălii Automobil-Clubului Regal Român ascundea oarecum defectele lucrărilor d-lui Stoenescu, recent expuse acolo. Sala bine luminată și spațioasă a „Universului" permite acum cercetătorilor să aprecieze pe artist la valoarea lui reală.

Olga Greceanu — **Tinerețe**

De data aceasta, avem impresia că ne aflăm în fața unui fals atlet, care, după ce a ridicat câteva ghiulele pline cu aer, se duce în culise și-și scoate mușchii de gumă și pulpele de cauciuc, dând astfel la iveală un trup firav și plăpând.

Printre pânzele uniform colorate ale d-lui Stoenescu, printre portretele care înfățișează parcă acelaș personaj, nu prea greu de recunoscut sub măști deosebite, am căutat zădarnic pe „marele nostru Stoenescu". N'am găsit decât lucrări fără caracter, o tehnică diletantă și ignorarea de neertat a unor reguli elementare de meșteșug.

Olga Greceanu — **Compoziție**

D. Stoenescu nu știe de pildă că un fond, oricât de închis ar fi, nu poate întuneca până la dispariție o jumătate de obraz (ca în portretul d-lui C. Argetoianu), pe când cealaltă jumătate e perfect luminată. Aceasta dovedește o totală neglijare a valorilor.

D. Stoenescu nu are însă, nici desen. D-sa face mâni ciuntite, neterminate, — bineînțeles, când nu le ascunde de tot. Și mâna, se știe, e o complectare a portretului, o întregire a caracterului celui portretat.

In sfârșit, d. Stoenescu nu redă, în afară de rare excepții, nici măcar asemănarea.

N'am fi dat atâta importanță acestei manifestări, dacă alții nu i-ar fi exagerat sensul și valoarea.

* * *

La Ateneul Român, d-na *Olga Greceanu* expune pastele și desene cu subiecte religioase, flori, portrete și nuduri.

Olga Greceanu — **Nud**

Stilul acestor lucrări nu se depărtează prea mult de maniera primitivistă a panourilor decorative pe care ni le-a înfățișat în alți ani.

E aceiași căutare rafinată a liniei, a mozaicului subtil de umbre și lumini, aceiași așezare de planuri apropiate, care anihilează perspectiva, — dar o mai sigură orientare către expresivitatea stilului propriu, către acea formă de bizantin modernizat pe care o întâlnim numai în lucrările acestei artiste.

Julietta Orășianu — **Autoportret**

D-na Greceanu este astăzi deplin orientată asupra drumului pe care se îndreaptă. Etapele de nedumerire au fost depășite cu izbândă, și așteptăm cu firească încredere roadele atâtor străduințe generoase.

Tot în aceiași sală a Ateneului expune și d-na *Alexandra Slătineanu* busturi și compoziții sculpturale, care vădesc frumoase însușiri de linie și volum.

Figurile interpretate de d-na Slătineanu au grație, putere expresivă, claritate și armonie de relief.

Panourile sălii vecine sunt ocupate de cărțile poștale aquarelate ale d-lui *Aescher*. Sunt lucrări care nu mai ispitesc nici pe cei mai navi vizitatori.

* * *

Aquarele mult mai apropiate de artă expune în atelierul d-sale din str. Vasile Lascăr 114 d-na *Julietta Orășianu*.

Executate într'o gamă proaspătă de tonuri, priveliștile din sudul Franței și cele de pe Coasta de Argint a Mării Negre apar aci cu tot farmecul naiv al unei inspirații originale, cu toate calitățile de sugestie ale unui primitivism pictural condus cu abilitate.

H. BLAZIAN

Aglae Pruteanu

De câte ori, în anii din urmă, turneele aduceau pe scena teatrului ieșan glorioase păsări călătoare de pe-aiurea, ne gândeam cu melancolie la „Pruteanca" noastră, atât de mult a noastră, pe care începusem s'o uităm. Glasul ei cald, glasul ei de lumină, părea că s'a stîns. Cu discreția ei de totdeauna, și poate și dintr'un pic de cochetărie feminină, — ultimă și dureroasă cochetărie, — Aglae Pruteanu a plecat din teatru înainte ca „ale vremii nobile injurii" s'o pună în situații delicate. Din dragoste pentru arta ei, din respect pentru publicul ei, s'a retras la timp. A renunțat.

Din generația proaspătă a spectatorilor pasionați de sport, de jazz și de Greta Garbo, puțini au avut prilejul s'o vadă și s'o audă. Dar ceilalți, cei care au iubit-o, care au cunoscut, trecute prin delicatul aparat de precizie al talentului ei, emoții intense și curate, când vor să aducă un elogiu rar vre-unei tinere artiste, nu găsesc să spue de cât atât:

— Are ceva din Pruteanca...

* * *

Demult, când Aglae Pruteanu a jucat incidental la București, în *Sapho*, d. Arghezi își arăta mirarea că această mare artistă preferă „să pâlpâie la Iași în loc să ardă la București".

Totuși, Aglae Pruteanu s'a întors la Iași, să pâlpâie pentru noi. Dar n'a „pâlpâit" numai: văpaie vie, a ars, întreagă. A muncit istovitor. A înobilat, a umanizat și a îndulcit cu adorabila ei feminitate cele mai ingrate roluri pe care a trebuit să le interpreteze. In orice rol ar fi apărut: în Luiza din „Două Orfeline" ori în Ana Karenina, în Viorica din „Baba Hârca" ori în Sapho, — Aglae Pruteanu știa să împartă armonia gestului și subtilitatea cuvântului. Brațele ei fine și flexibile au sculptat în aerul îmbâcsit al scenii bucurii suave și desnădejdi adânci. Cuvântul rostit de ea, ușor, cu silabele înmuiate, era fluid și palpabil în acelaș timp.

Ne amintim încă cu emoție de Flammeola lui Richepin, când spunea, cu o frunză 'n colțul gurii, insinuantă, tulburătoare și tristă, „Balada foilor de mintă":

Pe gura-mi de-ai culege aceste foi de mintă,
Sălbateca ta sete ce-ți clocotește 'n sânge
S'ar stânge... și văpaia din ochii tăi s'ar stânge, —
Pe gura-mi de-ai culege aceste foi de mintă...

Și versurile „Martirei" pluteau peste sală ca o incantație păgână, parfumate parcă cu mireazma amăruie și înțepătoare a foilor de mintă.

Ne-au rămas de la Aglae Pruteanu anumite gesturi, anumite priviri și anumite inflexiuni de glas, pe care nimeni nu le-a putut imita, pe care nimeni nu ni le mai amintește.

* * *

Aglae Pruteanu n'a făcut parte din nici o „școală". A fost totdeauna *ea*, — și asta i-a fost deajuns. Nimeni n'a putut s'o imite, pentrucă n'a avut nimic artificial, nimic convențional în arta ei. De o severă sobrietate artistică, disciplinată fără efort, Aglae Pruteanu a stăpânit acel simț al măsurii, extrem de rar, care a făcut-o să ghicească întotdeauna cu precizie limita impalpabilă și schimbătoare dincolo de care orice talent, oricât de mare, frizează cabotinajul.

* * *

Dar pe lângă inteligența artistică, pe lângă puterea de muncă, pe lângă temperamentul excepțional și glasul incomparabil, cu debit egal și susținut, Aglae Pruteanu a fost înzestrată cu o siluetă de o subtilă feminitate și cu o figură deosebit de dulce și de maleabilă.

Actrițele care au trăsături prea accentuate și caracteristice, sunt osândite să-și poarte pe scenă, în toate rolurile, acelaș chip de pe stradă și de acasă. Aglae Pruteanu, cu figura ei imprecisă și fină, impresionabilă ca oglinda unei ape curate în care se răsfrâng deopotrivă de limpede și seninul ca și toate furtunile cerului, a fost deapururi *alta* în fiecare rol interpretat. Nu numai că n'a sămănat cu nimeni, — dar chiar cu ea însăși a știut să nu mai samene când a trebuit. Cochetă, inocentă, pasionată, chinuită până la durerea fizică, — Aglae Pruteanu a putut fi cea mai patetică Marguerite Gauthier — și cea mai suavă Ofelie.

A izbutit să fie diversă în chiar cuprinsul aceluiaș rol. Ne amintim de „Invierea" lui Tolstoi, de Catiușa din actul întâi, naivă și dulce, cu glas ușurel, cu râs luminos; apoi de Maslova, femeia cu obrazul chinuit și vulgar, cu glasul aspru și cu râsul strident; și, la urmă, de apariția resemnată și dureroasă a femeii peste care a trecut și viața, și furtuna. Pentru acelaș tip, Aglae Pruteanu a știut să cizeleze în propria ei ființă trei siluete distincte, trei aspecte diverse ale aceluiaș trup și ale aceluiaș suflet, — și să se mențíe, totuși, unitară și personală.

* * *

Și acum, Aglae Pruteanu ne-a chemat să-și ia rămas bun dela noi.

Ne-am dus la teatru Sâmbătă sara, la reprezentația ei „de adio" cu o strângere de inimă: vom mai recunoaște-o, după atâția ani de tristeță și de izolare, pe „Pruteanca" noastră?

In semiîntunericul învietor de iluzii, am regăsit-o. Cu glasul ei de argint curat, abia obosit de vreme, ne-a spus versuri, așa cum de mult ne era dor să mai auzim. Și-a frânt pentru cea din urmă oară trupul și sufletul, — pentru noi.

Spectatorii obișnuiți ai teatrului, tineri și sgomotoși, au simțit și ei că se petrece ceva neașteptat acolo, pe scena indiferentă: Aglae Pruteanu a fost privită cu ochi mirați și serioși și a fost ascultată cu pioasă reculegere.

Iar ceilalți, cei care avem parcă un fel de drept de proprietate asupra „Prutencii noastre", i-am trimis, cu emoție și cu recunoștință, un zâmbet, o floare și un regret.

A fost o sărbătoare a amintirii, — o mare și tristă sărbătoare.

OTILIA CAZIMIR

A apărut în Editura „Cugetarea"
DAMIAN STĂNOIU
FETE ȘI VĂDUVE
Roman umoristic
270 pagini de râs sănătos
PREȚUL LEI 80

In ţeapă

Dramă turcească

TABLOUL INTAIU.

INAINTE DE EXECUŢIE

Primul spectator, nerăbdător.

Se apropie vremea. La şapte condamnatul trebuie să fie tras în ţeapă.

Al doilea spectator, nerăbdător.

Zăresc pe judecător şi pe călău îndreptându-se încoace.

Judecătorul, către calău.

Şapte fără un sfert. Condamnatul n'a sosit încă.

Calăul.

Are încă vreme. I-am fixat întâlnirea doar pentru ora şapte.

Judecătorul.

Să sperăm că n'o să ne facă să aşteptăm mult: Poate s'a făcut o greşală când a fost lăsat, după condamnarea lui la moarte, în libertate provizorie.

Calăul.

Era şi greu să nu i se acorde această favoare. I-a fost ultima dorinţă. Până atunci, am să ridic ţeapa. (Impreună cu ajutoarele lui, calăul ridică aparatul de tortură).

Judecătorul, uitându-se la ceas.

Vezi, nu mai vine. E ora şapte.

Calăul.

Mai are sfertul de oră de graţie.

Judecătorul, uitându-se la ceas.

Şapte şi zece.. De prisos să mai aşteptăm.

Calăul.

Iată-l. Vine cu taxiul.

Judecătorul, către condamnat.

Soseşti tocmai la timp. Un minut dacă mai întârziai, nu mai găseai pe nimeni.

Condamnatul la moarte.

Iertaţi-mă, am luat o maşină, ca să ajung mai repede. Dar să lăsăm vorba şi să câştigăm timpul pierdut. Ce trebuie să fac?

Calăul, binevoitor.

E foarte simplu. Ai să te aşezi pe această ţepuşă de fier.

Condamnatul la moarte.

Pe acest para-trăsnet?

Calăul.

Da.

Condamnatul la moarte

Nu-i vreun pericol să fiu trăsnit?

Calăul.

Nu. De altfel nici timpul nu e a furtună. Fii deci bun, te rog, şi aşează-te, după cum ţi-am spus.

(Condamnatul este tras în ţeapă).

TABLOUL AL DOILEA

Cel tras în ţeapă zâmbeşte.

Judecătorul, uitându-se la ceasornic.

Sunt două ceasuri de când condamnatul a fost tras în ţeapă. Nu prea pare că vrea să moară.

Calăul.

Mutra-i e surâzătoare. Nu mai pricep nimica. Şi, cu toate astea, e bine tras, de jos în sus. Vârful ţepii îi iese prin gură. E extraordinar!

Primul şi al doilea spectator, nerăbdători.

Intr'adevăr, extraordinar!

Judecătorul.

Şi ceiace mă plictiseşte, e că am invitaţi la dejun. Dacă condamnatul nu se hotărăşte să sfârşească cu această glumă de prost gust, vom întârzia dela masă.

Calăul.

Iaca şi ploaia. O să ne ude leoarcă.

Primul spectator, pierzându-şi răbdarea.

Şi răbdarea are margini. Mă duc acasă.

Al doilea spectator, pierzând şi el răbdarea.

Nu mai rămâne îndoială, că acest condamnat e de rea credinţă. Şi eu mă duc acasă.

(Judecătorul şi calăul rămân singuri lângă cel tras în ţeapă, care zâmbeşte).

TABLOUL AL TREILEA

Mereu acelaş zâmbet.

Judecătorul, uitându-se la ceas.

Ora două după amiază. Am fost silit să trimet vorbă invitaţilor şi să-i rog să mă ierte. Omul tras în ţeapă e cu ochii vii şi zâmbeşte mereu.

Calăul.

De când sunt calău, nu mi s'a mai întâmplat să văd asemenea minune.

Judecătorul.

Suntem uzi, ca nişte bureţi! Trebuie să isprăvim. (Incet către calău). Voiu încerca să-l sperii pe condamnat. Va să zică dumneata îţi baţi joc de justiţie! Ştii dumneata, că un condamnat la moarte, care se încăpăţânează să nu moară, este pasibil de pedeapsa muncii silnice pe viaţă?

Calăul.

Ameninţarea nu pare să-l înspăimânte. Zâmbeşte într'una.

Judecătorul, scos din sărite.

Ai putea să-mi spui, mă rog, adică de ce vrei dumneata numaidecât să trăeşti, nesocotind legile şi logica?

Calăul.

Te pomeneşti c'o fi satana.

Condamnatul, hotărându-se să vorbească.

Nu, nu-s satana: sunt însă de meserie scamator: înghit săbii. Aşa că, înţelegeţi, am obişnuinţa.

Cortina.

Cami. L'homme à la tête d'épingle.

Trad. F. S.

Femeia de azi

„La ce visează fetele"

Câte-va tinere studente, reunite ca să repete materia de examen, discutau, fireşte, despre dragoste.

Subiectul nu-i un intrus printre cărţile de studiu decât prin graţia pedagogiei încă neconvertită la punctul de vedere care admite pentru adolescenţi dreptul, încă nu spun datoria, de a se prepara tot atât pentru viaţă cât şi pentru examene.

De altfel, tinerele fete reunite erau ajunse la facultate, scăpate deci de ochiul pedagogic care în anii de liceu ameninţase cu plictiseala copierii de o sută de ori în franţuzeşte a frazei „am vorbit prostii" atunci când erau surprinse şoptindu-şi nedumeririle şi iluziile anilor lor, mai totdeauna intacte.

Ceea ce-i curios este că îndârjirea pedagoagei care pâra profesoarei şi a profesoarei care pâra directoarei, aşa cum mi-o reconstituesc acum, era sinceră, convinsă până la limite, încât convingerea trecuse şi în noi, — deşi numai în principiu — într'atât că în ziua în care o mică şi fină profesoară franceză, abia debarcată din Paris, a încercat în ora de conversaţie, o paralelă între caracterul femeii şi al bărbatului, încheind: „moi, j'aime mieux les hommes", ne-am întrebat, perplexe, dacă nu trebuia să raportăm directoarei că *Mademoiselle Ritz* vorbeşte, în ora de clasă, prostii.

Rămaserăm în orice caz cu o rea idee despre purtarea acelei domnişoare care vorbea atât de bine pe bărbaţi, când tocmai optimismul ei ar fi edificat pe altele decât noi, asupra puţinei sale experienţe.

Subiectul pe care tinerele studente îl dezbăteau era: „E mai bine să iubeşti sau să fii iubită?"

Puseseră tema lucid, nu cu sfiala romantico-perversă a unor demodate eroine din Musset sau Prévost seria I, ci cu gândul întreg şi sănătos al unor intelectuale care vor să arate că au izbutit să cârmuiască inima, simţurile şi misterele cărora femeile de eri le-au fost roabe.

„E preferabil, logic vorbind, să fii iubită, decreta Marta.. Femeia are nevoe de căldura iubirii care vine spre ea şi-i îmbogăţeşte forţa creatoare, iar nu de aceea care porneşte din ea şi-i consumă energiile.

Cecilia se raliase la părerea aceasta, pe când Sabina ataca tema opusă.

„Femeia e făcută, înainte de orice, ca să iubească. Totul în ea e predispus să se dărue, să se anihileze în altă fiinţă şi, logic, ea nu poate iubi altfel în amor ca în amorul matern unde iubirea ei e sortită să nu ceară şi foarte adesea să nu obţie întoarcere.

Cealaltă, a patra prietenă, tăcea, şi apoi tăcură toate, plecând capul şi ochii ca şi cum în pupile erau scrise alte vorbe decât cele ce se rostiseră. Se încruntau deasupra gândurilor lor ca şi cum gândul ar fi putut căpăta deodată sunet şi să se audă corectând ceea ce gura spusese.

Intre ele, se ridicau materializate într'o stânjenire vizibilă, secretele lor şi inevitabilele rivalităţi de-acum şi de mai târziu.

Căci Marta cea oacheşă şi buna ei prietenă Cecilia, sufletele tari care decretaseră că nu trebue să iubeşti, ci numai să te laşi iubită, erau îndrăgostite amândouă până la suferinţă, până la comic, de acelaş tânăr care evolua amabil între ele, amuzat mai ales de regimurile ce şi le impuneau intelectualele sale prietene, — Marta prea grasă şi Cecilia prea slabă, una răbdând de foame pentru a-şi subţia silueta, cealaltă riscând indigestii pentru a şi-o contura, una pe alta socotindu-se preferate şi duşmănindu-se în tăcere, sub camaraderia pe care o mai susţineau orele de studiu şi conştiinţa secretului pe care nu-l bănuiau circulând.

Sabina care pretinsese că trebue să iubeşti, era logodită şi, credeau prietenele, îndrăgostită, când ea nu-şi strigase decât dorul ei de a putea iubi un logodnic pe care raţiunea şi consideraţii materiale i-l impunea, pentru cariera ei, ca altădată, mireselor vândute, voinţa personal interesată a părinţilor.

Iar aceea care tăcuse, ea singură ar fi putut fi sinceră fără umilinţă. Dar cum ar fi înfăţişat cu motive fericirea care era a ei de a iubi şi a fi iubită?

Dacă s'ar putea vorbi numai cu puterea de expresie a privirii, descrie o stare de suflet cu gesturi, cu glasul din adânc al cântului, aşa cum izbucneşte în melodii improvizate...

Prietena nu ştia să cânte, şi fetele, reculese după o clipă, se aruncară pe volumele de studii, gonind fantasma albă care le aştepta însă credincioasă, dincolo de uşă şi de examene.

Femeia şi cartea

Cine n'a împrumutat cărţi la prieteni şi cine i le-a mai adus înapoi? Dacă ne-am alipi şi noi românii la sindicaţii francezi care-şi recuceresc prin procese cărţile împrumutate, tribunalele noastre n'ar mai dovedi lucrul.

E atât dela sine înţeles că o carte împrumutată e o carte pierdută, încât cel care a dat-o are conştiinţa unei grosolănii atunci când se hotărăşte s'o ceară înapoi.

O carte împrumutată e menită circulaţiei şi parcă blestemului de a nu se mai întoarce de unde a pornit. Chiar acela care-şi ţine sub chee biblioteca, acela care cunoaşte îndrăgostirea avară de cărţi, e totdeauna dispus să-ţi împrumute o carte împrumutată.

— A! mi-ai adus volumul? a exclamat nedumerit şi ironic cineva dela care împrumutasem în ajun o carte. De ce te-ai grăbit? Nici nu-i a mea.

Dispreţuisem legea cărţii de împrumut, deşi o cunoşteam, verificată prin dese şi neplăcute experienţe.

O altă lege e pe cale să se statornicească, începută, sau căpătând abia acum răsunet printr'un proces între două persoane de vază pariziană. Partea interesantă este că vinovatul de pierderea cărţii nu era domnul căreia îi fusese împrumutată ci, cum s'a şi înţeles, a treia persoană, din întâmplare o femee, şi, mai adăugăm, româncă.

De aci, părerea emisă şi susţinută că femeilor le lipseşte în deosebi respectul şi dragostea de carte — abstracţie făcând de conţinut — şi pe care nu voi încerca să o dărâm cu câteva excepţii. Mult mai adesea mi s'a întâmplat ca volume date în bună stare să le primesc înapoi zdrenţuite — e drept, cu o cutie de bomboane drept compensaţie — sau să nu le mai primesc deloc. Nici celei mai risipitoare prietene nu i-ar fi dat prin minte că ar putea înlocui cu o carte cumpărată la librărie pe aceea sfâşiată sau pierdută, — iar pentru cărţi oferite adică cerute dela autor, cum e datina, nu mai număr cadourile inutile ce le-am primit şi cu cari mi s'ar fi putut epuiza cel puţin o ediţie.

Dar o chestiune interesează mai mult şi răspunsul probabil ne temem să-l dăm: stăvilirea împrumuturilor de cărţi va înlesni cumpărarea la librărie, sau va micşora încă numărul volumelor citite?

Infrumuseţare

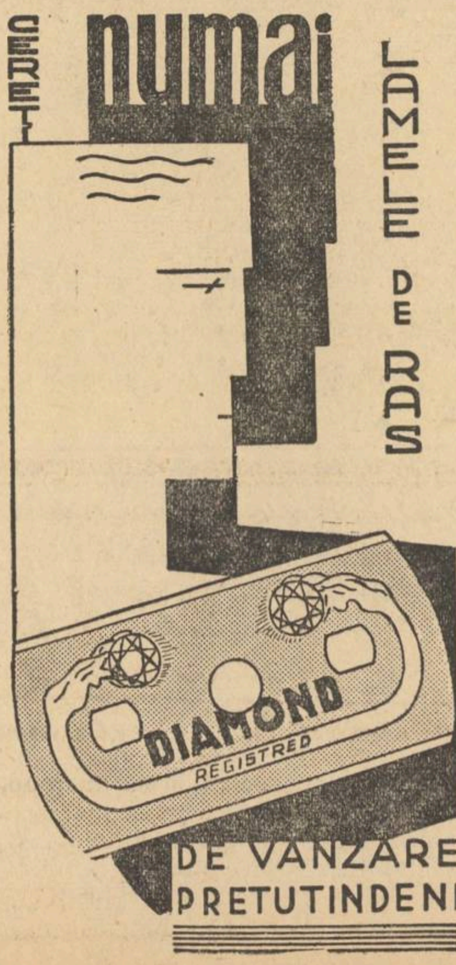
Niciodată n'am putut deosebi o chinezoaică de altă chinezoaică sau o negresă de altă negresă, poate şi fiindcă niciodată n'am putut privi obrazurile acestea exotice fără tendinţa instinctivă de a întoarce mai degrabă capul.

Dar nu trebue numaidecât să dăm decrete absolute cu privire la rasele din care nu s'a ales încă nici o miss Universe. Aceiaşi impresie de urâciune, de similitudine şi de respingere o au desigur la rândul lor faţă de noi, femeile cu tenul de şofran sau ca pielea de bivol.

Râdem că aceste „disgraţiate" în loc să încerce orice metode pentru a se înfrumuseţa în felul nostru, dimpotrivă, ele accentuiază ceeace noi socotim defecte: buzele groase ale unor negre sunt voit dublate cu dureroase sisteme, chinezoaicele întrebuinţează alifiii care îngălbenesc pielea, dinţii se lăcuesc prin unele ţinuturi cu negru...

Nu suntem atât de îndreptăţiţi să râdem. De pildă, de cercelul din nas al sălbaticilor, până când nu se vor mai găuri şi la noi loburile urechilor, nici de picioarele diforme ale chinezoaicelor cât timp tocurile noastre înalte vor urma să ne sucească vinele gleznelor, — să nu râdem nici de concepţia de corp frumos a unor africane şi desigur a bărbaţilor lor, apreciind pieptul căzut, obţinut astfel cu mari chinuri încă din adolescenţă, deoarece şi la noi a putut dura atâta timp concepţia femeii-tub, acum ce-i drept în declin, odată cu revenirea rochiilor feminine, lungi şi ajustate, şi cu alte reveniri la normal care, odată cu aceasta, sunt de semnalat: părul şi-a recăpătat culoarea naturală, sătul de acajou-ul şi oxigenatul neverosimil, sprâncenele au început să se deseneze fără creion, fardul obrajilor nu se mai complace în culorile fanteziste ale prunei şi roşului cinabre.

Astfel, părăsind mereu câte ceva din tot ce şi-a adăugat contra naturii, frumuseţea adevărată, frumuseţea universală, va câştiga câte puţin cu absenţa fiecărei „înfrumuseţări". ALICE GABRIELESCU

ULRICH WORTH

Minunile bucătăriei

La ora prânzului, d-na Roth, autoarea unui tratat de bucătărie, era gata de plecare; mai aruncă o privire în oglindă; ce frumoasă era şi ce bine-i venea *tailleurul* de primăvară! dar ce folos? Era atât de nefericită: cartea ei n'a avut succes... Se apropie de oglindă, se privi de aproape şi-şi zâmbi cu tristeţe şi cu duioşie, ca unui prieten cu care împărtăşeşti aceiaşi taină şi aceiaşi suferinţă.

Aşa o găsi d. Roth, când sosi grăbit dela slujbă :

— Pleci undeva, Elza, sau te-ai întors? Şi de ce eşti atât de supărată?

— Mergem la restaurant. Alma e bolnavă şi sper că n'o să-mi ceri să gătesc eu.

— Vai, Elza! Drept cine mă iei?... Desigur, mergem. De asta eşti supărată?... Dar ştii la ce mă gândesc eu? Oare e bine să fii văzută într'un restaurant, chiar acum când a apărut cartea ta?... nu punem în primejdie reputaţia ta de mare maestră a bucătării?

— Naiv eşti, Leopold. Parcă un autor dramatic nu se duce la teatru decât când i se joacă piesele lui şi un romancier nu-şi citeşte decât romanele lui. Noi artiştii avem nevoe de variaţie, de inspiraţie; trebue să fim veşnic în curent cu mişcarea din domeniul artei noastre. N'am gust să apar în ochii lumii ca o practiciană de laborator, ci ca o mare creatoare... Şi la urma urmei, — izbucni d-na Roth, — ce-mi pasă? cartea n'a avut nici-un succes, nu s'a vândut.

— Linişteşte-te, Elza, o să se vândă; ce te grăbeşti? Fussboden e de vină, n'a făcut destulă reclamă; prin ziarele mari n'a apărut nimic. Şi cum vrei să ştie lumea? de unde să ştie?

— Fussboden a făcut tot ce-a putut. E cel mai drăguţ editor din lume. Te rog să mă crezi. Dar publicul...

D. Roth recunoştea că nevasta lui era o poetă, o visătoare, dar îndrăzni totuşi să spună:

— Elza dragă, nu crezi că ar fi fost mai bine, ca în loc de „tratat de artă culinară" să-i fi zis simplu „Carte de bucate?"

— Iar începi cu prostiile?

— Iartă-mă! Să mergem.

Perechea Roth intră în restaurantul „Smart".

Fussboden era acolo, instalat la o masă ; îi întâmpină curtenitor.

Un gând îngrozitor îi fulgeră domnului Roth prin minte; dar pentru succesul Elzei nici-un sacrificiu nu era prea mare.

Doamna consultă lista împreună cu Fussboden. Amândoi constatară cu regret că nici-o mâncare expusă în tratatul ei de artă culinară nu figura acolo.

Bărbaţilor le era foame; n'au avut încotro şi au mâncat câte patru feluri de mâncare.

Autoarea nu luă decât puţin compot, iar după ce bărbaţii sfârşiră de mâncat, chemă pe *mâitre d'hôtel.*

— Domnule, — i se adresă ea, — nu înţeleg cum un restaurant aşa de elegant ca al d-voastră a rămas la aceste vechi formule de bucătărie; desigur că n'aţi auzit încă de tratatul de artă culinară al d-nei Elza Roth.

— Ba da, doamnă, din nenorocire am luat cunoştinţă despre cartea aceia; vă sfătuesc ca în interesul dv. şi al familiei dv. să nu încercaţi niciodată formulele ce le veţi găsi acolo. Formulele d-nei. Roth sunt bizare, inaplicabile şi la tot pasul se întâlnesc contraziceri. Baronul Hirsch un distins client al localului nostru, un gastronom rafinat, ne-a comandat o salată cubană; una dintre cele mai originale mâncări din tot tratatul. Inchipuiţi-vă: pătlăgele roşii, banane, petale de magnolia şi pe deasupra ulei de cocos.

— Şi un pahar mic de wisky, — adăugă repede d-na Roth.

— Da; şi un păhărel de wisky. Cum vi se pare?... Baronul Hirsch a avut o serioasă indispoziţie stomacală în urma consumării acestor ingrediente ciudate... Azi e la Vichy... V'aşi putea recomanda cartea ca simplă lectură; se poate să aibă cel mult o valoare literară, dar nu-şi atinge nici într'un caz scopul ce-l urmăreşte; e absurdă, cu desăvârşire absurdă.

Apoi se înclină ceremonios şi se îndepărtă cu demnitate.

— Absurdă!, — scrâşni d. Roth, palid de indignare.

— Absurdă!, — murmură d-na Roth cu buzele tremurânde.

— Literară, — zâmbi încântat Fussboden.

După o săptămână cartea d-nei Roth apăru prin vitrine sub un nou titlu: „Poeme culinare".

Succes imens.

Amatorii de subiecte originale şi aberaţii literare, găsiră atâta noutate şi atâta fantesie în poemele d-nei Roth, încât... a fost un adevărat triumf.

Trad. de AL. CHIRIAC

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTA LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII No. 4

CU URMATORUL SUMAR:

Demostene Botez . . *Călătorii (Alexandria).*
Al. Claudian . . . *Revoluţia germană din 1918.*
Ion Minulescu . . . *N'a fost nimic (Versuri).*
A. Cehov . . . . . *Spre cămin (Trad. de A. Frunză).*
A. Boldur . . . . . *Ideologia politică a emigraţiei ruse.*
Zoe Verbiceanu . . *Casa cu minuni.*
Yacassa . . . . . *Eu sunt un primitiv (Versuri).*
Petre Pandrea . . . *Determinarea stilului de viaţă socială.*
Alexandru Nanu . . *Cronica ideilor (Bergsonismul şi poezia pură).*
Victor Godeanu . . *Cronica socială (Politica salariilor urcate).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Calamitatea memoriilor. — Pe marginea arestării lui Unamuno. — Al. Capone et Comp.).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Academia Nouă de pictură şi sculptură, din Str. Speranţei No. 41 predă cursuri regulate de schiţe, compoziţii şi studiul nudului, în fiecare zi.

FRITZ WITTELS

Tipuri de femei în lumina psihanalizei

Femeia-copil sadică şi actriţă

Intr'un capitol precedent au fost descrise însuşirile femeii-copil izvorite numai din dezvoltarea prea timpurie a frumuseţii sale. Dar, ca la orice fiinţă omenească cu suflet viu, în ea se dezvoltă şi însuşiri secundare, pentru care unii o fac responsabilă, deşi aceste însuşiri decurg şi ele din firea ei intimă. Femeia-copil nu înţelege şi nu răspunde la cerinţele culturii noastre — şi ar fi mereu nedumerită asupra rostului vieţii, dacă instinctul ei n'ar îndruma-o să facă tocmai ceeace oamenii cer de la ea. Femeia-copil imită totul, deaceea devine actriţă şi, după împrejurări, imită chiar ipostaza de îndrăgostită. In această postură e atât de veridică încât bărbatul nepriceput şi îngâmfat crede că niciodată nu a fost atât de bine înţeles şi atât de iubit. Crede că ea şi numai ea este femeia menită a-i fi tovarăşe. Nu ştie că menirea ei stă în a fi multora femee şi tovarăşe. E derutat când, în cele din urmă, observă la ea ceea ce numeşte el necredinţă. Atunci se tângueşte: „Ne-am înţeles doar aşa de bine!" In realitate, numai ea l-a înţeles foarte bine, prin puterea ei instinctivă, dar el pe ea de loc. Este soarta femeii-copil de a fi întotdeauna numită o canalie, atunci când bărbatul ar trebui să-şi dea el numele de nătărău.

Am avut şi eu un pacient — dar am auzit că asemenea cazuri sunt frecvente — care îmi povestea cu entuziasm despre marea lui dragoste.

Ea era o fată tânără curtată de mulţi. Faptul că l-a preferat pe el, şi vădit numai pe el, i-a sporit foarte mult increderea în sine. El începu să scrie şi să-i citească ei operele sale. Incântarea ei pentru talentul lui poetic era aşa de mare, încât l-a mirat chiar şi pe el. Ca s'o pună la încercare, i-a citit în acelaş timp şi poezii de Goethe şi poezii de ale lui, fără să numească pe autor. Fata nu putea găsi nici o deosebire între ele. El o hipnotiză şi reuşi aşa de bine, încât ea părea, în cele din urmă, cu totul o jucărie în mâna lui. El putea s'o hipnotizeze chiar şi dela distanţă, când se găsea, de exemplu, în alt oraş. Aceasta îl convinse ferm că fata nu mai poate trăi fără el. O vedea zilnic. Virilitatea sa lăsa de obiceiu cam de dorit, dar în relaţiunile cu această fată era atât de neobosit încât aproape începea să se teamă de puterea lui. Intr'o zi ea îl chiemă la telefon, îi comunică logodna ei cu un altul şi-l înştiinţă că se va mărita peste puţin şi că el ar face mai bine să nu fie de faţă. Această fiinţă, pe care credea că o cunoaşte până în adâncul sufletului, condusese timp de săptămâni toate pregătirile pentru o logodnă cu aşa dibăcie şi în acelaş timp cu o neruşinare atât de mare, încât nici nu se putea spune că a făcut-o într'ascuns.

Făcuse totul sub ochii lui şi prostul de îndrăgostit nu observase nimic. Când s'a văzut înlăturat brusc, a căzut în melancolie şi poate s'ar fi omorît dacă nu l'ar fi supraveghiat medicii.

Aşa dar de aci şi din multiple alte exemple analoage se vede *arta de a juca teatru* a femeii-copil. Artistele mari ale scenei au fost şi sunt adesea înrudite cu acest tip.

Actriţele sunt mai totdeauna frumoase, inculte şi consumă mulţi bărbaţi. Dar numai o parte din artă îşi are rădăcinele în instinct; cealaltă parte le are în intelect. Este ceeace se numeşte înţelegerea artei. Artistul nu trebue să se redea numai pe el, numai ceeace izvorăşte din natura lui, ci trebue să amplifice şi să fixeze această plăzmuire instinctivă. Femeia-copil însă nu poate să fixeze nimic, nici măcar un rol. N'are înţelegerea artei şi dacă va fi poate odată extraordinar de bine, altădată va fi inexplicabil de prost. Să nu uităm că *Eul* nostru provine din *Tu*. *Eul* femeii-copil provine mereu din acel *Tu* cu care se identifică atât timp cât îl are în faţă. Insă nu poate fixa această identificare şi deci nu poate să formeze un *Eu* durabil.

Bella M... era o fată uşoară din Viena. Ea îşi petrecea nopţile mereu în altă cazarmă. Aceasta s'a întâmplat înainte de războiu, când Austria, formată din amestecul atâtor popoare, întreţinea la Viena o armată compusă din naţionalităţile cele mai variate. Când Bella îşi petrecuse noaptea în cazarma cavaleriei, atunci vorbea a doua zi dimineaţa — din cauza identificării automate — cu accentul unguresc al huzarilor. Când venea din cazarma infanteriei, vorbea cu accent ceh şi de la ulani se întorcea ca poloneză.

„Libido", pe care-l poseda în Eul ei nu tocmai dezvoltat, şi pe care-l revărsa prea bogat asupra obiectelor, trăia numai o viaţă de o zi în umbra ultimului amant, care, în seara următoare era deja uitat. Insă, decum era uitat, Bella nu putea trăi mai departe.

Când nu posezi un Eu propriu, atunci trebue să-l cauţi în afară, trebue să găseşti cât mai repede un partener pentru a putea plasa acel „libido". Eul femeii-copil poate fii comparat cu o fotografie precisă şi clară, poate mai precisă ca oricare alta, dar care nu e fixată. De aceea fotografia dispare, lăsând în urmă o suprafaţă cenuşie, uniformă.

Pe lângă aptitudinea femeii-copil de a imita şi de a juca teatru, nu-i lipseşte nici *sadismul*.

Femeea-copil e înconjurată de numeroşi bărbaţi cari o adoră. Ce să facă cu atâţia?

Chiar de ar fi o femeie pe deplin desvoltată prin cultură, capabilă de o dragoste durabilă, şi tot i-ar veni greu să aleagă. Ea este aşa cum este şi fiindcă bărbaţii cari sunt atraşi de ea vor evident să sufere, femeia-copil este silită să-i chinuiască. Ceva tot trebue să faci cu ei, devreme ce nu poţi să-i iubeşti pe toţi; în tot cazul nu pe toţi în acelaş timp. Şi cum, pe lângă aceasta, bărbaţii mai sunt şi fericiţi când îi chinueşti, femeea-copil găseşte foarte uşor în firea ei polimorf-perversă aptitudinea de a se desfăta chinuind. In arta aceasta ajunge repede la perfecţiune. Emile Zola ne arată, în romanul său *Nana*, cum această femee frumoasă şi ordinară înjoseşte adânc pe cei mai înalţi demnitari ai statului. Unul din cei mai puternici politiciani ai Franţei trebue să umble în faţa ei în patru labe, ca un câine.

Indată ce femeea-copil începe să devie sadică, încetează de a mai fi tipul frumuseţii pure. Dacă frumuseţea inconştientă constitue fiinţa ei adevărată, atunci cruzimea ei devine tot mai conştientă şi, în decursul dezvoltării, tot mai sadică şi mai narcisică. Cu cât bărbaţii se lasă mai chinuiţi de ea, cu atât îi confirmă mai mult această putere a ei asupra lor.

Femeia-copil trebue, deci, să fie frumoasă şi atrăgătoare ca să poată continua viaţa ei sexuală perversă. Dar siguranţa propriei sale puteri n'o capătă niciodată. Atât timp cât femeia-copil n'a devenit sadică este o făptură care te înduioşează fiindcă nu înţelege nimic din necesităţile acestei lumi şi, de regulă, piere.

Mai târziu însă, femeia-copil devine o suegeră.

Abatele Prevost a imortalizat în *Manon Lescaut* pe femeia-copil nevinovată. Ea înşeală mereu pe cavalerul ei asigurându-l că-l iubeşte numai pe el. Cavalerul nu poate pricepe, cu mintea, acest fel de iubire; dar fiindcă şi el o iubeşte şi este cu totul robit ei, o înţelege cu inima. Alţi bărbaţi n'o înţeleg aşa de bine, — se răzbună pe ea şi fac să fie deportată în America. Iubitul ei cavaler o însoţeşte de bună voe în Luiziana, unde ea moare în braţele lui. Incă o trăsătură care se adaugă celorlalte: bărbaţii sunt gata să sufere prin femeia-copil, dar se răzbună pe ea când pot.

Femeia-copil sadică este mai puţin simpatică.

Prietena unui rege al Egiptului, cu vreo 3000 de ani înaintea erei noastre, călătorea în tovărăşia faraonului pe Nil. Ajunşi la un templu minunat, pe care suveranul îl admiră foarte mult, curtezana rugă pe rege să pornească dărâmarea acestei opere de artă — cu ziduri şi coloane imense — şi reclădirea ei în grădina palatului său.

Regele se temea de răzbunarea, asupra lui şi a supuşilor lui, a zeului căruia îi era închinat acel templu; dar, după cum a rămas Salomeea la dorinţa ei de a avea capul profetului, aşa rămase curtezana la porunca ei până când regele cedă spre a-i dovedi cât o iubeşte. Templul, cu blocurile lui de granit, cu obeliscuri, coloane şi sfincşi, fu dărâmat şi transportat pe fluviu, în sus. Această muncă dură aproape un an.

Intr'o zi, sosiră corăbiile cu povara lor grea în faţa palatului frumoasei şi sclavii descărcară pietrele. Curtezana întrebă, mirată, ce înseamnă aceasta. Când i se explică, fu disperată la gândul că-i va fi distrusă grădina ei frumoasă. Uitase cu totul dorinţa ei şi nu simţea nici un fel de interes pentru clădire. Ţinta ei fusese, — atunci ca şi acum, să-şi dovedească şieşi cât de mare era puterea ce o avea asupra regelui. Cu cât era mai mare jertfa faraonului, cu atât era mai mulţumită. Voia să dovedească regelui că ea îl posedă pe el, el pe ea însă nu. Şi cu toată dorinţa lui intensă s'o facă fericită riscându-şi chiar şi mântuirea sufletului, nu putu obţine dela ea nici înflorirea unui zâmbet pe buzele sale frumoase.

Femeia-copil are o *putere imensă*, dar în realitate *n'are nimic*. Indată ce nu mai e înconjurată de admiratorii săi, nu mai găseşte nimic care ar putea să-i facă ora plăcută. Ceia ce posedă se aseamănă cu banii diavolului din basmul lui Hauft, în care un ţăran tânăr a încheiat pact cu necuratul care-i făgădueşte să găsească totdeauna în buzunar de două ori atâţia bani cât are cel mai bogat flăcău din sat. Intr'o zi, ţăranul legat diavovolului a jucat cărţi cu cel mai bogat flăcău şi a câştigat mereu până a luat flăcăului chiabur toţi banii. Acesta, vrând să joace mai departe, rugă pe norocosu-i partener să-l împrumute cu o sumă; dar norocosul juruit satanei se îngălbeni: nu mai avea nici un ban în buzunar, căci conform pactului cu diavolul, avea de dou ori mai mult decât cel mai bogat rămas cu nimic, deci tot nimic.

Atunci se dovediră legăturile flăcăului cu necuratul şi flăcăul îşi găsi un sfârşit timpuriu, târât în iad de diavol.

Aşa se întâmplă şi femeii-copil şi aşa o păţesc toţi narcisicii. Ii îndopi cu iubire şi în cele din urmă tot n'au nimic. E lesne de înţeles că, în timpurile trecute, superstiţioase, în asemenea cazuri se credea că e necuratul la mijloc.

Trad. de L. C. şi Z. V.

Dă-mi sărutarea gurii tale

Vreau sărutarea gurii tale...
De veacuri parcă o aştept, —
Când te-am văzut la Troia în sandale
(Ţi-am pus sandala în piciorul drept).
Te-am revăzut — aceiaşi — în Corint
La mână c'o brăţară de argint,
Cu peplum dat pe spate de pe umăr.
La rând cetăţile pot să le număr,
In care ai pozat cu bustul gol.
Iţi văd statuile — ici pe-o alee,
In nişă dincolo c'un discobol,
Sau funerar plasate în muzee.
Chiar piscul primitiv din Tatra,
Răsfrânt pe zarea violetă,
Iţi poartă dreapta siluetă
Şi subt surâsul tău palpită piatra.
Te caut pretutindenea de generaţii...
In haina străvezie de vual,
Când te prindeam — te desfăceai cu graţii
Şi dispăreai călcând din val în val...
Acum te prind.
In jur sânt ţărmii şterpi,
Spre tine ghiare se întind,
Şi stau la pândă recii ochi de şerpi.
Eu numai — dragoste îţi port.
Din aur ţi-am durat un cort,
Ţi-am pus covoare moi şi blăni,
Şi vin străvechiu în arcuite căni,
Şi straiu de fir, centură cu paftale.

Dă-mi sărutarea gurii tale!

YACASSA

A APĂRUT REVISTA
„REBUS"
Publicaţie de specialitate conţinând;
Cele mai perfecte forme de CUVINTE INCRUCISATE, cât şi orice formă de joc intectual, distractiv, cu ultimele noutăţi în domeniul acesta, având şi un SUPLIMENT, cu pagina şahului, bridge, sport, cinematograf, curiozităţi aritmetice, glume etc
PREŢUL 5 LEI

La Weimar[1]

III

de I. PETROVICI

Din ziua următoare încep a roi prin împrejurimi. Hotărăsc întâi şi 'ntâi să mă reped la Iena, oraşul cu vestita universitate, locul unde puterea Prusiei disciplinate, a fost sdrobită de geniul lui Napoleon.

După o oră de tren, printr'un peisagiu de dealuri asupra cărora negura întârzie, cobor în gara Ienei, de unde o pornesc pe jos. O stradă de mică provincie, care urcă în pantă mă apropie treptat de centrul oraşului, către care nu mă grăbesc însă a ajunge, fiindcă un indicator, îmi arată spre dreapta casa naturalistului Haeckel, la a cărui mare notorietate au contribuit de sigur nu numai lucrările savante din specialitatea sa, ci şi operele lui de filosofie populară, a căror superficialitate şi încredere dogmatică, i-a asigurat mulţime de discipoli, de acei fără cultură filosofică solidă. Dar în orice caz a fost o strălucită figură a ştiinţii germane, un patriarh al Ienii, pe care n'a părăsit-o până în clipa morţii, — îndată după războiu.

Urmez mâna indicatoare, ce mă îndrumează pe o coastă, care lasă strada în afund. Haeckel locuia o vilă pitorească, situată pe un loc mai înalt. Casa are două etaje şi destul de multe încăperi, prin care mă poartă o veche menajeră a bătrânului savant, amintirei căruia îi păstrează o evlavie mişcătoare. Este foarte impresionantă camera lui de lucru, care a rămas întocmai cum a fost, cu biroul pătat de stropi de cerneală, cu călimara plină de tocuri şi creioane, cu multe cutii de ochelari, cu fotoliul de care şade rezemată o cârjă, — proptea de bătrâneţe înaintată care îi secătuise vlaga picioarelor.

Aflu cu prilejul acestei vizite, că Haeckel fusese şi un talentat desenator, fiindcă una sau două odăi, au păreţii plini de aquerele, eşite toate din mâna lui.

Gânditorii favoriţi lui Haeckel îşi au altarul lor şi portrete de mărime colosală: Goethe, Lamark şi Darwin, apostolii teoriei transformiste, în sfârşit Spinoza, a cărui filosofie, naturalistul de la Iena era convins c'o reprezintă, dar pe care în realitate o alterase cu aceleaşi tendinţe materialiste, cu care Feuerbach desfigurase filosofia lui Hegel, sau Lamettrie pe aceea a lui Descartes.

Inainte de plecare fac ocolul grădiniţii, pe care mâna pioasă a gospodinei n'a putut-o ţine tot aşa de curată, cum păstrează casa stăpânului mort.

In mijlocul unui rond este bustul lui Haeckel, şi mi se spune că tot acolo este îngropată şi urna cenuşii sale, adusă de la crematoriul care a mistuit în flăcări, cadavrul ilustrului savant.

Când să părăsesc această casă cu amintiri ce fumegă încă, sunt rugat să cumpăr o broşură, care ajută cu mica ei rentabilitate la întreţinerea casei. Răsfoesc chiar pe drum puţinele pagini şi nu pot să nu osândesc proasta inspiraţie care a prezidat la alcătuirea ei. Căci broşura cuprinde şi câteva scrisori ale lui Haeckel din timpul războiului, către fiul său, în care bătrânul se plânge de criza alimentară, dând amănunte meschine, ca acelea când numără zilele săptămânii în care i se dă raţie de lapte sau o costiţă de porc!

De sigur savanţii sunt şi ei oameni, cu nevoi stomacale identice, dar tipărirea unor scrisori intime, cuprinzând atari lamentaţii, a fost de gustul cel mai dubios.

Ajuns mai în inima oraşului, descopăr într'un dedal de ulicioare înguste, medievale, un mare ochiu de lumină, care mă mir cum de nu l'am observat mai repede şi-am bâjbâit atâta în jurul lui. Ochiul acesta nu este rotund, ca ochii noştri, ci un pătrat întins, mult mai întins de cât piaţa din Weimar, chemându-se la fel cu dânsa: Marktplatz.

Aci tronează vechea primărie a oraşului cu inevitabilul „Ratskeller" care pe lângă instalaţia dinăuntru, şi-a aşezat ş'un pod de lemn afară, o terasă vremelnică, pentru cât ţine vremea bună, lucru imitat de altfel şi de alte berării-restaurante, care abundă în această mare piaţă.

Nu este multă vioiciune şi mult tapaj la ora aceasta, cum poate va fi altă dată, mai ales atunci când Universitatea este deschisă şi străzile se umplu de valuri de tinerime veselă, care n'are numai tradiţia studiului, ci şi pe-acea a petrecerii. Iena e pare-se, în privinţa aceasta, tot un fel de Heidelberg, un centru în care viaţa studenţească, cu al ei „gaudeamus" este principalul protagonist al oraşului. Dar acum în Septembre, e linişte şi adormire, ceiace nu înseamnă totuş că Iena nu are farmec, pe care i-l adânceşti din minut în minut...

Fac ocolul pieţii şi mă opresc la fântâna lui Bismarck, unde îmi vine numai decât în minte povestirea englezului Steed, care fusese martor în această piaţă, la o uriaşă manifestaţie populară, pentru care spaţiul nu era destul de larg, — atunci când Bismarck a venit în Iena şi a rostit aci o cuvântare, în epoca disgraţierii sale, de către ultimul împărat german. A fost una din rarele manifestări politice ale cancelarului caterisit, căci, după cum arată şi Bülow, în memoriile sale pline de date şi de interes, în Germania imperială, cancelarii ieşiţi din funcţiune, nu mai aveau putinţa participării la viaţa publică, — întocmai ca şi suveranii detronaţi.

Bănuiesc că fântâna lui Bismarck, trebue să se găsească chiar pe locul, unde a fost tribuna pe care s'a suit leul învins, dar care din când în când mai scutură din coamă, fără gândul de-a reintra temeinic în arenă, dar nu fără a provoca îngrijorări şi coşmaruri în cercurile ce încă îl temeau...

Până la prânz, mai vizitez cele două universităţi: palatul grandios al celei noi, de piatră albă, proaspătă, ca o floare cu roua neevaporată, — dela care mă îndrumez spre vechea clădire, care ajunsese desigur insuficientă, dar care pentru un călător ca mine, e desigur cu mult mai importantă.

Ca să ajung la acest edificiu, decăzut din vechea lui întrebuinţare, dar cu pietrele impregnate de ecoul secular a tot felul de prelegeri celebre, — o iau de-a-lungul unui bulevard, cu trotuarele de pământ şi plantate ca într'o grădină.

Pe sub arborii bătrâni, ale căror ramuri fac boltă, făcându-te să te socoţi mai degrabă pe-o alee de parc, se înşiră din distanţă în distanţă, busturi albe de savanţi, care au ilustrat localitatea. Sunt fericit ca de-o satisfăcţie proprie, fiindcă priveliştea aceasta îmi aduce aminte de-o întâmplare din vremea când eram student. Mă aflam de câteva zile în Berlin, şi vizitasem celebra „Siegesallee", alba linie de statui, care reprezintă principi în uniformă şi eroi de războiu. Povesteam în modesta mea pensiune, impresia pe care mi-o lăsase această alee, şi'mi exprimam credinţa că într'o ţară aşa de bogată în filosofi, ca Germania, ar fi indicat să se construiască şi-o alee echivalentă de gânditori, de eroi ai meditaţiunii. Adăogam că graţie strălucirei sale intelectuale, Germania este aşa de admirată în lume. Dar la această frază, un prusac sever, cu toată vârsta înaintată, îmi răspunse scurt: — Germania e admirată, fiindcă e... temută.

Mi s'a părut atunci că primesc o lovitură în moalele capului şi mi-a pierit dispoziţia pentru acea zi.

Se înţelege satisfacţia pe care o aflam acuma, când îmi vedeam despreţuita mea ideie, realizată într'o măsură în Iena!

Aşi fi vrut până la plecare să văd şi faimosul câmp de bătălie, din apropierea oraşului, cu înălţimea de pe care Napoleon urmărise fazele luptei, aşa de artistic regisată de geniul său militar şi-aşa de impetuos desăvârşită de cutremurul şarjelor lui Murat. Puterea încă intactă a Prusiei, a fost culcată la pământ, în acea crâncenă încăerare, aşteptată de toată lumea cu emoţie — în afară de metafizicianul Hegel, care pierdut în speculaţii abstracte, n'avea nici o ideie de ce se petrece împrejur şi care şi-a chemat furios gazda sa din Iena, atunci când bubuitul tunurilor i-a sfărâmat geamul ferestii aruncându-i cioburi pe manuscris, anunţându-o că se mută, dacă se mai întâmplă aşa ceva......

Ţineam mult, odată fiind aicea, să vizitez locul istoric, unde nu-ţi poţi opri închipuirea, să nu continue cu şarje aeriene, cu o goană de spectri, pe acele în carne şi oase, care se petrecuseră la începutul veacului trecut. Dar vizitarea acestui câmp de bătălie nu este aşa de comod organizată, ca de pildă, aceia de la Leipzig, la teatrul bătăliei popoarelor aliate cu acelaş Napoleon.

Aci fusese o victorie germană, pe când la Iena o înfrângere, şi oricum, se poate înţelege de ce vizitatorii nu se bucură şi într'un loc şi 'n altul, de aceleaşi înlesniri!

Cum eram şi cu mâna pe ceasornic, mi-am zis până la urmă că în fond nu pierd mare lucru, şi după puţină odihnă pe terasa unei cafenele, am luat-o spre gară.

Ultima zi de Weimar, o folosesc pentru o raită la Eisenach. Pornesc cu trenul, disdedimineaţă, în direcţia opusă de aceea a Ienei. Toate semnele de stricare a timpului s'au risipit, înghiţite de albastrul unui cer de toamnă frumoasă, care stărueşte să mai păstreze tradiţia zilelor bune. Rapidul se opreşte succesiv în Erfurt, trainic legat şi dânsul de epopeea napoleoniană, apoi la Gotha, celebră prin almanachurile ei nobiliare, dar prin care se mai strecoară şi unele genealogii suspecte. De aceia trenul stă la Eisenach.

Eisenachul este o staţie climaterică, în preajma pădurilor Turingiei, dar ceeace m'a adus aicea n'a fost să văd priveliştea unor vile cochete, încadrate în pitorescul unei vegetaţii bogate. A fost vecinătatea castelului din Wartburg, una dintre cele mai vestite cetăţui medievale, aşezată pe o creastă de deal, ca o cunună de piatră, pe pletele nesfârşite ale codrilor.

Aci şi-a aşezat Richard Wagner, acţiunea operei Tannhaüser, unde scene în chiar cadrul pădurii, aci întinerită de soarele primăverii, aci pustiită de vânturile toamnei, iar altele într'o sală a castelului însuşi.

Lăsând pentru la întoarcere, vizitarea Eisenachului şi a defileului romantic „Drachenschlucht", mă sui de la gară într'unul din autocarele, care fac serviciul cursei la castel. Cu prilejul acesta străbat în sbor staţiunea, care, cu cât te îndepărtezi de piaţeta gării, îşi pierde necontenit caracterul de oraş, prelungindu-se în formă de vile răzleţe, ale căror partere nu mai adăpostesc banalele prăvălii. Castelul se zăreşte îndată, pe înălţimea lui împădurită, stând ca o corabie imobilă, pe marea imensă de verdeaţă. Decorul este de toată frumuseţea, codrul te chiamă ca o vrajă, şi ne bucurăm cu toţii când ne înfundăm în împărăţia arborilor, pe un drum în serpentină, desigur nu drumul-cărărue,

(Continuare în pag. VI-a)

[1] Vezi „Adevĕrul Literar" No. 546.

care trebue să fi suit odinioară, în vremea langravilor, măreţi dar necivilizaţi.

Ne-am îmbătat numai puţin de farmecul şi poezia umbrei, căci ajungem repede la ţintă, înălţimea castelului nefiind prea mare, măcar faţă de viteza vehiculelor moderne. Pe sub un gang viguros intrăm într'o curticică pietruită, care desvălue toată mizeria reală a acestor cuiburi banditeşti. O tarabă de cărţi poştale, c'o vânzătoare care îmbie, e instalată chiar la intrare. Un om cu şapcă aşteaptă să se întocmească o ceată de vizitatori mai mare, şi-apoi ne spune să-l urmăm. Farmecul acestor castele atârnă mult de distanţă, şi de-aceea spaţială şi de-aceea istorică. Când intri în ele, şi urci pe scăriţă îngustă sau pătrunzi în încăperi întunecoase cu ferestruici cât o dungă, atunci iluzia se duce şi te bucuri că ai avut norocul să trăeşti în alte timpuri, cu odăi luminoase şi vesele. O singură sală vastă şi strălucind de lumină, există în tot castelul: Sala de festivităţi. Dar pe aceasta restaurarea a modernizat-o cred prea tare, şi nu numai în decoraţiuni. Această sală este astăzi modelul diverselor teatre apusene, când montează opera Tannhaüser, pentru decorul cu scena celebră a concursului dintre cântăreţi. Insă ghidul ne spune că istoriceşte concursul avusese loc în altă sală, una mult mai mică, pe care ne-o şi arată, şi unde putem admira o frescă expresivă. Am străbătut şi alte odăi, cu frescuri adequate, dar mi-a rămas mai viu întipărită, friguroasa încăpere, toată în mozaic, unde stetea de obiceiu Elisabeta soţia unuia din langravi, din care fantezia poetică a lui Wagner a creiat un tip dramatic, de-o adâncă pietate şi o sublimă resemnare.

Vizitarea se isprăveşte cu camera lui Luther, faţă de care s'a preferat restauraţiei, ruina, — chilia în care reformatorul a tradus biblia pe nemţeşte şi care păstrează câteva mobile primitive din vremea când el o locuise, ascuns de protecţia castelanului, care înţelesese să-l scape de furia catolicismului răzbunător.

Nu mai scobor pentru masă, ci rămân să-mi iau dejunul ca atâţia alţii, chiar aci lângă castel, unde s'a construit în vederea vizitatorilor care nu seacă decât iarna, o vastă sală împodobită cu coarne de cerb, capete de urs şi alte relique vânătoreşti. Se servesc mâncări autohtone, şi se cară fără odihnă, ulcele cu bere neagră, cu spuma groasă ca o frişcă. Peretele care dă în spre pădure e mai mult sticlă de cât zid, căci ferestile sunt aşa de largi, că ar putea cuprinde toate ferestruicile castelului laolaltă. Cel puţin, de-aici, de la masă, poţi avea fără nici un fel de sforţare, panorama superbă a codrilor, care coboară şi ridică mai multe rânduri de coline. Nu puteam să-mi abat privirea fermecată, de la peria pădurilor seculare, numai ici şi colo străbătute de-o panglică albă de şosea. Fireşte oamenii de demult se înfrăţeau mai strâns cu codrul, de cât noi aceştia de azi. Dar aceste imensităţi vegetale, te atrag ca şi întinderea mării, în ale cărei valuri închipuirea celor vechi, situase sirene ispititoare. Dar pădurile erau şi ele, pline de nimfe şi de zei, — dovadă că şi codrii exercitau de-apururi o vrajă de acelaş fel.

Poate chiar şi mai mare, — căci marea te chema la moarte, pe când codrul, îţi oferă umbra desişurilor sale, nu numai pentru a te pierde, dar şi pentru a-ţi găzdui fără primejdie, o singurătate sigură, o dragoste tăinuită, un dor de răzbunare...

I. PETROVICI

Cronica cinematografică

Zăpadă

Se reprezintă în momentul acesta în Bucureşti un film care trebue ţinut minte pentru frumuseţea prestigioasă a „exterioarelor" sale. Se chiamă, în româneşte: „Cântecul munţilor".

In jurul unei poveşti oarecare, ni se arată peizagii alpine absolut extraordinare. Au mai fost şi alte filme cu zăpadă destul de reuşite. De altfel combinaţia nouri-munte-omăt este una dintre cele mai fotogenice din câte există. Dar tot ce s'a făcut până acum rămâne simplă încercare faţă de realizările din filmul de care vorbeam. Contrastele de gol şi plin, de alb şi negru, de înalt şi adânc, de mişcare şi incremenire, de pisc şi prăpastie, toate acestea sunt jucate supraomeneşte de un actor inimitabil şi unic, care se numeşte zăpada. Cum se aşterne, cum fuge lunecând subţire ca un văl, cum apoi se grămădeşte în ziduri o clipă înălţate şi numai decât prăvălite iară, cum ţâşneşte în trombe înguste ca de furtun sau în avalanşe cu alură de elefant rostogolit, cum curentele se despart şi un moment mai târziu conflueazä, şi toate acestea scânteind la lumina soarelui care le însufleţeşte şi le face par'că să vorbească în limba sobră şi totuşi aşa de bogată a miilor de nuanţe de gri; toate acestea sunt o încântare, o încântare prelungită şi reînoită neîncetat. Trebue să felicităm regisorul care a ştiut să facă astfel ca tablourile să se urmeze fără nici o repetiţie, fiecare viziune de o clipă fiind cu totul altceva decât cea din clipa imediat precedentă. Lucru cu atât mai greu cu cât e vorba mereu de acelaş lucru: un vârf de munte, fără nici-un pom, fără nici-un om — sau aproape fără.

Involuntar, privind minunat această extraordinară succesiune de imagini, mi-am reamintit de versurile lui Beaudelaire — poate cele mai curioase dintre versurile sale — unde visează un peizaj făcut numai din metal, marmură şi apă:

Par un caprice singulier
J'avais, banni de ces spectacles
Le végétal irrégulier,
Et, peintre fier de mon génie,
Je savourais dans mon tableau
L'enivrante monotonie
Du métal, du marbre et de l'eau.

Metal, marmoră şi apă. Nici-un pom. Nici-un om. Acum aveam ceva asemănător: zăpadă, stâncă şi nouri. Şi de aci fusese izgonit „vegetalul neregulat", vegetalul „nelegitim", bastard şi stârpitură în lumea asta de univers pur. Regisorul a ştiut, a priceput că nu trebuesc fiinţe. Când ni le arată, ele-s reduse la nişte simple proectile. Astfel avem spectacolul unei avalanşe de schiori (aproape o sută) care toţi coboară cu alură de bolid, aşa de iute încât micul accident omenesc nici nu se mai zăreşte, învelit în norul cu formă de evantaliu al prafului de zăpadă care face pe pista albă şi proaspătă iscălituri vertiginoase şi neprevăzute, înscrise „ton sur ton". Nu-s oameni, sunt simple agregate de molecule, care în loc de suflet şi personalitate au doar un fel de vagă răspundere faţă de legile fizice ale durităţii, densităţii, elasticităţii, fricţiunii, şi gravitaţiei universale. Sunt fragmente de cosmos, din care „animalul neregulat" a fost o clipă isgonit...

Fireşte, sunt şi scene în care eroul şi eroina se plimbă prin zăpadă, se caţără pe piscul culminant al „Mont-Blanc"-ului, etc., etc... Dar toate aceste episoade ţin puţin şi — insistăm asupra acestui lucru, căci el ne învederează încă odată bunul-gust sigur al regisorului — *sunt mute*. Chiar când personagiile vorbesc, ele ni-s reprezentate de destul de departe pentru ca să nu auzim nimic din ce spun (deşi filmul e vorbitor). De altfel trei sferturi din film (şi aceste trei sferturi conţin toate pasagiile artisticeşte esenţiale ale povestii) sunt obligatoriu mute pentru bunul motiv că-s scene *fără conversaţie*. Când se trece la convorbiri, de obiceiu suntem complect scoşi din cadrul alpin şi readuşi în plin oraş, într'un hall de hotel sau în intimitatea unui apartament.

Actorii nu joacă rău, şi mai ales nu joacă *mult*. S'a înţeles, în acest film, că personajul principal e Natura, cu N mare.

Şi atragem atenţia: nu este un film documentar, ci unul pur artistic, unde toate ideile şi toate sentimentele: răutatea sau blândeţea, lupta cuceritoare, adversitatea şi neizbânda, acalmia şi furtuna, împăcarea şi despărţirea, totul e exprimat cu nouri, piatră şi omăt. Este o încercare îndrăsneaţă, este folosirea unei estetici profund originale, un fel de sculptură muzicală, un fel de mişcare îngheţată şi neoprită, ceva inexprimabil bine în cuvinte, care ne lasă ameţiţi şi fermecaţi.

Când s'a făcut iar lumină în sală, şi am văzut în jurul meu capetele strâmbe şi scofâlcite ale cetăţenilor de ambe sexe, când am început să percep zumzetul insectelor „neregulate" căzute în agitaţia micilor operaţii cotidiene, foşnetul pardesiului care se îmbracă, sau al capacului de ceasornic care se închide, — mi-am readus încă odată aminte de Beaudelaire şi de momentul identic când poetul, părăsind universul de pure linii al visului său, recade în furnicarul vieţii de toate zilele:

En rouvrant mes yeux pleins de flamm
J'ai vu l'horreur de mon taudis
Et senti, rentrant dans mon âme
La pointe des soucis maudits.

La pendule aux accents funèbres
Sonnait brutalement midi,
Et le ciel versait des ténèbres
Sur ce triste monde engourdi...

D. I. SUCHIANU

Alexandra Slătineanu — *Sculptură*

Ultimele exemplare
din excelenta publicaţie unica în acest fel la noi
MAGAZINUL
No. 6 pe luna Mai, se mai găsesc de vânzare la librării, depozite şi chioşcuri de ziare.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 368

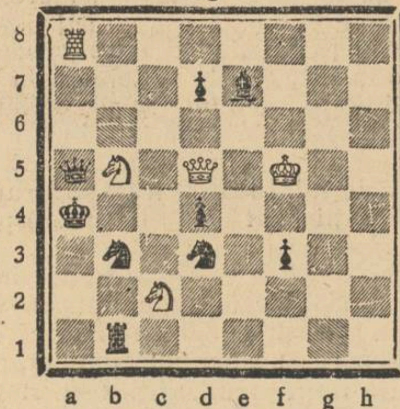
— Din concursul nostru de probleme —

Motto: „Caiafa"

(inedită)

Ra4, Da5, Tb1, Cb3 şi d3, Né7, Pd4, d7 şi f3 (9).

Negru:

Alb:

Rf5, Dd5, Ta8, Cb5 şi c2 (5).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PROBLEMA No. 369

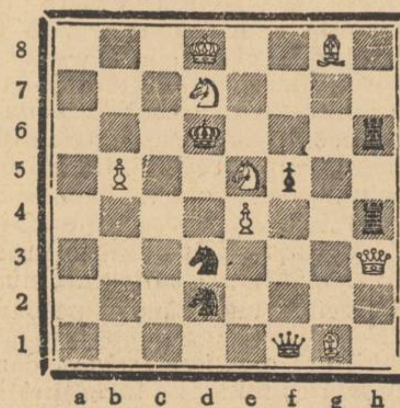
— Din concursul nostru de probleme —

Motto: „Ahasverus"

(inedită)

Negru:

Rd6, Df1, Th4 şi h6, Cd2 şi d3, Pf5 (7).

Alb:

Rd8, Dh3. Cd7 şi é5, Ng1 şi g8, Pb5 şi é4 (8).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 167

Jucată într'un concurs din Viena în ziua de 7 Aprilie 1931.

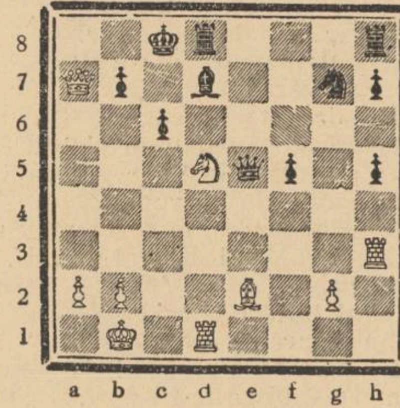
Alb: E. Glass — **Negru: Lichtenstein**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3 d7—d5; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. Cg1—f3, c7—c6; 6. é2—é3, Nf8—é7; 7. Dd1—c2, Cf6—h5; mai bine ar fi fost 0—0. 8, Ng5×é7, Dd8×é7; 9. 0—0—0, f7—f5; 10. Cf3—é5!, Cd7×é5; prin acest schimb nefericit, calul negru din h5 nu mai obţine nici un câmp favorabil de refugiu. Mai bine ar fi fost în prealabil Cf6, 11. d4×é5, g7—g6; 12. Nf1—é2, Ch5—g7; 13. h2—h4, Dé7—c7; 14. h4—h5! g6×h5; la D×é5 ar fi urmat: h6, Ch5; N×h5, g×h; T×h5 şi faţă de poziţia nedesvoltată a negrului alb stă pe câştig. 15. f2—f4, Nc8—d7; 16. Rc1—b1, 0—0—0; 17. Dc2—a4, Dc7—b6; 18. Da4—a3!! alb sacrifică pionii săi din centru în scopul atacului. 18...., Db6×é3; la Rb8 ar fi urmat: c5 (aceasta era ameninţarea). Dc7; Td4, etc. Acum se vede importanţa mutării a 16-a Rb1. 19. Th1—h3, Dé3×f4; 20. Da3×a7, Df4×é5; 21. c4×d5, é6×d5; alb ameninţă cu d6 la Db8 ar fi urmat Dc5 cu aceeaşi ameninţare (apoi Ca4); iar la Cé8, Té3 şi apoi d×é. 22. Cc3×d5!

Situaţia partidei după a 22-a mutare a albului

Negru: Lichtenstein.

Alb: Glass.

poanta atacului albului. Negrul nu poate lua nici una din figurile rămase în priză: D×é2?, Da8 mat sau: c×d; Tc1+, Nc6 (Dc7; Da8 mat); T×c6, Rd7!; D×b7+, Ré8; Tc7! şi câştigă. 22...., Nd7—é6; negrul nu mai are nici o apărare suficientă. La Db8 atacul ar urma ca în partidă, iar la f4 astfel: Tb3!, Nf5+; Ra1, T×d5; T×d5, c×d; T×b7! etc. 23. Th3—é3, Dé5—b8; 24. Cd5—é7+, Rc8—c7; 25. Da7—a5+, b7—b6; 26. Da5—é5+, Rc7—b7; 27. Dé5×g7, Td8×d1+; 28. Né2×d1, Né6—d7; 29. Cé7×c6! Db8—d6; sau R×c6; Tc3+. Rd6; Td3+ şi alb dă repede mat. 30. Nd1—f3, f5—f4; 31. Cc6—b4+ şi negrul abandonează.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

„Aş vrea să ştiu"

N. OBLICI-Loco.

Ce autori s'au ocupat cu parodii în versuri şi proză după autorii celebri?

Numeroşi. In literatura română, vă recomandăm în special excelenta şi spirituala lucrare a d-lui G. Topîrceanu, intitulată **„Parodii originale"** (edit. Cartea Românească). Parodii reuşite în versuri găsiţi şi în **Caleidescopul lui A. Mirea"** de Anghel şi Iosif.

Una din cele mai reuşite opere ale genului au realizat-o însă doi scriitori francezi contemporani, Paul Reboux şi Charles Mueller, în cele trei volume intitulate **„A la manière de..."** (edit. Bernard Grasset) şi cuprinzând o vastă culegere de parodii extrem de spirituale după principalii scriitori francezi şi străini.

In literatura română o încercare similară a făcut-o şi d. V. Huzum într'un volum intitulat tot: **„A la manière de..."**

N. ALEXANDRIU-Loco

Care este înţelesul exact al noţiunii de Stat?

Statul este o **„societate politică"**, adică o societate organizată şi înzestrată cu o cârmuire. Ideia de stat este deci mai puţin largă decât ideia de societate sau asociaţie, şi mai largă decât ideia de cârmuire. Aceasta din urmă nu este în fond decât totalitatea mandatarilor, care reprezintă statul.

Ceeace Jean Jacques Rousseau numeşte „stat natural" nu este în realitate decât o formă istorică, anterioară oricărei societăţi şi oricărui stat. O concepţie pur teoretică, destinată să scoată în evidenţă drepturile omului, drepturi, pe care el le păstrează în orice societate şi sub orice cârmuire, întrucât sunt inerente firii omeneşti, „inalienabile şi imprescriptibile".

Totuş în teoria lui Rousseau, individul pare că smulge aceste drepturi statului. E o expresie pe care Rousseau a făcut greşala de a nu o evita, întrucât, în teoria lui, chiar aceste drepturi îi sunt imediat redate, întărite şi garantate.

Teoria statului, capitol esenţial în ştiinţa politică, este tratată pe larg în operele lui Platon, Aristot, Montesquieu, Rousseau, etc.

C. IORGU-GALAŢI.

a) **Ce reviste de ştiinţă popularizată îmi recomandaţi în limba franceză şi germană?**

In limba franceză: **„La Nature", „La science et la Vie" şi „Je sais tout".**

In limba germană: **„Wissen und Fortshritt"** şi **„Kosmos".**

b) **Celelalte planete sunt locuite?**

Dacă admitem că aerul şi apa sunt condiţiile indispensabile desvoltării vieţei pe o planetă, putem afirma, pe baza actualelor cercetări astronomice, că planeta Marte de ex. **ar putea** fi locuită de fiinţe vieţuitoare, după cum luna **nu ar putea** să adăpostească viaţa. Evident, acestea nu sunt decât simple ipoteze, mai mult sau mai puţin verosimile.

In realitate, nu ştim dacă eventuale fiinţe, ce ar popula alte planete, nu ar avea exigenţe fiziologice complect deosebite de ale noastre şi, ca atare, nesupuse aceloraşi criterii biologice.

In rezumat, în faza actuală a cunoştinţelor noastre problema nu este susceptibilă de o soluţionare riguros ştiinţifică.

O discuţie interesantă a elementelor ei o găsiţi în cartea **Abatelui Th. Moreux**, intitulată: **„Les autres mondes sont-ils habités"?** (edit. O. Doin, Paris).

Curiozităţi

Femeile şi automobilul

Feriţi-vă de a vă sui într'un automobil condus de o femeie blondă! Asta-i sfatul unui expert în chestie de asigurări, din New-York. După părerea sa, femeile brune conduc foarte bine, cele roşcate conduc mai slab, pe când blondele nu sunt destul de atente şi îndemânatece.

Părerea expertului nu este o glumă, ci rezultatul unor constatări statistice foarte minuţioase. Mai toate accidentele de automobile conduse de femei, au fost provocate de conducătoare blonde.

Expertul nu se mărgineşte numai la aceste investigaţii. El declară că femeile din Statele-Unite conduc mai bine automobilele decât bărbaţii.

Iată o dovadă elocventă: a patra parte din maşinile înregistrate sunt conduse de femei care nu reprezintă decât şase la sută din suma totală a condamnărilor pentru accidente.

Testamentul unui bibliofil

In oraşul Marietta (Statul Ohio din America), a murit dăunăzi medicul-oculist Charles Halahan care a fost toată viaţa lui un bibliofil pasionat.

Testamentul lui conţine, între altele, un paragraf prin care dispune să se deie un premiu de 250.000 franci aceluia care va descoperi şi remite moştenitorilor bibliotecii sale, o pagină care a fost ruptă, acum câţiva ani, nu se ştie de către cine, dintr'o carte rară din colecţia medicului bibliofil.

Pofta de mâncare a lui Victor Hugo

D. Jan Monval evocă în „Correspondant" legăturile dintre François Coppée şi Victor Hugo. Coppée care avea cultul lui Hugo, nu-i admira numai talentul poetic, ci şi formidabila-i poftă de mâncare.

Mânca bucăţi enorme de friptură şi bea pahare mari de vin curat. Ii plăcea mai cu seamă un fel de bucate, inventat de el, pe care-l numea „*gribouillis*". Această mâncare, pe care şi-o prepara singur la masă, se compunea din tot ce s'a servit: cărnuri, legume, ouă, sosuri, pe care le amesteca şi le tăia mărunt cu cuţitul, răsturnând în farfurie întreaga solniţă cu piper şi sare. Dacă se servea langustă, rupea o labă, o măcina cu măselele sale de oţel şi înghiţea totul, carnea şi carapacea, spre marea admiraţie a comesenilor.

Un detaliu tipic mi-a rămas în amintire, povestea Coppée; la sfârşitul mesei punea sferturi de portocale în vinul său şi le sorbea cu mare plăcere. Totul era extraordinar la Victor Hugo, până şi stomacul lui.

— *D*

Cronica teatrală

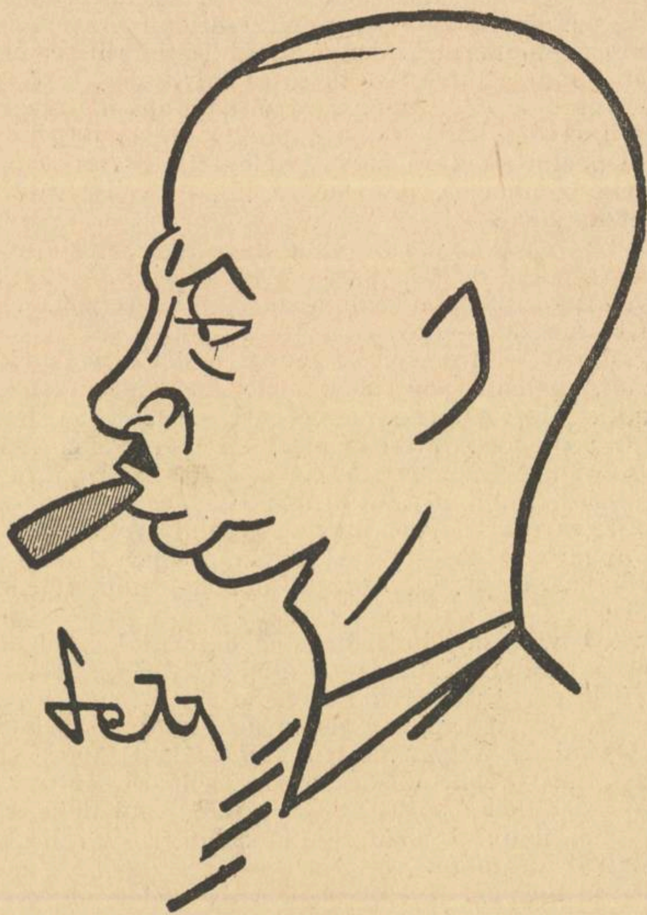
„Sburătorul"

La Teatrul Alhambra a avut loc prima reprezentaţie organizată de noua grupare dramatică „Masca".

S'a jucat „Sburătorul", comedia antiromantică a d-lui F. Aderca. Autorul a încercat o înoire a metodelor dramatice, izbutind să concentreze în trei acte un copios material de ironie scăpărătoare şi de paradoxe spirituale.

Romantismului dulceag şi pueril al conflictelor sentimentale i se substitue aci grotescul, şarja plină de vioiciune şi de ingeniozitate.

Sburătorul e personajul anonim, aşteptat în visele tuturor femeilor, e iluzia care înfioară, care amăgeşte simţurile şi sufletul.

F. Aderca

Şi pentrucă dragostea adevărată e contopire sublimă de plăcere şi de groază, Sburătorul ia în piesa d-lui Aderca întruparea dramatică a unui Don-Juan mascat, înarmat, diabolic şi încântător în incoherenţa lui verbală ameţitoare.

Cu revolverul întins, el sperie, dar nu ucide: n'a venit să fure lucruri materiale; a venit să fure dragostea. Arma lui adevărată e cuvântul tulburător, care se precipită pătimaş, insinuant şi sigur de efect.

Femeia e cucerită cu vorbe. E subjugată plăsmuirilor ei extatice.

Sburătorul nu e o întrupare aevea. E o obsesie a imaginaţiei feminine, un joc de logică şi de absurd, amestec bizar de real şi ficţiune.

Textul d-lui Aderca a încercat să dea vibraţie dramatică acestui personaj de vis şi fantezie, închipuind o acţiune care trebue să se desfăşoare într'un ritm trepidant de farsă pirandelliană.

Cei ce au pus în scenă piesa n'au înţeles însă, acest lucru şi au dat spectacolului un tempo de ridicolă şi siropoasă melodramă, agrementată inutil cu o serie de puerile *momente cinematografice*.

C. Hociung

Interpreţii au realizat un efort remarcabil de flexibilitate, dar n'au izbutit să redea plasticitatea reală a textului d-lui Aderca.

Sburătorul d-lui Sergiu Dumitrescu ne-a dat numai o palidă schiţă de ceiace ar putea scoate un actor mai volubil şi cu mai multă inventivitate scenică din acest rol.

Mai aproape de linia personajului, deşi insuficientă ca glas, a fost d-ra Ketty Gheorghiu.

D. C. Hociung a făcut, în schimb, o frumoasă creaţie în rolul soţului. A fost singurul interpret care a înţeles şi a prins tonul ce trebuia imprimat întregii acţiuni.

Intr'un rol episodic de servitoare, d-ra Miky Kahane a avut câteva accente frumoase.

Spectacolul, cu toate greşelile de regie şi de interpretare, cu toate lungimile şi repetările retorice, a plăcut mult publicului dela premieră, mai ales prin ingeniozitatea subiectului şi prin noutatea tratării.

Piesa d-lui Aderca merită însă, *o reluare* mai demnă.

H. LAZU

Citiţi

„Indicatiile şi contra indicaţiile curei de KARLSBAD"

de DOCTOR GR. GRAUR

Medic balneolog la Karlsbad

Editura „Adeverul" S. A. PREŢUL 40 LEI

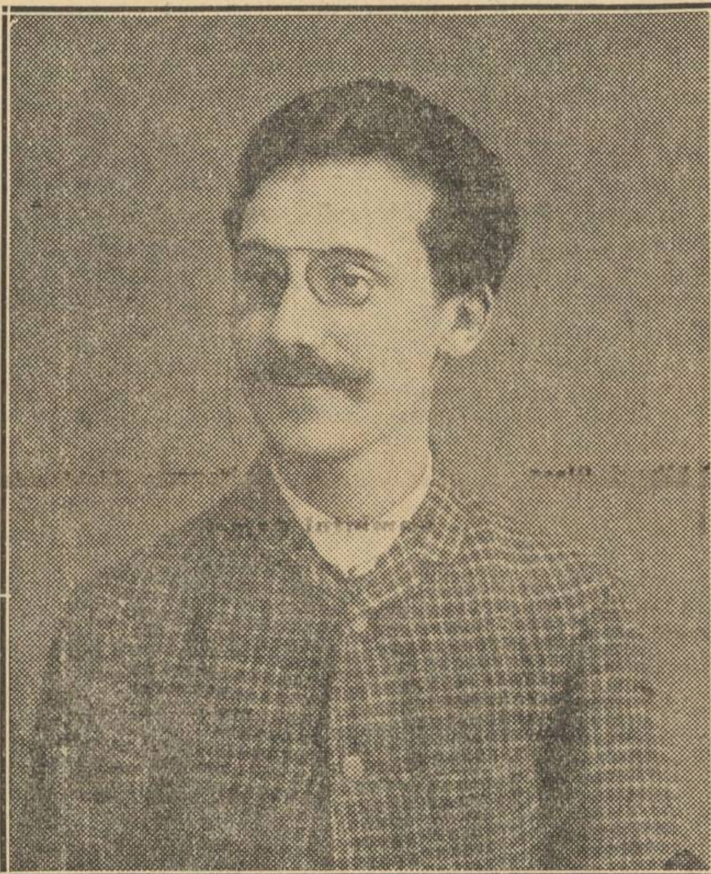

O scrisoare inedită a lui Traian Demetrescu

Din multele ştiri inedite ce se pot culege de către oricine cu privire la literatura noastră şi din acelea pe care eu însumi le deţin, public astăzi o scrisoare trimisă de Traian Demetrescu în 1884 d-lui Const. Tanoviceanu, profesor, prieten al său şi coleg de şcoală care ne-a comunicat-o. Ea este interesantă pentru stabilirea nivelului sufletesc al poetului la acea vârstă, pentru ştirea că la acea dată se pregătea în particular pentru clasa IV-a sec. şi însfârşit pentru psihologia şi încrederea în viitor a debutantului. Traian Demetrescu era atunci foarte tânăr, un adolescent aproape (c. 18 ani).

Reproducem totdeodată şi o fotografie inedită, comunicată tot de d. Tanoviceanu, în care poetul se înfăţişează altfel decât în obişnuita, proletara figură hirsută, reprodusă prin cărţi.

Să se noteze că Traian Demetrescu, după câte ne spune proprietarul ineditelor, care i-a fost coleg la Liceul Carol I din Craiova, unde a studiat primele clase gimnaziale, se numia în realitate *Rafael* Demetrescu şi numai motive de ordin subiectiv — estetice şi naţionaliste — l'au îndemnat să-şi schimbe numele. Aceste informaţii şi altele ce vom mai da mai târziu, dacă au o importanţă relativă în istoria literară (deşi opera lui

Traian Demetrescu

Traian Demetrescu a avut o difuziune mai mare decât se bănueşte) prezintă un interes deosebit pentru capitolul contribuţiei oltene în cultura românească.

G. CALINESCU

Dragă Costică,

Am primit de mult scrisoarea ta, şi dacă nu ţi-am răspuns îndată, mă văd vinovat. Tu însă mă vei ierta, atât mai mult, că îmi recunosc culpabilitatea şi tot d'odată am şi eu câte-va scuze. Indispoziţiunea este o boală de care sufăr, deseori şi în acele momente de indispoziţiune a scrie o scrisoare este atât de greu! Apoi multele şi prea multele ocupaţiuni, necazuri etc. mi-au răpit tot timpul. Ca să finesc cu aceasta, amicul meu, te rog a-mi scuza ori ce ţi s'ar părea chiar inscuzabil. Eu ca să fiu mai sigur de aceasta, îţi reamintesc doctrina lui Isus, de altmintrelea plină de o morală sfântă: „Iertaţi greşelile aproapelui vostru, ca să vi le ierte şi pe ale voastre Tatăl Ceresc". Pune în practică această maximă, că de... eşti om şi ai păcate.

Imi pare destul de bine că primele mele avînturi poetice te-au încântat. Felicitările tale m'au înveselit şi mi-au dovedit simpatia ce o ai pentru mine. Iţi mulţumesc, iubite amic, şi sper ca în curând să am frumosul prilej de a felicita şi eu producţiunile tale intelectuale. Prevăd în tine o inteligenţă, care se va mări mereu şi care va aduce onoare societăţii româneşti. Lucrează, scumpe prieten, şi te rog să mergi alături cu mine. Zic să păşeşti, alături de mine, căci vezi, că eu ştiu a aprecia încercările tale şi am speranţa că el (sic) îşi vor mări valoarea lor cu vremea. Aud că citeşti mereu, că scrii, că reflectezi şi cercetezi diverse opere renumite. Bine, foarte bine faci. Crede-mă că sunt mulţumit şi încântat de aceste labori, menite să aduc (sic) folos culturei noastre naţionale şi menite să-ţi dea un nume! Tot ce te rog, este să depărtezi ori ce vierme de inerţie sau îngânfare, care roade proectele cele mai frumoase. Te sfătuesc astfel, de oarece s'au văzut tineri dând promisiuni plăcute, dar care s'au pierdut singuri printr'o imprudenţă, printr'o pornire nesocotită. Vezi dar, — cu atât mai mult ca amic şi vechiu coleg, — am dreptul să-ţi arăt îndemnurile mele sincere. Relativ la şcoală, iată absoluta mea deciziune: Mă voiu prepara acasă şi la examenul general, voiu da şi eu examen. Nu obiecta: sunt multe piedici care se pun în calea ori cărei alte dorinţe. Te rog a-mi scrie pe o foaie cărţile din clasa IV; apoi din timp în timp vei avea bunavoinţă să-mi spui câte-o explicaţiune (sic) de ex.: la matematică, greaca şi alte câte-va. Celelalte materii, nu avea grijă, îmi sunt uşoare. Cred că ai citit cărţile care ţi le-am dat. Când vei avea vreme, adumi-le; în cazul când nu m'ai găsi, le laşi jos. A-du-mi şi mie cărţi de citite (sic) dar din cele frumoase şi care prezintă un interes literar. Tu ce-ai mai scris? Eu actualmente meditez multe subiecte. Volumul meu a făcut mult zgomot în cercul oamenilor culţi. Am primit multe felicitări; mulţi mi le exprimă prin scrisori. Apropo: ai aflat că Nenea Stolojeanu a fost huiduit la o întrunire dela Ianci? Bietul liberal!.. I s'a înfundat, după cum văd.

Dar zău, mi-e frică, cu toată înfundătura asta, să n'o scoată la căpătâiu tot el. Te miri? Răspunde-mi, te rog, repede şi cât poţi de mult. Dela Lupescu n'am nici o ştire. Complimente celor ce mai întreabă de mine. Nu uita pe Vulcănescu. Il doresc.

Salutări

TRAIAN DEMETRESCU

Calea Târgului No. 41
Craiova.

Am dat d-lui Arhimăndrescu un volum. Cu sănătatea merg spre bine, fac însă o cură cu un fel de gudron.

Varia

S'a pus sub tipar şi va apare în curând *„Istoria revoluţiei ruseşti"* de Trotzki.

* * *

Fostul prim-ministru Salandra a publicat a doilea volum din memoriile sale, intitulat *„Intervenţia"* în care se ocupă de intrarea Italiei în războiul mondial.

* * *

L'opinion et les Moeurs" de Jules Bertaut. Volumul face parte dintr'o colecţie care urmăreşte să ne prezinte un tablou complect al activităţii franceze dela 1870 până'n ziua de azi.

Mai calificat decât oricare altul prin lucrările sale anterioare, Bertaut ne zugrăveşte, fără patos dar în culori vii, republica conservatoare care a răsărit pe ruinele comunei dela 1870, ridicarea democraţiei, bulangismul, expoziţia dela 1889, Panama, epoca anarchistă, alianţa franco-rusă, Afacerea Dreyfus, marea evoluţie a teatrului şi a sportului, războiul şi urmările lui.

Cunoscutului cronicar al vieţii parisiene îi plac detaliile şi datele exacte. Descrierea lui se fereşte de adevăruri poetice, de declamaţii şi de profeţii. Privirea limpede fixează contururile conştiincios, fără părtinire şi fără idei şi sisteme preconcepute.

Cartea lui Bertaut este contribuţie preţioasă pentru înţelegerea vremii în care trăim.

* * *

Pe lângă Academia de Ştiinţe din Leningrad a fost înfiinţat un Institut pentru noua literatură ruseacă în scop de a sistematiza şi publica cercetările comisiunilor care conduc muzeele Puschin, Nekrassow şi Tolstoi.

Institutul cuprinde două secţiuni: una care se ocupă cu problemele istorico-literare, iar cealaltă cu chestiuni de ordin teoretic şi metodologic. Prima secţiune se compune din câteva comisiuni care au menirea să cerceteze diversele epoce literare: literatura epocii feudal-aristocrate; a capitalismului industrial; burghezo-democratice şi literatura modernă. Seminarii şi consilii ştiinţifice vor conduce lucrările. Cu prilejul jubileielor literare şi sociale se vor organiza expoziţii. Fostul ministru de instrucţie, d. Lunaciarski, a fost însărcinat cu conducerea Institutului.

Olga Greceanu **Samariteanca**

OSIP DIMOV

Dovada Inocenţei

— Şi acum, încă un sărut, şi încă unul, apoi încă unul mic de tot, căci trebue să plec, — zise Ţili, o femeiuşcă tânără, măritată, având deci un soţ, o pisică, un căţel şi... un amant.

Amantul o iubea ca şi căţelul, pisica, şi soţul ei.

Aşa dar, o iubeau animalele, lumea, soţul şi amanţii.

— De ce te grăbeşti? — protestă amantul, — nu sunt nici unsprezece ceasuri, şi singură ai spus că *el* nu vine acasă înainte de douăsprezece.

„El", se înţelege, însemna soţul.

— Trebue să mă grăbesc, — zise ea, fiindcă trebue să mă duc şi la cinema, şi mă tem să nu întârziez.

— La cinema? — se minună amantul. — Ce cauţi la ora asta la cinema?

— Trebue! — zise ea. — Incă un sărut; plec; la revedere.

— Nu. Nu te sărut, — răspunse el, — trebue să-mi spui ce treabă ai atât de târziu la cinema.

Ea isbucni într'un râs sarcastic.

— Bine, — zise amantul, — vin şi eu cu tine.

— Poţi veni.

— Nu te las.

— Foarte bine!

— Vorbesc serios.

— Eu deasemeni, — adăugă ea, — şi iar începu să râdă.

— Ieşiră din casă. Mai de vreme ea nu şi-ar fi permis să o facă, temându-se să nu fie văzută, de cei care o cunoşteau, în tovărăşia acestui tânăr frumos; dar acuma... râdea... Cine poate şti de ce?

Amantul, însoţitorul ei, mergea lângă dânsa nemulţumit şi îngândurat.

De ce merge el cu dânsa la cinematograf la o oră atât de înaintată?

Când amândoi ajunseră la cinematograf, fură întâmpinaţi de-o massă de oameni care eşeau din sală. Ţili dispăru însă deodată de lângă dânsul. El nu putea pricepe ce însemnează asta şi unde s'a dus. Nedumerit, începu să o caute pe Ţili. Publicul care eşea din sală îl ghiontea într'una.

— Pardon!

Nici nu simţea ghionturile, aşa de zăpăcit era.

Deodată apăru Ţili, ţinând în mână un program şi un rest de bilet de intrare.

— Unde ai fost? Ce însemnează aceasta? — întrebă amantul.

Ea începu iar să râdă.

— Am luat un program.

— Ce program?

— Programul filmului rulat la cinema. *Am fost doară astă seară la cinema, şi nu la tine;* trebue să aduc deci dovada că nu mint. Iată, am programul şi o bucată de bilet. Le-am găsit pe jos, dar nu face nimic; *„el"* are să mă creadă.

Acum începu amantul să râdă.

— De-aceia te-ai grăbit să pleci la cinematograf?

— Se înţelege. Altfel cum aş fi putut căpăta un program.

— Ştii una, Ţili? eu n'aş dori să fiu soţul tău.

— E întrebarea dacă aşi dori-o eu.

Se despărţiră. Ţili plecă spre casă. Soţul o aştepta.

— Eşti acasă, scumpule? — zise Ţili cu o prefăcută mirare; — e frumos din partea ta. Eu vin dela cinema.

Soţul nu s'a îndoit un moment că vine de-acolo, mai cu seamă că a zărit şi un program în mâna ei.

— Ce s'a reprezentat?, — întrebă el.

Se înţelege că la o astfel de întrebare ea era pregătită, căci citise mai înainte afişul.

— O prostie. „Ceasul ei din urmă", un non-sens; dar Doris Lehar e bine. Imi place. Ţie-ţi place Doris Lehar? Ştie atât de frumos să plângă.

„El", între timp, distrat, începu să răsfoiască programul, şi deodată se opri şi întrebă:

— Cu cine ai fost la cinematograf?

— Cum *cu cine?* Cu cine mă duc eu la cinema? Ori cu tine, ori singură.

— N'ai fost singură, — răspunse soţul cu energie, şi întinzându-i programul:

— Iată!

— Ce?, — zise ea, făcând pe inocenta. — Ce vrei să spui? O nouă scenă de gelozie?

— N'ai fost singură, — repetă el cu şi mai multă siguranţă.

— Cum poţi spune asta?

— Ştiu eu ce spun; vrei să-mi bagi în cap că ai fost singură la cinema şi ţi-ai scris singură scrisori de dragoste?...

— Ce scrisori de dragoste?, — întrebă ea mirată.

— Iată-le; aici pe program stă scris: „Eşti fermecător de frumoasă; ne vom întâlni mâine seară iarăşi; te iubesc".

Ţili nu ştia ce să răspundă; ea nu se uitase în program şi nu ştia ce însemnează toate cele scrise acolo; găsise programul pe jos în foyer. O altă fiinţă păcătoasă se vede că a fost acolo cu amantul şi probabil şi cu soţul ei, aşa că acesta a fost singurul mijloc ca amanţii să poată comunica.

Dar ce amestec are ea aici? Ea nu ştie absolut nimic; e inocentă, cu totul inocentă. Ce se leagă soţul de dânsa; este ea răspunzătoare de amorurile altora?

Pe de altă parte însă, cum poate să povestească soţului chestia cu programul? Ea l-a ridicat depe duşumea. Cum n'a observat ce e scris acolo? Incepu o lungă şi penibilă convorbire. S'au certat până târziu noaptea. Ţili începu să plângă, să protesteze, să jure şi să ţipe.

Cu mare greutate reuşi să-şi linişteasca soţul, dar încrederea dispăru din acea seară din căminul lor.

Din idiş de I. NEGREANU

Citiţi azi:

LECTURA No. 229

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

ARTHUR SCHNITZLER

MORŢII TAC

— O aventură zgueuitoare —

Lei 5 Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Cărţi şi Reviste

MIHAIL SADOVEANU: Depărtări
(Colecţia literară a Casei Şcoalelor)

Depărtări... Ce minunat titlu pentru d. Sadoveanu! S'ar potrivi pentru întreaga d-sale manieră de a scrie. Un cuvânt care îi defineşte delaolaltă temperamentul şi procedeele.

D. Sadoveanu este, în clipa actuală, cel mai mare poet al prozei noastre. Şi cel mai iscusit mânuitor al descripţiilor de natură. D. Sadoveanu iubeşte natura cu pasiune. Atmosfera îmbâcsită a oraşelor mari îl desgustă şi îl oboseşte. Singurul oraş care apare în opera d-sale e Iaşul. Dar Iaşul e un foburg mai mult decât un oraş, un amestec de sat şi de târg. De altfel şi din Iaşi d. Sadoveanu evocă cu mai multă plăcere aspectele de acum un sfert de secol sau de acum două sute de ani. Depărtări.

Depărtări, mai ales, în trecut. Cine altul mai bine decât d. Sadoveanu ştie să evoce, pe un ton domol şi tainic, oameni şi întâmplări de odinioară? Pentru rechemarea trecutului, pentru evocarea lucrurilor iremediabil apuse d. Sadoveanu are o putere magică. Dar tot aşa cum ştie să întoarcă timpul din loc, preschimbând trecutul în prezent, tot aşa ştie şi legile spaţiului să le învingă şi să le supuie, jucându-se cu ele şi schimbându-le sensul şi rostul.

Intâlnim în opera d-lui Sadoveanu oameni, lucruri, întâmplări din viaţa de toate zilele. Personagiile lui n'au prin ele înşile nimic ciudat, misterios sau deosebit. Locurile pe care le zugrăveşte sunt locuri de aici, dela noi, locuri în care am copilărit şi noi, pe care de sute de ori le-am cutreerat. Totuş, e ciudat, peste toate aceste locuri, peste toate aceste personagii, d. Sadoveanu aruncă un miraj. Le vedem evocate de d-sa, le cunoaştem şi, totuş, parcă sunt altele.

Depărtări. D. Sadoveanu cunoaşte descântece misterioase care au puterea să ne facă să vedem lumea din jurul nostru, lumea prezentă ca ceva îndepărtat, ca o amintire. Ştie să transforme realitatea cea mai actuală într'o „ţară de dincolo de negură".

Totuş d. Sadoveanu este de o precizie vizuală riguroasă. Personagiile şi peisagiile pe care le descrie sunt autentice, exacte, *văzute*. Acest amestec de precizie şi de vis, de realism şi de poezie, constitue una din calităţile cele mai de seamă ale literaturii d-lui Sadoveanu.

In „Depărtări" d. Sadoveanu a adunat câteva amintiri de călătorie prin ţară, câteva poveşti vânătoreşti şi o bucată intitulată „Memoriul lui cuconu Ilie Leu despre o călătorie în locuri depărtate, tocmai la Deva". Impresiile de călătorie ale d-lui Sadoveanu ne întăresc şi mai mult convingerea că d-sa este un alchimist dibaci care ştie să stoarcă aur din plumbul cel mai vulgar. De data asta a ales, de altfel, un material admirabil prin el însuş: Balcic, Caliacra, Ecrene. D. Sadoveanu se pricepe să poleiască cu azur şi aur până şi şesul banal al Bahluiului... „Coasta de argint" a Mării Negre i-a dat prilej de admirabile descripţii...

AL. A. PH.

GEORG FINK; „Mi-e foame!"
Roman. Traducere de A. Toma
Editura Adeverul, Bucureşti

O autobiografie tristă, dureros de tristă, cu tragic mărunt, mai mult pătrunzător decât sguduitor, acesta este romanul lui Georg Fink, sugestiv intitulat: „Mi-e foame!" Autorul evoacă, cu rare puteri de observaţie şi descriere, mediul cel mai mizer din capitala Germaniei, acea mahala a sărăcimii din cartierul nordic, lângă gara Stettin, cuib mai adesea al desfrâului, cu toate boalele şi relele sociale ce decurg de aci, dar şi al resemnării şi al sacrificiului până la capăt din care răsare uneori şi creşte invoaltă floarea albă a virtuţii.

„Mi-e foame!" — este prima amintire din viaţă a copilului Teddy König, strigătul desnădăjduit al eroului care luptă cu viaţa dela vârsta de patru ani până în plină adolescenţă, luptă în care genialul fiu al mulţimii proletare iese mai adesea înfrânt decât învingător şi care totuşi se încăpăţânează să persiste în nădejdea unor zile mai bune, care să aducă înfometatului, pe lângă pâinea necesară fiinţei lui fizice, şi satisfacerea altor lipsuri, tot atât de grave, de ordin sufletesc acestea: Teddy e înfometat de dragoste, de dreptate, de frumos. Instinctiv, ştie că natura e frumoasă, dar el n'o poate admira, n'are unde s'o admire; fiorii dragostei îl cuprind uneori, dar pe el nu-l iubeşte nimeni, el e din cartierul nordic, al proletarilor şi desmoştenitilor, unde dragostea înseamnă numai desfrâu; nedreptatea socială o vede, o cunoaşte de mic, creşte cu ea împreună, — şi atât. Deaceea acest copil, fără copilărie, trece în cei mai frumoşi ani ai vieţii printr'o repetată serie de sacrificii şi renunţări; la 20 de ani e un om bătrân, căruia viaţa nu-i mai poate da nimic. Chiar atunci când împrejurări mai bune par a-l ridica deasupra mediului, el primeşte oferta nouă a vieţii cu neîncredere.

Ca orice lucrare autobiografică, romanul lui Georg Fink n'are acţiune; în tot cazul n'are acţiune legată prin cauzalitate de o idee centrală, aşa cum cerem unei veritabile opere de artă. Lucrarea lui Fink e o lucrare de sinceritate absolută, în care realitatea nu se lasă deformată de nici un principiu moral sau artistic. Romanul lui Fink cuprinde numai o serie de scene şi descrieri, alteori pagini de analiză sufletească; dar cele câteva personagii cu care venim în contact sunt individualizate cu multă precisiune prin simplul joc al scriitorului de a le lăsa să trăiască real. Teddy, Perdita, mama lui, Georg, tatăl lui, sunt caractere adevărate, smulse din această lume în care virtutea (Perdita) luptă surd cu depravarea (Georg şi prietenele lui) şi ambele cu mizeria cea mai neagră.

Georg Fink are, pe lângă darul descrierii, şi pe acela al povestirii. Iată aceste două calităţi împletite în pagina de evocare ce urmează:

„Vis-à-vis de noi, la parter, şedeau alde Wilkes, el vatman la electric, ea fabricând la un patron tuburi de ţigări. Şedea cu automatul ei la o vitrină în Rosentalertor şi făcea cunoştinţe. Perdelele, la ferestrele lor, erau totdeauna lăsate. Aveau un copil de trei ani, nimeni din toată casa nu-l văzuse încă. Ferestrele erau bătute în cue şi, aşa speriaseră copilul, că nu îndrăsnea niciodată să dea deoparte un colţ al perdelei. Nu striga nici când îl bătea cu cleştele de foc, pe care-l încălzeau. Lucrul s'a dat pe faţă când într'o zi nişte copii ce se jucau, spărseseră întâmplător un geam al odăei. Se ivi atunci de după perdea o stafie, un căpşor mic şi bătrân, cu nişte câlţi de păr alb în cap, cu o gură căscată tâmpit, cu nişte ochi ce se holbau sticloşi. Dela gură până la una din urechi se întindea o sfâşietură sângerândă iar obrazul celălalt era umflat. Copii ţipară, alergară femei, poliţia fu chemată, spărseseră uşa şi găsiră un idiot, cu totul îndobitocit, trupul tot o crustă de sânge şi puroiu. Când sosi acasă femeia, o pândi tâmplarul Hinze şi se năpusti cu pumnii pe ea. Dar poliţiştii ieşiră din locuinţă, unde aşteptaseră, şi o apărară de furia celor din toată casa. Au înfundat puşcăria amândoi. Şi în locuinţa lor s'a mutat un bătrânel, care prăsea şoareci şi chiţcani pentru laboratoarele Chasité. Rozătoarele astea forfoteau slobode la el, prin odae, în curând toată casa mişuna de rozătoare şi omul trebui să se mute după şase săptămâni. Plângea în hohote. De peste tot îl goneau. Am auzit după aceia că într'o zi a dat drumul la toată suta lui de şoareci asupra oraşului, iar el s'a aruncat de pe podul de la Gesundbrunnen, înaintea unui tren...".

Romanul lui Georg Fink a apărut în româneşte în traducerea perfectă a poetului A. Toma. G. B.

ANRÉ MAUROIS: Le Peseur d'âmes
Librairie Gallimard

Poveştile fantastice au fost multă vreme o specialitate anglo-saxonă, de la Edgar Poë şi Stephenson la Wells. Păcat că multe din poveştile fantastice *made in England* — şi chiar din cele mai reuşite — erau stricate printr'un exces de *moralină*, ca să întrebuinţăm termenul lui Nietzche. *Le Peseur d'âmes*, micul roman a lui André Maurois, e scris de un francez, însă, nu numai că se petrece în Anglia, dar e cu totul pătruns de manieră şi atmosferă englezească. Judecaţi şi d-voastră.

Cel ce povesteşte — căci istorisirea se face la persoana întâia — e un scriitor francez — poate Maurois în persoană? — care se duce la Londra să lucreze într'una din bibliotecele de acolo. Intâlneşte aici pe un camarad de război, pe medicul James, care-i spune că a reuşit să facă nişte experienţe foarte curioase: a constatat că greutatea unui cadavru scade brusc deşi abea sensibil, un ceas şi jumătate după moarte. Aşa dar există o energie specială (de la Einstein energia are o *masă*, chiar în romane) un fluid vital, care se desparte de corp puţin după încetarea vieţii. In curând James reuşeşte ceva încă mult mai năsdrăvan de cât să cântărească sufletul: reuşeşte să-l prindă într'un balon. Aci el devine vizibil graţie razelor ultra-violete, subt forma unor spirale „des fumées de cigarettes d'épaisseur et de couleur légèrement différentes". Dar englezul nu se mulţumeşte numai cu atât: amestecă în acelaşi balon fluide vitale diferite şi constată că ele se neutralizează când erau sufletele unor oameni oarecare şi formează o nebuloasă de o mare frumuseţe când proveneau de la oameni cu afinitate sufletească. In acest punct al povestirii ni se explică de ce James se apucase de acele experienţe. Era amorezat de o actriţă foarte frumoasă dar tuberculoasă, şi căuta mijlocul ca sufletele lor, după moarte să se contopească, de s'ar putea, cât mai intim. Dar nu i-a fost dat bietului James să-şi realizeze visul; ce-i dreptul, când actriţa moare el se sinucide după ce a luat măsuri ca fluidele vitale respective să se combine în balon. Dar printr'un „accident stupid" balonul e spart şi cele două suflete îmbrăţişate scapă, nu se ştie încotro.

Nu e greu, cred, chiar după aceste câteva rânduri, pentru cetitorul de bună calitate, să înţeleagă calitatea fantasticului din *Le peseur d'âmes*.

I. D. G.

Poezia lirică persană

Literatura persană, deşi destul de veche, cunoaşte adevărata ei desvoltare începând cu secolul al IX-lea şi al X-lea din era noastră. Foarte bogată şi cu aspecte diferite: religioasă, epică, lirică, dramatică, poezia persană este mai întâi de toate lirică, cultivată de foarte mulţi poeţi, mai numeroşi decât în oricare altă literatură. Ocupându-se de întreaga poesie persană în „*La Revue Mondiale*", d. C. Rébentot începe cu secolul XI-lea, sub domnia lui Mahmoud; până aci înflorise epopeea, cu Rondaghi apare şi poesia lirică, mai întâiu melancolică, cu Rondaghi şi Sahid, apoi bahică cu Sâli, Abon Zarah, Khoravani, Dakikhi şi Kisai. Acesta din urmă cântă, ca Ronsard în Franţa, voluptatea şi farmecul vieţii. Ca şi Ronsard, iubeşte trandafirii:

„Trandafirii sunt pentru noi o binefacere a cerului... Dece tu care vinzi trandafiri ceri bani pentru ei? Cu banii astfel câştigaţi ce-ai putea cumpăra altceva mai graţios decât trandafiri?"

După Aboul Said, urmă Gazali, foarte instruit; era un fel de profesor la Bagdad (1058—1111) şi se ocupa, în versuri, cu interpretarea sentimntală a Coranului. Ii urmă Gazali celebrul Omar Khayam (1097—1123), un Anacreon al persanilor. Fu astronom şi matematician, dar trăeşte prin catrenele sau Rubayyatul lui. Era un duşman al misticismului şi profesa epicureismul, melancolic uneori:

„Dacă ai trecut pe la iubita ta, dacă ai gustat toate plăcerile lumii acesteia, iată că trebue să pleci şi să înţelegi că viaţa ta întreagă n'a fost decât un vis... O, inima mea, mergi cum te duce soarta şi să nu crezi că ea se va modifica din dragoste pentru tine"....

Epicureismul musulman se întâlneşte aci cu stoicismul antic. Djimali, ca toţi poeţii timpului său, predică amorul pentru divinitate; „Divanul" este una din cele mai graţioase poeme persane, scrise de Minutşer în secolul al XII.

Cel mai mare poet mistic al Persiei fu Rumi, în secolul al XIII-lea. Este fondatorul secţiei dervişilor: natura, emoţia divină, Dumnezeu, sufletul universal, budism, neoplatonism, panteism, transmigraţiune, gnosticism, totul se întâlneşte în lirica lui Rumi.

Tot atât de mistic, dar cu tendinţe moralizatorii, Saâdi (1184—1291), după studii făcute la Bagdad, deveni poetul păcii, al bunei înţelegeri, al frumuseţii. Fu foarte popular şi, la moartea lui, fu consacrat drept poet naţional.

La Saâdi, amorul divin înseamnă amor profan; fiecare poem de amor are un sens dublu:

„Amorul este o oglindă în care se reflectă chipul lui Dumnezeu" — aceasta este cugetarea lui.

Clasicismul persan se găseşte creiat în versurile lui Saâdi, cu tendinţele lui mistice, sensuale, melancolice, sceptice, topite într'o poesie care vrea să fie elegantă şi de un incomparabil farmec, dar mai ales cu măsură şi sobrietate în măreţie.

Clasicismul acesta capătă o nouă expresiune cu Hofiz, care a trăit la Şiraz în secolul al XIV-lea. Şi la el divinitatea însăşi este „iubita cu părul lung şi cu ochii languroşi". Ca Horaţiu, doreşte vinul, florile, femeia.

„O ,vino să admiri în cupa de cristal vinul de culoarea rubinului". Sau: „Dă-mi o cupă plină cu vin, care să mă ajute să joc comedia vieţii".

In secolul următor găsim pe Khodjandi, Maghrihi şi Dşami. Dşami s'a născut în 1414 la Dşam şi studiă mai întâi ştiinţele mistice. Epopeea în 78 cântece a lui Iusuf şi Zuleika povesteşte viaţa tânărului Cananean şi a soţiei marelui vizir egiptian. Iată acest portret al Zuleikăi visătoare:

„In noaptea aceea totul dormia: stelele din cer, păsările din crânguri, peştii din lac şi chiar clopotele. In căsuţa ei păzită de păzitori atenţi, Zuleika dormia pe patul ei de brocart aurit; narcise albe străluciau în păru-i despletit, ochii îi erau închişi, dar inima-i bătea şi imaginaţia ei lucra".

După Dşami urmă acei poeţi ai intimităţii — „Nafa", apoi în secolul al XVI-lea Saib şi în al XIX-lea Quâni, care fu numit şi prinţul poeţilor.

Cultivată oficial în Persia, poesia îşi dădu adevărata ei strălucire în secolii XI şi XV.

„Voluptate, vin, trandafiri", iată ce creiază imaginaţia acestor poeţi aleşi, cari aşteaptă moartea surâzând, ca pe ultima dintre voluptăţi.

G. B.

A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineaţa"

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini — Preţul 8 lei

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

ERICH MARIA REMARQUE *)

Remarque a avut, ca scriitor, una din cele mai strălucite cariere din câte cunoaşte istoria literară universală. Până acum trei ani nimeni nu auzise de el. Era un simplu cetăţean al republicei germane, îndeletnicindu-se cu o meserie oarecare, obscură.

Nici nu scrisese măcar literatură până atunci. Au mai fost scriitori care să ajungă celebri în câteva săptămâni. Dar, deobicei, aceştia, scriseseră literatură ani de zile, publicând zeci de volume şi străduindu-se să ajungă la glorie. Remarque, acum trei ani, probabil că nici nu se gândise încă vreodată la glorie literară. El singur a mărturisit aceasta. Şi ne este foarte uşor să-l credem: literatura lui poartă toate semnele unei creaţiuni spontane, nepremeditate. Se cunoaşte, mai ales în primul lui volum „Nimic nou pe frontul de vest", că autorul e un om care scrie din simpla nevoie de a se exprima şi de a spune ce are pe inimă şi că nu e un profesionist al scrisului.

Succesul lui Remarque a fost prodigios. Primul lui volum, în câteva luni, a ajuns la un număr considerabil de ediţii, tradus în toate limbile, răspândit în cele mai îndepărtate colţuri ale pământului, şi salutat pretutindeni ca cea mai puternică operă literară pe care a inspirat-o marele război.

Succesul a fost cu atât mai remarcabil cu cât romanul lui Remarque apărea într'o epocă în care literatura de război încetase aproape cu desăvârşire, într'un timp când chiar se credea că o literatură de război ar fi cu neputinţă să mai prindă. Pronosticurile criticii literare au dat greş (nu e prima oară, dealtfel, când se întâmplă criticii literare asemenea aventuri). Marele public cititor a primit romanul de război al lui Remarque cu entuziasm.

Literatura de război, acum trei ani, nu încetase dintr'un capriciu inexplicabil al marelui public. Cauzele pentru care încetase sunt astăzi uşor de văzut. Imediat după armistiţiu, cum era de prevăzut, romanele de război au început să apară puzderie, ca ciupercile. Şi toate au avut succes. Să ne amintim numai de cărţile lui Henri Barbusse, de acum doisprezece ani. Au cunoscut sute de ediţii, au fost citite de sute de mii de oameni şi s'a vorbit despre ele câţiva ani, mereu. Şi, brusc, la un moment dat, uitarea cea mai completă. Astăzi, pretutindeni, Barbusse nu mai este citit deloc. Şi, cu el, întreaga literatură de război din prima perioadă, din 1919-1920. De ce? Cauza nu e greu de găsit. In general, se poate spune că sunt foarte rare romanele cu subiecte din război care să rămâie valabile în orice epocă. (Nu vorbim de romanele istorice, care formează o categorie aparte, independentă). Din „La débâcle" a lui Zola a rămas mai mult titlul. „Răboi şi pace" al lui Tolstoi trăeşte prin calităţile lui general omeneşti: cu alte cuvinte romanul lui Tolstoi are o semnificaţie aplicabilă la orice pace, la orice război! Şi pe urmă, „Război şi pace" nu este un roman de război propriu zis. Este tabloul unei întregi epoci şi al unei întregi societăţi: războiul şi pacea oferă doar cadrele în care personagiile trăesc şi reacţionează, determinate de evoluţia propriilor lor caractere, mai mult decât de război sau de pace.

Romanele de tipul lui „Clarté" al lui Barbusse, romanele de război de acum doisprezece ani erau tendenţioase, şi ostentativ tendenţioase. Toate reprezentau ilustrarea, concretizarea unei ideologii oarecare cu privire la război. Toate aveau înfăţişare de pledoarii. Toate aveau o atitudine pacifistă, umanitară. Literatura aceasta corespundea foarte bine momentului. Era epoca în care frenezia, beţia păcii, invadase întreaga Europă. A fost atunci, poate, unica clipă în istorie când războiul a fost aproape unanim detestat. Niciodată pacea n'a fost salutată cu mai mult entusiasm, atât de învingători cât şi de învinşi. Dar lucrurile s'au schimbat repede, entuziasmul păcii s'a potolit şi — literatura de război a încetat. Romanele de război cu tendinţe umanitare n'au mai fost citite când umanitarismul Europei s'a domolit, când bucuria frenetică a păcii a trecut şi când catastrofa războiului s'a îndepărtat în timp.

Pe urmă, îndată după război, a fost o supraproducţie de romane cu subiecte de război şi cu declamaţii pacifiste, nu întotdeauna de bună calitate. Publicul s'a săturat repede de această literatură. Reacţia a venit în chip necesar. Şi a urmat o perioadă în care literatura de război a dispărut cu totul.

Noutatea romanului „Nimic nou pe frontul de vest" (şi cauza succesului lui) stă, în primul rând, în lipsa oricărui comentar umanitarist şi pacifist. Pentru prima oară faptele sunt lăsate să vorbească singure, neîmpiedicate de nici-o pledoarie, de nici-o frazeologie. Ceeace a îndepărtat simpatia publicului de la romanele gen „Clarté" a fost tocmai această frazeologie. „Nimic nou pe frontul de vest" oferă o interpretare nouă şi viguroasă a realităţii războiului. Această interpretare, dealtfel, consistă în sinceritatea şi simplitatea cu care războiul este descris. Este o prezentare imparţială de fapte, o expunere amănunţită, clară, frapantă. Şi totul cu o atât de sugestivă putere de evocare, încât cartea are aerul de a fi scrisă sub impresiile proaspete ale vieţii de transee, deşi, de fapt, a fost compusă zece ani după război. Nici-un „truc" literar, nici-o căutare a efectului cu orice preţ, însfârşit nimic altceva decât expunerea nemilos de exactă şi halucinant de expresivă a anilor de groază şi de frământare petrecuţi pe front.

Aceiaşi sinceritate şi acelaşi curaj de a privi viaţa în faţă, în chip simplu, spontan şi lucid, se regăsesc şi în noul roman al lui Remarque „Intoarcerea de pe front". Acest roman are, dealtfel, şi câteva calităţi în plus. Materialul pe care îl mânueşte aici a fost destul de puţin exploatat până acum. Remarque îşi începe romanul (scris sub formă de jurnal ca şi „Nimic nou pe frontul de vest") imediat după încheerea armistiţiului.

E momentul turbure şi tragic al întoarcerii în viaţa normală a unor oameni pe care patru ani de transee, de groază, de abrutizare şi de desnădăjduită resemnare i-au izolat de lumea obişnuită. Sunt oameni care *au uitat* să trăiască, au uitat să simtă, au uitat să spere. Sunt tinerii care odinioară au plecat, entuziaşti ş nepăsători, la moarte şi care, acum, se întorc în orăşelul lor. Sunt foarte tineri ca vârstă. Dar sufletul lor e maturizat — chiar îmbătrânit — înainte de vreme. Privesc viaţa cu ochi noui, cu priviri grele, cu suflet aspru şi gânduri întunecate. *Nu se mai pot readapta*. Işi dau seama că între ei şi cei de-acasă s'a săpat o prăpastie. O prăpastie adâncă, pe care nimic n'o mai poate umplea. Mai mult: însăşi camaraderia care pe front i-a susţinut şi i-a ajutat să nu înebunească şi să-şi păstreze un ultim colţ limpede în suflet — însăş aceasta camaraderie sfântă începe să se destrame. Aceasta este, poate, cea mai amară deziluzie şi cea mai cumplită durere pentru aceşti desorientaţi.

Intorşi acasă toţi aceşti tineri îşi dau seama că micile patimi, micile interese, micile ambiţii au continuat să se frământe în dosul frontului, în vreme ce ei sufereau în transee. Totuşi în ei începe să încolţească, speranţa că, în ciuda tuturor meschinăriilor şi a tuturor piedicilor, războiul a adus o schimbare măcar în sufletul a câtorva oameni. Marele măcel nu poate să fi trecut fără ca oamenii să nu fi învăţat ceva. Fără îndoială, în multe suflete războiul n'a lăsat nici-o urmă, n'a adus nici-o transformare. Dar cel puţin ei, care au suferit, care au învăţat să privească viaţa altfel decât ceilalţi — cel puţin ei să încerce să-şi îndrepte existenţa pe drumuri noui de pace, de dragoste şi de adevărată umanitate...

Remarque a dat, de data aceasta, o încheere morală romanului lui. Aceasta, însă, fără a părăsi tonul lui obişnuit, sobru, clar, fără declamaţie şi fără inutilă înduioşare. E viaţa însăşi care cere, descrisă de el, această încheere.

Arta compoziţiei este mult mai mare în „Intoarcerea de pe front" decât în „Nimic nou pe frontul de vest". De asta şi tendinţa evident pacifistă a romanului este camuflată cu meşteşug, inoculată pe nesimţite cititorului. „Intoarcerea de pe front" apare, astfel, şi ca o minunată realizare de artă. E scrisă cu sobrietate, cu o mare putere de evocare. Sunt scene de un tragic şi de un patetic, care, odată citite, se întipăresc în memorie, obsedante şi halucinante, de parcă singur le-ai fi trăit. Epoca frământată care a urmat în Germania, după înfrângere, revoluţia, desechilibrul pe care l'au adus în raporturile sociale războiul şi schimbarea de regim, îmbogăţiţii de război şi conrupţia morală care a cuprins toate straturile societăţii — toate acestea retrăesc în romanul lui Remarque, alcătuind cel mai cuprinzător tablou al urmărilor războiului, cel mai tragic epilog şi, totodată, cea mai cumplită acuzaţie adusă războiului...

Remarque spunea odată într'un interview, vorbind despre „Nimic nou pe frontul de vest": „Acel care mi-a citit cartea şi nu a cules din ea decât dorinţa de a trăi el însuşi lucrurile descrise acolo — aceluia nu i se poate ajuta cu nimic şi nu-i nimic de făcut cu el". In „Intoarcerea de pe front" aceste vorbe apar, subînţelese, la fiecare pagină, la fiecare rând, la fiecare frază. Vor fi mulţi care să le înţeleagă? Ori succesul lui Remarque este un simplu suces de curiozitate şi de senzaţie? Fără să credem prea mult în puterea literaturii de a influenţa evoluţia societăţii umane, nădăjduim, în orice caz, că opera lui Remarque va rămânea ca o supremă sforţare de a îndruma sufletul omenesc spre o sănătoasă interpretare a vieţii. Şi suntem siguri că sensul ei va fi înţeles de mulţi oameni...

După „Intoarcerea de pe front" ce ar mai putea da Remarque? După toate probabilităţile, talentul lui nu se poate mişca sigur decât pe planul războiului. Ar mai putea scrie şi altceva? Pornit să descrie urmările războiului, i se deschide înainte toată epoca actuală, consecinţă vie şi apropiată a epocei transeelor şi sârmele ghimpate. Ar putea (şi o va face desigur) să urmeze evoluţia din ultimii zece ani a eroilor din primele lui romane. Să descrie ce au învăţat din război — ce au realizat — şi, mai ales, ce *au uitat* din cele învăţate în război...

Mai ales din acest din urmă punct de vedere materialul pe care l-ar avea ar fi imens...

AL. A. PHILIPPIDE

*) Cu prilejul noului lui roman „Intoarcerea de pe front", apărut în editura „Adeverul".

INSEMNĂRI

Teoria și exemplul

In ultimul număr al „Gândirii", un domn — nu știu cine-o fi! — face considerațiuni asupra teatrului în genere și despre teatrul românesc în special.

Autorul ia de sus toată lumea. Ne arată ce trebue să fie teatrul; și ce-i el în realitate.

Aflăm dela dânsul că teatrul nu-i pur și simplu fotografierea vieții. Altfel, — adaogă el, — „de ce am plăti un fotoliu într'o sală de spectacol, când ne-ar fi mai comod să ne așezăm pe o bancă ospitalieră și nepretențioasă în grădina publică! Sau, mai simplu, să rămânem acasă și să ne interesăm de amorurile bucătăresei sau să ne vedem de propriile noastre necazuri..."

Autorul cu emfază științifică și cu lux de citate — pentru epatarea lui gură-cască — ne demonstrează că teatrul mai are nevoe de ceva...

Iar după o avalanșă de teorie subțire, produs — după pretenția autorului — a lecturii, voiajului, meditației, frecventării teatrelor străine și românești... savantul „Gândirii" ne dă exemplu de ce vra-să-zică piesă și autor dramatic.

Fără să pomenească de Ronetti Roman, arbitrul teatral al d-lui Nichifor Crainic citează alături de Caragiale, autori dramatici de mâna a treia — arătându-ne în plus pentru ziua de mâine două forțe dramatice nouă: d-nii Mircea Ștefănescu și Russu Șirianu!?...

Nu-i păcat de atâta teorie pentru un fleac de rezultat practic?

Vezi că totul în aprecierea literară este gustul artistic, pe care ți-l dă sau nu ți-l dă divinitatea. („Gândirea" nu se va ridica, desigur, contra acestui argument). Gustul nu poate fi înlocuit de nimic. Poți să străbați lumea, cu nasul în sus, pe urmele frumosului, — și dacă nările ți-s căptușite cu potloage de burtă de vacă... ajungi la idealul estetic al d-lui Nichifor Crainic.

Și să dăm un exemplu pentru a arăta că imperatorul teatrelor degeaba a frecventat toate sălile de spectacol din Italia și din Franța.

Teatrul italian comunică „publicistului" român: „indignare", „o tristă melancolie" și „un penibil sentiment de jenă și de desgust". „Nu e locul să adresăm felicitări!", — închee gândiristul dramatic.

El trece în Italia. Și — după frecventarea tuturor teatrelor de-acolo — aceiași „indignare", aceiași „tristă melancolie", același „penibil sentiment de jenă și de desgust".

Despre succesul autorilor franceji („domnii aceștia"), „Gândirea" spune: „Lucrul nu e inexplicabil — dimpotrivă. Suntem în plin regim democratic. Or în democrație nu poate fi vorba de educarea publicului sub nici un raport. Logica utilitaristă a democrației nu găsește bani decât pentru ce poate fi *util* (chestiune foarte delicată — pe care Renan a vrut s'o rezolve...) „*masselor*"... Or teatrul — care devine un lux și, ca orice artă, o manifestare *aristocratică...* — sucombă și el sub lovitura acelorași legi sub care geme întreaga viață socială".

Dacă teatrul francez e prost din pricina regimului democratic, — atunci oare de ce-i prost și teatrul din Italia, unde (slavă Domnului!) e regim dictatorial de dreapta?

In orice caz, după strâmbarea nasului în fața scriitorilor italieni și franceji, încântarea înaintea d-lui Russu Șireanu e delicioasă. — *M. Sevastos.*

Un scandal în lumea catolică

Catolicismul oficial a lichidat de curând unul din cele mai mari scandaluri literare, excomunicând pe abatele Joseph Turmell, foarte bine văzut altădată și fost profesor de teologie la Universitatea din Reims.

Abatele Turmell a purtat cu demnitate patruzeci de ani sutana preoțească, boteza pe nouii născuți, instruia copii, făcea slujba, ținea excelente predici și conferințe la seminarul teologic — dar scria în acelaș timp sub paisprezece pseudonime lucrări ateie, eretice și pamflete, puse toate la Index. Numai datorită unei întâmplări s'a putut descoperi această viață dublă a abatelui. Incă din 1908 abatele fu bănuit că a publicat sub pseudonimul Dupain scrieri nelegiuite .Turmell jură atunci pe Dumnezeu și toți sfinții, că acele scrieri de care era acuzat, nu fuseseră alcătuite de el. Dar acum de curând a căzut în mâinile autorităților bisericești manuscrisul unuia din pamfletele nelegiuite, în acelaș timp în care autoritățile catolice erau tocmai ocupate cu examinarea unui manuscris drept-credincios al aceluiași abate. Asemănarea slovei celor două manuscrise atât de contradictorii, surprinse. O expertiză științifică făcută repede a confirmat identitatea autorului celor două manuscrise, în aceiași persoană. Abatele strâns cu ușa a trebuit să mărturisească tot și să numească și celelalte scrieri nelegiuite publicate sub diferite pseudonime.

Metoda întrebuințat de abate pentru combaterea propriei biserici se poate vedea destul de bine din următorul citat din cartea „Viața diavolului" care a apărut sub pseudonimul *Louis Coulanges* și a fost tradusă în mai multe limbi: „Dumnezeu e un monstru, scria abatele, sau ca să zic mai bine, ar fi un monstru dacă ar exista. Ideia lui Dumnezeu este un coșmar, un vis urât..."

După ce a făcut mărturisiri complecte, abatele a fost declarat de autoritățile bisericești „vitandus" — i s'a aplicat, adică, cea mai mare pedeapsă catolică: Nimeni n'are voe să se roage în prezența abatelui, dreptcredincioșilor le este interzis să-i întindă mâna, să trăiască laolaltă cu el într'o casă sau să se roage măcar pentru el...

In țările catolice, în special în Franța, osânda „vitandus" pronunțată împotriva abatelui Turmell a făcut o puternică impresie. Omul cu paisprezece pseudonime, cum îl numesc ziarele franceze, e vizitat de ziariști din toate țările, voind să afle amănunte din viața lui nelegiuită. Dar discuțiile cu ereticul nu au acel senzațional vulgar pe care-l nădăjduiau reporterii.

„De patruzeci de ani, declară abatele unui reprezentat al ziarului „Le Matin", studiez textele și lucrez. Am fost osândit. Eu sunt însă om de știință și părerea lumii, a publicului, nu mă interesează. De opt ani, bunăoară, n'am mai văzut calea ferată. Jur pe fiecare cuvânt pe care l-am scris și nu mă căesc. Iar restul zilelor mele îl închin mai departe cercetărilor mele de specialitate." Intrebat de ce n'a plecat mai de mult, de voia lui, din sânul bisericii catolice, abatele a zis: „Nu voiam să fac scandal. Scrierile mele nu sunt pentru marea mulțime, ci pentru o mână de cunoscători și mă socotesc mai departe preot. *Tu es sacerdos in aeternum.* Am însă o teorie proprie asupra lui Dumnezeu, care se întemeiază pe lucrările mele științifice". — *W.*

Expozitia colonială

Deabea se deschisese de două zile expoziția colonială, când a isbucnit o bătaie violentă în cușca leilor. Cei doi lei Hans și Sultan s'au luat la ceartă care în scurt timp a degenerat într'o bătaie în regulă.

Spectacolul a produs o emoție puternică atât în mijlocul publicului, care asistat la un spectacol mai interesant decât un match de box, cât și printre celelalte animale din junglă.

Tumultul produs era dintre cele mai caracteristice. In adevăr nu se repetă nimic din banalul muget de menagerie, pe care îmblânzitorul îl deslănțuie la un moment hotărât ca un veritabil șef de orchestră.

Cu mult înainte de reprezentația piesei „Maimuța care vorbește" se demonstrase că maimuțele posedă un langaj. Observația se datorește exploratorului american Garner care a descoperit acest lucru către 1900 după o lungă experiență. Garner înregistra la un fonograf sunetele scoase de un cimpazeu. Apoi le reproducea altuia care părea că le înțelege și care adesea ori încerca să răspundă.

Exploratorul a parvenit astfel să-și fixeze intonația și semnificația aproximativă a unui număr de cuvinte din limba maimuțelor.

El a alcătuit chiar un dicționar redus, pe care l-a complectat acum câțiva ani profesorul Yerkes, dela Universitatea din Yale, care urmărise aceleași cercetări.

Pentru cei curioși care ar dori să schimbe câteva idei cu frații inferiori din Expoziția colonială, iată sub toată rezerva o mică lecție de dialect cimpanzian. Maimuțele își exprimă taina prin: *ho-o* repetat în două tonuri; durerea prin strigătul *ie;* mulțumirea prin *gak* repetat de asemenea în două tonuri. Pentru un salut prietenos maimuța întrebuințează, *hoo-ah,* mai rece *gho.* Când îi este foame ea strigă tare și pe acelaș ton: *gâk-gâk-gâk-gâk* până ce-și capătă hrana.

Mâncarea o numește *wohow,* iar băutura *chouy... Ki* înseamnă „bagă de seamă, vine cineva", iar *regk* „luați seama". Totuși maimuța n'are încă nici un cuvânt pentru a striga: Trăiască!" — *Z. N.*

O piesă istorică de Mussolini se joacă la Budapesta

Teatrul Național din Budapesta pune în scenă un spectacol de senzație. E vorba de drama istorică „Campo di Maggio", jucată anul trecut pentru prima oară la Roma și apoi în întreaga Italie. Acolo piesa — anunțată ca operă a cunoscutului dramaturg Forzano — a stârnit vii discuții în presă, căci se zvonise că ar fi de Mussolini.

La Budapesta, afișele anunță acuma — se zice că cu voia lui Mussolini: „O sută de zile", de G. Forzano, după un scenariu de Benito Mussolini, tradus de Geza Herczeg. Eroul dramei este Napoleon, pe timpul celor 100 de zile din vremea Adunării Naționale din Câmpul lui Marte.

Piesa are trei acte a câte trei tablouri, care înfățișează rând pe rând întoarcerea împăratului de pe insula Elba, ultimele zile ale scurtei lui domnii, înfrângerea dela Waterloo și prinderea lui la Malmaison. Acțiunea se petrece în palatul Elysée, în ministerul poliției sub Fouché, în parlament, pe câmpul de războiu cu marele cartier german și englez, iar ultimul tablou la Malmaison. Se înțelege dela sine că prin gura lui Napoleon vorbește Mussolini, ceiace dă piesei o notă originală. Actualmente piesa se traduce în toate limbile culte. La Berlin se joacă în Septembrie. Ceva mai târziu se va juca și în țările Scandinave, Anglia și America. La Budapesta, piesa e pusă în scenă de Alexandru Hevesi, directorul teatrului Național și unul din cei mai de frunte regisori unguri, și va avea drept protagoniști pe fruntașii scenei ungurești.

In Italia, Mussolini n'a vrut să se cunoască paternitatea piesei, pentru ca publicul să o poată aprecia obiectiv. Mussolini a renunțat la tantieme în favoarea unui fond pentru înființarea unui teatru italian permanent la Budapesta.

Societatea autorilor unguri propune primirea dramaturgului — nu a ministrului — Mussolini ca membru de onoare al societății.

Tragedia familiară a lui Tolstoi

Cunoscutul traducător al operelor rusești în franțuzește, d. Halperine-Kaminsky, care a scris multe cărți despre Rusia și literatura rusească, a publicat de curând în limba franceză o lucrare mare consacrată „*Tragediei lui Tolstoi și a soției sale*".

Autorul se bazează pe memoriile apărute în limba rusă ale d-nei Sofia Andrevna Tolstoi, precum și pe o serie de publicațiuni și date relative la viața familiară dela Iasnaia Poliana, moșia și reședința lui Tolstoi, publicate în ultimii ani în Rusia.

Problema educației

La Gustave Le Bon găsim o aplicare curioasă a teoriei sale: „*educația este arta de-a trece conștientul în inconștient*":

Un șef de escadron cu reședința la Versailles avea un cal care se enerva decâteori auzea șuerul locomotivei. Pentru a-l dresa, ofițerul îl bătea întotdeauna cu cravașa. Lecțiile astea n'au reușit. Animalul refuza să-și reia mersul normal și ofițerul era silit, în fiecare dată, să-l ducă la grajd ca să-l liniștească.

Am cumpărat foarte ieftin calul. Când l'am încălecat pentru întâia oară, l'am dus la o mică distanță de calea ferată, câteva minute înainte de trecerea unui tren. Am descins, l'am luat de frâu și în clipa când a șuerat locomotiva, i-am dat o bucată de zahăr. Am repetat de câteva ori același lucru. După un timp destul de scurt, reuși să stabilesc acea asociație pe care o urmăream; calul meu și-a zis, fără îndoială: o șuerătură este azi un lucru destul de agreabil; cu stăpânul meu dinainte nu-mi aducea decât lovituri, pe când acum, cu stăpânul cel nou, îmi procură câte o bucată de zahăr.

Jacques de Lacretelle despre Anatole France

„Imi amintesc de ceiace a scris Nietzshe despre acea plăcere răutăcioasă pe care o încearcă artistul pe cale de-a îmbătrâni, văzând cum timpul îi distruge corpul și spiritul, pe când a pus în siguranță tot ce avea mai bun din ființa lui, în operele sale.

„Ca și cum ar fi observat dintr'un colț, — scrie Nietzsche, — pe un hoț care-și face de lucru la lada lui de fier, știind că lada-i este deșartă și că toate comorile sale sunt la adăpost".

Acest din urmă personaj, — adaugă Lacretelle, — m'a intimidat mai mult decât tot ce mi-a arătat France și l'am părăsit fără să-i spun un cuvânt. — *D.*

Curier literar

Dl. Gala Galaction lucrează la un nou roman intitulat „Papucii lui Mahmud", a cărui acțiune se petrece în timpul războiului ruso-româno-turc.

Romanul va apărea în editura „Adevĕrul".

* * *

Editura de stat din Moscova scoate o ediție complectă a operelor lui Anton Cehov. Până acum au apărut primele 5 volume. Ediția intreagă va cuprinde 25 până la 30 de volume de format mare.

Dela moartea lui Cehov au trecut 25 de ani; în acest răstimp au apărut foarte multe nuvele, foiletoane și articole care n'au intrat în ediția tipărită subt îngrijirea personală a autorului.

In 1911 au apărut câteva volume, cuprinzând lucrările din tinerețe pe care Cehov a refuzat să le publice în ediția complectă. Dela 1911 au mai apărut o sumedenie de scrieri răspândite prin revistele de pe vremuri.

Ediția sovietică apare sub îngrijirea lui Lunaciarski și Boluchatâi care afirmă, în prefață, că au cules aproape întreaga moștenire literară a lui Cehov.

D-na M. P. Cehov a publicat până acum 6 volume de corespondență, care prezintă un interes deosebit pentru viața și opera acestui mare artist. Probabil că editorii vor complecta această corespondență cu multe alte scrisori, rămase necunoscute până în prezent.

Noua ediție, prevăzută cu serioase studii critice și comentarii, se bazează pe manuscrisele și corecturile autorului, care au fost adunate în muzeul lui Cehov, precum și pe întreaga literatură critică care a apărut în ziare și reviste, paralel cu volumele lui Cehov.

Printre introducerile critice merită o deosebită atenție studiile lui Sobolev despre „*Cariera de scriitor a lui Cehov*"; studiul lui Derman despre „*Cum a lucrat Cehov*" și studiul lui Boluchatâi despre „*Scrierile mărunte din ziare și reviste*".

* * *

Editura „Orient" din Riga a publicat o colecție de 700 de cântece populare rusești *(Zolotâia Pesni).*

* * *

Cunoscutul critic englez a publicat un studiu foarte original și instructiv despre „*Vulgaritatea în literatură*".

Autorul nu se mărginește să descopere vulgaritatea la autori de mâna a doua, ci caută și descoperă acest neajuns la autori de mâna întâia ca Edgar Poë, Romain Rolland, Dickens și Balzac.

Scriitorul Henry Possendorf propus pentru premiul Nobel

Cunoscutul scriitor Henry Possendorff a fost propus pe anul 1932 pentru premiul Nobel pentru literatură.

INSTITUTUL DE EDITURA
„CULTURA ROMÂNEASCĂ"
fost **Steinberg & Fiul,** Soc. Anon. Rom.

Aduce la cunoștința cititorilor că în curând va apare marele roman al lui **F. DOSTOIEVSKI**

„IDIOTUL"

una din cele mai formidabile opere care a ieșit din mintea omenească. Această lucrare apare pentru prima oară în versiune românească, în excelenta traducere a Domnișoarei

ZIZICA D. PĂTRĂȘCANU

Intreaga operă va fi în 2 elegante volume conținând 700 pagini pe hârtie specială verge

Ambele volume Lei 180.—

In expoziție

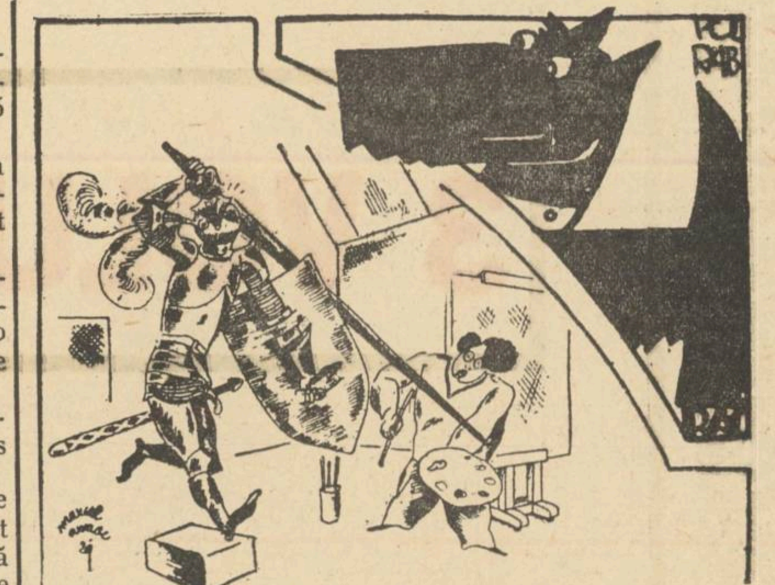

— Sunt aci tablouri pe care o fată nu trebue să le vadă.

— Care, mamă?

— Ți le arăt îndată!...

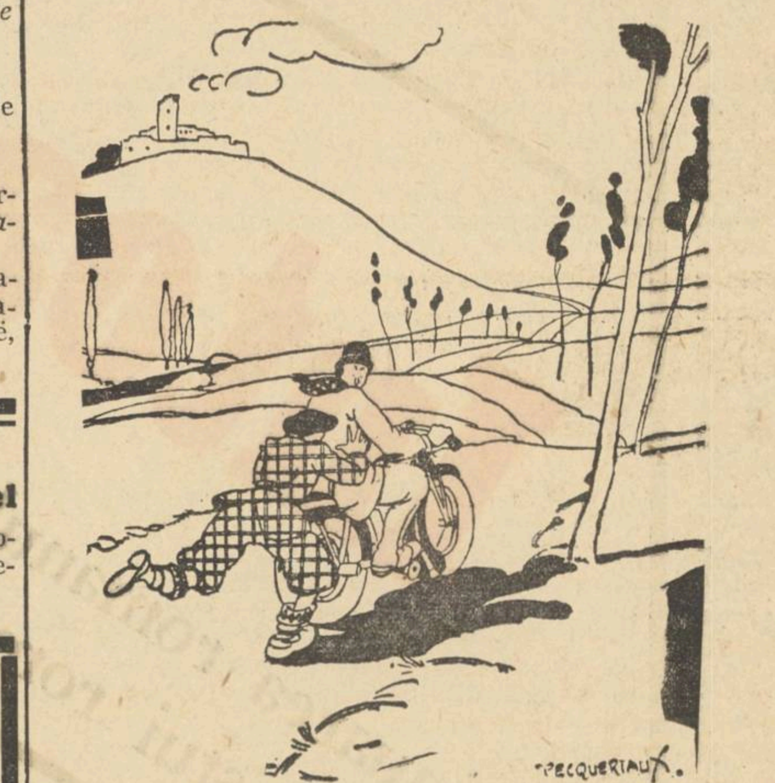
In atelier

Pictorul: — Stai odată liniștit.

Modelul (în zale medievale): — Imposibil. Mi-a intrat o muscă în cască.

Scenă conjugală

— E ultima dată când îți spun. Impinge mai tare... că te las pe jos.

Jucării economicoase

Bob: — Papa, după asta am să pot călări pe un măgar adevărat?

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

André Maurois

VIAȚA LUI DISRAELI

Traducere de T. TEODORESCU-BRANIŞTE

Cea mai bună biografie romanțată scrisă până azi

240 PAGINI LEI 80

3 VOLUME

Erich Maria Remarque

Intoarcerea de pe front

Traducere de J. BYCK şi AL. PHILIPPIDE

Continuarea romanului „Nimic nou pe Frontul de West" şi după părerea unanimă mult superior acestui roman.

250.000 volume vândute în 30 zile. 320 pagini. Lei 120

3 SUCCESE

Georg Fink

MI-E FOAME!

TRADUCERE DE A. TOMA

Sute de mii de oameni citesc acest roman al durerii, al dragostei, al mizeriei.

300 PAGINI **LEI 80**

Volumele sunt de vânzare la toate librăriile sau la editura „Adeverul", Bucureşti Str. Const. Mille 7-11